

18 APRILI, 2024

BUNGE LA TANZANIA

MAJADILIANO YA BUNGE

MKUTANO WA KUMI NA TANO

Kikao cha Tisa – Tarehe 18 Aprili, 2024

(Bunge Lilianza Saa Tatu Asubuhi)

D U A

Naibu Spika (Mhe. Mussa A. Zungu) Alisoma Dua

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa tukae.

Katibu.

NDG. ATHUMANI HUSSEIN, ndc - KATIBU MEZANI:

HATI ZILIZOWASILISHWA MEZANI

Hati ifuatayo iliwasilishwa Mezani na:-

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, MENEJIMENTI YA UTUMISHI WA UMMA NA UTAWALA BORA:

Randama za Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Rais (Utumishi na Utawala Bora) kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025.

NAIBU SPIKA: Katibu.

18 APRILI, 2024

NDG. BAKARI KISHOMA - KATIBU MEZANI:

MASWALI KWA WAZIRI MKUU

NAIBU SPIKA: Maswali kwa Waziri Mkuu, Waheshimiwa Wabunge tunaanza na Mheshimiwa Tunza Issa Malapo, Mheshimiwa Waziri Mkuu karibu. *(Makofi)*

MHE. TUNZA I. MALAPO: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, katika nchi yetu matukio ya unyanyasaji wa kijinsia kwa watoto, wanawake na watu wengine wa makundi mengine umekithiri sana. Watu wanafanya na adhabu zinatolewa, lakini matukio hayo yamekuwa yakiendelea, sasa hivi hali imekuwa mbaya, watu wanalawiti mpaka wanyama. Nataka kujua Serikali haioni sasa ni wakati muafaka wa kuleta muswada Bungeni ili aidha, tuongeze adhabu, ama tubadili adhabu ili zitolewe adhabu zitakazokidhi haja ili matukio hayo yaweze kukoma kwani yamekuwa yakiathiri watoto wetu, wanawake wenzetu na watu wengine? Nakushukuru.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri Mkuu.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Tunza Malapo, Mbunge wa Viti Maalum, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza nikiri kwamba matukio kadhaa ya unyanyasaji wa kijinsia yapo na Serikali inachukua hatua kali dhidi ya wale wote wanaokutwa wakitenda matukio haya ya unyanyasaji wa kijinsia. Matendo haya na hatua zinazotakiwa kuchukuliwa kwa sasa si Serikali pekee bali pia hata jamii inatakiwa kuwa mstari wa mbele kukemea na kuchukua hatua kwa kuwafikisha kwenye vyombo vya sheria, kwa sababu matukio ya unyanyasaji wa kijinsia mengi yanatokana na ulevi wa

18 APRILI, 2024

vilevi holela ambavyo vinatumika vinavyoweza kumpotezea mtu uwezo wa kufikiri na kutafakari matendo.

Mheshimiwa Naibu Spika, pili, malezi ya watoto wetu kutoka ngazi ya chini na makuzi yao na namna ambavyo wazazi tunawajibika kulea watoto hawa. Pia, tunazo zile imani kwenye jamii zetu, watu wanaamini labda ukitenda tendo fulani unapata mafao, unapata utajiri, haya yanasukuma watu kufanya matendo ya unyanyasaji wa kijinsia. Pia kuna zile mila kandamizi za baadhi ya makabila. Haya niliyoyataja machache yanachangia sana kwenye utendaji wa matendo haya ya unyanyasaji wa kijinsia.

Mheshimiwa Naibu Spika, natambua Mheshimiwa Mbunge, ameshauri kuchukua hatua kali zaidi kwa kuweka sheria kali na ikiwezekana sheria iletwe hapa ifanyiwe mapitio kwa ajili ya kuongeza ukali zaidi. Kwa kuwa, nimekiri kwamba tatizo lipo kwenye jamii kwa baadhi ya maeneo na hatua kali zinachukuliwa, inawezekana pia yanajirudia kwa sababu ya baadhi ya maeneo ambayo pia yana sheria, sheria zake bado si kali sana kwa sababu jambo hili ni mtambuka na linagusa Wizara nyingi na kila Wizara inaweka sheria yake katika kukinga jambo hili.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo napokea ushauri wa kufanya mapitio wa sheria hizi, malengo yetu ni kuhakikisha kwamba jamii inabaki kuwa salama na wale wote wanaotenda matendo haya ya unyanyasaji wa kijinsia wanaendelea kuchukuliwa hatua kali zaidi na tunatamani tuone jambo hili likikoma kwenye jamii.

Mheshimiwa Naibu Spika, niase jamii yetu kuzingatia mila, desturi na tamaduni zetu ili tusiingie kwenye matendo haya ya unyanyasaji wa kijinsia kwa sababu kila mmoja ana haki ya kuishi, kupunguza ulevi holela ambao unaweza kusababishia watu wakalewa halafu wakatenda vitu visivyo, kwa sababu ukishalewa

18 APRILI, 2024

akili inakuwa siyo ile ya kawaida na hizi imani ambazo ziko kwenye baadhi ya makabila, mila potofu na malezi kwa mfululizo wake kama ambavyo nimesema awali.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo nakiri kwamba, jambo hili tutaendelea kulifanyia mapitio na pale ambapo panahitaji mabadiliko ya sheria, kanuni, tutaleta Bungeni kwa ajili ya kufanya marekebisho zaidi ili tuweze kujipanga zaidi. Ahsante sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Ahsante Mheshimiwa Waziri Mkuu. Mheshimiwa Anne Kilango Malecela.

MHE. ANNE K. MALECELA: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru kupata nafasi.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, kwa kuwa Serikali imekuwa inajitahidi sana kujenga vituo vya kutolea huduma ya afya kama hospitali za wilaya lakini kuna wilaya zingine ambazo zina majimbo zaidi ya moja, zingine zina majimbo mawili, zingine majimbo matatu, kwa sababu hiyo kunakuwa na matatizo ya upatikanaji wa huduma ya hospitali ya wilaya kutokana na umbali na jiografia za wilaya hizo. Je, Serikali haioni kwamba ifanye mkakati wa kujenga hospitali za ziada kwenye wilaya ambazo zina majimbo zaidi ya moja? Ahsante. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri Mkuu.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Anne Kilango Malecela, Mbunge wa Same Mashariki, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, ni kweli kwamba Serikali imefanya maboresho makubwa sana kwenye sekta ya afya kwa kujenga maeneo ya ngazi tofauti ya utoaji huduma za afya. Tumeanza na zahanati kila vijiji na kazi hiyo inaendelea kwenye halmashauri

18 APRILI, 2024

zetu kwenye vijiji pia tunajenga vituo vya afya kimkakati kwenye maeneo yetu ya halmashauri kama maeneo ya rufaa ya zile zahanati zetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, tunajenga hospitali za wilaya lakini kwenye hili kwa kweli nataka nimpongeze Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wetu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, ambaye katika kipindi chake cha uongozi aliona kuna umuhimu wa kujenga hospitali za halmashauri kwenye wilaya tukijua kwamba ziko wilaya zina halmashauri zaidi ya moja, kwa hiyo kila halmashauri inapata hospitali.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa Mheshimiwa Mbunge anataka kujua hizi wilaya zenye halmashauri zaidi moja Serikali ina mpango gani? Tumeanza ujenzi wa hospitali za halmashauri, tumeanza awamu ya kwanza kwa zaidi ya halmashauri arobaini na kitu, tunaendelea na ujenzi wa hospitali kwenye halmashauri. Sasa tuna wilaya zina halmashauri moja, lakini ina majimbo zaidi ya moja na jiografia ya maeneo haya, unakuta maeneo ya jimbo yako kwenye halmashauri moja, lakini yako mbali na Makao Makuu ya Halmashauri.

Mheshimiwa Naibu Spika, nalizungumza hili kwa sababu najua pia mazingira ya Jimbo la Mheshimiwa Mbunge anayeuliza pale Same, nimefanya ziara nimepita Same Magharibi ambako ni Makao Makuu ya Wilaya, lakini Same Mashariki mbali zaidi ya kilometa 100 ambako ndiyo jimbo lingine lipo na huko ndiyo kuna idadi kubwa ya wananchi, pia kuna uzalishaji mkubwa sana na wengine wako milimani. Ni ngumu kupata huduma za wilaya pale Makao Makuu ya Wilaya ambako tuna hospitali.

Mheshimiwa Naibu Spika, nakumbuka hili liliingia kwenye mjadala tulipopokeleka mgao wa kujenga hospitali ya halmashauri, lakini bado imejengwa tena Makao Makuu ya Wilaya. Sasa hili linawafanya wananchi walioko kule mbali kutopata huduma.

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, ushauri wangu kwa halmashauri, kwa kuwa nia njema ya Serikali hii ni kusogeza huduma kwa wananchi na wananchi wa Same Mashariki wako mbali sana na Makao Makuu ya Wilaya na huduma ziko Makao Makuu ya Wilaya, nashauri Halmashauri ya Wilaya kupitia Ofisi ya RAS, Mkoa wa Kilimanjaro watuandikie sasa Serikali, waeleze mazingira hayo ili kwenye mgao unaofuata tuifikirie Same Mashariki kupata hospitali yenye hadhi ya wilaya huko huko Same Mashariki ili wananchi wale wasipate usumbufu tena wa kuja Same Magharibi ambako ndiko Makao Makuu ya Wilaya.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, naamini litaweza kutatua tatizo hili kwenye halmashauri kama hiyo ya kwako na halmashauri nyingine ambazo zina mazingira haya. Tukiwa tunaelekea awamu ya pili watuandikie waeleze sababu na wataalamu watakwenda kuangalia sababu hizo, pale ambako sababu zinakidhi, Serikali iko tayari kuendelea kusogeza huduma kwa wananchi kama ambavyo imeelezwa. Ahsante sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Ahsante Mheshimiwa Waziri Mkuu. Mheshimiwa Boniphace Butondo.

MHE. BONIPHACE N. BUTONDO: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana kwa kunipa nafasi ili niweze kumuuliza Mheshimiwa Waziri Mkuu swali.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, kumekuwepo na ongezeko kubwa la leseni za utafiti na hasa katika maeneo ya madini hapa nchini. Leseni hizi zimekuwa zikitolewa kwa wageni wa nje, lakini leseni hizi kwa sehemu kubwa zimekuwa zikihodhi maeneo makubwa ambayo wachimbaji wadogo wamekuwa wakifanyia shughuli zao za kuendeleza maisha yao na shughuli za uchimbaji kwa ujumla.

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, nini mpango wa Serikali wa kudhibiti utaratibu huu wa kuhodhi maeneo makubwa na hivyo kufanya kuwanyima nafasi ama fursa hawa wachimbaji wadogo ambao wanajishughulisha na uchimbaji wa madini hapa nchini?
(Makofi)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri Mkuu.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Boniphace Butondo, Mbunge wa Kishapu, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, ni kweli kwenye Sekta ya Madini sasa fursa zimeanza kuonekana na Watanzania wanapenda kuingia kwenye fursa hizi ili kujipatia kipato. Tumeona matamaniao ya makundi mbalimbali kutaka kuchimba, Watanzania wenyewe kwa makundi mbalimbali wakiwepo vijana, wachimbaji wadogo, pia wawekezaji kutoka ndani na nje ya nchi, nao wanatamani kuwekeza. Tunayo makundi ambayo yanaendelea kufanya tafiti na Wizara yenyewe imeimarisha kitengo cha utafiti.

Mheshimiwa Naibu Spika, wiki iliyopita hapa wakati wa hoja ya Waziri Mkuu, Waziri wa Madini, Mheshimiwa Mavunde kwenye mchango wake kwenye hoja ya Waziri Mkuu alilieleza vizuri hili akieleza nia ya Serikali na mpango wa Serikali wa kuimarisha kupata maeneo mengi kwa wajasiriamali wadogo au wachimbaji wadogo. Yako maeneo makubwa yametwaliwa na wanaofanya utafiti kwa muda mrefu na hakuna kazi inafanywa, hakuna matokeo lakini wengine hawajalipia gharama za kumiliki na kufanya kazi hiyo. Mheshimiwa Waziri ameshatoa maelekezo kwenye ofisi za mikoa kufanya mapitio ya leseni zote za utafiti na maeneo makubwa yaliyogawiwa kwenye maeneo hayo ambayo mpaka leo hakuna kazi yoyote inayoendelea.

Mheshimiwa Naibu Spika, nia ya Serikali ni kwamba, maeneo hayo yaliyokaliwa kwa muda mrefu tunataka tuyatwae

18 APRILI, 2024

yote, halafu tuyagawe kwa wachimbaji wadogo ili kupanua wigo wa vijana wetu kupata nafasi na fursa ya uchimbaji ili waweze kupata nafasi hiyo. Kwa hiyo, mpango wa Serikali ni kufanya mapitio baada ya agizo la Wizara kwa watu wa Mikoa. Niwaagize sasa Makamishna, Meneja wa Mikoa wa Madini wakamilishe kazi hiyo haraka sana. Tutambue maeneo makubwa yanayofikiriwa ambayo yanafanya kazi, ambayo tumetoa leseni lakini hayajalipiwa ili tufute leseni hizo na tuanze kufanya mgao upya kwa wenye uhitaji wakiwemo wachimbaji wadogo ili nao wapate nafasi ya kuchimba kwenye maeneo hayo. Ahsante sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Ahsante Mheshimiwa Waziri Mkuu. Mheshimiwa Agnes Elias Hokororo.

MHE. AGNES E. HOKORORO: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, Serikali imekuwa ikifanya jitihada kubwa kwa kushirikiana na wadau ya kurejesha miundombinu iliyoharibiwa na majanga kama vile moto, hasa katika majengo ya umma pamoja na majanga ya asili.

Mheshimiwa Naibu Spika, kumekuwepo na mrejesho usioridhisha wa matumizi ya michango hiyo na hivyo kusababisha kutokamilika kwa miundombinu iliyokusudiwa kurejeshwa. Je, Serikali ina mkakati gani wa kuhakikisha michango hiyo inasimamiwa ili kutokatisha tamaa wadau pamoja na Serikali ambao wamekuwa na nia njema ya kuhakikisha majengo hayo hasa ya umma yanarejea katika hali ya asili ili shughuli za umma ziendelee? Ahsante. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri Mkuu.

18 APRILI, 2024

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Agnes Hokororo, Mbunge wa Viti Maalum, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, majanga ya moto na maafa ya aina yoyote yale ambayo pia wadau au Serikali inapeleka fedha kwa ajili ya kuwawezesha waathirika, yote haya tunaweka kwenye kundi moja linashughulikiwa na Kamati za Maafa. Serikali imeweka utaratibu wa Kamati za Maafa kwa ajili ya kushughulikia majanga hayo kwenye ngazi ya vijiji, kata, wilaya pia mkoa na ile Kamati ya Taifa ya Maafa ambayo iko chini ya Ofisi ya Waziri Mkuu. Huku chini wale wakuu wa maeneo yale ndiyo Wakuu wa Kamati zile za Maafa.

Mheshimiwa Naibu Spika, panapotokea majanga kama moto umesema Mheshimiwa Mbunge, tumeona baadhi ya masoko yanaungua, majengo ya utoaji huduma wa umma yanaungua. Majanga haya yanaanza kuratibiwa na ngazi husika tukio linapoanza. Kama kunakuwa na michango ya aina yoyote ile kuwawezesha miundombinu kurudi kwenye hali yake inaratibiwa na ngazi husika. Baada ya michango hiyo ambayo imechangiwa na wadau, Mwenyekiti wa Kamati ya Maafa kama ngazi ya wilaya, Mkuu wa Wilaya anapaswa kuwajulisha wadau wake waliochangia pia kazi iliyofanywa kurejesha miundombinu hiyo na vilevile katika ngazi ya mkoa.

Mheshimiwa Naibu Spika, Ofisi ya Waziri Mkuu ambayo ndiyo inaratibu maafa kitaifa, jukumu lake ni kuona kama mwenendo wa utoaji huduma unaendelea na wakuu wa maeneo hayo wanatoa mrejesho kwa jamii iliyochangia ili kuwajengea imani wakati mwingine likitokea jambo kama hilo waweze kujitokeza kutoa mchango kwa jamii hiyo. Nitoe mfano, soko lililokuwa limeungua Kilimanjaro, Serikali ilichangia pia wadau walichangia kwa hiyo ni jukumu la Mkuu wa Wilaya wa Moshi Manispaa kutoa mrejesho wa michango waliyoipokea ili kuwatia imani wananchi. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, upande wa Kusini kule Lindi, shule ya sekondari iliungua pale na nilisimama jukwaani kuhamasisha watu kuchangia, lakini michango ile haikwenda Ofisi ya Waziri Mkuu, ilibaki Ofisi ya Mkoa ambaye ndiye mratibu. Kwa hiyo Mkuu wa Mkoa wa Lindi anawajibika kutoa taarifa kwa wananchi wa Manispaa ya Lindi, kwanza kuwaonesha kazi iliyokusudiwa na kiwango cha fedha kilichotumika na tathmini itafanywa na wadau. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lengo ni kuwapa imani wachangiaji ili waendeleo kuchangia. Kwa hiyo utaratibu wetu uko wazi, kila ngazi inapaswa kutoa taarifa. Hata haya mafuriko ambayo leo yamejitokeza Mkoani Morogoro katika maeneo ya Kilombero ambako jana nilienda, kule Mkoani Pwani (Rufiji na Kibiti), michango mingi sana imeenda, lakini inaratibiwa na Kamati ya Maafa ya Mkoa. Kamati ya Taifa inakwenda kuona kama shughuli za utoaji huduma zinaendelea vizuri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo jukumu la kutoa mrejesho ni ngazi ya mkoa na ngazi ya wilaya ambao ndiyo wako pale na wadau. Wanapaswa pia kutoa taarifa kama mrejesho wa hatua ambazo zimechukuliwa katika kurejesha hali kama ilivyokuwa. Kwa hiyo utaratibu huo uzingatiwe na natoa wito sasa kwa Waheshimiwa Wakuu wa Mikoa wote nchini, Wakuu ya Wilaya ambao ndiyo Wakuu wa Kamati za Maafa kwenye maeneo hayo, kutekeleza wajibu wao wa kutoa mrejesho wa michango iliyochangwa na jamii ili jamii iweze kuhamasika kutoa michango zaidi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, vilevile Mkoani Manyara eneo la Hanang nako pia mrejesho utolewe ili wadau waliochangia kutoka maeneo yote wapate imani kwamba michango iliyotolewa imeenda kutumika kama ilivyokusudiwa. Ahsante sana. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri Mkuu, ahsante. Sasa namwita Mheshimiwa Abubakari Damian Asenga.

MHE. ABUBAKARI D. ASENKA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, tunakushukuru sana kwa kutembelea Kilombero, tunaomba utusaidie. Swali langu ni kuwa nchi yetu ina utajiri mkubwa sana wa mabonde mengi makubwa ambayo yanaweza kuendelea kutumika kwa kukuza kilimo, kuhifadha maji na kadhalika. Mfano Bonde la Rufiji, Kilombero, Mbarali na mengine. Kutokana na mabadiliko ya tabianchi, mabonde haya yamekuwa ni changamoto kubwa sana kwa wananchi. Je Serikali ina mkakati gani wa kina wa kuyaendeleza mabonde haya ili tuendelee kunufaika nayo zaidi? Ahsante.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri Mkuu.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Asenga, Mbunge wa Ifakara, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, tunayo mabonde mengi nchini na mabonde yote tumeyapangia mkakati wa kuyaendeleza ili yaweze kuleta manufaa kwa jamii inayoishi karibu na maeneo haya ya mabonde. Tumeunda Mamlaka za Mabonde, hata Bonde la Kilombero lina Mamlaka ya Bonde Kilombero, tuna Mamlaka ya Bonde la Mto Rufiji, Ruvuma na maeneo mengine.

Mheshimiwa Naibu Spika, Mamlaka hizi zinasimamia na kuratibu mikakati ya kufanya maboresho ambayo Wizara yoyote ile ya kisekta ikitaka kutumia bonde hilo, basi ile Mamlaka ilishaweka mpango mkakati ambao Wizara hiyo inaweza kuingia. Inaweza kuwa Wizara ya Kilimo, wanayo fursa ya kuendeleza bonde hili kwa kilimo cha umwagiliaji, Wizara ya Maji wanaweza kulitumia bonde hilo na Mamlaka ile kwenda kuchimba

18 APRILI, 2024

mabwawa ya kupatia maji. Watu wa mifugo nao wanaweza kutumia bonde lile kwa kujenga mabwawa kwa ajili ya kunyweshea mifugo na kadhalika na kadhalika.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo mpango wa Serikali upo, mzuri tu wa kuboresha mabonde haya na kuleta manufaa kwa jamii. Kwa mfano, tunalo Bonde hapa la Mto unaotoka Kondoa unapita Chemba kwenda mpaka Bahi ambao unatiririsha maji. Tumeamua kujenga, kutumia Bonde lile kupata manufaa ya kuleta maji Dodoma Mjini. Tunajenga Bwawa la Farkwa, kubwa sana ambalo litapokea maji na kuyaleta hapa mjini.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo tutaendelea kuyatumia mabonde hayo kwa maslahi ya wananchi, tutaendelea kubuni njia mbalimbali za kutumia mabonde haya ili yaweze kuwanufaisha wananchi wake. Kwa hiyo mpango wa Serikali upo na tunaendelea kutumia mabonde haya vizuri ili tuweze kunufaisha jamii. Hata kule Kilombero jana nilikuwa kwenye semina ya wadau wa kilimo, kulikuwa na kongamano la kilimo.

Mheshimiwa Naibu Spika, moja kati ya taarifa ambayo ililetwa mbele yangu pale kama Mgeni Rasmi, ni uendelezaji wa maboresho ya miradi ya umwagiliaji, Bonde la Kilombero ambako tayari mabwawa kadhaa yameshaandaliwa. Yataanza kuchimbwa wakati wowote ule kwa ajili ya kuwawezesha wananchi wa Kilombero na wengine kwenda kulima kwa kutegemea kilimo cha umwagiliaji kupitia bonde hilo. Hiyo ndiyo mipango iliyopo kwenye mabonde yetu yote hayo. Ahsante sana.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri Mkuu, ahsante. Sasa namwita Mheshimiwa Dkt. Christina Christopher Mnzava.

18 APRILI, 2024

MHE. DKT. CHRISTINA C. MNZAVA: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante kwa kunipa nafasi ya kuweza kumuuliza swali Mheshimiwa Waziri Mkuu.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, nchi yetu imekuwa ikiwanufaisha wakulima kwa kuwapa ruzuku kwa baadhi ya mazao ikiwemo korosho. Je, Serikali ina mpango gani wa kutoa ruzuku kwa mazao yote ya biashara ikiwemo pamba? Ahsante.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri Mkuu.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Mnzava, Mbunge wa Viti Maalum, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali yetu inaendelea kusimamia kilimo na kuhamasisha wakulima kujitokeza kulima mazao yote ya biashara na chakula. Upo mpango mkakati wa kuwawezesha wakulima kuweza kulima kwa urahisi zaidi, lakini kupata zile huduma kwa gharama nafuu. Tunazo huduma za kilimo au mahitaji ya kuendeleza kilimo, tunaagiza kutoka nje na kwa gharama kubwa kama vile mbolea ambayo tunaagiza kutoka nje, tena kwa gharama kubwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali yetu inao mpango wa kuwawezesha wakulima kwa kuwapunguzia gharama ya kupatikana kwa mbolea, lakini pia dawa na hata zana za kilimo na hiyo ndiyo inaitwa ruzuku. Si tu kwa zao la korosho kama ulivyosema, tunazungumzia mazao yote. Tunapotoa ruzuku kwa mbolea, mkulima anaweza akaamua kulima mahindi, choroko, pamba, chai, kahawa, anaweza kutumia vyovyote vile. Kwa hiyo ruzuku inayotolewa na Serikali inakwenda kwenye mazao yote.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hili, nataka kumshukuru na kumpongeza sana Rais wetu, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan ambaye toka ameingia madarakani ameonesha nia ya

18 APRILI, 2024

kuwasaidia wakulima kwa kutoa ruzuku. Mwaka wa kwanza alitoa ruzuku ya shilingi 50,000,000,000 kununua pembejeo za kilimo na zimewasaidia sana wakulima na kiwango cha kilimo kimepanda.

Mheshimiwa Naibu Spika, mwaka jana pia ameweza kuongeza na kutoa shilingi 50,000,000,000 nyingine kwa ajili ya ruzuku ya mazao yote. Tumenunua mbolea na dawa ambazo zimesaidia wakulima kulima mazao na kupata mbolea pamoja na dawa kwa ajili ya mazao yote. Pia, tumepunguza kodi kwenye vifaa vya kilimo, hiyo nayo pia ni ruzuku. Kwa hiyo utakuta ruzuku inakwenda kwenye mazao yote si tu korosho na pamba kama ambavyo imeelezwa, lakini pia na mazao ya chakula kama mahindi na mazao mengine, yote haya yanapata ruzuku.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo mpango huu utaendelea kila mwaka kulingana na uwezo wa kifedha. Pia, tunaendelea kuhamasisha wakulima kuwa na utaratibu wa kujiwekea fedha ili kuweza kumudu kuratibu kilimo cha msimu ujao. Mpango huu tunao ndani ya Serikali, muhimu wananchi tunapotoa ruzuku, kuthamini ruzuku hii kuwa hii ni kodi ya wananchi, badala ya kutumia kwa kuuza tena nje ya nchi. Tunatamani kuona ruzuku hii inatumika kwa wakulima wa Kitanzania ili kilimo chetu kiweze kupanda kwa uzalishaji wa hali ya juu. Ahsante sana.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri Mkuu, ahsante. Mchangiaji wetu wa mwisho ni Mheshimiwa Shamsia Azizi Mtamba, hayupo.

Mheshimiwa Waziri Mkuu nakushukuru sana kwa majibu mazuri, hongera sana kwa kazi nzuri unayofanya. *(Makofi)*

Katibu.

18 APRILI, 2024

NDG. RUTH MAKUNGU – KATIBU MEZANI:

MASWALI NA MAJIBU

NAIBU SPIKA: Maswali ya Kawaida, Ofisi ya Waziri Mkuu, Mheshimiwa Shally Josepha Raymond.

Na. 108

Ajira kwa Wanaojitolea

MHE. SHALLY J. RAYMOND aliuliza:-

Je, wahitimu wangapi wa vyuo wanafanya kazi ya kujitolea na wangapi wameajiriwa na kujijiri baada ya kujitolea?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, KAZI, AJIRA, VIJANA NA WENYE ULEMAVU alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali ilianza rasmi kuratibu utekelezaji wa Programu ya Taifa ya Mafunzo ya Uzoefu wa Kazi kwa Wahitimu (*internship*) mwaka wa fedha 2019/2020. Tangu kuanza utekelezaji wa programu hii, jumla ya wahitimu 21,280 wamenufaika, ambapo wanaume ni 11,281 na wanawake ni 9,999. Miongoni mwa wanufaika hao, jumla ya wahitimu 3,772 wamepata kazi, wanaume wakiwa ni 2,265 na wanawake ni 1,507.

Mheshimiwa Naibu Spika, aidha, kuna wengine wanaajiriwa Serikalini, sekta binafsi na nje ya nchi, lakini kazi ya Ofisi ya Waziri Mkuu ni kuwaongezea uwezo.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Raymond.

18 APRILI, 2024

MHE. SHALLY J. RAYMOND: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante kwa majibu mazuri. Naomba ufafanuzi kwa yafuatayo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, swali la kwanza; kwenye ajira wametuelekeza kwamba vijana hawa wahitimu...

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa, hebu isogeze *mic* yako vizuri.

MHE. SHALLY J. RAYMOND: Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye ajira vijana wanaelekezwa waende kwenye *Ajira Portal* ili waweze kujisajili na kuomba ajira. Hapa tumezungumzia kuhusu kupata uzoefu ambao ni *field*, je, mifumo hii miwili inasomanaje ili kijana mhitimu ajue wazi anapataje kazi?

Mheshimiwa Naibu Spika, swali la pili; kwa kuwa si vijana wote waliohitimu wanafanikiwa kupata mafunzo yaani kupata *field*, wengine wako vijijini mbali sana, wamesubiri miaka mitatu, minne, mitano, hadi kufikia leo bado wanasubiri. Jana Serikali imetoa ajira nyingi sana, watanufaikaje wale ambao hawakwenda kwenye mfumo wa kujitolea?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, KAZI, AJIRA, VIJANA NA WENYE ULEMAVU: Mheshimiwa Naibu Spika, nikijibu maswali mawili ya nyongeza ya Mheshimiwa Shally Raymond, la kwanza hili la hii mifumo inasomekaje. Mfumo wa *Ajira Portal* ni mfumo ambao unatangaza ajira zote za umma, za Serikali ambapo pale hakuna upendeleo wowote. Iwe mhitimu yule aliyeenda kujitolea, ama mhitimu yule alifanyiwa mafunzo ya kuongeza ujuzi, pale wanakwenda kuomba kama waombaji wapya wa ajira hizi zilizotangazwa na Serikali.

Mheshimiwa Naibu Spika, mfumo ule unaratibiwa na wenzetu wa Ofisi ya Rais, Utumishi. Sasa hawa ambao wanafanyiwa mafunzo ambao nimewataja kwenye jibu langu la

18 APRILI, 2024

msingi wanakuwa wameongezewa *skills* za kuweza kuwa washindani wazuri katika eneo la ajira nchini, ambapo tunategemea sasa, pale wanapoitwa kwenye *interview* zile, wao watakuwa wana uwezo zaidi ku-*demonstrate* namna gani wamejiandaa kuweza kufanya kazi hizi. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, ndiyo maana nimesema kazi hizi tunawajengea uwezo kwa ajili ya kufanya kazi Serikalini, sekta binafsi na nje ya nchi. Namtoa mashaka Mheshimiwa Shally Raymond kwamba tunakwenda kuhakikisha tunawajengea uwezo vijana wengi zaidi kuweza kuwa na zile *skills* za kuweza kuajiriwa Serikalini na kwingineko.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye hili la kazi ambazo zimetangazwa jana na Ofisi ya Rais, Utumishi kwa vijana wa vijijini je, wananufaikaje. Ni kwenda kwenye *Ajira Portal* na kuweza kujaza zile nafasi ambazo zinatakiwa, vile vipengele na vigezo vinavyotakiwa kwa ajili ya kazi zile. Baada ya hapo, wenzetu Ofisi ya Rais, Utumishi, watafanya mchakato wao kupitia Sekretarieti ya Ajira na wale ambao watakuwa wamekidhi vile vigezo vya nafasi iliyotangazwa, basi wataitwa kwenye *interview*.

Mheshimiwa Naibu Spika, nawapongeza wenzetu wa Ofisi ya Rais, Utumishi, sasa hivi *interview* wanazifanya kikanda badala ya kuwakusanya wote mahali pamoja kwa mfano kuja hapa Dodoma na kadhalika. Naomba kuwasilisha.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Sichaalwe.

MHE. CONDESTER M. SICHALWE: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru kwa nafasi. Kwa kuwa wako vijana wengi wa Kitanzania ambao katika kujitolea, wengine wamejitolea kuanzia miaka mitano mpaka saba. Kiukweli kitendo hiki kinavunja moyo sana vijana wa Kitanzania kujitolea. Je, Wizara mnaonaje kuwaandikia waraka halmashauri zetu nchini angalau kutenga fungu kidogo kwa ajili ya kuwasaidia vijana hawa kwa sababu

18 APRILI, 2024

nao pia ni binadamu, wana mahitaji yao, wana maisha yao, wana familia zao? Mtu hawezi kujitolea zaidi ya miaka mitano halafu hapati chochote. (*Makofi*)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, KAZI, AJIRA, VIJANA NA WENYE ULEMAVU: Mheshimiwa Naibu Spika, nikijibu swali la nyongeza la Mheshimiwa Sichelwe. Hili tutakaa na wenzetu wa Ofisi ya Rais, TAMISEMI na kuona ni namna gani ajira hizi ama hizi nafasi za kujitolea kwenye halmashauri zetu zinaweza kuratibiwa vizuri. Nafahamu kwamba kwenye taasisi mbalimbali za umma, wanayo programu hii ya *internship* ambayo saa nyingine wanatoa nauli ya wale wanaofanya ile *internship* kuweza kufika katika eneo la kazi.

Mheshimiwa Naibu Spika, hili tutakaa na wenzetu kama nilivyosema, Ofisi ya Rais, TAMISEMI, tuone linaratibiwaje vizuri kwa kushirikiana na wenzetu wa Ofisi ya Rais, Utumishi.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri, Ofisi ya Rais, Utumishi.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, MENEJIMENTI YA UTUMISHI WA UMMA NA UTAWALA BORA: Mheshimiwa Naibu Spika, namshukuru Mheshimiwa Sichelwe kwa swali zuri na nampongeza sana Mheshimiwa Waziri kwa majibu mazuri sana. Huyu ni Mheshimiwa Naibu Waziri aliyetoka Utumishi, kwa hiyo anayajua. Ni kweli suala hili la kujitolea kwa watumishi linahitaji kufikiriwa sana. Nakumbuka Bunge hili lilituagiza tutengeneze Mwongozo wa kujitolea wa vijana wetu waliohitimu ambao wanajitolea katika meneo mbalimbali.

Mheshimiwa Naibu Spika, tunapoandaa huu Mwongozo, tumekutana na vitu vya kimgongano sana. Kwa mfano, wanaojitolea Serikalini na wanaojitolea kwenye *private sector* unawawekaje? Hili lenyewe limetupa kazi sana katika kulifikiria.

18 APRILI, 2024

Sasa hivi tumeshajiandaa, tuna-finalise na tumepeleka BAKITA wanatafsiri tu ile lugha, baadaye tutatoa huu Mwongozo na kila mmoja ataona. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, hata hili alilouliza Mheshimiwa Sichelwe, katika huu Mwongozo, mojawapo ya mambo tuliyoyasema mle waziwazi ni namna gani hawa wanaojitolea watakuwa wanapata hata angalau malipo yanayoeleweka na kutakuwa kuna *formular*. Ahsante sana. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Ahsante. Waheshimiwa tunaendelea Ofisi ya Rais, TAMISEMI, Mheshimiwa Martha Festo Mariki.

Na. 109

Hitaji la Hosteli Shule za Pembezoni – Katavi

MHE. MARTHA F. MARIKI aliuliza:-

Je, kuna mpango gani wa kujenga hosteli za wanafunzi katika shule zilizopo pembezoni mwa Mkoa wa Katavi?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (MHE. ZAINAB A. KATIMBA) alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali inatambua umuhimu wa uwepo wa hosteli katika shule za sekondari za pembezoni mwa Mkoa wa Katavi katika kuwawezesha wanafunzi kuhudhuria masomo kwa muda wote bila vikwazo. Serikali itaendelea na mpango wake wa sasa wa kuhamasisha wananchi kushirikiana na halmashauri kujenga hosteli katika shule za sekondari zenye uhitaji huo.

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kutumia fursa hii kumpongeza Mbunge, Mheshimiwa Martha Festo Mariki na wananchi wa Katavi, kwa jitihada wanazoendelea kuzifanya za kujenga hosteli ambapo kwa sasa kati ya shule za sekondari za kutwa 64 zilizopo Mkoani Katavi, wananchi wameweza kujenga hosteli kwenye shule za sekondari 17.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa sasa, kipaumbele cha Serikali ni kujenga mabweni kwenye shule za kidato cha tano ili wanafunzi wote waliofaulu mtihani wa kidato cha nne waweze kupata fursa ya kujiunga na kidato cha tano Julai, 2024.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Mariki.

MHE. MARTHA F. MARIKI: Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na majibu ya Serikali, lakini bado kuna tatizo kubwa sana la watoto wetu kwenda umbali mrefu kwa ajili ya kufuata elimu kutokana na kwamba kuna upungufu mkubwa sana wa mabweni. Sasa, Serikali ina mkakati gani wa haraka kuhakikisha kwamba inatenga fedha kwa ajili ya kumaliza mabweni ambayo yalianzishwa na nguvu za wananchi, lakini mabweni ambayo Serikali ilitenga pesa lakini bado hayajakamilika na mabweni hayo yameanza kupoteza ubora wake kutokana na miundombinu hiyo kuharibika kutokana na mvua zinazonyesha? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, swali la pili; napenda kuelewa, upi mkakati wa Serikali wa kuwaajiri *patrons* na *matrons* katika mabweni ambayo tayari yamekamilika kwa ajili ya malezi ya watoto wetu shuleni? Ahsante. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (MHE. ZAINAB A. KATIMBA): Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza naanza kwa kumpongeza sana Mheshimiwa Mbunge kwa kuwatetea wanafunzi wa mkoa wake. Nataka

18 APRILI, 2024

kusema kwamba Serikali inatambua umuhimu wa kuwa na mabweni na hasa katika shule za sekondari. Kwa hiyo nachukua nafasi hii kuzielekeza halmashauri zote ikiwemo Halmashauri kutoka katika Mkoa wa Katavi, ziweze kushirikiana na wananchi katika kujenga hosteli hizi na kuweza kuzihudumia kutokana na mahitaji yao.

Mheshimiwa Naibu Spika, kama nilivyotangulia kusema katika majibu yangu ya msingi, kipaumbele cha Serikali kwa wakati huu ni kuhakikisha inajenga mabweni kwa ajili ya kidato cha tano ili kuhakikisha wanafunzi watakaofaulu kidato cha nne wengi au wote wanapata nafasi ya kuingia kidato cha tano.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu swali lake la pili Mheshimiwa Mbunge kuhusiana na kupata walezi katika mabweni, naomba nichukue nafasi hii pia kuwaelekeza Wakurugenzi wote wa halmashauri kuhakikisha kwamba wanasimamia kila shule iweze kuwa na walimu ambao ni walezi katika mabweni kwa sababu ni muhimu sana katika malezi ya wanafunzi. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Kakoso, ajiandae Mheshimiwa Tendega.

MHE. MOSHI S. KAKOSO: Mheshimiwa Naibu Spika, nishukuru kwa kunipa nafasi ya kuuliza swali dogo la nyongeza. Kwa kuwa Halmashauri ya Wilaya ya Tanganyika imefanya jitihada kubwa sana na kuhamasisha wananchi kujenga mabweni na yamejengwa mabweni kwenye maeneo ya Shule ya Sekondari ya Ilangu, Shule ya Sekondari Majalila na Shule ya Sekondari Bulamata. Je, ni lini wataenda kupeleka fedha ili hayo mabweni yaliyoanzishwa kwa nguvu za wananchi yaweze kukamilika? *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

18 APRILI, 2024

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (MHE. ZAINAB A. KATIMBA): Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kutambua umuhimu wa mabweni kwa wanafunzi hawa, naomba pia nichukue nafasi hii kuendelea kusisitiza maelekezo na maagizo, kwamba halmashauri zote nchini ikiwemo Halmashauri ya Tanganyika kufanya tathmini ya maboma hayo ambayo wananchi wametumia nguvu yao kubwa sana kuwekeza katika ujenzi ili waweze kuweka katika mipango ya bajeti za halmashauri kwa ajili ya ukamilishaji wa mabweni hayo.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Tendega.

MHE. GRACE V. TENDEGA: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana. Wananchi wa Kata ya Lumuli, Jimbo la Kalenga wameweza kujenga maboma kwa ajili ya Shule ya Sekondari ya Lumuli ambayo ni kwa ajili ya wasichana lakini hayajakamilika. Je, Serikali ina mkakati gani wa kuhakikisha kwamba wanakamilisha mabweni hayo ili wanafunzi waweze kutumia kwa sababu halmashauri imekuwa na mzingo mkubwa sana?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (MHE. ZAINAB A. KATIMBA): Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru. Naomba nichukue nafasi hii kumwelekeza Mkurugenzi wa Halmashauri katika Jimbo hilo la Kalenga, atume timu waende wakafanye tathmini ya kuona majengo hayo ili iweze kuwekwa mikakati ya kutenga bajeti kwa ajili ya ukamilishaji wa mabweni hayo. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa tunaendelea, Mheshimiwa Iddi Kassim Iddi.

18 APRILI, 2024

Na.110

Kumaliza Ujenzi wa Bweni Sekondari ya Jana

MHE. IDDI K. IDDI aliuliza:-

Je, lini Serikali itatenga fedha kumaliza bweni la wasichana Shule ya Sekondari Jana katika Halmashauri ya Msalala?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (MHE. ZAINAB A. KATIMBA) alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali inatambua umuhimu wa bweni katika Sekondari ya Jana ambapo imeendelea kushirikiana na wananchi na wadau mbalimbali wa maendeleo kutatua changamoto hiyo. Ujenzi wa bweni la wasichana katika shule hiyo umefikia hatua ya kozi za juu ya lenta ambapo jumla ya shilingi milioni 47 kutoka kwenye Mfuko wa Jimbo na CSR kutoka Mgodini wa *Barrick Bulyanhulu* zimekwishatumika. Kazi hiyo imefanyika chini ya usimamizi wa Kamati ya Maendeleo ya Kata ya Jana.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika bajeti ya mwaka wa fedha 2024/2025 Halmashauri ya Wilaya ya Msalala imetenga shilingi milioni 50 za mapato ya ndani kwa ajili ya kuanza ukamilishaji wa bweni hilo. Serikali itaendelea kutenga fedha kwa ajili ya kujenga na kukamilisha miundombinu ya elimu yakiwemo mabweni kadiri ya upatikanaji wa fedha. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Iddi Kassim.

MHE. IDDI K. IDDI: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba sasa kuuliza maswali ya nyongeza. Swali langu la kwanza, wananchi wa Kata ya Shilela kwa kushirikiana na Mbunge wao Iddi Kassim Iddi tuliweza kushirikiana na kuanzisha ujenzi wa bweni ambapo

18 APRILI, 2024

wananchi walitoa nguvu zao na Mheshimiwa Mbunge alitoa milioni 20. Je, ni lini Serikali itatenga fedha kwenda kumalizia bweni hilo linalopatikana kwenye Shule ya Sekondari Shilela?

Mheshimiwa Naibu Spika, swali langu la pili; kwa kutambua umuhimu wa watoto wenye mahitaji maalum kuweza kupata haki yao ya msingi ya elimu tuliambia kuanzisha ujenzi wa mabweni mawili la wasichana na wavulana ili kuweza kuwapatia haki watoto wenye mahitaji maalum kupata elimu. Je, ni lini Serikali itatenga fedha ili iweze kumalizia mabweni hayo ambayo tangu mwaka juzi bado hayajakamilika?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (MHE. ZAINAB A. KATIMBA): Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nijibu maswali yake yote mawili kwa pamoja. Kwanza nianze kwa kumpongeza sana Mheshimiwa Mbunge kwa jitihada hizi za makusudi za kuweza kuboresha elimu kwa wananchi wake. Nichukue nafasi hii kumwagiza Mkurugenzi wa Halmashauri ya Msalala kwenda kufanya tathmini katika majengo hayo na kuweka katika mipango ya kibajeti ya halmashauri kwa ajili ya ukamilishaji wa miundombinu hiyo muhimu sana katika sekta ya elimu.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Cherehani.

MHE. EMMANUEL P. CHEREHANI: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana. Halmashauri ya Ushetu ina shule moja tu ya kidato cha tano na sita, lakini tuna Shule Kongwe ya Tarafa ya Mveli ambayo ina vigezo vyote. Je, Serikali ina mkakati gani wa kuweza kuipandisha shule hii ili iweze kukidhi vigezo vya kidato cha tano na sita? *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

18 APRILI, 2024

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (MHE. ZAINAB A. KATIMBA): Mheshimiwa Naibu Spika, sijamsikia.

NAIBU SPIKA: Hizo *microphone* zako ziweke vizuri, Mheshimiwa Waziri hasikii.

MHE. EMMANUEL P. CHEREHANI: Mheshimiwa Naibu Spika, Halmashauri ya Ushetu ina shule moja tu ya kidato cha tano na sita, lakini tuna Shule Kongwe ya Tarafa ya Mweni ambayo ina vigezo vyote. Je, Serikali ina mkakati gani wa kuipandisha hadhi shule hii ya Mweni ili iweze kuwa na kidato cha tano na sita?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri jibu tu kama utakuwa na majibu, lakini siyo swali la msingi.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (MHE. ZAINAB A. KATIMBA): Mheshimiwa Naibu Spika, sawa, namwelekeza mkurugenzi atume watu waende wakafanye tathmini kwenye hiyo shule waone kama kuna miundombinu hitajika ili waweze kutuma maombi Wizara ya Elimu ili waweze kuja kuipandisha hadhi shule hiyo kama inakidhi vigezo. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Ahsante. Mheshimiwa Matiko.

MHE. ESTHER N. MATIKO: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru. Ni dhahiri kwamba *drop out* nyingi ni kwa sababu ya sekondari za kata ambazo ziko umbali mrefu na *solution* yake ni kujenga mabweni. Hapa Serikali wanaonesha kipaumbele ni kujenga mabweni kwenye kidato cha tano na cha sita. Tusipowekeza kidato cha nne au cha tatu na cha pili hatutoweza kuwapata wanafunzi wa kidato cha tano na sita. Je, kwa nini Serikali isibebe vipaumbele vyote viwili, kidato cha tano na kuangalia zile shule zenye umbali mrefu ziweze kujengewa mabweni?

18 APRILI, 2024

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (MHE. ZAINAB A. KATIMBA): Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante, Serikali inatambua umuhimu wa kuwa na mabweni katika shule za o-level, lakini pia kwenye shule za kidato cha tano na cha sita, ndiyo maana nimetoa hapa maelekezo kwa Wakurugenzi wa Halmashauri zote kushirikiana na wananchi katika kujenga *hostel* katika zile shule ambazo ni za kidato cha kwanza mpaka kidato cha nne. Nimesema kwamba Serikali kwa wakati huu imeweka kipaumbele katika ujenzi wa mabweni katika shule za kidato cha tano na cha sita, kwa hiyo zinaenda kwa pamoja. Halmashauri zitenge fedha katika mapato ya ndani kwa ajili ya kujenga mabweni katika shule za sekondari, lakini kwa wakati huo huo Serikali Kuu nayo inaunga mkono jitihada kwa kuhakikisha kuwa, kuna ujenzi wa mabweni katika kidato cha tano na cha sita.

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa tunaendelea, Mheshimiwa Jesca David Kishoa.

Na. 111

**Kuongeza Madaktari Bingwa na Wauguzi Vituo
vya Afya Mkalama**

MHE. JESCA D. KISHOA aliuliza:-

Je, Serikali ina mkakati gani wa kuongeza madaktari bingwa na wauguzi katika vituo vya afya Mkalama?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri, Mheshimiwa Zainab, naona umekomaa sasa. *(Makofi)*

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (MHE. DKT. FESTO J. DUGANGE) alijibu:-

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali inaendelea kuajiri wataalamu wa kada mbalimbali za afya wakiwemo madaktari na wauguzi na kuwapanga kwenye vituo vya kutolea huduma kote nchini.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika kipindi cha miaka mitatu 2021 hadi 2023, Serikali imeajiri wataalamu 18,418 wa kada mbalimbali za afya na kuwapanga vituo kote nchini. Aidha, katika kipindi cha miaka mitatu, mwaka 2021 hadi mwaka 2023 Serikali imeajiri jumla ya wataalamu 102 wa kada mbalimbali na kati yao madaktari ni sita, wauguzi 43 na kada nyinginezo 53 na kuwapanga Halmashauri ya Wilaya ya Mkalama.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa sasa mwongozo wa Wizara ya Afya hauruhusu madaktari bingwa kufanya kazi katika ngazi ya kituo cha afya. Serikali inaendelea kuajiri madaktari bingwa na kuwapanga katika hospitali za halmashauri kote nchini ikiwemo Hospitali ya Wilaya ya Mkalama. Ahsante.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Kishoa.

MHE. JESCA D. KISHOA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru. Wilaya ya Mkalama ina jumla ya watumishi wa kada ya afya 287. Idadi hii haifiki hata nusu ya uhitaji, ambapo tunahitaji watumishi 695. Swali la kwanza; je, Serikali haioni umuhimu wa kutuongezea hata nusu ya uhitaji ili wananchi wa Mkalama tupate huduma ya uhakika?

Mheshimiwa Naibu Spika, swali la pili; kuna Kituo cha Afya cha Kata ya Gumanga ambacho kilipanuliwa na kuongezwa vifaa kwa ajili ya upasuaji. Changamoto tuliyonayo ni kwamba vile vifaa vipo lakini havifanyi kazi kwa sababu hatuna *anesthesiologists*, daktari kwa ajili ya upasuaji wa usingizi. Nataka *commitment* ya Serikali *very seriously* kwenye eneo hili kwa sababu hizi ni fedha za wananchi. Je, ni lini watatuletea daktari huyu *anesthesiologists* ili vifaa vile vianze kufanya kazi? (Makofi)

18 APRILI, 2024

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (MHE. DKT. FESTO J. DUGANGE): Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana. Kwanza nimhakikishie Mheshimiwa Mbunge kwamba Serikali inaona umuhimu wa kuongeza watumishi wa sekta ya afya katika Halmashauri ya Mkalama na ndiyo maana tumepeleka watumishi 102 na jana Mheshimiwa Waziri wa Utumishi wa Umma na Utawala Bora ametangaza nafasi nyingine za ajira za watumishi wa afya na elimu. Kwa hiyo nimhakikishie kwamba tutawapa kipaumbele Halmashauri ya Mkalama ili kupunguza gap ya watumishi katika sekta ya afya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pili, kuhusiana na mtaalamu wa usingizi. Ni kweli tumejenga vituo vya afya, tumejenga majengo ya upasuaji, Mheshimiwa Rais, Dkt. Samia Suluhu Hassan ameleta vifaa vya upasuaji, safari ni hatua, tumeshapata miundombinu, tunaleta wataalamu na ndiyo *commitment* ya Serikali tutahakikisha mtaalamu anafika pale ili aanze kutoa huduma za afya kwa wananchi. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Aleksia, ajiandae Mheshimiwa Njau.

MHE. ALEKSIA A. KAMGUNA: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru sana kwa kunipa nafasi. Naomba kuuliza, Wilaya ya Malinyi ambayo ni Wilaya iliyopo pembezoni katika Mkoa wa Morogoro ina matatizo ya wataalamu wa kiafya, hasa wataalamu wa magonjwa ya wanawake, wanawake wengi wakienda kujifungua wanafariki kwa kukosa hizo huduma. Je, Serikali imejipangaje katika kupeleka wataalamu hao? *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

18 APRILI, 2024

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (MHE. DKT. FESTO J. DUGANGE): Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana. Naomba nimhakikishie Mheshimiwa Mbunge kwamba Serikali inaendelea kuajiri wataalaamu wakiwemo wauguzi, wakunga na madaktari kwa ajili ya kutoa huduma bora za afya kwa akina mama wajawazito, lakini pia kwa wananchi wengine wote. Kwa hiyo tutaendelea kutoa kipaumbele kwa Halmashauri ya Tarime ili kupunguza *gap* hiyo ya watumishi katika halmashauri hiyo.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Njau.

MHE. FELISTA D. NJAU: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana kwa kunipa nami nafasi ya kuuliza swali dogo la nyongeza. Katika Jimbo la Moshi Vijijini, Kata ya Uru Kusini kimejengwa kituo cha afya cha kisasa cha zaidi ya shilingi bilioni moja na kitu na mitambo ipo pale ya kisasa, lakini hakuna wataalamu wa kuendesha mitambo hii. Je, ni lini Serikali itapeleka wataalamu ili kuepusha mitambo hii kuharibika na kuiletea Serikali hasara?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (MHE. DKT. FESTO J. DUGANGE): Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali iliwekeza miundombinu ya huduma za afya kwa wananchi katika kituo hicho cha Uru. Nimhakikishie tu Mheshimiwa Mbunge kwamba tusingeweza kupeleka wataalamu kama hakuna mitambo wala hakuna kituo cha afya. Tumejenga kituo cha afya, tumeweka mitambo, sasa tunapeleka watumishi wataalamu ili miundombinu hiyo iweze kufanya kazi kwa ajili ya wananchi. Ahsante sana.

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa tunaendelea, Mheshimiwa Boniphace Getere.

18 APRILI, 2024

Na. 112

**Majengo ya Zamani ya Bunda DC Kutumika
Kuwahudumia Wananchi**

MHE. BONIPHACE M. GETERE aliuliza:-

Je, kwa nini majengo ya zamani ya Halmashauri ya Bunda DC yasitumike kuwahudumia wananchi wa Jimbo la Bunda?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (MHE. DKT. FESTO J. DUGANGE) alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, katika utekelezaji wa dhana ya kusogeza huduma kwa wananchi, mwaka 2018, Ofisi za Halmashauri ya Wilaya ya Bunda zilihamishiwa katika jengo jipya la utawala lililopo katika Kata ya Kibara. Majengo ya zamani ya Halmashauri ya Wilaya ya Bunda yaliyobaki Halmashauri ya Mji wa Bunda kupitia vikao vya kisheria ilikubaliwa kuwa yapangishwe kwa taasisi nyingine zenye uhitaji ili kuongeza mapato ya halmashauri.

Mheshimiwa Naibu Spika, majengo hayo tayari yamepangishwa kwa wapangaji takribani 10 ambapo katika mwaka wa fedha 2023/2024, Halmashauri ya Bunda imekusanya kodi ya pango shilingi milioni 13.5. Hivyo, ikiwa halmashauri itaona haja ya kubadili matumizi ya majengo hayo, wafanye hivyo kadiri ya taratibu, ahsante.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Getere.

MHE. BONIPHACE M. GETERE: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru na nina maswali mawili ya nyongeza. Swali la kwanza; kwa kuwa Serikali imekiri kwamba haya majengo

18 APRILI, 2024

yaliyokuwa Halmashauri ya Bunda yako wazi na yamepangishwa na umiliki wa majengo hayo utakuwa umemalizika mwezi Desemba, 2024. Je, Serikali iko tayari kurudisha Halmashauri ya Bunda kwenye eneo hilo? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, swali la pili; wananchi wa Bunda takribani 175,000 wanasafiri umbali wa kutoka Jimbo la Bunda kwenda Halmashauri ya Bunda (TC) ni kilometa 50; kutoka Bunda (TC) kwenda Bunda (DC) ni kilometa 70; jumla kilometa 120, hivyo kwenda na kurudi ni 240. Je, Serikali ina mkakati gani wa kuwahurumia watu wa Bunda kuwarudisha Jimbo la Bunda au kuwapa halmashauri yao? *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (MHE. DKT. FESTO J. DUGANGE): Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza naomba nimpongeze Mheshimiwa Getere kwa ufuatiliaji wa suala hilo, amefuatilia mara kadhaa, lakini nimwambie mambo mawili. Kwanza, Serikali ilitoa maelekezo ya Wakurugenzi na Wakuu wa Idara kuwa na Makao Makuu ya Halmashauri katika maeneo ya kiutawala ya halmashauri husika. Hilo lilikuwa ni zoezi la Kitaifa na hivyo Halmashauri ya Bunda ililazimika kuhama kutoka Bunda Mji kwenda Bunda Vijijini. Hayo ni maelekezo ya Serikali na ni lazima yaendeleo kutekelezwa ili kusogeza huduma kwa wananchi. Kwa hiyo Serikali haiko tayari kuwarudisha Halmashauri ya Bunda Vijijini kuja kufanya kazi ndani ya Bunda Mji.

Mheshimiwa Naibu Spika, pili kuhusiana na umbali, ni kweli kwamba wananchi wa Bunda Vijijini na hususani wanaotoka Jimbo la Bunda Vijijini wanasafiri umbali wa zaidi ya kilometa 120 kwenda Mwibara kwa ajili ya kupata huduma za halmashauri. Sasa naomba tulichukue jambo hili, kwa sababu lengo la Serikali ni kusogeza huduma kwa wananchi. Sisi na Mkoa wa Mara,

18 APRILI, 2024

Halmashauri na Ofisi ya Rais, TAMISEMI tutajadiliana tuone njia nzuri ya kutatua changamoto hiyo, ahsante. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa tunaendelea na Wizara ya Ujenzi, Mheshimiwa Hhayuma.

Na. 113

Barabara ya Nangwa – Gisambalang hadi Kondo

MHE. SAMWELI X. HHAYUMA aliuliza:-

Je, lini Serikali itajenga Barabara ya Nangwa – Gisambalang hadi Kondo kwa kiwango cha lami?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI WA UJENZI alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, maandalizi kwa ajili ya ujenzi kwa kiwango cha lami kwa Barabara ya Nangwa – Gisambalang hadi Kondo yenye urefu wa kilometa 79 yameanza kwa kutangaza zabuni ya kumpata mhandisi mshauri kwa ajili ya kufanya kazi ya upembuzi yakinifu na usanifu wa kina. manunuzi ya mhandisi mshauri yatakamilika mwezi Julai, 2024 na kazi ya upembuzi yakinifu na usanifu wa kina inatarajiwa kuchukua muda wa miezi 12. Kazi ya upembuzi yakinifu na usanifu wa kina itakapokamilika na gharama za ujenzi kujulikana, Serikali itatafuta fedha kwa ajili ya kuanza ujenzi, ahsante.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Hhayuma.

MHE. SAMWELI X. HHAYUMA: Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na majibu mazuri ya Serikali nina ombi na swali moja la nyongeza. Ombi, kwa sababu barabara hii iko kwenye hatua ya usanifu wa kina na inapita katikati ya kata tatu, ambazo ni Kata ya Waretu, Kata ya Dirma na Kata ya Gisambalang. Serikali ione

18 APRILI, 2024

namna ya kutujengea lami laini kwenye maeneo muhimu ya huduma kwa wananchi.

Mheshimiwa Naibu Spika, swali; kwenye barabara hii kuna Daraja la Munguri ambalo lilibomoka na mafuriko ya mwaka 2019 na wananchi wanapata changamoto kubwa ya usafiri kwenye ukanda huo. Je, Serikali sasa iko tayari kujenga lile daraja kwa dharura?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI WA UJENZI: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nimhakikishie Mheshimiwa Mbunge kwamba ndiyo maana kunakuwa na upembuzi yakinifu na usanifu wa kina. Kwa hiyo watatumia utaalumu wote kuhakikisha kwamba hilo ambalo amelisema kwenye swali lake la kwanza linazingatiwa wakati wa usanifu wa hiyo barabara.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye swali lake la pili, kuhusu kujenga Daraja la Munguri kwa dharura, nataka nimhakikishie Mheshimiwa Mbunge na Waheshimiwa Wabunge pamoja na wananchi wa Hanang na Kondoa kuwa litajengwa kwa sababu linawaunganisha. Daraja analolisema ni daraja kati ya madaraja makubwa. Wakati linafanyiwa usanifu lilikuwa na zaidi ya mita 100 na tulikuwa tumekwishakamilisha usanifu. Baada ya mvua inayoendelea wataalamu wamekwenda na kuona kwamba mto ule umeongezeka, inaenda kwenye zaidi ya mita 120, mita 130 na ameshaambiwa mhandisi mshauri ajaribu ku-review tena *design* hasa kutokana na changamoto ambayo tumeipata.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo ni daraja ambalo lipo kwenye mpango kuunganisha kati ya Hanang na Kondoa. Tuna uhakika, kwa sababu tulishafanya usanifu, tutalijenga siyo kwa dharura, lakini ni ujenzi kabisa ambao ni kati ya miradi mikubwa. Ahsante.

18 APRILI, 2024

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Amandus.

MHE. AMANDUS J. CHINGUILE: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru kwa kunipa nafasi. Je, ni lini Serikali itajenga kwa kiwango cha lami Barabara ya Nanganga – Nachingwea? *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI WA UJENZI: Mheshimiwa Naibu Spika, Barabara ya Nanganga – Nachingwea yenye urefu wa kilometa 45 Serikali ilishakamilisha usanifu wa kina. Tunaendelea kutafuta fedha ili tuweze kujenga kwa kiwango cha lami ili kuwasaidia wananchi wa Nachingwea kufika Makao Makuu ya Mji wa Lindi kwa barabara ya lami, ahsante. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Kapinga, ajiandae Mheshimiwa Aida.

MHE. BENAYA L. KAPINGA: Mheshimiwa Naibu Spika, Barabara ya Mbinga – Litembo kupitia Ndengu ambayo mwaka jana ilitangazwa upembuzi yakinifu, itaanza lini kujengwa kwa kiwango cha lami?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI WA UJENZI: Mheshimiwa Naibu Spika, barabara aliyoitaja tupo tunakamilisha taratibu za usanifu na kwa kuwa tumeshaanza, tutakapokuwa sasa tumeshakamilisha kwa 100% usanifu wa kina, barabara hiyo itatafutwa fedha kwa ajili ya kujengwa kwa kiwango cha lami.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Aida.

MHE. AIDA J. KHENANI: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru kwa nafasi. Nimeulizwa sana Barabara ya kutoka

18 APRILI, 2024

Namanyere - *Kipili Port*, ningependa kufahamu ni hatua zipi zinaendelea mpaka sasa kuhusu ujenzi wa barabara hiyo kwa kiwango cha lami? *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI WA UJENZI: Mheshimiwa Naibu Spika, barabara aliyoitaja, iko katika bajeti hii, tunaendelea kuifanyia usanifu wa kina, ahsante. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Amar.

MHE. HUSSEIN N. AMAR: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. Mheshimiwa Waziri amekuwa akiniahidi sana kuhusu upembuzi wa Barabara yetu ya kutoka Kahama - Nyang'olongo – Bukwimba - Kahama - Busisi na akaahidi kwamba, mwezi Aprili upembuzi huu utakuwa umekamilika. Je, upembuzi huo umeshakamilika na huu ni mwezi Aprili?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI WA UJENZI: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nimhakikishie Mheshimiwa Mbunge kwamba, sina uhakika kama 100% tumeshaikamilisha, lakini nimwombe Mheshimiwa Mbunge, baada ya hapa nijiridhishe na wataalamu, kwa sababu ni kati ya barabara moja kubwa na ndefu. Nijiridhishe na wataalamu halafu niweze kumpa jibu la uhakika kama tumeshakamilisha usanifu wa kina, ahsante. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa tunaendelea na Wizara ya Maji, Mheshimiwa Boniventura Kiswaga.

18 APRILI, 2024

Na. 114

Kujenga Mradi wa Maji Lutale Langi – Magu

MHE. BONIVENTURA D. KISWAGA aliuliza:-

Je, lini Serikali itaanza kujenga Mradi wa Maji Lutale Langi kwa kuwa usanifu umekamilika?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI WA MAJI alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa niaba ya Mheshimiwa Waziri wa Maji, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Boniventura Kiswaga, Mbunge wa Magu, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali imekamilisha usanifu wa Mradi wa Maji Lutale Langi na hatua za kumwajiri Mkandarasi atakayeteteleza mradi huo zinaendelea. Ujenzi wa mradi huo unatarajiwa kuanza mwezi Agosti, 2024 ambapo utatekelezwa kwa muda wa miezi 24.

Mheshimiwa Naibu Spika, kazi zilizopangwa kutekelezwa katika mradi huo ni pamoja na ujenzi wa chanzo (*intake*), ujenzi wa mtambo wa kutibu maji (*treatment plant*), ujenzi wa matanki mawili yenye jumla ya ujazo wa lita 3,000,000, ulazaji wa mabomba umbali wa kilometa 122.5 na ujenzi vituo 90 vya kuchotea maji. Kukamilika kwa mradi huo kunatarajia kunufaisha wananchi wapatao 77,794 waishio katika Vijiji tisa vya Lutale, Langi, Kageye, Itandula, Ihushi, Sese, Matala, Shilingwa na Ihayabuyaga Wilayani Magu.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Kiswaga.

18 APRILI, 2024

MHE. BONIVENTURA D. KISWAGA: Mheshimiwa Naibu Spika, nishukuru kwa majibu ya Serikali, nina swali moja la nyongeza. Kwa kuwa mradi huu utaanza Agosti, 2024 na sasa ni wakati wa bajeti, Serikali imejiandaa kutenga kiasi gani cha kuanza kutekeleza mradi huu? *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI WA MAJI: Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kujibu swali la nyongeza la Mheshimiwa Boniventura Kiswaga, Mbunge wa Magu, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza nitumie fursa hii kumpongeza sana Mheshimiwa Mbunge, kwa kazi nzuri ambayo anaendelea kuifanya. Serikali kupitia yeye imefikisha miradi takribani nane katika bajeti ya Mwaka wa Fedha 2023/2024. Miradi hiyo inaenda kutoa huduma katika vijiji 39 ambavyo vina wakazi takribani 30,350, ambapo zaidi ya bilioni 18 zimetengwa kwa ajili ya maeneo yake. Hii ni kazi kubwa ambayo anaifanya kwa kushirikiana na Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mradi huu ambao una gharama ya bilioni 25 na katika zoezi la usanifu ilitenga kiasi cha milioni 25 tumeshakamilisha. Nimhakikishie Mheshimiwa Mbunge, Serikali itatenga fedha za kutosha kukamilisha mradi ndani ya kipindi cha miezi 24. Ahsante sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Oliver, Oliver, vipi jamani umeamkaje leo?

MHE. OLIVER D. SEMUGURUKA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana. Je, ni lini Mradi wa Maji wa Ziwa Victoria ambao umeanza Jimbo la Nkenge katika Kata za Kashenye, Kanyigo na Bwanjai utakamilika? *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI WA MAJI: Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kujibu swali la nyongeza la Mheshimiwa Oliver, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, nampongeza sana Mbunge Oliver pamoja na Mbunge wa Nkenge Mheshimiwa Kyombo, kwa kweli wanashirikiana vizuri sana kuhakikisha kwamba, wanatua akinamama ndoo kichwani lakini na kuwafikishia maji safi na salama. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, huu mradi uko katika hatua nzuri sana za utekelezaji. Nimhakikishie tu kwamba, wakandarasi walioko katika mradi huo na pesa ambazo wamekuwa wakidai tayari wameshaanza kulipwa. Naamini kwamba mradi huu utakamilika ndani ya wakati. Ahsante sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa tunaendelea na Wizara ya Fedha, Mheshimiwa Rashid Shangazi.

Na.115

Athari Hasi za Ongezeko la Michezo ya Kubahatisha

MHE. RASHID A. SHANGAZI aliuliza:-

Je, Serikali inatambua athari hasi kwa jamii ya Watanzania zinazotokana na ongezeko kubwa la michezo ya kubahatisha?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI WA FEDHA alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na faida za kiuchumi na kijamii zinazotokana na michezo ya kubahatisha, Serikali inatambua athari zake katika jamii endapo hazitaendeshwa kwa

18 APRILI, 2024

weledi. Miongoni mwa athari hasi zinazoweza kujitokeza katika jamii ni uraibu na kugeuza michezo ya kubahatisha kuwa mbadala wa ajira, ushiriki wa watoto katika michezo ya kubahatisha na uwepo wa michezo haramu isiyo na usajili wa mamlaka ya udhibiti.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mujibu wa Kifungu cha 7(2)(i) cha Sheria ya Michezo ya Kubahatisha, Sura 41, mamlaka ya udhibiti ina jukumu la kuhakikisha kuwa, jamii inalindwa ipasavyo dhidi ya athari hasi za michezo ya kubahatisha. Katika kutekeleza jukumu hilo, Bodi ya Michezo ya Kubahatisha imekuwa ikitekeleza mikakati mbalimbali ya kuzuia na kudhibiti athari hasi zitokanazo na uwepo wa michezo ya kubahatisha.

Mheshimiwa Naibu Spika, mikakati hiyo ni pamoja na kuimarisha udhibiti na uratibu wa sekta kwa kufanya ukaguzi wa mara kwa mara na matumizi ya Mifumo ya TEHAMA, kutoa elimu kwa jamii kuhusu athari za michezo ya kubahatisha, kufanya mapitio ya mara kwa mara ya mifumo ya usimamizi wa michezo ya kubahatisha na kufanya kazi ya udhibiti kwa kushirikisha wadau na mamlaka nyingine kama vile Jeshi la Polisi, TCRA na TRA. Ahsante.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Shangazi.

MHE. RASHID A. SHANGAZI: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante, pamoja na majibu ya Serikali, lakini nina maswali mawili ya nyongeza, swali la kwanza; kwa kuwa Serikali imekiri kwamba, kuna athari hasi kwenye michezo hiyo na kwa kuwa vijana wa kiume ndiyo waathirika wakubwa wa michezo ya kubashiri ambayo inachangia ukatili wa kudhuru mwili, ukatili wa kingono, ukatili wa kiuchumi na kusababisha hata matatizo ya afya ya akili. Je, Serikali iko tayari kupitia utoaji leseni wa makampuni haya ya kubashiri hasa yale ya mabonanza ambayo yametapakaa kote nchini? *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, swali la pili; kwa kuwa michezo hii ya kubashiri mtandaoni inafanya vizuri, makampuni kama *SportPesa, M-Bet* na kadhalika na yako chini ya Wizara ya Fedha ambayo kimsingi ina majukumu mengi na inashindwa kuisimamia kwa ufanisi. Je, Serikali ipo tayari sasa kuihamisha Bodi ya Michezo kutoka Wizara ya Fedha ambayo kwa msingi wa hoja hii imeshindwa kuratibu eneo hili vizuri na kuipeleka kwenye Wizara ya Michezo ambayo kimsingi ndiyo inayosimamia eneo la burudani na sehemu hii ya michezo ya kubashiri ya mtandaoni ni sehemu ya burudani? *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI WA FEDHA: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kujibu maswali mawili ya nyongeza ya Mheshimiwa Shangazi, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, nianze kwa kumpongeza sana kwa kiasi alichofuatilia jambo hili na kimsingi najua dhamira yake ni kuimarisha maadili ya vijana wetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa swali lake la kwanza, nataka nimwambie kwamba, Serikali ipo tayari kupitia na kuangalia uhalali na wale wote ambao watakuwa wanaendesha michezo hii, kinyume na taratibu na sheria zetu basi zitaondolewa leseni zao. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, swali lake la pili, Serikali imechukua ushauri wake wataalamu watakaa, wachambue, tukiona upo umuhimu au ipo haja ya kwenda huko, basi Serikali haitasita kuchukua hatua.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Sekiboko.

MHE. HUSNA J. SEKIBOKO: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana. Kwa kuwa Serikali imeonesha nia ya

18 APRILI, 2024

kuhamisha *sports betting* kutoka Wizara ya Fedha kwenda Wizara ya Michezo, je, ni kwa namna gani Serikali inajipanga kushirikisha Mamlaka za Serikali za Mitaa kwa ajili ya kulinda maadili ya watoto hasa kwenye michezo inayochezwa majumbani, maarufu ya Kichina? *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI WA FEDHA: Mheshimiwa Naibu Spika, kama nilivyojibu katika swali la msingi kwamba, Serikali ina mikakati tofauti tofauti ya kulinda ipasavyo maadili ya vijana wetu. Suala la kushirikisha Serikali za Mitaa bado ni eneo la Serikali, kwa hiyo, ushauri wake tumeuchukua na tutaufanyia kazi, ahsante.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Kunti.

MHE. KUNTI Y. MAJALA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru kwa kunipatia nafasi niulize swali la nyongeza. Watoto wanaoathirika na michezo hii ya kubahatisha ikiwemo mabonanza...

NAIBU SPIKA: Siyo watoto tu, hata wakubwa.

MHE. KUNTI Y. MAJALA: Mheshimiwa Naibu Spika, ni watoto wa miaka tisa mpaka 17 ambao bado wako shuleni. Je, Serikali iko tayari kusitisha michezo hii ili elimu iweze kutolewa kwa jamii kuokoa kizazi chetu? *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI WA FEDHA: Mheshimiwa Naibu Spika, arudie swali lake.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa, rudia tena swali lako.

18 APRILI, 2024

MHE. KUNTI Y. MAJALA: Mheshimiwa Naibu Spika, nimesema watoto wanaoathirika ni kuanzia miaka tisa mpaka 17, watoto hawa wote bado wako shuleni. Ili kuweza kuokoa kizazi hiki, Serikali mko tayari kusitisha michezo hii hususani michezo ya kubahatisha ya bonanza ambayo ndiyo ipo huko kwenye halmashauri zetu na ndiyo hao watoto wadogo wanayoicheza ili kutoa elimu na kwa ajili ya kuokoa kizazi chetu? *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

NAIBU WAZIRI WA FEDHA: Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali ipo tayari kulinda maadili ya vijana wetu na siyo tu vijana hata wananchi wake. Tunachomhakikishia Mheshimiwa Mbunge ni kwamba, Serikali itaenda kufuatilia na ikijiridhisha kama yanayofanyika yako kinyume na sheria na taratibu, basi Serikali inaweza kuchukua hatua yoyote ambayo inastahiki. Ahsante. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Ahsante. Waheshimiwa tunaendelea na Wizara ya Habari na Mawasiliano. Mheshimiwa Monni.

Na. 116

Hitaji la Mnara wa Mawasiliano Kata ya Kimaha – Chemba

MHE. MOHAMED L. MONNI aliuliza:-

Je, lini Serikali itajenga mnara wa Mawasiliano katika Kata ya Kimaha, Kijiji cha Mwaikisabi –Chemba?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

WAZIRI WA HABARI, MAWASILIANO NA TEKNOLOJIA YA HABARI alijibu:-

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Mohamed Lujuo Monni, Mbunge wa Chemba, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali kupitia UCSAF ilijumuisha Kata ya Kimaha katika Mradi wa Kufikisha Huduma ya Mawasiliano ya Simu uliosainiwa tarehe 13 Mei, 2023. Utekelezaji wa mradi huo unaendelea ambapo Mtoa Huduma *Halotel* anajenga mnara kwa ruzuku ya Serikali ya kiasi cha shilingi 145,000,000 za Kitanzania, kwa lengo la kuhudumia Vijiji vya Mwaikisabe, Chukuruma, Wisuzaje na Mwailanje. Mnara huo tayari umejengwa na kwa sasa mtoa huduma anaendelea na kazi ya kufunga vifaa vya redio. Mnara huu unatarajiwa kuwashwa mwezi Juni, mwaka huu. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Monni.

MHE. MOHAMED L. MONNI: Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na majibu mazuri sana ya Serikali, nina maswali mawili ya nyongeza. Swali la kwanza; maeneo ya vijiji vyote vinavyozunguka Mradi wa Bwawa la Farkwa, mradi mkubwa kabisa, Kijiji cha Sakaletwa, Gongu Chini na Gongu vyote havina mawasiliano. Naomba kujua ni lini sasa, Serikali itajenga mnara katika maeneo ya mradi ule unaoendelea ili wafanyakazi wote walioko pale wapate mawasiliano?

Mheshimiwa Naibu Spika, swali la pili; Kijiji cha Magasa wataalamu walifika wakaainisha eneo la kujenga mnara, lakini mpaka leo hawajarudi. Naomba kujua ni lini sasa watarudi ili kuendelea na kazi ile? Ahsante.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

WAZIRI WA HABARI, MAWASILIANO NA TEKNOLOJIA YA HABARI: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kujibu maswali mawili ya nyongeza ya Mheshimiwa Monni, kama ifuatavyo:-

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, ni kweli kwamba, eneo la Mradi mkubwa wa Bwawa la Farkwa kwenye vijiji alivyovitaja vya Sakaletwa, Gongwa na Gongwa Chini kuna mahitaji makubwa ya huduma za mawasiliano. Wataalamu wetu walishafika eneo hili na wamefanya uchambuzi na taarifa zipo Wizarani, utaratibu unaendelea kwa ajili ya kuwapatia huduma za mwasiliano kwenye eneo hilo.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia Kijiji cha Makasa alichokitaja ni katika vijiji ambavyo viliingizwa kwenye mradi ule wa minara 758 na UCSAF waliingia makubaliano na TTCL na tayari walishalipa hela ya awali na wamesaini. Kwa hiyo, kazi itaanza hivi karibuni, wamesaini mkataba huo Mwezi Machi na huu Mwezi Aprili mwishoni kazi itaanza. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Munde, ajiandae Mheshimiwa Flatei.

MHE. FLATEI G. MASSAY: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. Kwanza nimshukuru Mheshimiwa Rais kwa kujenga minara Mbulu Vijijini...

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Munde, ajiandae Mheshimiwa Flatei.

MHE. FLATEI G. MASSAY: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. Kwanza nimshukuru Mheshimiwa Rais kwa kujenga minara Mbulu Vijijini...

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Munde, ajiandae Mheshimiwa Flatei.

MHE. MUNDE T. ABDALLAH: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante kwa kunipa fursa niulize swali la nyongeza. Tabora Manispaa katika Kata ya Malolo, Kijiji cha Usenge, hakuna kabisa mawasiliano ya simu. Je, Mheshimiwa Waziri anatupa *action plan*

18 APRILI, 2024

gani ya kuhakikisha ametuwekea mnara kwenye kata hiyo ya Malolo? *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

WAZIRI WA HABARI, MAWASILIANO NA TEKNOLOJIA YA HABARI: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kujibu swali la nyongeza la Mheshimiwa Munde, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza nichukue nafasi hii kumpongeza Mheshimiwa Munde, tulipoenda Tabora alikuja kutuona na akaleta malalamiko ya eneo hili. Pia nimhakikishie barua yake aliyotuandikia ya eneo hili husika tumeipokea na tunaifanyia kazi na namuahidi wataalamu wameshafanya utafiti na eneo hili litapatiwa huduma za mawasiliano hivi karibuni. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Flatei, ajiandae Mheshimiwa Londo.

MHE. FLATEI G. MASSAY: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. Kwanza nimshukuru Rais kwa kujenga minara Mbulu Vijijini. Je, Mheshimiwa Waziri lini tutaambatana kuizindua ile minara?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri lini utakwenda naye?

WAZIRI WA HABARI, MAWASILIANO NA TEKNOLOJIA YA HABARI: Mheshimiwa Naibu Spika, minara mingi kwa sasa imekamilika katika maeneo mengi na mpango ilikuwa minara zaidi ya 250 ingewashwa wakati wa Sherehe za Muungano. Kwa hiyo, tutaangalia ratiba na kwa sababu hapa siyo mbali, tutapanga mimi na yeye, tutakwenda kukagua na wataalamu wetu wakiridhika tutawasha hiyo minara ambayo imekuwa tayari. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Ahsante. Mheshimiwa Londo.

18 APRILI, 2024

MHE. DENNIS L. LONDO: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kujua kauli ya Serikali kuhusiana na suala zima la ukamilishaji wa minara ya mawasiliano katika Kata za Vidunda, Kisanga, Uleling'ombe, Kilangali na Malolo?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

WAZIRI WA HABARI, MAWASILIANO NA TEKNOLOJIA YA HABARI: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kujibu swali la nyongeza la Mheshimiwa Mbunge kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, maeneo aliyoyataja itabidi ni-*cross check* kuona kwamba hayamo kwenye Mradi wa Tanzania ya Kidijiti unaoendelea. Kama hayamo nitoe ahadi Mheshimiwa Rais Samia ameshatutengea fedha kwa ajili ya minara mingine zaidi ya 600, ambayo nayo tutaigawanya kwenye maeneo ambayo hayakuingia kwenye Mradi wa Tanzania ya Kidijiti.

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa tunaendelea. Mheshimiwa Kuchauka. (*Makofi*)

Na. 117

Maboresho Minara ya Halotel – Liwale

MHE. ZUBERI M. KUCHAUKA aliuliza:-

Je, Serikali ina mkakati gani wa kufanya maboresho ya minara iliyojengwa na *Halotel* Liwale ili iweze kufanya kazi kama ilivyokusudiwa?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

WAZIRI WA HABARI, MAWASILIANO NA TEKNOLOJIA YA HABARI alijibu:-

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Zuberi Mohamedi Kuchauka, Mbunge wa Liwale, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali kupitia Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote, ilifanya tathmini katika Jimbo la Liwale na kubaini uwepo wa changamoto za mawasiliano katika Minara ya Halotel. Minara hiyo inatakiwa kuongezewa teknolojia 3G na 4G ambapo utekelezaji wake utafanyika kwa kadiri ya upatikanaji wa fedha. Kampuni ya *Halotel* ina jumla ya minara nane katika Wilaya ya Liwale, ambayo ina uhitaji wa kuiongezea nguvu kutoka 2G kwenda teknolojia ya 3G na 4G. Kiasi cha ruzuku inayohitajika kuiongezea nguvu minara hiyo, ni takribani shilingi 320,000,000 za Kitanzania. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Kuchauka.

MHE. ZUBERI M. KUCHAUKA: Mheshimiwa Naibu Spika, namshukuru Mheshimiwa Waziri kwa majibu mazuri yanayoonesha uwajibikaji wa Serikali ya Chama Cha Mapinduzi, hata hivyo nina maswali mawili ya nyongeza. Swali la kwanza; vipo Vijiji vya Gongowele, Mirui, Kimambi na Mpigamiti, minara ile inatumia umeme jua (*solar*). Je, Serikali iko tayari kutubadilishia nishati ili minara hii iweze kufanya kazi masaa 24? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, swali la pili; hivyo Vijiji vya Ndapata, Kikulyungu na Ndunjungu, vijiji hivi havina mawasiliano kabisa. Je, ni nini kauli ya Serikali kuwapatia mawasiliano wananchi hawa? *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri.

WAZIRI WA HABARI, MAWASILIANO NA TEKNOLOJIA YA HABARI: Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kujibu maswali mawili ya nyongeza ya Mheshimiwa Zuberi Mohamedi Kuchauka, Mbunge wa Liwale, kama ifuatavyo:-

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza ni kweli na bahati nzuri nimefika katika maeneo ya jimbo lake ikiwemo Mpigamiti ambayo ameitaja, ambako kuna minara ilijengwa na bahati mbaya wakati huo huduma ya umeme ilikuwa haijafika kwenye hayo maeneo, kwa hiyo, tukaweka solar.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa solar ina changamoto, wakati mwingine kama hakuna jua la kutosha kunakuwa hakuna nguvu ya umeme wa kusukuma hiyo minara. Nimeelekeza na hapa nataka kusisitiza maelekezo haya, maeneo yote ambapo umeme wa REA umefika, minara ya maeneo hayo inapaswa kuunganishwa na umeme ili wananchi wapate huduma wakati wote na kule ambako huduma ya umeme haijafika tuweke jenereta kwenye hiyo minara ili huduma ya wananchi isikatike. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, swali la pili, vijiji alivyovitaja, kweli ni katika vijiji ambavyo huduma hii haijafika, lakini namhakikishia Mheshimiwa Kuchauka kwamba, tathmini imefanyika na katika awamu inayofuata ya ujenzi wa minara tutaviingiza vijiji alivyovitaja ili kuhakikisha wananchi wanapata huduma wanayostahili kupata. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Ahsante Waziri. Waheshimiwa Wabunge maswali yamekwisha na muda umekwisha. *(Makofi)*

Kuna tangazo la wageni waliopo katika ukumbi wa Bunge.

Wageni wa Waheshimiwa Wabunge, wapo wageni 32 wa Msheshimiwa Judith Kapinga, Naibu Waziri wa Nishati, ambao ni viongozi na watumishi wa taasisi zilizo chini ya Wizara ya Nishati. *(Makofi)*

Yupo mgeni wa Mheshimiwa Tumaini Magessa, ambaye ni mpiga kura wake kutoka Busanda, Mkoa wa Geita, karibu. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Kuna mgeni wa Mheshimiwa Mashimba Ndaki, rafiki yake kutoka *USAID Tanzania*, Mkoa wa Dodoma, karibu. *(Makofi)*

Wengine ni wageni wa Mheshimiwa Jackson Kiswaga, hawa ni Watendaji wa Kata kutoka Kalenga, Mkoa wa Iringa, karibuni. *(Makofi)*

Wapo wageni wawili wa Mheshimiwa Juma Hija, ambao ni marafiki zake kutoka Mjini Zanzibar, karibuni. *(Makofi)*

Tunao wageni watatu wa Mheshimiwa Emmanuel Cherehani, hawa ni Madiwani kutoka Ushetu, Mkoa wa Shinyanga, karibuni. *(Makofi)*

Kuna wageni wanne wa Mheshimiwa Flatei Massay, ambao ni wapiga kura wake kutoka Mbulu Vijijini, Mkoa wa Manyara, karibuni. *(Makofi)*

Wapo wageni wanne wa Mheshimiwa Zuberi Kuchauka, wakandarasi wa *REA* kutoka Liwale, Mkoa wa Lindi, karibuni. *(Makofi)*

Tuna wageni sita wa Mheshimiwa Justin Nyamoga, ambao ni watumishi wa *REA*, *TANESCO* na Viongozi wa *UVCCM* kutoka Kilolo, Mkoa wa Iringa, karibuni. *(Makofi)*

Kuna wageni wawili wa Mheshimiwa Dkt. Hamisi Kigwangalla, rafiki zake kutoka Jijini Dodoma, karibuni *(Makofi)*

Wageni waliotembelea Bunge kwa ajili ya mafunzo; wapo wanafunzi 84 na walimu saba wa Shule ya Mt. Monica kutoka Jijini Arusha. Wengine ni wanafunzi watano kutoka Chuo Kikuu cha Dodoma, Ndaki ya Sayansi na Elimu ya Kompyuta na Elimu Angavu, karibuni sana. *(Makofi)*

Katibu.

18 APRILI, 2024

NDG. RUTH MAKUNGU – KATIBU MEZANI:

HOJA ZA SERIKALI

Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025

(Majadiliano Yanaendelea)

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa tunaendelea na majadiliano ya Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa. Tunaanza na Mheshimiwa Sima, wajandae Mheshimiwa Taska Mbogo na Mheshimiwa Mwita Waitara. *(Makofi)*

MHE. MUSSA R. SIMA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru. Nianze kwa kumshukuru sana Mwenyezi Mungu, lakini pia namshukuru sana Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan. Sisi wa Singida Mjini tumepokea miradi mingi na fedha nyingi ambazo hazipungui takribani shilingi bilioni 70. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nampongeza Waziri wa Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, kwanza hotuba yake imesomwa kwa ustadi, lakini hata bajeti yake imeandaliwa vizuri sana. Nampongeza sana yeye na timu yake yote ambayo imeandaa bajeti hii. Yako maeneo machache ambayo nachukua fursa hii kuishauri Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa kuyaboresha ili bajeti hii iwe nzuri zaidi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nianze na eneo la ukurasa wa tisa na 45, ambalo linazungumzia suala la ugatuaji wa madaraka kwa umma. Nikifanya rejea ndogo ya ukurasa wa 72, tunatambua kwamba, miongoni mwa vipaumbele alivyoviweka ni pamoja na kusimamia utawala bora, kukuza demokrasia, kushirikisha wananchi na kurejesha madaraka kwa umma. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, naona eneo hili bado Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa hawajalifanyia kazi vizuri. Kwa nini hawajalifanyia kazi vizuri, bado halmashauri zetu zinategemea *support* ya Serikali kwa asilimia 100 katika kusimamia miradi. Lengo la kuanzishwa kwa *D by D*, ugatuuji wa madaraka, ni kuziwezesha halmashauri kujitegemea, halmashauri ziweze ku-*graduate*, lakini mpaka tunamaliza hatujaona mkakati wa Serikali kuziwezesha halmashauri hizi kuweza kujitegemea. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, ukifuatilia Ripoti ya CAG, utaona kuna mikopo chechefu, kuna vurugu nyingi. Vurugu hizi zinasababishwa na hizi halmashauri kutokuwa na *mandate* ya kujisimamia, zinasubiri maelekezo kutoka Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa. Sasa, naiomba Serikali katika mwaka huu wa fedha 2024/2025, tuweke mpango, tuweke mkakati, wa halmashauri hata kama ni chache, hata kama ni kidogo kidogo, tunapokuja mwakani tuweze kujua ni halmashauri ngapi zimeweza ku-*graduate*, zimeweza kujitegemea, zimeweza kusimamia miradi yake. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, hata tunapotoa Hati Safi au Hati Chafu sijaona mantiki yake. Mantiki ya Hati safi ni kwamba halmashauri imeweza kujitegemea, hapo ndiyo tuipe Hati Safi, lakini siyo halmashauri imetengeneza hesabu vizuri ndiyo inapewa Hati Safi, hapana. Hili ni jambo langu la kwanza. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo la pili, nimetazama kwenye ukurasa wa 42. Ukurasa wa 42 unazungumzia mfumo wa kutoa elimu kwa masafa marefu au masafa ya mbali (*E-Learning System*). Ni kweli tunatambua ni mfumo mzuri sana ambao unatumwa na *Education Centre* ya Kibaha, ni mfumo mzuri. Lengo hapa ni kwamba, sasa wanataka kutuelekeza kuwa mfumo huu wa kutoa elimu kwa masafa marefu katika shule zetu ni kuwezesha ku-*cover gap* la upungufu wa walimu. Hili jambo hapana. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, nataka tukubaliane vizuri kwamba, tunapokuja na teknolojia kama hii tuje na teknolojia ya kuwawezesha walimu kuwa wabobezi kwenye shule zao ili waweze kufundisha vizuri, lakini tusije na teknolojia ya kufundisha moja kwa moja darasani. Darasani kuna zaidi ya ufundishaji, suala la ufundishaji ni malezi. Tunahitaji *interaction* ya mwalimu na mwanafunzi, *interaction* ya mwalimu na wazazi. Sasa, bado mazingira yetu hayaruhusu na wala siyo rafiki kwa mfumo kama huu. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, tukiamua kuwa na mfumo kama huu maana yake ni kuaminisha kwamba, sasa tunataka teknolojia ku-replace human labour, jambo ambalo haliwezekani. Kitu ambacho nataka kushauri hapa ni kwanza, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa waweke mpango wa kuhakikisha kila mkoa unakuwa na *E-Learning System*. La pili, *E-Learning System* isaidie ku-empower walimu. Wale walimu tulionao tuwafanye kuwa wabobezi, lakini jukumu la Serikali la kuajiri libaki pale pale. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, nikirejea katika ukurasa wa 42, nimefanya uchambuzi kidogo nimeona kazi kubwa inayofanywa na Wizara hii, ni nzuri sana, lakini tunazungumzia Chuo cha Hombolo. Chuo cha Hombolo sasa wanaanzisha *Campus Shinyanga*, siyo jambo baya ni jambo jema, lakini lengo la kuanzishwa Chuo hiki cha Hombolo lilikuwa ni nini?

Mheshimiwa Naibu Spika, lengo siyo kuzalisha tu wataalamu au maafisa, lilikuwa ni kutoa mafunzo kwa Madiwani, Watendaji wa Kata, Makatibu Tarafa na wengine wote ili wawe na uwezo wa kusimamia miradi na kuibua miradi. Wawe na uwezo wa kupunguza hoja za CAG, lakini lengo hili la kuanzishwa chuo hiki bado halijatimia, lakini tunaanzisha *campus* nyingine. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, *campus* hii inaenda kuzalisha wataalamu wengine wakati hakuna ajira. Nataka kuiomba

18 APRILI, 2024

Serikali, turudi kwenye lengo la msingi la Chuo hiki cha Hombolo kifanye majukumu yake yaliyokusudiwa, kitatusaidia kupunguza migogoro kwa watumishi au migogoro kwenye eneo letu hili la Serikali za Mitaa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, eneo lingine ambalo wamefanya vizuri sana ni la Tume ya Utumishi wa Walimu, ukurasa wa 69, wamefanya vizuri sana na nawapongeza. Tume ya Utumishi wa Walimu (TACC) sasa hivi wamekuja na mpango mzuri wa *Teachers Management Information System*. *Teachers Management Information System* ya TACC inatusaidia kuweka sawa *data* za watumishi. Huko nyuma tulikuwa na tatizo kubwa sana, tatizo ambalo linamfanya mwalimu anatoka Nanyumbu, Mtwara anakuja Dodoma, anafika anaambiwa bwana wewe tunaomba barua yako ya ajira, tunaomba barua yako ya mwisho ya kupanda daraja. Yeye anaitoa wapi amekaa kazini miaka 35? Wewe uliyemwajiri huna hiyo barua, uliyempandisha daraja huna hiyo barua, umeweza kumpa mshahara wa mwisho hata *document* ile wewe huna, unataka yeye akupe anaitoa wapi? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kuanzishwa kwa *Teachers Management Information System* kumeenda ku-*accommodate* matatizo makubwa yanayojitokeza kwenye jamii hii. Hapa, nataka kuishauri Serikali jambo la msingi, kwa sababu tunaanzisha mfumo huu, basi tuuweke wazi ili mwalimu kwenye simu janja yake awe anapata taarifa zake moja kwa moja. Akiingia kwenye hiyo *portal* kila kitu anakiona, ili anapokuja kustaafu lisiwe tatizo tena. Vilevile mfumo huu tu *u-link* na Mifuko ya Hifadhi ya Jamii ili mwalimu anapokwenda isiwe jambo tena la kuanza kumuuliza yeye ni nani? Tayari *document* itakuwa inaonesha kila kitu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nataka kushauri eneo hili; hawa Maafisa wa TACC wamekuwa ni *Desk Officers*. Wako pale kusubiri mashtaka yanayoletwa na mkurugenzi kwamba, mtumishi huyu

18 APRILI, 2024

au mwalimu huyu moja, mbili, tatu. Kazi ya TACC siyo kuja kuonesha ina mashtaka mengi, kazi kubwa ni kupunguza. Sasa inapunguzaje? (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, iende kule *site*, waende wakatoe elimu ya maadili shuleni ili kuwasaidia walimu kuweza kujua majukumu yao na kuepukana na hizi changamoto. Maana yangu ni kwamba, wawezeshwe, itengwe bajeti ya walimu hawa kwenda. Kwa nini leo Wadhibiti Ubora wana magari na wanaweza kwenda shuleni wakafanya kazi yao? Kwa nini TACC wakae ofisini? Itengenezwe bajeti, watoke waweze kwenda na wao wakatoe elimu ambayo itaweza kuwasaidia walimu tuondokane na suala hili la utovu wa maadili. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, eneo lingine ambalo pia nimelitazama na ni vizuri sana na Serikali ikaliangalia ni mabadiliko ya tabianchi. Ukurasa wa 64 tumezungumzia habari ya mazingira, mabadiliko ya tabianchi. Tunazo halmashauri 184, Hotuba ya Waziri imezungumzia halmashauri 15. Katika Halmashauri 15, saba zimeshaingia mkataba wa hewa ya ukaa, lakini nane ziko kwenye mchakato, *the rest* bado. Sasa kama halmashauri hizi zote zinatakiwa, nakumbuka Makamu wa Rais akiwa Mama Samia alitoa maelekezo ya kila halmashauri, kupanda miti milioni moja, hii miti milioni moja mpaka leo haipo.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa tunakuja na biashara ya *carbon* wakati hatuna mkakati wa kuhakikisha kwamba, halmashauri hizi zinapanda miti ya kutosha ili tuepukane na mabadiliko ya tabianchi. Naiomba Serikali kwenye bajeti hii isisubiri Ofisi ya Makamu wa Rais waje na miradi, wao wanayo nafasi ya kuzisimamia halmashauri zikapanda miti ya kutosha na wote wakaingia kwenye suala la biashara ya *carbon*, eneo hili haliwezi likawa limebaki tu hewani. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, tunajua kazi kubwa inayofanywa na Wizara hii. Kazi yake kubwa ni kufanya *monitoring and*

18 APRILI, 2024

evaluation. Sasa, jambo hili halijafanyika vizuri, sisi wa Singida Mjini tunawapongeza, tunayo hospitali ya manispaa, ni hospitali nzuri lakini, tumepewa fedha kwa ajili ya majengo na tunaendelea nayo. Tunahitaji kupata fedha kwa ajili ya kuhakikisha kwamba, tunajenga jengo letu la OPD liwe la kisasa. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, Hotuba ya Tawala za Mkoa na Serikali za Mitaa imezungumza kwamba, ziko hospitali za wilaya ambazo ni za zamani zimechakaa watazipa fedha kwa ajili ya kukamilisha au kufanya ukarabati. Naomba hospitali ya manispaa iwe ni mojawapo kwa sababu, ndiyo uso wa Mkoa mzima wa Singida. Tunahitaji tupate fedha hizo. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, tumepata fedha za vituo vya afya na sasa nina Kituo cha Afya cha Kisake, hiki ndiyo kituo cha kimkakati, barabara kubwa inapita pale na ndiyo tunatengeneza bypass nyingine na ziko kata kama tatu au nne ambazo zinategemea hapo. Mimi na wananchi wangu tumejenga, tumefikia hatua ambayo tunahitaji Serikali itusaidie ili kukamilisha ujenzi wa Kituo cha Afya cha Kisake. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kumalizia, Serikali inatoa pikipiki na pia inatoa magari, hebu turudi kule tukaangalie, yale magari tuliyoyatoa kwenye halmashauri zetu pamoja na vifaa tulivyopeleka kwenye halmashauri zetu hali ikoje? Tusije kuwatwisha mzigo mwingine ambao utakuwa hauwezi kutimia. (Makofi)

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Ahsante Mheshimiwa Sima, kengele ya pili hiyo.

MHE. MUSSA R. SIMA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana naunga mkono hoja. (Makofi)

18 APRILI, 2024

NAIBU SPIKA: Ahsante. Mheshimiwa Taska Mbogo, wajiandae Mheshimiwa Waitara na Mheshimiwa Zedi.

MHE. TASKA R. MBOGO: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana kwa kunipa nafasi ya kuchangia Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa. Kwanza napenda kumshukuru Mwenyezi Mungu, muumba wa mbingu na dunia, aliyetujalia uhai na leo tuko hapa tunachangia Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza napenda kumpongeza Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kazi nzuri ambazo anazifanya kwa Watanzania, kuanzia ujenzi wa vituo vya afya, shule na kila kitu. Kweli, ameonesha ni mama anayejali, kama jinsi mama anavyowajali watoto wake nyumbani na yeye anawajali Watanzania. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kumpongeza Mheshimiwa Waziri Mchengerwa na Manaibu wake. Mwanangu Mheshimiwa Zainab Katimba, hongera sana, nafasi imekuenea mwanangu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya pongezi hizo napenda kutoa mchango wangu kwa mambo yafuatayo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, hivi karibuni halmashauri pamoja na manispaa nchini Tanzania zimezua tabia ya kujenga shule zenye mkondo wa Kiingereza, kwa maana ya *English Medium*. Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania linapitisha Bajeti ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, lakini linapopitisha hii ndani yake huwa kunakuwa na pesa ambayo inapaswa kwenda kuhudumia shule zetu za msingi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania linapopitisha bajeti hii ina maana linataka elimu bora kwa Watanzania wote, kwa watoto wote wa Kitanzania. Sasa

18 APRILI, 2024

uanzishwaji wa shule hizi zenye mkondo wa usomaji wa Kiingereza, tunaziita *English Medium*, wananchi wanaambiwa walipie, lakini siyo wananchi wote wenye uwezo wa kulipia hizo shule. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, najiuliza, Sera ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kuhusu elimu ni Elimu Bila Malipo, sasa, je, Ofisi hii ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa inataka kuniambia kwamba, sasa hivi Serikali inafanya biashara kwa kufungua shule zenye mkondo wa Kiingereza? Kwa sababu shule hizo zinalipwa na siyo wananchi wote wenye uwezo wa kulipia, kama kuna haja ya kufundisha Kiingereza, ni kwa nini basi hiki Kiingereza kisifundishwe kwenye shule zote? (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, zaidi ya hapo, shule hizi zinatumiya walimu ambao wanalipwa mshahara na Serikali. Sasa iweje walimu wale walipwe mshahara na Serikali halafu halmashauri au manispaa ziseme kwamba, zimetengeneza kitega uchumi wakati walimu wanaofundisha pale ni walimu ambao wanalipwa na Serikali? (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, zaidi ya hapo wanachukua wale walimu bora, mawazo yangu ni kwamba, wale walimu wangetawanywa kwenye shule zote nchini ili waweze kuwafundisha wanafunzi wote. Naona shule hizi zinakwenda kujenga matabaka nchini Tanzania. Hapa tulipo tutajenga matabaka ya watoto wa walionacho na watoto wa wasiokuwanacho na ina maana haya matabaka tutakuwa tumeyatengeneza sisi wenyewe. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kama Sera ya Serikali ni Elimu Bila Malipo, basi sioni sababu ya halmashauri au manispaa kujenga shule ambazo zinahitaji kulipwa ada. Mwaka jana nilimuuliza Waziri wa Elimu atoe ufafanuzi, akasema shule hizo hata kama zimejengwa watoto watasoma bure. Naomba *Hansard* irejewe, hayo yalikuwa ni majibu ya Waziri wa Elimu. Kwa suala hili, naomba halmashauri zilizoanzisha shule hizo ziweze kuzibinafsisha

18 APRILI, 2024

kwa watu binafsi ili waweze kuziendesha kwa sababu, Serikali huwa haifanyi biashara. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa naenda kwenye Wilaya ya Mpanda katika Mkoa wangu wa Katavi. Kwenye Mkoa wangu wa Katavi nime-*sample research* ya shule zilizoko kwenye Wilaya ya Mpanda pale Mpanda Mjini. Shule hizi ni chakavu, nikianza na Shule ya Shanwe, shule hii ilianzishwa mwaka 1959, ina wanafunzi 1,588, lakini ina walimu 18 tu wanaowafundisha hao wanafunzi.

Mheshimiwa Naibu Spika, Shule ya Shanwe ina madarasa 11 tu. Vilevile shule hii ina uhitaji wa matundu ya vyoo kwani yaliyopo kwa sasa ni matundu 11 tu kwa ajili ya wasichana na matundu mengine 11 yanayotumiwa na wavulana. Shule inahitaji madawati 316, watoto kuanzia darasa la tatu, la nne wanakaa chini. Ina maana watoto wanaokaa kwenye madawati ni watoto wanaoanza darasa la tano, la sita na la saba. Watoto hao wanakaa chini, hii ni Shule ya Shanwe inayopatikana pale Mpanda Mjini.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna shule nyingine, Shule ya Nsemulwa imeanzishwa mwaka 1974 ina wanafunzi 1,582, ina walimu 16 tu na madarasa nane. Shule ina upungufu wa madawati 568, shule ina matundu ya vyoo 12 tu, sita kwa wasichana, sita kwa wavulana. Huu ni upungufu wa hali ya juu na hizi shule zote zinapatikana pale Mpanda Mjini ambayo ni Makao Makuu ya Mkoa wa Katavi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna shule ambayo utashangaa ni shule ya Misukumilo. Shule hii ina wanafunzi 3,082, lakini ina walimu 19 tu ambao wanafundisha hao wanafunzi 3,082. Shule hii yenye wanafunzi 3,082 ina upungufu wa madawati 500, ina maana watoto wanakaa chini lakini ina matundu ya vyoo 13 kwa wavulana na 13 kwa wasichana, shule yenye watoto 3,082... *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa tunaomba utulivu ndani ya Bunge.

MHE. TASKA R. MBOGO: Mheshimiwa Naibu Spika, shule hii yenye watoto 3,082 ina walimu 19 tu ambao wanafundisha hao watoto, huu ni upungufu wa hali ya juu.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna shule nyingine pale pale Mpanda Mjini, Shule ya Msakila ina wanafunzi 2,370, lakini ina upungufu wa vyoo, ina upungufu wa madawati na ina upungufu wa walimu. Kuna shule nyingine, Shule ya Nyerere ipo pale Mpanda Mjini ina wanafunzi elfu moja...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Ahsante Mheshimiwa kwa mchango mzuri.

MHE. TASKA R. MBOGO: Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja, lakini naomba Serikali iangalie kutupatia walimu pamoja na vitendea kazi. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waitara, wajiandae Mheshimiwa Zedi na Mheshimiwa Asenga.

MHE. MWITA M. WAITARA: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru kwa nafasi. Naomba kujibu swali ambalo linazungumzwa kwenye mitandao kupitia Tarime Vijijini kwamba kwa nini Wabunge na Makada wa Chama Cha Mapinduzi wanampongeza Mheshimiwa Rais, Dkt. Samia Suluhu Hassan, Mama wa Taifa. Kwanza naomba kumpongeza kwa uteuzi mzuri sana wa Katibu Mkuu Dkt. Emmanuel Nchimbi, Balozi na kazi imeshaanza. Huko tunapoelekea mambo ni mazuri zaidi lakini vilevile imefanya mabadiliko ya uongozi kwenye Mkoa wa Mara. ametuletea Kanali mwingine, Kanali karibu sana katika Mkoa wa Mara, Mara tupo imara. Pia, kaleta Kanali mwingine pale Wilaya

18 APRILI, 2024

ya Tarime, tumempokea tumeanza naye kazi ni kada wa Chama Cha Mapinduzi anachapa kazi vizuri sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kule Tarime Vijijini katika Halmashauri ya *Tarime DC*, elimu ya msingi, sekondari na afya tumeshapata shilingi bilioni 18.947 katika madarasa ya *BOOST* na maeneo mengine. Watu wa *Tarime DC* lazima waendeleo kumpongeza Mama Samia kwa kazi nzuri. Tumejenga madarasa ya sekondari 216 mpaka sasa katika uongozi huu wa Awamu ya Sita tukianza Awamu ya Tano, lazima Mama Samia aendeleo kupongezwa. Tumejenga shule za msingi mpya 10 *Tarime DC*, tumejenga sekondari 18 mpaka ninavyozungumza hapa. Mama Samia lazima aendeleo kusemwa, huyu ndio Mama mwenye nyumba, hakuna mwingine kwa sasa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, watumishi wa umma 556 wamepandishwa madaraja 100%, mwaka huu watapandishwa 350 *Tarime DC*. Mama Samia lazima aendeleo kusemwa usiku na mchana kama dozi ya malaria. Kule *TARURA*, mpaka sasa jimbo langu tumepata shilingi bilioni 18.044 kwa maana ya barabara. Madaraja ya Kebweye, Magoma Bulege na Rozana yamejengwa, changarawe kilometa 50.7 na barabara zingine zaidi ya kilometa 207 zimejengwa katika Jimbo la Tarime Vijijini. Mama Samia lazima aendeleo kupongezwa kwa kazi hiyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, katika *RUWASA* mpaka sasa jimboni kwangu tumepata fedha shilingi bilioni 11.469 za maji na miradi mikubwa. Ongeza Mradi wa Kimkakati wa Maji kutoka Rorya, Tarime mpaka Sirari shilingi bilioni 134 ambao utaenda mpaka Nyamwaga, utaenda mpaka Nyamongo. Mama Samia lazima aendeleo kupongezwa katika kazi nzuri. Katika habari ya umeme tumeshapeleka umeme katika vijiji 52, sasa jimbo zima vijiji vyote 88 umeme unawaka. Sasa tunaelekea kumaliza umeme kwenye vitongoji vyote, jimbo lina vitongoji 500 na mpango umeshakamilika, mkandarasi yupo *site*, ameweka vigingi. Tarime

18 APRILI, 2024

Vijijini lazima wamseme Mama Samia kwa mambo mazuri, zaidi ya shilingi bilioni 12.8 zimepelekwa katika Jimbo la Tarime Vijijini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kumpongeza Mheshimiwa Rais, nije kwa Mheshimiwa Waziri wa TAMISEMI. Kwanza nampa hongera Mheshimiwa Waziri kwa kazi nzuri ambayo anafanya. Wabunge na Watanzania wana imani kubwa na Waziri kwa kazi aliyopewa, upele umepata mkunaji. Maombi na ushauri ni kwamba akisoma hotuba ya Kamati ya TAMISEMI ambayo mimi ni Mjumbe, apokee maoni yetu kwa niaba ya Wabunge wote ayatekeleze.

Mheshimiwa Naibu Spika, tunamwomba na kumshauri, ni mbaya sana kwa kazi nzuri ambayo Mheshimiwa Rais anaifanya, halafu Ripoti ya CAG inaonesha kwenye halmashauri kuna fedha zimeibiwa. Wanatupa changamoto kwa sababu wananchi wetu wanachangia gharama za maendeleo, halafu tunatoa ripoti ambayo fedha zimeliwa na watumishi ambao wamesoma, ni wataalamu na wanalipwa mishahara. Kipengele hicho Mheshimiwa Waziri asimamie, kama kuna mtu ambaye ni mwizi anakula fedha za halmashauri za Watanzania maskini, ashughulike naye na asikubali kumhamisha mtu kutoka kituo 'A' kwenda kituo 'B', kama mtu ameiba ampeleke jela. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nimewahi kuwashauri hapa wanyonge watu hawa ili wakome kuiba fedha za umma. Naona bado hawajanielewa, lakini jambo la pili asifunge masikio. Habari ya kikokotoo amwambie Mheshimiwa Rais, Wizara hii ina watumishi wa umma zaidi ya 60%. Mheshimiwa Waziri akae na Mheshimiwa Rais, watumishi wa Tanzania wanataka majibu namna ya kupeleka unafuu katika kikokotoo. Tumeshasema alipokee kama hoja ya Bunge, hoja ya watumishi wastaafu na watumishi waliopo kazini, hilo ni takwa lao alifanyie kazi. Kabla ya Bunge hili kwisha watumishi hawa wapate kauli ya Mama Samia,

18 APRILI, 2024

kauli ya Mama mwenye utu, Mama wa maadili ili wapate unafuu katika utumishi wa umma. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, itakuwa ni aibu kwa rasilimali tulizonazo na kazi nzuri inayofanyika, Wabunge kusimama Bungeni kuuliza maswali eti matundu ya vyoo, watoto wanakaa chini, sijui madarasa, viti na meza. Waweke mkakati katika Wizara ili ifike mwisho Wabunge kuja kwenye Bunge hili na kuuliza masuala ya matundu ya vyoo, kuja kuzungumza habari ya madarasa au nyumba za walimu. Tunaweza kukamilisha na hii shida ikaisha. Mheshimiwa Waziri atoe maelekezo kwa wakurugenzi kwenye bajeti zetu, kila mkurugenzi atuoneshe ana upungufu wa matundu ya vyoo mangapi na ndani ya muda gani yataisha, wanahitaji madarasa mangapi na ndani ya muda gani yataisha. Tuwe na mpango kazi wa muda mfupi, wa muda wa kati na muda mrefu ili hii shida iishe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kama Watanzania, kwa miaka yote ya uhuru, kuzungumzia matundu ya vyoo, hili jambo siyo sawasawa. Kwa hiyo naomba hili Mheshimiwa Waziri alifanyie kazi na alisimamie. Tunahitaji tupate majibu katika eneo hilo. Nataka nijue pia kwenye bajeti hii ya TAMISEMI, lakini pia na Waziri wa Fedha anapokuja ku-present bajeti yake hapa, madiwani na wenyeviti wa vijiji mara ya mwisho kupitia posho yao ilikuwa mwaka 2012. Ni wazi kwamba kuna mabadiliko makubwa, maisha yamekuwa ni magumu, wanafanya kazi nzuri. Ukisoma kwenye Katiba, Ibara ya 145(1) ndiyo imetamka kuanzisha Serikali za Mitaa. Vilevile Ibara 146(1) inasema madaraka yapo kwa wananchi na wananchi hao watakaa na uongozi wao kujipelekea maendeleo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, hao wanaosimamia Serikali za Mitaa ni wenyeviti wa vijiji, vitongoji, wajumbe, madiwani, Wabunge na Watanzania kwa ujumla. Ni muhimu kwenye bajeti ya Serikali ioneshe namna ambavyo wamepokea maombi yao ya kuboresha posho au kuwapa mishahara ili waweze kufanya kazi

18 APRILI, 2024

yao. Kama maisha yanapanda kwa Watanzania hata kwa madiwani na wenyeviti wa vijiji pia yamepanda hayo. Naomba pia na eneo hilo watoe kauli, kwa sababu Wabunge wanapata lawama kwamba hawawasemei, naomba watoe kauli ili tuongee lugha moja. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nimesikia maneno pia huko mtaani kwamba uchaguzi wa mwaka huu wa Serikali za Mitaa 2024, Ofisi ya Rais, TAMISEMI isisimamie. Ibara ya 145(1) kama nilivyosema inataja kuanzishwa kwa mamlaka za mtaa, lakini Ibara ya 146(1) inataja madaraka ya Serikali za Mitaa. Maana yake kama unazungumzia Serikali za Mitaa utaenda kwenye Katiba, wizara ambayo inahusika na Serikali za Mitaa ni Ofisi ya Rais, TAMISEMI. Mheshimiwa Mchengerwa aendelee na maandalizi ya Serikali za Mitaa, yupo Kikatiba, anatajwa kwenye ibara niliyoitaja, tunasubiri mchakato ukamilike, uchaguzi wa mwaka huu ni salamu kwao kuelekea mwakani. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hayo niliyotaja ya Tarime Vijijini sitarajii kwamba kuna kitongoji au kuna kijiji kitaenda kule kwingine, vyote vimebaki Chama Cha Mapinduzi. Kwa hiyo tumejipanga kumpa ushirikiano Mheshimiwa Waziri, asiogope, anachapa kazi na wenzake wote hapo mbele wanatambua nafasi hiyo. Nataka nimwambie Mheshimiwa Mchengerwa, Watanzania wanamwamini, kote alipopita ameacha alama, ameenda Wizara ya Michezo akaacha alama, alikwenda Maliasili, watu wa Tarime wanamkumbuka sana kule Nyanungu, Kwihancha na Gorong'a. Sasa TAMISEMI ndiyo nchi, afanye kazi usiku na mchana, tutampa ushirikiano, apokee maoni ya Wabunge.

Mheshimiwa Naibu Spika, tunataka kila baada ya bajeti tuhame kutoka ajenda ya kudumu kwenda ajenda nyingine. Mama Samia ataendelea kusemwa, ndiye mama mwenye nyumba, ndiye Rais mwenye nidhamu kubwa, amefanya maendeleo makubwa. Tusipomsema Mama Samia unataka

18 APRILI, 2024

tumseme nani? Tusipomsema Rais, unataka tumseme nani? Yaani tukuseme wewe kwa lipi? Tunamsema Rais kwa kazi nzuri aliyofanya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, ukienda kila kijiji, kila kitongoji, kila jimbo, nenda *TARURA* utamkuta Mama Samia, nenda kwenye maji utamkuta Mama Samia, kwenye barabara kuna Mama Samia, kwenye shule za msingi kuna Mama Samia, kwenye vyuo vikuu kuna Mama Samia, uende baharini kuna Mama Samia. Sasa unataka tuseme nini, Mama Samia anatosha na chenchi inabaki, wajipange makada wa Chama Cha Mapinduzi, tunaenda naye 2025 – 2030, hakuna lingine kazi iendeleo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, ahsanteni sana na Mungu awabariki. *(Kicheko/Makofi)*

NAIBU SPIKA: Ahsante kwa maneno hayo na jimbo ushachukua. *(Kicheko/Makofi)*

Mheshimiwa Zedi, wajiandae Mheshimiwa Asenga na Mheshimiwa Amandus.

MHE. SELEMANI J. ZEDI: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante kwa kunipa nafasi ili kwa niaba ya wananchi wa Jimbo la Bukene niweze kuchangia kwenye hotuba hii muhimu sana ya Ofisi ya Rais, TAMISEMI. Awali ya yote kwanza nimshukuru Mwenyezi Mungu kwa kutujalia uhai wa kuweza kuwepo leo humu ndani ya Bunge ili kuweza kufanya kazi hii muhimu. La pili, nianzie pale pale alipoishia Mheshimiwa Waitara kwa kumpongeza kwa dhati Mheshimiwa Rais wa Awamu ya Sita, Dkt. Samia Suluhu Hassan, kwa kazi kubwa ambayo kwa kweli ambaye haioni sijui tumtafutie jina gani. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, sisi wananchi wa Jimbo la Bukene tunaona kabisa kwamba katika watu ambao wamependelewa ni wananchi wa Jimbo la Bukene. Kabla ya Awamu ya Sita ya Dkt.

18 APRILI, 2024

Samia kuingia madarakani, Jimbo langu la Bukene lilikuwa linapata fedha za maendeleo kwa mwaka takribani shilingi bilioni 28. Baada ya Mheshimiwa Rais wa Awamu ya Sita, Dkt. Samia kuingia madarakani fedha za maendeleo kwenye Jimbo langu la Bukene zimeongezeka kutoka shilingi bilioni 28 sasa hivi napata shilingi bilioni 78 kwa mwaka. Kwa hiyo huo ni ushahidi wa wazi wa dhamira ya dhati ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan yabkuondoa kero mbalimbali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa hivi kule kwangu kuna miradi ambayo usingetegemea kuona inafika katika Jimbo la Bukene. Kuna Mradi mkubwa sana wa Kupeleka Maji ya Ziwa Victoria lakini karibu vijiji vyote vina umeme, barabara na kila sekta kama vile elimu na afya. Kwa hiyo sisi tulishatoa tamko kwamba 2025 Jimbo la Bukene chakumlipa pekee Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan ni kuhakikisha kwamba anapata kura nyingi sana za kishindo na za kumwaga kutoka Jimbo la Bukene. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nipongeze sana timu ya TAMISEMI kwa dhati ya moyo wangu, kuanzia Mheshimiwa Waziri, Mchengerwa; Naibu Mawaziri, Mheshimiwa Dugange na Mheshimiwa Katimba; Katibu Mkuu Ndugu Ndunguru; Manaibu Makatibu Wakuu wote wa TAMISEMI Ndugu Msonde, Mtwale, Mativila na Willson Charles, kwa usikivu wao na jinsi ambavyo wana-respond unapokwenda ofisini kwao kwa ajili ya matatizo mbalimbali. Niseme tu kweli timu ya TAMISEMI imekamilika na inafanya kazi ipasavyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nina mambo kadhaa ya kuzungumzia kwenye Wizara hii, nianze na suala la maboma. Maboma ya shule za msingi, maboma ya sekondari, maboma ya zahanati ambayo wananchi walitumia nguvu zao wakayakamilisha na sasa yanasubiri kumaliziwa. Shida iliyopo ni kwamba mwitikio wa wananchi ulikuwa ni mkubwa sana na maboma ambayo yapo tayari yanasubiri kukamilishwa ni mengi sana. Katika Jimbo langu la Bukene pekee nina maboma 61

18 APRILI, 2024

kwenye vijiji 43 ambayo yanasubiri kukamilishwa. Tulifanya tathmini sisi Halmashauri ya Wilaya ya Nzega, kwenye jimbo langu pekee hayo maboma 61 yaliyopo kwenye vijiji 43 ili yakamilike yanahitaji shilingi 2,800,000,000.

Mheshimiwa Naibu Spika, fedha hizi ni nyingi mno huwezi kuzipata kutoka bajeti ya ndani ya halmashauri. Sisi Halmashauri yetu ya Nzega hiyo shilingi bilioni 2.8 ndiyo karibu mapato ya mwaka mzima. Sasa hatuwezi kutumia mapato ya mwaka mzima kukamilisha maboma kwa sababu tuna vipaumbele vingi na mambo mengine mengi ya kutekeleza. Kwa hiyo ushauri wangu hapa ni lazima TAMISEMI iwe na *intervention* ya makusudi kabisa ya kutafuta fedha Serikali Kuu kwa ajili ya kukamilisha haya maboma ili tufufue ari ya wananchi. Wananchi ambao walichanga na kujenga haya maboma, sasa hivi ukiwaendea kwa ajili ya mchango mwingine wanakuuliza mbona tuliyochanga hayajakamilika.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo TAMISEMI wasaidie hili kupata fedha maalum. Kwangu tu ni shilingi bilioni 2.8 sasa ukiangalia majimbo yote kwa kweli utaona kwamba fedha za mapato ya ndani haziwezi zikamaliza haya maboma ambayo ni muhimu tuyamalize ili tufufue ari ya wananchi katika kuchangia maendeleo.

Mheshimiwa Naibu Spika, eneo lingine ni eneo la afya. Katika Bunge hili mwaka wa fedha huu ambao tumebakiza miezi miwili na nusu kuimaliza, TAMISEMI kupitia Naibu Waziri alipokuwa anajibu swali langu iliahidi kutupatia shilingi milioni 500 kwa ajili ya kujenga Kituo cha Afya kipyaa katika Kata ya Igusule, kwa sababu kata hii sasa ina mradi mkubwa wa kielelezo ule wa *Coating Yard* ya bomba la mafuta ambao Naibu Waziri Mkuu, Mheshimiwa Dkt. Doto Biteko juzi tulikwenda naye kuzindua pale na kata hii sasa ina muingiliano wa watu wengi. Serikali ilikubali tujenge kituo cha afya pale na bajeti hii ambayo bado miezi miwili, Serikali ikaahidi kutupa shilingi milioni 500 kwa ajili ya kazi hiyo. Sasa leo hii

18 APRILI, 2024

tumebakiza miezi miwili na nusu hizo milioni 500 bado hazijafika Nzega.

Mheshimiwa Naibu Spika, wananchi wa Igusule walitoa eneo ambalo linatosha, likakaguliwa nadhani na mkurugenzi akawa ameshajulisha TAMISEMI, lakini mpaka leo, hiyo shilingi milioni 500 haijapatikana. Kwa hiyo nichukue fursa hii kuiomba TAMISEMI katika miezi miwili na nusu iliyobaki, hiyo shilingi milioni 500 tuliyoahidiwa kwa ajili ya kujenga Kituo cha Afya katika Kata ya Igusule, basi iweze kupatikana ili Serikali iweze kutimiza ahadi yake na wananchi waweze kunufaika.

Mheshimiwa Naibu Spika, nichukue fursa hii kuipongeza Serikali, pale Kituo cha Afya cha Itobo wametupatia shilingi milioni 180 na mchakato wa kununua *X-ray machine* umeshaanza na *almost* unakamilika ili tuweze kupata huduma muhimu ya *X-ray* pale. Nafahamu tulikuwa na shida pia ya mashine ya kufulia ile tuliyopewa miaka ya nyuma ilishindwa kufanya kazi kabisa, lakini kuna mashine mpya ambayo tayari ipo pale na muda wowote ule inaanza kufanya kazi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo lingine ni *TARURA*, imefanya kazi kubwa kwa barabara za vijijini. Hivi karibuni tumeshuhudia mvua na Jimbo langu pia pamoja na kwamba mvua ni baraka na inatuhakikishia tutavuna mpunga mwingi, baadhi ya barabara zimekatika na maji ya mvua. Barabara zetu ni za vumbi za changarawe, kwa hiyo, kunapokuwa na mvua kubwa zinakatika.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, tunaomba zile fedha za dharura ili *TARURA* ziweze kupelekwa kwenye maeneo yetu na ziweze kufanya kazi ya kutengeneza barabara ambazo zimekatwa na kuharibiwa na mvua kubwa. Nina Barabara ya Mambali – Chambo, Barabara ya Mogwa – Luhumbwe na Barabara ya Kasela- Mwamala zimekatika na nyingine nyingi tu ambazo sasa hazipitiki kutoka na mvua kubwa. Kwa hiyo, niombe

18 APRILI, 2024

zile fedha za dharura kwa ajili ya kushughulikia barabara hizi kuzirudisha kwenye hali yake ya kawaida ziweze kupatikana ili barabara ziweze kutengenezwa na wananchi waweze kuzitumia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lingine nashukuru sana kwa ushirikiano ambao tunapewa na Serikali ya Mkoa sisi kama Waheshimiwa Wabunge na nimshukuru sana Mheshimiwa Rais ambaye amemteua Mkuu wa Mkoa mpya. Nichukue fursa hii kwa niaba ya Waheshimiwa Wabunge wenzangu kumkaribisha sana Tabora, ndugu yetu Chacha Matiko, ambaye ni mchapakazi na mfanyakazi mzuri. Kwa muda mfupi tu ameshakaa na Waheshimiwa Wabunge, tumeelezana vipaumbele (*priorities*) za Mkoa wa Tabora, kwa kweli tunayo matumaini makubwa sana kwamba ataendeleza kazi nzuri sana iliyofanywa na Dkt. Batilda Buriani ambaye amehamishiwa Mkoa wa Tanga. *(Makofi)*

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Ahsante sana, muda wako umekwisha, kengele ya pili hiyo.

MHE. SELEMANI J. ZEDI: Mheshimiwa Naibu Spika, namkaribisha sana Ndugu yangu Matiko katika Mkoa wa Tabora, Waheshimiwa Wabunge wote tutampa ushirikiano mkubwa. Nashukuru na naunga mkono hoja kwa asilimia mia moja. Ahsante sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Ahsante. Mheshimiwa Abubakari Asenga, wajiandae Mheshimiwa Amandus Julius na Mheshimiwa Midimu.

MHE. ABUBAKARI D. ASENKA: Mheshimiwa Naibu Spika, inakushukuru sana kwa nafasi hii adhimu, turuhani ya kuchangia Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, kwa *makadara* yake Mwenyezi Mungu jalia, natoa shukrani jelele, shukurani

18 APRILI, 2024

tumbitumbi kwa Serikali ya Chama Cha Mapinduzi, Mheshimiwa Rais wake na Viongozi wote wa Serikali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kama walivyosema viongozi mbalimbali nami nataka kusimama hapa kukiri mbele yako, mbele ya Watanzania na Mwenyezi Mungu kwamba Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wetu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mwenyekiti wa Chama Cha Mapinduzi Taifa anafanya kazi kubwa ya maendeleo katika nchi yetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lazima tuelewe kwamba maendeleo ni mchakato mpaka mwisho wa dunia. Tutaondoka duniani, tutafariki bado harakati za kimaendeleo zinaendelea. Leo Marekani wana miaka ziadi ya 200, mjadala wa Bima ya Afya haujaisha, sasa wasitokee watu wanaotaka sisi saa mbili asubuhi kila bomba litoe maziwa. Hilo halitawezekana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, yamkini kwamba, nataka kuomba maendeleo, lakini ni vizuri kushukuru na kusema kwa ufupi mambo machache ambayo tuliahidi katika Jimbo la Kilombero, Halmashauri ya Mji wa Ifakara na yote yameshakamilika katika miaka mitatu ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, wao wanafahamu tulikuwa na mambo makubwa pale hata kama hayapo TAMISEMI, suala la lami kilometa 67 imebaki kilometa mbili. Kuna kiwanda kipya cha sukari, tuna mradi wa umeme wa bilioni 23, tumejenga sekondari sita, zahanati nane, barabara za lami za mitaa na hospitali ya halmashauri tangu wilaya imeumbwa mwaka 1972 ndiyo tunajenga sasa hivi pamoja na vituo vya afya. Tunaanza barabara ya lami Ifakara - Mlimba, Mradi wa Maji wa Kiburubutu bilioni 43, tumepata Mahakama mpya ya Wilaya, tumepata Kituo cha Polisi kipya cha Wilaya na kadhalika. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, hizi ni ajenda kubwa ambazo zilikuwa Kilombero, sisi tumezifanya, sisi siyo malaika lakini tuliyowaahidi, Serikali ya Chama Cha Mapinduzi imefanya. Sasa wale ambao wanaumiaumia tunavyomshukuru Mheshimiwa Rais wetu, wao wanapomshukuru Kiongozi wao mbona sisi hatuumii? Wanavyosema Kamanda tuvushe, hata kama kamanda anabadilisha Katiba anakaa miaka 20, wanasema tuvushe tu, sisi mbona hatuumii? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nataka kumaliza hiyo shukrani leo hapa kwa kunukuu, maana yake inawezekana sisi tukinukuu hapa tunanukuu tu viongozi labda wastaafu wa CCM, tunanukuu tu viongozi wengine, tunaacha kunukuu viongozi wengine wakubwa katika siasa za nchi yetu kama vile Freeman Mbowe.

Mheshimiwa Naibu Spika, nataka kunukuu maneno ya Freeman Mbowe aliyoyatoa mwaka 2023 na hapa sasa naanza kunukuu akiwa Mwanza, Ndugu Freeman Mbowe alisema: "Leo niwaambieni kitu Watanzania tumetoka Serikali ya Awamu ya Tano, tumeona uongozi wa Mheshimiwa Rais Samia, huyu mama ni kiongozi makini, Mheshimiwa Samia ni msikivu, Mheshimiwa Samia ni mvumilivu. Nawaambia ukweli hata kama mtasema nimelamba asali potelea mbali, anaongoza nchi yetu vizuri, anaupiga mwingi sana! Sisi kama Wapinzani lazima tuseme na tukosowe ila Samia ni jembe. Mkumbuke kwamba, mimi ni Mbowe siyo rahisi kupongeza Kiongozi wa CCM lakini kwa Samia napongeza." *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, ni muhimu sana maneno haya yakatengenezewa bango, yakawekwa hata barabarani huko ili wananchi wetu waweze kujua kwamba kuna viongozi wanakiri kwamba Dkt. Samia ni Rais wa kweli kweli. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya hayo, naanza kusema machache kuhusu Jimbo langu la Kilombero, Halmashauri ya Mji wa Ifakara. Mheshimiwa Waziri na viongozi wa TAMISEMI waliopo

18 APRILI, 2024

hapa wakiniuliza, wanataka kunisaidia nini? Nafikiri wameona hali ya mafuriko, hakuna mtu amepanga mafuriko, hakuna binadamu amesema lete maji leo yakaathiri wananchi. Mafuriko yamekuja yametuatiri. Kwa hiyo, wakiniuliza mimi vitu vitatu vya kunisaidia vya haraka, kwa sababu mambo ni mengi. Nitamwambia cha kwanza ni dharura barabara, barabara, barabara za mitaa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nilisema kwamba kwa sisi ambao tupo Morogoro chini kule bondeni ili barabara zetu ziwe kupitika vizuri wakati wote, lazima uichonge, uijaze kifusi na uiwekee makalavati. Sasa inaonekana nchi nzima kuna uhitaji wa Barabara, lakini watazame maeneo yaliyoathirika kwa kiasi kikubwa. Halmashauri ya Ifakara tumeathirika karibu Kata zote 19, hali ni mbaya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, juzi nilikuwa kule Msola Station - Kidatu, Sanje, Mkula, Mang'ula, Mwaya, Kisawasawa, Kiberege, Ziginali, Kibaoni, Mbasu, Viwanja Sitini, Katindiuka, Mlabani, Lipangalala, Ifakara, Lumemo na Michenga, Kata zote 19 hali ni mbaya kutokana na mvua nyingi tunazozipata zinazosababisha mafuriko. Yale Mafuriko na hali tunayoipata haigusi kwenye zile barabara ambazo zinawekwa changarawe, zinapitika na wananchi wanatumia. Changamoto ni kwamba, baadhi ya sehemu kuna mashimo makubwa, hivyo barabara za mitaa hazipitiki. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nilitoa ushauri ambao kama Bunge tuliwahi kuutoa katika Wizara ya Maji na Wizara ya Kilimo, tukasema Ofisi ya Rais, TAMISEMI kupitia TARURA waangalie modal ya kununua vifaa, miundo vifaa sijui wanaitaje yale grader, excavator, roller na tipper kwa baadhi ya Wilaya wakabidhi kwa TARURA. Tumepiga hesabu inaweza ikachukua miaka 10, barabara zote za Kata 19 kuwekwa changarawe tu kwa hizi fedha tunazozipata.

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, Ifakara tuna kifusi kizuri ambako tunajenga barabara ya lami kwa kifusi chetu, kwa kokoto zetu. Wanaweza wakafanya *special case* Wilaya ya Kilombero wakatupa vifaa ambavyo ni vya bilioni 1.5. *Grader, excavator, tipper* na shindilia, wakaikabidhi *TARURA*, wakaweka na mtaalamu wa mitambo wa kusimamia pale, mbona sisi tuna V8, viongozi wa Serikali wana magari hayafi. Waziri akitaka kuleta hii *modal* watu wanamwambia kwamba, nani atatunza *grader* zitakufa, sijui nini na nini? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nimesema hii *modal* ni nzuri, tueni mifano kwa mfano, Wilaya ya Kilombero watupatie hivi vifaa. Mfuko wa Jimbo, kiongozi yeyote mwenye pesa anaweza akaweka mafuta kwenye *grader* akachonga Barabara, akaweka mafuta kwenye *tipper* ya *TARURA* akachukua kifusi pale Kibaoni akaenda akajaza kwenye barabara hizi. Kwa hii bilioni 1.0 au bilioni 1.5 tunayopewa, itachukua miaka 10 kumaliza barabara zote 19. Tunasema hii ni *modal* nzuri sana, lakini wajaribu kuifikiria, vinginevyo watupe basi fedha za kutosha tumalize changamoto hii ya barabara. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nimesikia Ofisi hii inasema kwamba watanunua magari, namwombea gari Mheshimiwa DC wangu Dunstan Kyobya, Wakili Msomi, anafanya kazi nzuri sana kushirikiana na viongozi wake, lakini hana gari. Wilaya ya Kilombero ni kubwa kuliko Mkoa wa Mtwara, DC mara yupo huku mara yupo huku na gari lake ni bovu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru sana TAMISEMI wametuletea Mkurugenzi mpya Bi. Zahara Michuzi, amekuja juzi ana miezi miwili, amekuta mapato 31%, ameshafikisha 68% sasa. *(Makofi)*

MHE. HASSAN S. MTENGA: Mheshimiwa Naibu Spika, taarifa.

NAIBU SPIKA: Taarifa.

18 APRILI, 2024

TAARIFA

MHE. HASSAN S. MTENGA: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nimwambie mchangiaji nimpe taarifa. Mkoa wa Mtwara ni Mkoa mkubwa hauwezi kuulinganisha na Kijiji chake, kwa hiyo aombe gari kwa ajili yake asilinganishe na Mkoa wa Mtwara. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Haya. Mheshimiwa Abubakari.

MHE. ABUBAKARI D. ASENKA: Mheshimiwa Naibu Spika, sijasema Mkoa wa Mtwara ni mdogo kwa dharau, ila nasema kwa namba za kilometa za mraba. Wilaya ya Kilombero na Bonde la Kilombero ni kubwa zaidi, siyo Mkoa wa Mtwara pekee yake na mikoa mingine mingi tu. Kwa hiyo, Mkuu wa Wilaya yetu anatakiwa kufika maeneo yote hayo, lakini kiukweli gari lake lina matatizo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, nimekuwa nashukuru hapa kuhusu Mkurugenzi Bi. Zahara ameanza vizuri, alikuta 31% ya mapato ya Halmashauri, amepeleka mpaka 68%, changamoto ni Barabara, hawezi kufika maeneo yote. Kwa mara ya kwanza naona Mkurugenzi wa Halmashauri amekuta milioni 180 za kwenda kununua gari ya Mkurugenzi, akazibadilisha zile pesa akaenda kununua pikipiki 19 za Watumishi wa Halmashauri, Watendaji wa Kata. Sijawahi kuona Mkurugenzi mwenye moyo kama huu. Kwa hiyo, wakati mwingine tunavyowalalamikia hawa watumishi, ni vizuri pia kuwapongeza wanapofanya vizuri kwa kufanya mambo kama haya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa haraka haraka nimeona kengele imegonga, nataka kuuliza kuhusu Miradi ya *TACTIC*, sisi tumo na tuliambiwa mwezi Julai itaanza, sasa Soko jipya la Ifakara Mjini linaanza lini? Watuambie hapa, Stendi mpya ya Halmashauri ambayo ipo kwenye Mradi wa *TACTIC* inaanza lini? *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, ombi langu lingine ni kwamba, viongozi wanaopanga ratiba wakumbuke kuja Morogoro Chini kule Kilombero, Malinyi, Ulanga na Mlimba, wasiishie hapo Morogoro Mjini tu, wapange ziara zao kuja kule chini. Siku hizi kuna lami unateleza tu kutoka Mikumi - Morogoro - Mikumi unakuja Kilombero unafika Ifakara kwa lami. Matatizo yapo Ulanga na Mlimba huko, ndiyo kuna shida ya Barabara, lakini kwetu Ifakara pale unafika vizuri sana. Kwa hiyo, tunaomba sana wakipanga ratiba waweze kuja kule ili waweze kuwasaidia wananchi wetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba Serikali itusaidie gari la Usimamizi Shirikishi la Afya, DMO wangu hana gari. Halafu Ifakara ni Halmashauri lakini Jimbo ni Kilombero, hapa kuna mgongano unataokea sana. Ndiyo maana hata *ambulance* yetu imetolewa tena ikapelekwa kwenye Jimbo lingine. Naomba wakumbuke kwa kuandika Halmashauri ya Mji wa Ifakara, DMO wangu hana gari Shirikishi la Halmashauri, halmashauri nyingine zimepata. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba Serikali na TAMISEMI, wanisaidie kumaliza zahanati ambazo tumejenga na wananchi ya Ifakara, Zahanati ya Kikwawila, Sululu, Lung'ongowe na Msola Station. Wakipata watendaji watupatie, hakuna Watendaji wa Kata na Watendaji wa Mitaa. *(Makofi)*

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Ahsante. Muda wako umekwisha.

MHE. ABUBAKARI D. ASENKA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana na naunga mkono hoja. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Amandus, wajiandae Mheshimiwa Midimu na Mheshimiwa Hokororo.

18 APRILI, 2024

MHE. AMANDUS J. CHINGUILE: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi. Nianze kwa kumshukuru Mwenyezi Mungu aliyenipa uhai na hatimaye kupata nafasi ya kusimama mbele ya Bunge lako Tukufu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza, nitoe pole kwa wananchi wa Mkoa wa Lindi, kwa mafuriko yaliyotukuta hususani kwenye Jimbo langu la Nachingwea. Madhara yaliyotokana na mvua kubwa zinazoendelea kunyesha ni makubwa kwenye Jimbo langu la Nachingwea na niendeleo kuwapa pole kwenye maeneo yote. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, sambamba na hilo nitoe pole kwa wananchi waliovamiwa na wanyama wakali (ndovu) na hasa kwenye Kata ya Mkoka, Kipara Mnero, Namapwia, Nditi, Ngunichile, Mbondo, Kilimarondo pamojani Matekwe. Tunajua kwamba Serikali ya Mheshimiwa Rais, Dkt. Samia Suluhu Hassan ipo kazini na tunaamini kwamba tutapata suluhu ya kudumu kwenye kadhia hii ambayo wananchi wa Jimbo langu la Nachingwea tunapitia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nianze kujielekeza kwanza kwenye maboma. Kazi kubwa imefanyika sana na Serikali ya Awamu ya Sita chini ya Mheshimiwa Rais, wetu Dkt. Samia Suluhu Hassan, ndiyo maana tunaendelea kumpongeza na kuendelea kusema kwamba, ameendelea kuupiga mwingi. Wakati wenzangu wanasema na kusifia kwamba, Mheshimiwa Rais anaupiga mwingi, hata sisi kule Nachingwea ameupiga mwingi. Pia kule tumeshakubaliana mwakani hana sababu hata ya kuja kwenye kampeni sisi tayari tumeshajipanga kura zote kwa Mama Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, ukifika kwenye Hospitali yetu ya Wilaya ya Nachingwea utadhani ni Hospitali ya Rufaa ya Mkoa sasa. Majengo mapya yameendelea kujengwa, kizuri zaidi tumepata ICU mpya ya kisasa ya Kimataifa, ipo Nachingwea,

18 APRILI, 2024

tunamshukuru sana Mheshimiwa Rais. Siyo hivyo tu Mheshimiwa Rais wakati anaingia madarakani tulikuwa na kituo cha afya kimoja, sasa hivi tunavyo vituo vya afya vitano. Tunamshukuru sana Mheshimiwa Rais kwa kazi kubwa na nzuri ambayo ameendelea kuifanya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na kazi hiyo kubwa ambayo Mheshimiwa Rais anaendelea kuifanya, naiomba sana Wizara kwenye eneo hili la maboma tuweke mpango mkakati wa kuhakikisha tunakwenda kukamilisha maboma ambayo wananchi wamejitokeza na kuyajenga. Kwa mfano, kwenye Jimbo langu la Nachingwea kuna maboma 93 na vituo vya afya ni vitatu, kuna Kituo cha Afya cha Kassim Majaliwa, kipo kwenye Kata ya Chiola, pia kuna Kituo cha Afya Namapwia na Kituo cha Afya Maili Sita. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naiomba Wizara ikitukamilishia hivi vituo, maana yake mpaka mwisho wa mwaka tutakuwa tunazungumzia habari ya vituo vya afya zaidi ya 10. Maana yake ongezeko la vituo tisa zaidi kwenye utawala wa Mama Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo lingine ni kwenye maboma ya shule za msingi, kwenye Jimbo langu la Nachingwea 70%, ya majengo ya shule za msingi ni chakavu sana. Ukienda kwenye Kata ya Kilimarondo hiyo shule huwezi kijificha wakati mvua inanyesha, utafikiri kama huko juu hilo bati limetobolewa na misumari, kila sehemu inavuja. Kwa hiyo, niiombe sana Wizara kwenye maeneo kama haya watusaidie kupata shule mpya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye eneo hili siyo eneo la kukarabati jengo moja, ni kutuletea shule kwa sababu hii shule ni ya zamani, hii shule imejengwa enzi za wakoloni. Kwa hiyo, watusaidie kupata shule mpya kwenye maeneo haya ambayo kwa kweli hali yake ni ngumu sana. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, siyo hiyo tu kwenye eneo la Ninjihi, Kata ya Kilimarondo nayo shule ya msingi huko hali ni ngumu. Hali ni ngumu kwenye maeneo hayo, kwa sababu kazi kubwa imefanyika kwenye eneo la shule za sekondari, niombe sana Wizara sasa pamoja na maeneo mengine shule za msingi kwenye halmashauri yangu kwenye Jimbo la Nachingwea ni ngumu. Kwa hiyo, tunaomba usaidizi zaidi ili kwenye eneo hilo na sisi tuweze kufaidika zaidi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, niendeleo pia kuzungumzia habari ya *TARURA* na kwenye eneo hili kwanza, nichukue fursa hii kumpongeza Mtendaji Mkuu wa *TARURA Engineer* Victor Seff, anafanya kazi kubwa na nzuri sana. Pia, Mkurugenzi wa *Barabara Engineer* Komba wanafanya kazi kubwa na nzuri kwenye kila kona ya Tanzania kuhakikisha kwamba, barabara zetu za *TARURA* zinafanya kazi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, mimi ni Mjumbe wa Kamati ya TAMISEMI, kwa hiyo, tumeendelea kukagua barabara za *TARURA* karibu kila kona ya Tanzania. Kazi inayofanyika huko ni kubwa na nzuri. Kwenye eneo hili sasa ombi langu kwa Serikali tuwaongeze fedha *TARURA* ili waweze kufanya kazi kubwa na nzuri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye bajeti hii ambayo tunakwenda nayo sasa kiwango cha upelekaji wa fedha kwenye eneo hili la *TARURA* siyo kzuri sana. Niombe sana Serikali ipeleke hela zile ambazo tulipitisha hapa ndani ya Bunge ili wenzetu wa *TARURA* waendeleo kufanya kazi kubwa na nzuri ambayo wanaendeleo kuifanya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Halmashuri ya Wilaya ya Nachingwea ni kati ya majimbo kongwe Tanzania na tuliachwa sana nyuma kimaendeleo, kwa sababu ya namna ambavyo historia ya nchi yetu ipo na hiyo sina sababu ya kusema, Serikali inajua. Sasa ni wakati wa kuendeleo kuiangalia kwa macho yote

18 APRILI, 2024

mawili, Jimbo la Nachingwea ili na sisi tuweze kukimbia kama wenzetu kwenye maeneo mengine. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tuna uchakavu kwenye soko, soko lililopo kwenye Halmashauri yetu ya Wilaya ya Nachingwea ni la kizamani sana na namna ambavyo lilikuwa limekidhi wakati huo. Sasa hivi watu wameendelea kuwa wengi sana kwenye Halmashauri ya Wilaya ya Nachingwea. Tayari timu ya Mkurugenzi ilishatoa maandiko kupeleka TAMISEMI, kwa hiyo niombe sana wenzetu wa TAMISEMI kati ya miradi mkakati ambayo watufikirie wenzao wa Nachingwea, ni soko hili la kisasa ambalo kimsingi litaenda kutusaidia hata kuwa chanzo cha mapato katika Halmashauri yetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nijielekeze kwenye upungufu wa watumishi. Tunajua kwamba Serikali imeendelea kuajiri na kutoa vibali kwa ajili ya kuajiri, tuendeleo kuhakikisha majengo haya mazuri ambayo tumeendelea kuyajenga kwenye sekta ya elimu na sekta ya afya, tuendeleo kutoa watumishi wa kutosha ili waende wakafanye kazi sasa kwenye majengo haya ambayo Mheshimiwa Rais ameendelea kuyajenga kila uchwao. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mfano, kwenye eneo langu Maafisa Maendeleo Wasaidizi, mahitaji ni 36, waliopo ni wawili. Hatuwezi kwenda kwa namna hiyo, upungufu ni 34, haiwezekani! Tunaiomba sana Serikali ione namna ya kuendelea kutuwezesha kwa kutupatia hawa watumishi ili waweze kutusaidia kimaendeleo kwenye maeneo yetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Watendaji wa Kata, mahitaji ni 36, waliopo ni 30, maana yake kuna Kata sita hazina Watendaji wa Kata. Nani anaratibu huko maendeleo? Sasa hicho ni kizungumkuti kingine, watusaidie ili hawa wataalamu waendeleo kutusaidia kujiletea maendeleo kule kwenye maeneo yetu. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, Watendaji wa Vijiji, mahitaji ni 127, waliopo ni 106, upungufu ni 21. Kwenye maeneo haya maana yake wanaofanya kazi, aidha ni Kaimu Mtendaji au Wenyeviti wetu wa Vijiji, wanafanya kazi ambazo zenyewe zinahitaji utaalumu. Kwa hiyo, kwa namna hii maeneo ya vijiji hayawezi kwenda vizuri sana kama maeneo mengine. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, niende kwenye CSR. Kwenye hili niendeleo kuipongeza Serikali, Naibu Waziri hapa akiwa anampa taarifa Mheshimiwa Mbunge mmoja alisema, wamechukua hatua hasa kwenye maeneo mawili. Eneo la kwanza ni kupitia sheria zetu kama zina mianya ya hawa wanaopaswa kutoa CSR kujipangia wenyewe namna ya kutekeleza hii miradi. Tuone namna ya kupitia ili waende sambamba na mipango yetu ya Taifa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mfano, sisi kama darasa tunatakiwa kujenga kwa shilingi milioni 20, haiwezekani darasa hili likajengwa kwa shilingi milioni 40, haiwezekani. Kisa kwa sababu ni mfumo wa CSR, hii haikubaliki.

MHE. ENG. MWANAISHA N. ULENGE: Mheshimiwa Naibu Spika, Taarifa.

NAIBU SPIKA: Taarifa.

TAARIFA

MHE. ENG. MWANAISHA N. ULENGE: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba tu kumpa taarifa mzungumzaji. Kwa mujibu wa *engineering profession* hakuna mahali popote inaposemwa ni lazima darasa lijengwe kwa shilingi milioni 20 hakuna mahali popote. Thamani ya jengo lolote linalojengwa inatokana na hali halisi ya sehemu husika. Hakuna *standard* ya darasa kujengwa kwa shilingi milioni 20 Tanzania nzima, ni hilo tu.

18 APRILI, 2024

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Amandus.

MHE. AMANDUS J. CHINGUILE: Mheshimiwa Naibu Spika, siipokei hiyo taarifa kwa sababu hata kama ni *variation* haiwezi kuwa mara tatu ya ile bei halisi iliyopo sasa hivi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tunajua kwamba vituo vya afya tunajenga kwa kiasi gani. Haiwezekani kituo cha afya cha Serikali kinajengwa kwa shilingi milioni 560 pale Nachingwea halafu kwa sababu kimejengwa kwa CSR kijengwe zaidi ya shilingi bilioni moja, haikubaliki. Ndiyo maana tunasema tuone na tupitie sheria zetu kama zina mianya ya wao kujipangia wanavyotaka. Sijasema hapa kwamba darasa linajengwa kwa shilingi milioni 20 kama ambavyo Mheshimiwa mtoa taarifa amesema. Nimesema ni kati ya shilingi milioni 20 na 25. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo kama inakwenda zaidi ya hapo inaweza ikawa *variation*, lakini si kwa kiasi hicho.

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Ahsante Mheshimiwa kengele ya pili hiyo. Mheshimiwa Midimu, Mheshimiwa Hokororo jiandae Dkt. Angeline Mabula.

MHE. AMANDUS J. CHINGUILE: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante na naunga mkono hoja. *(Makofi)*

MHE. ESTHER L. MIDIMU: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi ili niweze kuchangia. Kwanza kabisa nampongeza Waziri wa TAMISEMI kwa kazi nzuri anazozifanya. Mheshimiwa Waziri anafanya kazi nzuri sana pamoja na Naibu Mawaziri wake. Mheshimiwa Waziri kila Wizara anayopelekwa ana-*fit*, anafanya kazi nzuri. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, pili, nampongeza Waziri Mkuu na Naibu Waziri Mkuu wanafanya kazi nzuri sana. Ninawapongeza Mawaziri wote wakiongozwa na jembe Mheshimiwa Jenista Mhagama, wanafanya kazi nzuri sana sana. Wanatembelea wanazunguka Wilaya zote nchi nzima kukagua miradi ya maendeleo, nawapongeza sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nampongeza pia Mkuu wangu wa Mkoa Yahya Nawanda kwa kazi nzuri anazozifanya. Anafanya ziara mkoa mzima, anazunguka kijiji kwa kijiji kusikiliza kero na kutatua kero za wananchi. Hongera sana kwa RC wa Simiyu anafanya kazi nzuri sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nampongeza Mheshimiwa Rais wangu kipenzi Mama Dkt. Samia Suluhu Hassan kwa kazi nzuri anazozifanya. Nampongeza Mheshimiwa Rais kwa ujenzi wa Daraja la Busisi Kigongo, sasa limefikia 85%. Mheshimiwa Rais amefanya kazi nzuri sana na daraja hilo litafungua uchumi wa Kanda ya Ziwa na nchi jirani. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nampongeza Mheshimiwa Rais kwa kuboresha Hospitali ya Muhimbili. Inapandikiza figo, inafanya upasuaji wa kichwa na inafanya upasuaji wa moyo. Haya magonjwa wananchi walikuwa wanaenda kutibiwa India, sasa hivi wanatibiwa hapa hapa Tanzania na watu kutoka nchi za nje wanakuja kutibiwa hapa. Hongera sana Mheshimiwa Rais kwa kuupiga mwingi. Mheshimiwa Rais ni nahodha, akanyage twende, asibabaike mtu mzima hatishiwi nyau nyau. Mheshimiwa Rais anafanya kazi nzuri, tupo naye bega kwa bega na tutapambana iwe jua iwe mvua, lazima apate ushindi wa kishindo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nakuja kwenye Mkoa wangu wa Simiyu. Mheshimiwa Rais ametoa shilingi bilioni 440 kwa ajili ya mradi wa maji na mradi huo umeanza. Mradi huo ukifika wananchi wa Simiyu tutanufaika. Tulikuwa na shida sana na maji, tulikuwa kwenye orodha ile ya mikoa tisa ambayo imekaribiwa na

18 APRILI, 2024

ukame, lakini sasa hivi tunajivunia hilo. Mheshimiwa Rais ametoa fedha, mradi huo umeshaanza na ukifika tutalima kilimo cha umwagiliaji. Nani kama Mama Samia Suluhu Hassan? *(Makofi)*

WABUNGE FULANI: Hakuna. *(Makofi/Kicheko)*

MHE. ESTHER L. MIDIMU: Mheshimiwa Naibu Spika, huyu Mheshimiwa Rais ametoa zaidi ya shilingi bilioni saba kwa ajili ya ujenzi wa majengo manne katika hospitali ya mkoa. Jengo la mama na mtoto zuri ghorofa la kisasa limekamilika, jengo la kufulia limekamilika, jengo la kusafishia vifaa limekamilika, jengo la mochwari limekamilika. Nani kama mama Samia Suluhu Hassan? *(Makofi)*

WABUNGE FULANI: Hakuna. *(Makofi/Kicheko)*

MHE. ESTHER L. MIDIMU: Mheshimiwa Naibu Spika, Wilaya ya Itilima ametoa zaidi ya shilingi bilioni saba kwa ajili ya ujenzi wa Hospitali ya Wilaya na ununuaji wa vifaa tiba. Ombi kwa Wilaya ya Itilima, Hospitali ya Wilaya ya Itilima haina uzio, tunaomba Serikali itujengee uzio. Haina korido za kupitisha wagonjwa, tunaomba Serikali itujengee korido za kupitishia wagonjwa. Vilevile haina nyumba za watumishi wa afya, tunaomba Serikali itujengee nyumba za watumishi wa afya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, vilevile kuna Kata ya Nhobora, Kata ya Nhobora ni kubwa ina watu wengi, haina zahanati wala kituo cha afya. Naiomba Serikali ilete pesa itujengee kituo cha afya au zahanati. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naenda Hospitali mpya ya *Bariadi DC*; *Bariadi DC* tumepata shilingi bilioni tatu. Tunakushukuru sana Mheshimiwa Rais, hospitali ina kila kitu na inafanya kazi, lakini tuna ombi kwa Bariadi. Bariadi kuna Kituo cha Afya Ng'wang'wali na Ngulyati. Tuna upungufu wa nyumba za watumishi na wodi za kulaza wagonjwa. Pia, kwa Bariadi tuna upungufu wa magari ya

18 APRILI, 2024

kubeba wagonjwa. Tunaomba Serikali ituletee magari ya kubebea wagonjwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tunaenda Busega. Wilaya ya Busega Mheshimiwa Rais ametupatia shilingi bilioni tatu kwa ajili ya ujenzi wa Hospitali mpya ya Wilaya ya Busega. Tunaiomba Serikali kwa Busega, tuna Kituo cha Afya Kiloleni hakina wodi za kulaza wagonjwa na hakina nyumba za watumishi. Kituo cha Afya Badugu hakina nyumba za kulaza wagonjwa na hakina nyumba za watumishi. Tunaomba Serikali ituletee fedha ili tuweze kujenga hizo nyumba. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tunaenda Maswa; Hospitali ya Maswa imeboreshwa sana na tunaishukuru Serikali ina wodi zote, ina *theater*, ina jengo la dharura, nani kama Mama Samia Suluhu Hassan? Ombi kwa Maswa, tuna Vituo vya Afya Maswa, Badi, Shishiyu, Malampaka, Mwabayanda havina jokofu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naiomba Serikali ibaini vituo vya afya vyote nchi nzima na hospitali za wilaya ambazo hazina jokofu ili ziweze kupeleka, kifaa hiki ni muhimu sana. Naishukuru Serikali, nilisimama mwaka jana hapa nikaomba *generator*, Hospitali ya Wilaya ya Itilima ilikuwa haina *generator* na vituo vya afya. Serikali yangu ya Chama Cha Mapinduzi ni sikivu, imeleta *generator* kwenye vituo vya afya na hospitali za wilaya tena mpya za kisasa, hongera sana Serikali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, hayo niliyotaja ni machache tu, pesa zilizoingia Mkoa wa Simiyu zimeingia kama mvua. Zaidi ya shilingi trilioni moja zimeingia Simiyu kwa ajili ya maendeleo. Nampongeza Mheshimiwa Rais kwa ajili ya ujenzi wa madarasa mazuri ya kisasa, yana vioo na vigae. Wanafunzi wanaosoma shule hiyo hawatamsahau Mheshimiwa Rais Dkt. Samia Suluhu Hassan. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, zamani wanafunzi walikuwa wanaanza kidato cha kwanza kwa awamu, lakini sasa hivi wanaanza pamoja. Namshukuru kwa elimu bila malipo kuanzia kidato cha kwanza mpaka sekondari. Changamoto kubwa ni walimu, tuna upungufu wa walimu. Tunaomba Serikali ituletee walimu. Tunashukuru juzi hapa tumepokea walimu 617, tunashukuru kwa hilo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naenda TARURA. Nampongeza Mkurugenzi wa TARURA kwa kazi nzuri anazozifanya. Ni ukweli usiopingika, mama yangu alijenga barabara kila kona kuunganisha kila kijiji. Bahati mbaya ni kitu ambacho huwezi kupinga, mvua, imeharibu barabara. Naiomba Serikali iongeze pesa ilimradi barabara hizo ziweze kujengwa upya tena kwa ajili ya mafuriko. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nakupongeza sana na wewe unafanya kazi nzuri sana. Ilala unafanya kazi nzuri sana, namwomba Mungu urudi tena. Nimpongeze na Spika wa Bunge anafanya kazi nzuri sana. Waheshimiwa Wabunge mimi niseme tu kwamba hakuna kama mama. Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan ni mpole, mnyenyekevu na ana upendo; asitishwe na mtu yeyote. Sisi tupo bega kwa bega na yeye, tutapambana, tutacheza vizuri na atashinda kwa kishindo. Mama yangu kura atakazozipata 2025 haijawahi kutokea toka dunia iumbwe. Kazi anazozifanya nchi nzima inajua na dunia yote inajua. Hongera sana kwa mama yetu Mungu ambariki sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, ahsanteni sana na naunga mkono hoja. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Ahsante. Mheshimiwa Hokororo wajiandae Mheshimiwa Dkt. Angeline Mabula na Mheshimiwa Francis Mtinga.

18 APRILI, 2024

MHE. AGNES E. HOKORORO: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi ili niweze kuchangia hoja iliyopo mezani. Kwanza nianze kuunga mkono hoja nisije nikasahau. Pili, nichukue fursa hii kumpongeza Mheshimiwa Waziri na hasa Mheshimiwa Naibu Waziri mdogo wangu Mheshimiwa Zainab Katimba, sisi tunamwomba. Amepewa hiyo dhamana, atuwakilishe vyema kama wanawake na kama Mawaziri wengine wanawake wanavyofanya kazi. Tunawaamini sana na tunawatakia kila la heri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nijielekeze kwenye Bajeti ya TAMISEMI. Kwanza nianze kwa kumshukuru sana Mheshimiwa Rais wetu daktari bingwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, kwa nini? Kwa sababu Waheshimiwa Wabunge wote humu wamesema kwamba utekelezaji wa Ilani kwa kipindi hiki umefanyika kwa asilimia nyingi, lakini sote tunatambua kwamba fedha zilizokwenda kwa ajili ya utekelezaji wa miradi vijijini ile miradi inayogusa wananchi zimekwenda nyingi na miradi inatekelezwa katika kila sekta hivyo imewapunguzia wananchi ile mikikimikiki ya kuchangia kwenye miradi ya maendeleo kwenye maeneo yetu katika mikoa yote kwa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Mtwara sisi pia ni mashuhuda, kuna Mradi Wa Kiwanja cha Ndege umetekelezwa kwa fedha nyingi, Mradi wa Bandari umeboreshwa kwa fedha nyingi, Mradi wa Barabara ya Mnivata – Tandahimba – Newala - Masasi mkandarasi ameshajenga kambi na hivyo tuna uhakika barabara ile inakwenda kujengwa. Ujenzi wa bandari chafu pale Mgao utaanza mwezi Mei, lakini shule maalum walizopata katika majimbo yote Wabunge wa Majimbo na kwetu Mtwara napo ipo kule Nanyumbu. Mradi wa Makonde ambao ulikuwa umeachwa tangu miaka ya 70 safari hii fedha zilienda na mradi unaendelea. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, ramani kubwa ya kutupatia maji wananchi wa Mkoa wa Mtwara kutoka Mto Ruvuma ilikuwa ni ahadi ya miaka nenda rudi. Safari hii umeanza, maji ya Mto Ruvuma watu wa Nanyumbu wataanza kuyanywa na Wilaya nyingine zilizobaki tano katika Mkoa wa Mtwara tunaamini tutayapata. Kwa hiyo naomba nimshukuru sana Mheshimiwa Rais kwa kazi kubwa anayoifanya kwa Watanzania ambao tunaendelea kuwa na imani naye sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye bajeti hii Waheshimiwa Wabunge humu kila mmoja akisimama anasema kuhusu uharibifu wa miundombinu na hasa Barabara, naomba nishauri kwenye eneo hilo hilo. Naomba tuangalie kwenye Hotuba ya Waziri ukurasa wa 11 katika utekelezaji wa bajeti ya 2023/2024. Naomba ninukuu kile kipengele cha kumi anasema; "Kuchochea na kuhimiza ukuaji wa uchumi shindani kwa maendeleo ya wananchi na Taifa kwa ujumla kwa kuwezesha mikoa na Mamlaka ya Serikali za Mitaa kuweka mazingira mazuri ya uanzishaji wa viwanda, biashara na uwekezaji hasa katika kilimo, mifugo, uvuvi, misitu na kadhalika." *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba niunganishe huu utekelezaji wa kazi za Ofisi ya Rais, TAMISEMI na mpango wetu wa Taifa ambapo Waziri husika alitusomea katika hili Bunge lako Tukufu, kwa namna gani? Lengo la Mpango wa 2024/2025 kama ambavyo umewasilishwa ni kuendelea kuchochea kasi ya ukuaji uchumi ambao ni jumishi, unaopunguza umaskini na unaochochea mauzo ya bidhaa zilizoongezewa thamani nje ya nchi. Ili kufikia hili, msukumo utawekwa katika kilimo.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa nini naomba tuunganishe hapa? Ni kwamba Ofisi ya Rais, TAMISEMI kwa sasa naomba ijielekeze katika urejeshaji wa miundombinu ya Barabara, kwa sababu kama kilimo kiliweza kuchangia katika uchumi kwa 24.7% na kama hatutaunganisha kilimo na barabara, ni kwamba tunaenda kupata seti tupu katika shughuli zetu za kila siku hasa

18 APRILI, 2024

kwa sababu TAMISEMI ndiyo tunaotarajia wafanye uchechemuzi wa shughuli zote za uzalishaji katika Serikali za mitaa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kama hatutafungamanisha barabara na kilimo ni kwamba tunatarajia shughuli za uzalishaji wa kilimo zitapanda kwa sababu upatikanaji wa pembejeo utakuwa ghali lakini bei ya chakula itapanda, mfumuko wa bei utaongezeka. Kwa msingi huo, hivi vitakuwa na athari katika ukuaji wa uchumi ambao kwa kipindi hiki tumeona ulikuwa unaendelea kukua. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa naomba, kwa sababu kwa bajeti iliyopita *TARURA* ilitengewa zaidi ya shilingi trilioni moja lakini walipokea kwa asilimia 45.7 tu. Sasa kwa sasa hivi tukianza tena kuweka na mambo mengine, tusipojikita kwenye urejeshaji naungana na Waheshimiwa Wabunge wote waliosema fedha za dharura. Naomba bajeti hii ingejikita kwenye urejeshaji wa barabara ili tuweze kufungamanisha na Mpango wa Maendeleo wa Taifa ili tuweze pia kuhakikisha kwamba Sekta ya Kilimo inachangia katika ukuaji wa uchumi kama ambavyo imekuwa ikifanya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tusipofanya hivyo, hatujui vijijini watabakiwa na chakula kidogo kwa sababu pia mashamba yamejaa maji lakini hata hicho kidogo kukisafirisha sijui watu wa mjini watafanyaje. Hivyo vyote ili viweze kufungamana lazima turejeshe barabara. Sasa sisi kule kwetu na maeneo yote ambayo yanafanya uzalishaji barabara zimeharibika, lakini niki-cite kule kwetu hata kutoka Chiwale kwenda Masasi na maeneo mengine, Morogoro, Njombe, Ruvuma na kote kule ambako kuna barabara za vijijini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kama kila Mbunge anavyosema hapa ni muhimu tukafanya urejeshaji ili *TARURA* ikafanya hiyo kazi yake na tukaweza kufungamanisha kilimo, kwa sababu tumeona

18 APRILI, 2024

sekta nyingine kama ujenzi ilichangia kwa 13.6%, lakini ukiona kilimo 24.8 ina maana tutakuwa tunafanya kazi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, eneo la pili ambalo naomba kuchangia ni umaliziaji wa maboma. Wananchi walihamasika na walitumia nguvu kubwa katika kuhakikisha maboma hayo yanajengwa. Ni vyema Wizara badala ya kuanza vitu vipya ikajikita pia sehemu ya fedha baada ya kupeleka kwenye urejeshaji wa miundombinu.

Mheshimiwa Naibu Spika, ni vyema sasa Wizara badala ya kuanza vitu vipya ikajikita pia baada ya kupeleka kwenye urejeshaji wa miundombinu ya barabara, sehemu ya fedha ikaenda kwenye umaliziaji wa maboma ya shule, zahanati na vituo vya afya. Kama kule Mtwara tungepata fedha kwa ajili ya kumaliza Vituo vya Afya vya kule Nyundo, Nanyamba, Nandwahi, Newala na Magomeni pale Mtwara. Pia Masasi kule Lukuledi na maeneo mengine ambayo sijayataja. Hiyo ifanyike kwa nchi nzima badala ya kuanza miradi mipya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, eneo lingine la umaliziaji wa maboma ni shule pamoja na nyumba za watumishi, kwa sababu tunajua rasilimali watu ndiyo tunaitegemea katika kusukuma shughuli za kimaendeleo katika maeneo ya Serikali za Mitaa.

Mheshimiwa Naibu Spika, eneo la tatu ambalo naishauri Ofisi ya Rais, TAMISEMI, kwa sababu ndiyo ina dhamana kubwa ya kushughulika na wananchi kule, ni kutekeleza ahadi za viongozi. Katika awamu mbalimbali kumekuwa na ahadi za Viongozi Wakuu wa Nchi katika maeneo mbalimbali. Sasa hizi ahadi zikibaki za Awamu ya Kwanza, ya Pili, ya Tatu, ya Nne, ya Tano na ya Sita, ni muhimu sasa TAMISEMI ikahakikisha hizo ahadi zinatekelezwa. Kwa hiyo, TAMISEMI wana kazi kubwa ya kuhakikisha kwamba shughuli za maendeleo zinaendelea kufanyika kwa mujibu wa kazi ambazo wamepangiwa, lakini hili nalo la kuhakikisha ahadi za viongozi zinatekelezwa kwenye

18 APRILI, 2024

maeneo mbalimbali ikiwemo zahanati, vituo vya afya, ujenzi wa shule na barabara katika maeneo korofi. Badala ya kusubiria lami kilometa moja, tukatumia pengine cement, tukaweka ule mtindo wa zege; hiyo inaweza ikafanywa na TARURA. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, hivi ni vitu ambavyo kimsingi wanaweza kuvifanya katika kipindi hiki badala ya kuanza vitu vipya. Ni muhimu tutakapofika 2025, basi ahadi zote za viongozi ambazo zimeratibiwa katika Serikali za Mitaa, halmashauri, vijiji, wilaya na mikoa zikawa zimekamili na hivyo kuwafanya viongozi wetu wakuu kutokuwa na madeni. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, mwisho kabisa, natambua tunakwenda katika uchaguzi wa Serikali za Mitaa. Kwa hiyo ni imani yangu kwamba Ofisi ya Rais, TAMISEMI itaendelea kabisa kuhakikisha inaratibu vyema zoezi hilo, pamoja na kwamba sheria iliyotungwa hapa inaipa Tume ya Uchaguzi huo wajibu na hasa kuhakikisha wanawake wanapata nafasi na wao wanajitokeza kwa wingi katika uchaguzi wa Serikali za Mitaa ili tuweze kuchechemua maendeleo katika maeneo yetu. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja.

NAIBU SPIKA: Dkt. Angeline Mabula, wajiandae Mheshimiwa Mtinga na Mheshimiwa Dkt. Kigwangalla.

MHE. DKT. ANGELINE S. L. MABULA: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante kwa fursa uliyonipa ili kuchangia kwenye Wizara hii ya TAMISEMI. Nianze kwa kumshukuru Mungu kwa namna ambavyo anatupa uhai. Naungana na Waheshimiwa Wabunge wote waliozungumza kwa kumpongeza na kumshukuru sana Mheshimiwa Rais kwa kazi kubwa anayoifanya. Kwetu sisi Wanamwanza tunafurahia sana hasa katika utekelezaji wa ile miradi ya kimkakati ambapo hadi leo hakuna hata mmoja uliosimama, yote inaendelea. (Makofi)

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, tunayo meli kubwa kule inaendelea, uboreshaji wa viwanja vya ndege, *standard gauge*, Daraja la Busisi na mengine mengi. Pia ukija kitaifa Bwawa la Mwalimu Nyerere nalo kazi inaendelea na hata ukiangalia kwenye bomba la mafuta, hakuna kilichosimama. Anastahili kupewa maua yake kwa sababu tunajua miradi hiyo ikikamilika Watanzania tutapata fursa nyingi za kiuchumi na ajira zitaongezeka zaidi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nianze kwa kuwapongeza Mkuu wetu wa Mkoa ambaye ni mgeni. Huyu aliyekuja na wale waliotoka wote ni wazuri na wanakuja kufanya kazi. Nampongeza sana *DC* wangu, Ndugu Hassan Masala, amewahi kuwa Mbunge hapa, naye kazi anayoifanya ni kubwa, kwa hiyo Mbunge nina amani. Vilevile timu nzima ya Manispaa ya Ilemela, madiwani, watendaji na mkurugenzi wote tunashirikiana. Kwa hiyo nawashukuru kwa namna wanavyoweza. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nitazungumzia masuala kadhaa hasa katika vile vipaumbele ambayo Mheshimiwa Waziri amevizungumza. Naanza na suala zima la miundombinu. Katika miundombinu nataka kuwaambia TAMISEMI, wananchi wamefanya kazi kubwa katika Jimbo la letu la Ilemela na hakuna mradi ambao umesimama katika suala zima la huduma za jamii. Kwa hiyo katika maboma ambayo yapo, tunayo maboma 220, yanahitaji pesa shilingi 3,708,000,000 na haya yote yana nguvu za wananchi na pamoja na Mbunge. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, ukianza kuangalia kwenye sekta ya elimu tuna madarasa ya kutosha, maabara, nyumba za walimu na mabweni. Pia, ukija kwenye afya tunayo maboma ambayo yanasubiri kumaliziwa. Ukija kwenye Ofisi za Serikali za Mitaa, kila mtaa wanafanya kwa ushindani, wamejenga maboma ambayo yanasubiri kumaliziwa pamoja na kata na yote unayoangalia kuna nguvu za wananchi na nguvu za Ofisi ya Mbunge. Tunachosubiri ni Serikali kumalizia. Tunaomba sana ili

18 APRILI, 2024

tusiwavunje moyo hawa wananchi ambao wanajitolea katika kazi hiyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nije kwenye suala la miundombinu ya *TARURA*. Kwanza nimpongeze Mkurugenzi wa *TARURA*, Ndugu Seff, anafanya kazi kubwa na nzuri sana na tunaona namna inavyokwenda. Tunachohitaji tu ni kuwezesha katika mikoa yetu. Kwa Mkoa wa Mwanza mimi nina malalamiko kidogo. Meneja wa *TARURA* amekuwa akihamishwa mara kwa mara. Ndani ya muda mfupi tuna Mameneja wa *TARURA* kama watatu wanapita. Anakaa kidogo anaondoka, anakaa kidogo anaondoka. Hiyo, inafanya pia mtiririko wa kazi usiende vizuri, lakini tunaye *Engineer Sobe*, anafanya kazi yake vizuri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naipongeza Serikali kwa namna ilivyokuwa imejipanga kwa mujibu wa ilani ya utekelezaji. Walikusudia kujenga kilometa 24,493 lakini wakaenda kwenye kilometa 41 na hizi ni barabara za changarawe. Kwenye barabara za lami wakajikita kwenye 2,025 mpaka kufikia pengine 3,100. Sasa upande wa bajeti tunavyoweka tuna *underestimate* sana kwenye suala la lami. Ukiangalia barabara za mitaani kule vijijini, uki-base kwenye barabara za changarawe, tunapopata mvua ya namna hii, athari inakuwa ni kubwa sana. Ningeomba sana takwimu zetu zibadilike, tuelekeze zaidi katika barabara za lami. Hata kama tutapata kilometa chache lakini walau zinakuwa ni imara kuliko kujikita kwenye barabara za changarawe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba tu nimkumbushe Mheshimiwa Waziri ile ahadi ya Mheshimiwa Rais ya kilometa 12. Tunaisubiri sana na ilikuwa inatakiwa itengenezwe ndani ya mwaka huu wa fedha, lakini mpaka leo hakuna dalili yoyote. Naomba sana na hili tuliweke. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tukija kwenye bajeti naomba sana tuangalie; llemela ni manispaa na Mwanza ni jiji, lakini bajeti zetu ni ndogo. Huwezi ukaweka bajeti ya bilioni 2.1 kwenye

18 APRILI, 2024

manispaa yenye mzunguko wa barabara za kilometa 1,920, lakini zilizoko *TARURA* ni kilometa 875. Hizo kilometa 1,045 zinatengenezwa kwa bajeti ipi? Naomba sana tuangaliwe katika bajeti hii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, japo kuwa baadhi ya Waheshimiwa Wabunge tunapowatolea mifano kidogo wanakuwa hawajisikii vizuri, lakini ukiangalia Ilala ambako ni kwa Mheshimiwa Naibu Spika wanapewa bilioni 29, ukienda Tanga wana bilioni sita. Ukienda Dodoma wana bilioni 20 na haya ni majiji, ni manispaa. Inakuwaje bajeti inakuwa na *variation* kubwa zaidi. Kuipa Ilemela bilioni mbili na milioni mia moja si sawa, tunaoneana vibaya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pia naomba nizungumzie suala la utawala. Kwenye suala la utawala baada ya sensa ya mwaka uliopita, Ilemela sasa ina watu 509,687, ina tarafa moja, mitaa 171 na kata 19. Afisa tarafa ndiye huyo huyo hana tofauti na DC katika kufanya kazi. Tunaomba sana katika suala zima la kugawa maeneo ya utawala tuangalie eneo letu la Ilemela na tuangalie Nyamagana ambayo nayo ina kata 18 na tarafa moja. Utawala unakuwa ni mgumu na namna ya kusogeza huduma inakuwa ni ngumu maana kata moja unakuta ina watu 45,000 sawa na wilaya zingine ambazo hatuwezi kuzitaja, lakini unakuta ina watu wasiozidi 50, wana tarafa kama tatu hadi nne. Sasa wilaya yenye watu 500,000 inakuwa na tarafa moja. Kidogo siyo sawa katika suala zima la utawala. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, suala lingine naomba nizungumzie suala la afya. Tunamshukuru sana Dkt. Samia Suluhu Hassan, tumepata vituo vya afya vipya viwili. Hata hivyo, tuna vituo vya afya vitatu na kimoja kilijengwa mwaka 1973 mpaka leo hakina miundombinu ya kutosha. Kituo hicho cha afya mpaka leo hakina wodi ya wanaume, wana-*share* na wanawake. Kituo hicho cha afya hakina maabara, nyumba ya mtumishi, *fence* na hakina *mortuary*. Sasa namna ya uendeshaji ni ngumu. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, ukienda kwenye kituo kingine ambacho pia ni kipya, lina OPD peke yake, lakini hakina miundombinu mingine. Ukienda Kituo cha Kayenze ni kipya nacho hakijakamilika. Naomba sana Serikali ikamilishe vituo hivi ili tuweze kupata huduma sahihi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nizungumzie suala la matumizi ya ardhi. Tunajenga majengo mazuri sana kiasi kwamba kila ukiyaangalia yanapendeza, lakini tunatumia vibaya ardhi. Naomba sana ramani zetu za majengo ya hospitali, zahanati, vituo vya afya na ya shule yaangaliwe upya. Basi tuone namna ya kwenda juu zaidi badala ya kuweka ya mtawanyiko kwa sababu ardhi haiongezeki na sisi tunaitumia vibaya, naomba tuitumie vizuri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye suala hilo hilo la ardhi, wakati tuko Mwanza siku ile Mheshimiwa Rais amekuja kule tulizungumzia suala la changamoto ya fidia. Kuna shule nyingi za kata zilizojengwa katika kata zetu zote, katika ujenzi huo maeneo ya wananchi yalitwaliwa, kwa hiyo kuna madeni ambayo wananchi wanadai. Sasa inakuwa ni ngumu sana kwa sababu ni muda mrefu wanadai hasa katika zile shule za kata na katika maeneo mengine ya miundombinu ambayo tumeweka tunakuta wananchi wanadai. Naomba sana tuone namna bora ya kuweza kuwalipa fidia zao ili angalau wawe na moyo wa kutoa maeneo yao wakati mwingine. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nizungumzie suala la upungufu wa watumishi. Kwenye mchango wa maandishi nimeainisha suala la upungufu wa watumishi kiidara, lakini pia na kwenye miundombinu nimeainisha namna ambavyo maboma yamejengwa. Sasa nataka nizungumzie tu suala la watumishi, tuna upungufu wa watumishi 28%. Tulitakiwa kuwa na watumishi 4,460, lakini tunao 3,189, kwa hiyo tuna upungufu wa watumishi 1,271.

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, ukiangalia tumepata hospitali ya wilaya lakini haina daktari bingwa hata mmoja, ndiyo upungufu wenyewe wa watumishi huo. Watu wa *pharmacy* tunatakiwa kuwa nao 26, lakini tunao saba kwa wilaya nzima na wasaidizi 46, lakini tunaye mmoja. Kwa hiyo unakuta kazi pia inakuwa ni ngumu sana. Kwa hiyo, naomba sana, katika suala zima la upungufu wa watumishi nimeainisha kiidara na yote yako katika mchango wa maandishi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, katika suala zima ambalo tunataka kuzungumzia ni suala la mapato. Tumetoa maelekezo kwa baadhi ya halmashauri ambazo zinapata mapato ya kutosha, pengine kuanzia bilioni tano kwenda juu. Hata hivyo, tukumbuke pia katika halmashauri hizo hizo zina matumizi ambayo yanahitajika kufanyika pale katika halmashauri zao. Sasa unapokuta wana madeni makubwa na wao wameambiwa hawawezi kupata ruzuku ya utawala kutoka Serikali Kuu, inawawia vigumu kulipa madeni yaliyopo. Tunaomba hili liangaliwe upya, kwa sababu katika utendaji tunazipa kazi halmashauri ambazo zina madeni makubwa wanayotakiwa kulipa kutoka kwenye pesa zao. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nimalizie kwa suala la 10% ambayo ni ya akina mama. Naomba sana katika huu utaratibu mpya unaokwenda kufanyika elimu kwanza itangulie kwa wananchi wetu ili waweze kuelewa huu mfumo mpya wa 10% unavyokwenda kutumika, namna tunavyo-*link* na benki na namna ya *registration* inavyofanyika kwa wafanyabiashara. Wengi inawachanganya, wengi inawachanganya na kile kipande cha shilingi 20,000 kilichokuwepo cha mwaka mmoja na hiki cha sasa cha miaka mitatu kwa 20,000. Wanatakiwa wapate tafsiri nzuri ili hata wanapoingia katika ile mikopo wajue kabisa nini masharti yake na hata akiwa kwenye kikundi anatakiwa afanyaje... *(Makofi)*

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

18 APRILI, 2024

NAIBU SPIKA: Ahsante Dkt...

MHE. DKT. ANGELINE S. L. MABULA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushuru kwa kunipa fursa na naunga mkono hoja. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Francis Mtinga. Wajiandae Mheshimiwa Dkt. Hamisi Kigwangalla na Mheshimiwa Hussein Nassor Amar.

MHE. FRANCIS I. MTINGA: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante kwa kunipa nafasi ili niweze kuchangia katika Ofisi hii muhimu sana ambayo inagusa maisha ya wananchi wetu hasa sisi Wabunge wa vijijini. Tunaitegemea sana Ofisi hii kwa mambo mengi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nianze kwa kumpongeza sana Mheshimiwa Waziri na *cabinet* yake yote na Mawaziri wote na wasaidizi wake, kwa kazi nzuri wanayoifanya, lakini bila kumsahau Jemedari wetu, Mheshimiwa Rais wa Nchi yetu kwa jinsi ambavyo anaitendea haki nchi yake. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, leo nitajikita zaidi kwenye suala moja kubwa la ugawaji wa maeneo ya kiutawala. Tunapoomba suala hili, maombi kwa ujumla yanakuwa kama mepesi mepesi, lakini sisi wengine katika suala hili la ugawaji wa maeneo ya kuitawala, tunaomba kwa sababu wananchi wetu wanapata tabu sana. Maeneo mengine ya vijijini ni makubwa sana, kiasi kwamba, eneo la kata ni sawa na baadhi ya wilaya katika maeneo mengine. Sasa wananchi wetu wanakosa kupata fursa ya huduma nzuri ambazo Mheshimiwa Rais wetu ametupatia kwa sababu ya umbali na ukubwa wa maeneo yao. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, wananchi wanapata tabu sana kufuata huduma muhimu mahali zilipo ndani ya kata yake tu au ndani ya kijiji chake kwa sababu ya ukubwa wa eneo. Kwa hiyo tunapomwomba Mheshimiwa Waziri na hasa Mheshimiwa Rais

18 APRILI, 2024

kwa sababu hii ndiyo Wizara yake kuhusu kugawa maeneo naomba lichukuliwe kwa umuhimu wa kipekee kabisa. Hii ni kwa sababu nia yetu ni kutaka wananchi wafaidi haya mema ambayo mama yetu ametufanyia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nitolee mfano tu wa kata yangu moja, Kata ya Mwangeza. Kata hii ukitoka mwisho wa kata kwenye Kijiji kinaitwa Hiamoto ukaenda mpaka mwisho Kijiji kinaitwa Endasiku ni takriban kilometa 70. Sasa watu hapa wana majimbo yao na wilaya zao wanaweza waka-*imagine* kilometa 70 inamaanisha nini ndani ya kata moja. Kata kama hii kwa mujibu wa sensa hii iliyopita juzi, ina watu 32,520, hiyo ni kata moja. Kata hii ina vijiji sita tu na vitongoji 46. Kwa mfano, ukitoka Kitongoji kinaitwa Midibwi kwenda kupata huduma kwenye makao makuu ya kijiji ni kilometa 24 na hizo kilometa 24 hawezi kwenda *straight*. Inabidi kwanza atoke aende makao makuu ya kata, kilometa kama 10, halafu kutokea hapo aanze kwenda kijiji kingine kwenye makao makuu ya kijiji chake kilometa nyingine 14. Ndipo anatengeneza 24, kufuata huduma.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa tunaposema tugawanyiwe maeneo nataka mpate picha na hii ni mfano wa kata moja. Naamini hata Wabunge wengine katika maeneo yao watakuwa na mfano kama huu. Kwa hiyo tunapoomba watugawanyie tunaomba wachukulie kwa umuhimu. Hebu wafanye *reseach*, hivi hawa watu wanavyoomba kugawanyiwa maeneo ni nini hasa wanaomba? Hizi shida zetu zinatofautiana, sehemu nyingine zimevuka mipaka.

Mheshimiwa Naibu Spika, zoezi hili la kugawa halijafanyika kwa miaka mingi sasa. Sasa hivi tunakwenda kwenye uchaguzi, ina maana kwamba tukipita uchaguzi wa vijiji, vitongoji na mitaa mwaka huu maana yake hiyo ndiyo imetoka moja kwa moja mpaka uchaguzi ujao. Kwa hiyo, namwomba sana Mheshimiwa Rais kupitia Waziri wake Mheshimiwa Mchengerwa, ombi hili la ugawaji wa maeneo aliweke katika vipaumbele vyake mama

18 APRILI, 2024

yetu ili wananchi waweze kuyafaidi mambo mazuri aliyotufanyia kwa sababu wanashindwa kuyapata kutokana na umbali. Mtu anaamua tu asiende kupata huduma ya hospitali, ajifungulie nyumbani kwa sababu ya umbali. Kwa hivyo, naomba sana jambo hili lichukuliwe kwa umuhimu wake. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba sasa kupitia mchango wangu leo, niombe maombi maalum kwa Mheshimiwa Mchengerwa, aifikirie kata hii, tunaomba angalau atugawanyie kata hii na Kata ya Mwangeza ili zitoke kata tatu. Itoke Kata inaitwa Endasiku, makao makuu yake Ikolo na Kata yenyewe ya Mwangeza ibaki, lakini pia itoke Kata nyingine mpya inaitwa Dominiki. Hizi kata tatu angalau sasa zitakuwa na msawazo wa vijiji na atupandishie vijiji. Kuna Kitongoji kinaitwa Matele kina kaya 317, hiki sasa kiwe kijiji. Kuna Kitongoji kinaitwa Mzanga kina kaya 285, hivi ni vitongoji, hapo kuna mwenyekiti wa kitongoji ambaye hana hata mshahara ndiye anayetakiwa ahudumie hizi kaya.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba haya maombi ayachukue kama maombi maalum tafadhari ili atugawie hii kata katika uchaguzi huu. Angalau akitupandishia na hivi vijiji basi tutakuwa sasa kuna msawazo wa kimaendeleo ambao tunaweza tukaupata kwa wananchi hawa.

Mheshimiwa Naibu Spika, kata hii ndiyo wanayoishi wale watu wa Hadzabe wale ambao bado wanakula mizizi na matunda porini kule, sasa hebu fikiria na huduma zinakuwa ngumu namna hii. Kwa hiyo namwomba sana Mheshimiwa Waziri, nimekaa hapo makusudi kabisa, hata muda ukiniishia alichukue hili kama ombi maalum la kuigawa Kata ya Mwangeza.

Mheshimiwa Naibu Spika, sambamba na hilo tuna vitongoji vikubwa, kwa mfano, Kitongoji cha Tatazi kiko Kata ya Mpambala, kiwe Kijiji, wameomba kwa muda mrefu. Kitongoji cha Irama kipo Kata ya Kikhonda, kiwe Kijiji; Kitongoji cha Zinzilu na Madada viko Kata ya Ilunda, ni vitongoji vikubwa, yaani

18 APRILI, 2024

ukienda hauamini kama ni kitongoji. Kitongoji cha Mlumba, Kata ya Kinyangiri na Kitongoji cha Nyeri, Kata ya Iguguno. Hivi vikiwa vijiji huduma hizi ambazo mama ametupatia zitafika vizuri na utawala utakwenda vizuri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, sambamba na hili, namwomba Mheshimiwa Waziri, umefika wakati sasa wa kuwafikiria hawa viongozi wanaotuongoza hivi vijiji na hivi vitongoji, kuwe na posho maalum. Najua vijiji na vitongoji 12,000 angalau kuwe na kaposho maalum cha kuwafanya waweze kufanya kazi hizi za kusimamia, wanafanya kazi kubwa sana. Hii miradi mingi, fedha nyingi tunazopeleka huko chini zinasimamiwa na hawa watu na hii inasababisha ndiyo wanajiingiza kwenye migogoro ya ardhi kwa kutoa ardhi hovyohovyoto tu na kupata virushwa, hii ni kwa sababu hawana chochote. Naamini kama kutakuwa na kaposho maalum angalau kwa mwezi, hawa Wenyeviti wa Vijiji wataepukana na hii migogoro ya ardhi na watafanya kazi kwa moyo mkubwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, bado niko hapohapo halmashauri, niwaombe ndugu zangu wa TAMISEMI waongee na watu wa Utumishi. Hii kada ya Mtendaji wa Kata kuwa inaajiriwa na Utumishi ufanisi wake umekuwa mdogo, kwa sababu, Utumishi wanapeleka vijana kutoka maeneo mbalimbali kwenda kuwa Watendaji wetu wa Kata. Kuna vijana wengine tangu wanazaliwa yuko pale Kinondoni, anasoma *primary* Kinondoni, sekondari Kinondoni, vyo viko Dar es Salaam kwa mara ya kwanza kabisa anapata ajira ndiyo anapelekwa Mwangeza kule kwetu Kijijini Endasiku akawe Mtendaji wa Kata, kwa mara ya kwanza anaenda kushuhudia watu wanaokunywa maji wanachangia na fisi kwa sababu bado visima havitoshi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, hii imekuwa kama mlango wa kuingilia tu kupata ajira, baada ya hapo, anaanza *process* za kuhamu na ndiyo maana mpaka leo Kata nyingi zina Makaimu, Makaimu, Makaimu. Kwa sababu, hili dirisha la Watendaji wa Kata

18 APRILI, 2024

limekuwa kama ni kiingilio tu kwenye Mfumo wa Serikali, baada ya hapo wanaanza kutafuta *recategorization*, wanatafuta kuhama, ndiyo maana mpaka leo watendaji hawatoshi. Kama ikirudishwa halmashauri, linapotoka tu tangazo kwamba kuna kazi ya Mtendaji wa Kata anatakiwa Kata mbili za Mkalama, Kata ya Mwangeza na Kata ya Mpambala, Mtendaji anatakiwa. Pale tu anapoanza kutuma maombi lazima aulize hii Mwangeza iko wapi, hii Mkambala iko wapi ataji-tune kabisa, anajua ninapoomba, nitakwenda wapi. Kwa hiyo, anapoomba ile kazi anajua kabisa, kama anaona kabisa haya maisha hatayaweza wala hataomba, kwa hiyo, ataomba akijua anaenda wapi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa hapo hata anapoajiriwa mtu atakaa yale maeneo, Utumishi waendeleo kama wanavyofanya kwenye vijiji. Watendaji wa vijiji wameshapeleka kule, madereva kule, hata hii ya kata niwaombe Utumishi wana kazi nyingi mno kuthibitisha watu, kupandisha watu, yaani nyingi, hebu hii kada ya Mtendaji wa Kata, niwaombe TAMISEMI wakae na Utumishi wairudishe hii kada kwao, watu waombe kazi hii ya Utendaji wa Kata kwenye halmashauri zetu, wawe wanajua haya mazingira. Hawa watu ni muhimu sana ndiyo wanaosimamia fedha zote za maendeleo huko chini, shule zetu, *dispensaries* zote, ndiyo ma-governor wetu kule. Katika sehemu nyingine Mtendaji wa Kata ni kama Mkuu wa Wilaya.

Mheshimiwa Naibu Spika, kama kata hii niliyokuwa naisema hapa ya Mwangeza kilometa 70 mpaka DC aje ni lini. Kwa hiyo, niombe hii kada irudi halmashauri, ajira watu waombee halmashauri ili tuwachague sisi wenyewe. Utumishi wapeleke tu watu wakasimamie kama kazi imefanyika kwa haki na vitu vingine, lakini iombewe katika halmashauri zetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru muda umeisha...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

18 APRILI, 2024

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa ya pili hiyo.

MHE. FRANCIS I. MTINGA: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba niunge mkono hoja. Nimwombe sana Waziri, ombi langu la kuigawa Mwangeza tafadhali alifanyie kazi. Ahsante sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Dkt. Kigwangalla, wajiandae Mheshimiwa Hussein Nassor na Mheshimiwa Miraji Mtaturu.

MHE. DKT. HAMISI A. KIGWANGALLA: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana kwa fursa ya kusema siku hii ya leo hapa Bungeni. Awali ya yote, nianze kwanza kwa kumshukuru na kumpongeza anayofanya Mheshimiwa Rais wetu Dkt Samia Suluhu Hassan. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, leo nitatembea na ile *hashtag* aliyoanza nayo juzi Mheshimiwa Nape Moses Nnauye, kwamba “Nasimama na Mama.” Kwa hivyo, kama wewe ni Mtanzania na unaipenda nchi yetu na huna mahala pengine pa kwenda zaidi ya kuishi hapa Tanzania, basi kama upo kwenye Mtandao wa Kijamii na una jambo lolote lile la kusema hata kama ni picha yako nzuri tu, umevaa vizuri umeamua kuji-post, basi weka *hashtag* ifuatayo; “Nasimama na Samia”. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nasema hivyo kwa sababu kama wewe ni Mtanzania, una kila sababu ya kusimama na Mama, una kila sababu ya kumshukuru Mheshimiwa Rais wetu, Dkt Samia Suluhu Hassan, kwa sababu anafanya kazi nzuri. Lazima utakubaliana na mimi kwamba Rais Dkt. Samia Suluhu Hassan, amechukua uongozi wa Taifa letu katika kipindi kigumu sana, katika kipindi kigumu kihistoria ambapo kwa mara ya kwanza Taifa letu limepoteza Rais aliyepo madarakani na kuisimamisha nchi katika amani. Kwa utulivu uliopo sasa ni lazima tukiri kwamba Mama huyu ana uwezo wa kiuongozi wa kipekee. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, hivyo, sisi kama Watanzania ni lazima tusimame naye, unapofurahi, unapoji-post kwenye mtandao kwa amani na utulivu bila kuingiliwa, andika *hashtag* “Nasimama na Mama.” Kwa sababu, tayari hata kama mengine yote yasipokuwepo, unayo sababu ya uwepo wa amani na utulivu ambao una-enjoy na ambao unakuwezesha kusimama na Mama katika Mitandao ya Kijamii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, hivyo, Wabunge wote wenye Mitandao ya Kijamii tuandike leo “Nasimama na Mama” kama *hashtag* yetu. Wana-CCM wote zaidi ya milioni 10 tuliopo katika nchi hii leo tu-post tuandike *hashtag* “Nasimama na Mama.” Watanzania wote wazalendo popote pale walipo kama wataingia mtandaoni wana jambo lolote lile la kusema leo *hashtag* yetu iwe “Nasimama na Mama.” *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, wananchi wa Jimbo la Nzega Vijijini walishatoa msimamo wao alipofanya ziara pale kwamba wao hawana mambo mengi ya kuomba, lakini wanatoa shukrani nyingi zaidi kwa miradi ya maendeleo aliyotuletea. Mheshimiwa Rais Dkt. Samia, toka ameingia madarakani ameporomosha zaidi ya bilioni 100 kwenye miradi mbalimbali ya maendeleo kwenye jimbo langu tu katika kipindi cha miaka mitatu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye sekta ya elimu, sisi pale Nzega kipaumbele chetu cha kwanza ni elimu, kipaumbele chetu cha pili ni elimu, kipaumbele chetu cha tatu ni elimu na kwenye elimu ametuletea miradi ifuatayo katika kipindi cha mwaka mmoja uliopita tumepata:-

Mheshimiwa Naibu Spika, moja, shule mpya mbili za sekondari katika kata mpya ambazo zilikatwa mwaka 2015 zaidi ya shilingi bilioni 1.2; Mbili, madarasa mapya yenye thamani ya zaidi ya shilingi bilioni 2.0; Tatu, mabweni yenye thamani zaidi ya shilingi milioni 100; Nne, mabwalo yenye thamani ya zaidi ya shilingi milioni 200; Tano, tumepata shule za msingi mpya mbili; na

18 APRILI, 2024

Sita, kwenye miradi ya shule shikizi tumepata shilingi milioni 849. kama wewe ni Mwanazega Vijijini mwenzangu na upo kwenye Mtandao wa Kijamii na hii miradi imekigusa kijiji chako ama kata yako uki-post leo andika “Nasimama na Samia”. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye eneo la afya, ambacho ni kipaumbele cha pili cha muhimu katika Jimbo la Nzega Vijijini. Tumepata vituo vipya kabisa vya afya viwili; pale Inagana kituo kimekamilika na miezi mitatu iliyopita tumeletewa zaidi ya milioni 300 kwa ajili ya dawa na tumeletewa watumishi. Kituo cha Afya cha Inagana kwenye Kata ya Magengati leo kinatoa huduma zote ikiwemo huduma za upasuaji wa dharura na huduma za kumtoa mtoto tumboni mambo ambayo hayakuwepo toka tupate uhuru.

Mheshimiwa Naibu Spika, pale kwenye Kituo cha Afya Lusu tayari tunatoa huduma za upasuaji, tuna *ambulance* mpya, kila kitu kinaenda vizuri hakuna shida. Wananchi wa Kata za Kimkakati za eneo hilo wanapata huduma zote ikiwemo huduma za kumtoa mtoto tumboni na huduma za upasuaji wa dharura. Pale Nata tumepata Kituo kipya kabisa cha Afya, mwaka 2021 alipofanya ziara, Rais Dkt. John Pombe Magufuli, mimi binafsi niliahidi milioni tano na nikatoa na Mheshimiwa Rais akaahidi milioni 10 na akatoa. Alipoingia Mheshimiwa Rais, Dkt. Samia Suluhu Hassan akaona jitihada tulizoanza nazo, akaleta milioni 400 kituo cha afya kikakamilishwa na leo wananchi wa Kata ya Nata na kata za jirani wanapata huduma zote muhimu za afya ikiwemo huduma za upasuaji wa dharura na huduma za kumtoa mtoto tumboni. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hivyo, kama wewe ni Mwananata, Mwanalusu, Mwanamwasala umeguswa na miradi iliyoletwa na Serikali ya Mama, Mheshimiwa Dkt. Samia na kama upo kwenye mitandao leo nakutaka mimi Mbunge wako ukiandika chochote kwenye Mitandao ya Kijamii andika

18 APRILI, 2024

“Nasimama na Samia” hiyo ndiyo *hashtag* yetu kwa siku ya leo.
(*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, Mama, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan pia mwaka mmoja uliopita ametuletea shilingi bilioni moja kwa ajili ya kujenga hospitali mpya ya wilaya katika halmashauri yetu. Hospitali hiyo imeanza kujengwa, baadhi ya majengo yamekamilika na huduma zimekwishaanza kutolewa angalau zile huduma za wagonjwa wa nje.

Mheshimiwa Naibu Spika, maboma ya zahanati, kwa kiasi kikubwa yamekamilishwa, bado tuna ombi moja tu, tunaomba hapa kwa sababu, maboma ni mengi kwenye Sekta ya Elimu na Sekta ya Afya na hatuwezi kuyamaliza kwa kutumia fedha za ndani. Mheshimiwa Waziri Mchengerwa, tunaomba atuombe basi tupatiwe kiasi chochote tuendelee kukamilisha majengo ya zahanati katika jimbo letu. Kwa maana mahitaji ni zaidi ya shilingi bilioni 2.0 lakini tumepokea shilingi milioni 190 tu katika kipindi kilichopita.

Mheshimiwa Naibu Spika, mambo ya huduma za kijamii kama elimu, huduma za afya, huduma za kiuchumi kama kusafirisha mazao kutoka vijijini kuyapeleka sokoni hayawezi kufanikiwa kama hakuna barabara. Katika awamu hii bahati nzuri mimi na wewe tumeingia Bungeni humu zamani, zamani kidogo. Miaka ile tunaingia unakuta halmashauri nzima unapata milioni 400, milioni 300 kwa mwaka, lakini leo katika awamu hii ya Mama Dkt. Samia Suluhu Hassan, ambapo kwa ujumla wake bajeti ya barabara vijijini imekuwa kutoka zaidi ya milioni 600 mpaka zaidi kidogo ya trilioni 4.2. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa halmashauri yetu tu, kwa Jimbo langu la Nzega Vijijini, tumepokea shilingi bilioni 4.0 kwa ajili ya ujenzi wa barabara za vijijini. Kwa hivyo, kama wewe ni mfanyabiashara ama ni mkulima unayekuja Nzega Vijijini kuchukua mazao ama unalima mazao yako unayapeleka sokoni

18 APRILI, 2024

na unapita kwenye barabara za Jimbo la Nzega Vijijini lazima ukubaliane na mimi kwamba kuna mkono thabiti, imara wa Mama, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan. Basi kama upo kwenye Mtandao wa Kijamii wowote ule unaoutumia leo andika *hashtag* “Nasimama na Samia”. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tulikuwa tuna vijiji 28 tu vinavyopata umeme wa REA. Katika kipindi cha miaka hii mitatu ya Mama Samia Suluhu Hassan tumepokea zaidi ya shilingi bilioni 23 kwa ajili ya kujenga umeme kwenye vijiji vyote vya jimbo letu. Kwa hiyo, kama wewe upo kule Nzega Vijijini unapata umeme na upo kwenye mtandao basi leo andika “Nasimama na Samia”. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye maji, Mheshimiwa Rais Samia, amefanya maajabu makubwa katika Jimbo letu la Nzega Vijijini. Tulikuwa hatuna maji ya bomba hata sehemu moja kwenye jimbo hili, leo hii zaidi ya 76% ya vijiji katika jimbo langu wanapata maji ya bomba, kwa sababu Serikali ya Rais Samia Suluhu Hassan, imetenga na kuleta kwa vitendo katika jimbo letu zaidi ya shilingi bilioni 19.3 kwenye miradi ya maji vijijini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hivyo, kama leo hii wewe ni Mwananzega Vijijini mwenzangu na unakunywa maji yanayotokana na miradi iliyojengwa katika eneo letu na upo kwenye Mitandao ya Kijamii, kuanzia leo tembea na *hashtag* ya “Nasimama na Samia.” *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na sifa zote hizi ambazo tunamtotea Mheshimiwa Rais wetu, nina ombi moja kwa Waziri Mchengerwa...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Kigwangalla, muda wako umekwisha umechangia vizuri, ahsante.

18 APRILI, 2024

MHE. DKT. HAMISI A. KIGWANGALLA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru na naunga mkono hoja, nasimama na Samia. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Hussein Nassor Amar, wajiandae Mheshimiwa Mtaturu na Mheshimiwa Profesa Kabudi.

MHE. HUSSEIN N. AMAR: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante kwa kunipa nafasi ili niweze kuchangia Wizara hii. Kwanza kabisa nianze kumshukuru Mwenyezi Mungu ambaye ameniwezesha kunipa afya njema na kuweza kusimama kwenye Bunge lako hili Tukufu. Pia, nimpongeze Mheshimiwa Waziri wa TAMISEMI, ndugu yangu Mchengerwa pamoja na Manaibu wake wawili Dkt. Dugange pamoja na Zainab Katimba, kwa kweli, wanafanya kazi kubwa. Niwapongeze pia, timu nzima ya Wizara kwa kazi nzuri ambayo wanaifanya.

Mheshimiwa Naibu Spika, niungane na wenzangu waliotangulia kusema kwamba wanamuunga mkono Mheshimiwa Rais kwa kazi nzuri ambazo anazifanya kwenye Nchi ya Tanzania kwa kutoa fedha nyingi kwa ajili ya miradi ya maendeleo. Mimi kama Mbunge wa Jimbo la Nyang'hwale na wananchi wa Jimbo la Nyang'hwale tunamuunga mkono na tunampongeza sana kwa kazi nzuri ambayo anaifanya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kipindi chake cha miaka mitatu, ameweza kutupatia fedha nyingi sana kwenye miradi ya maendeleo kwa Wilaya ya Nyang'hwale upande wa afya, maji, elimu, umeme, barabara, minara ya simu, kilimo hata VETA ametujengea. Tumepokea zaidi ya shilingi bilioni 40 na zimekwenda kwenye miradi ya maendeleo, Mama ameupiga mwingi, Mama hongera sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nimpongeze sana Mkuu wa Mkoa wetu wa Geita, Martin Shigella, tunamwita ni mtambo wa maendeleo. Nampongeza sana vilevile Mkuu wa Wilaya yangu,

18 APRILI, 2024

Mama ambaye anajisimamia, Grace Kingalame na Katibu Tawala naye ni mwanamama anaitwa Kigua Omary, naye pia namuunga mkono kwa kazi nzuri, Mwanamama huyu anajisimamia. Pia, Mkurugenzi wa Halmashauri ya Nyang'hwale naye ni mwanamama Bi. Husna Tony, akinamama hawa, wanafanya kazi kubwa, nawapongeza sana akinamama hawa kwa kazi nzuri, hongereni sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, leo mchango wangu ni kushukuru na kuomba, mambo ambayo nataka niyaombe leo ni machache na la kwanza, niliomba kujengwa Kituo cha Afya kwenye Kata ya Busolwa. Ombi hilo lilikubaliwa na tukatengewa milioni 520 ili ujenzi huo uanze lakini hadi leo hii ujenzi huo haujaanza. Namkumbusha Mheshimiwa Mchengerwa ahakikishe ahadi hiyo anakwenda kuitekeleza kwa sababu wananchi wanausubiri kwa hamu Mradi wao huo wa Kituo cha Afya cha Busolwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, shilingi milioni 500 hizo tunaamini kabisa hazitatosha, lakini ni mwanzo mzuri, tunazisubiri kwa hamu. Kwa mwaka huu wa bajeti hii ambayo tunaenda kuipitisha, tunaomba basi fedha hizo ziweze kutoka ili kituo hicho kiweze kujengwa. Tuna vituo vya afya vinne lakini vituo vitatu vina shida ya magari ya kubebea wagonjwa, kwa hiyo, tunaomba kwenye bajeti hii tuweze kupata magari haya ya kubebea wagonjwa kwenye Kituo cha Afya cha Nyang'hwale, Kituo cha Afya cha Nyijundu na Kituo cha Afya cha Kafita. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kweli changamoto hiyo ni kubwa, wagonjwa wetu wanapata shida, tuna gari moja ambalo lipo kwenye Kituo cha Afya Kharumwa ndilo hilo linakwenda huku na huku, kwa hiyo, tunaomba sana Waziri aliangalie hilo kwa jicho la tatu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nimwombe Mheshimiwa Waziri wa TAMISEMI, atenge fedha kwa ajili ya kukamilisha maboma ya zahanati ambayo wananchi wetu wamejitolea kwa nguvu zote

18 APRILI, 2024

kujenga maboma hayo wakitegemea kwamba Serikali inakuja kukamilisha na ndivyo tulivyokuwa tunawaambia. Kwa hiyo, tuna majengo mengi ya zahanati kwenye Wilaya yetu ya Nyang'hwale yanahitaji kumaliziwa. Tunamwomba sana Mheshimiwa Waziri, aliandike hilo na ahakikishe kwamba anawaunga mkono wananchi wetu ili hata tukiwaomba tena nguvu zao kwenye miradi mingine, wasisite. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, namwomba sana Mheshimiwa Waziri atoe fedha kwa ajili ya kumalizia maboma ya madarasa kwenye shule za msingi, sekondari na nyumba za walimu. Majengo haya yapo, wananchi wamejitolea, na ni kweli kwamba yanahitaji umaliziaji kutokana na fedha za Serikali, kwani halmashauri haitaweza. Kwa hiyo, naomba sana alichukue hilo, ahakikishe anatutengea fedha angalau hata kama ni shilingi bilioni mbili au tatu ziweze kusaidia kukamilisha maboma hayo.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna changamoto upande wa watumishi. Ukweli Wilaya ya Nyang'hwale tuna upungufu mkubwa wa watumishi kwenye sekta ya afya, elimu na maeneo mengine. Tunaomba kwa hiki kibali ambacho ameenda kukiomba kwa ajili ya watumishi, ahakikishe anatupunguzia kero hiyo kwenye Wilaya yetu ya Nyang'hwale kwa sababu upungufu ni mkubwa sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, mwisho, namwomba Mheshimiwa Waziri, kuna mradi fulani ambao ulianzishwa, mpaka kufikia leo ni takribani miezi 20 imepita, mradi huu ni wa ujenzi wa kilometa moja ya lami pale Makao Makuu ya Wilaya ya Nyang'hwale, lakini miezi 20 hiyo kilometa moja haijakamilika. Ukiongea na mkandarasi, anasema fedha sina.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba Mheshimiwa Waziri ahakikishe lami hiyo kwenye Makao Makuu ya Wilaya ya Nyang'hwale inakamilika. Leo tuna miezi 20, kila nikisimama hapa Mheshimiwa Waziri ananiambia tatizo kubwa ni fedha, fedha

18 APRILI, 2024

ikipatikana tutamalizia. Naomba alichukue kwa uzito wake, ili hiyo lami ya kilometa moja iweze kukamilishwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema haya machache, naomba maombi yangu yachukuliwe kwa uzito wake ili nami nihakikishe kwamba mwaka 2025 nina vitu vizito vya kuzungumzia pamoja na kwamba Mheshimiwa Dkt. Mama Samia Suluhu Hassan ameshafanya kazi kubwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kuwasilisha, naunga mkono hoja. Ahsante sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Ahsante sana. Mheshimiwa Mtaturu atafuatiwa na Mheshimiwa Profesa Kabudi na Mheshimiwa Dennis ajiandae.

MHE. MIRAJI J. MTATURU: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante kwa kunipa nafasi nami niweze kuchangia hoja ambayo ipo Mezani kwetu kuhusu Makadirio ya Bajeti ya Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa kwa mwaka wa fedha 2024/2025 ambayo kimsingi naweza kusema ndiyo ya vijiji vyote, vitongoji na mitaa yote nchini. Ni Wizara kubwa, Wizara ambayo inagusa maisha ya wananchi kule ndani kabisa vijijini. Kwa hiyo, nataka niseme Wizara hii ni muhimu na ninaona leo nisimame kwa ajili ya kuweza kuchangia hoja.

Mheshimiwa Naibu Spika, pili, nachukua nafasi hii kwa dhati kabisa kumpongeza Mheshimiwa Rais wetu, Dkt. Samia Suluhu Hassan, kwa kazi kubwa anayoifanya ikiwemo kutoa maelekezo mbalimbali ya kuhakikisha kwamba fedha zinakwenda kwenye miradi ya maendeleo ambayo ipo kwenye vijiji vyetu, mitaa yetu pamoja na vitongoji vyetu. Kwa hakika, Mheshimiwa Rais amefanya kazi kubwa sana, amefanya kwenye Wizara nyingi, lakini pia kwenye Wizara hii amepeleka fedha nyingi sana, nasi ambao tunatoka Wilaya ya Ikungi, Jimbo la Singida Mashariki ni mashahidi na nitasema kwa uchache wake hapa. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, nampongeza Mheshimiwa Waziri, Mohamed Mchengerwa kwa kazi nzuri anayofanya. Kwa hakika kwenye maeneo yetu anatajwa kwa wema sana na hata mafuriko yanayotokea pale Rufiji wanandelea kumwomba Mungu yapite salama ili uweze kurudi tena mwaka 2025 kwa sababu, unamsaidia sana Mheshimiwa Rais katika mambo mbalimbali ya kimaendeleo kwenye Wizara hii.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hakika ile kauli yake aliyoitoa juzi wakati anaongea ofisini, alisema; “watu wenye *brains* huwa wanapigwa vita kwenye maeneo.” Wengi wamekupa *big up* kwamba unajua wajibu wako na imekuwa ni eneo la kuonesha uwajibikaji kwa vitendo. Kwa hiyo, maana yake ni wale wenye *brains* walindwe ili waweze kuiongoza nchi hii vizuri. Tunakupongeza sana kwa kauli hiyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nampongeza sana mdogo wangu Mheshimiwa Zainab Katimba kwa uteuzi wake kuwa Naibu Waziri, anafanya kazi vizuri. Juzi amejibu vizuri swali langu la barabara, sitasema maneno mengi, lakini naamini amemwambia Mheshimiwa Waziri yale madaraja yangu yajengwe ili kuhakikisha kwamba Barabara za Jimbo la Singida Mashariki zinakaa vizuri. Nahitaji kiasi cha fedha kama shilingi bilioni tatu tu ili tujenge yale madaraja na barabara zipitike ili mwakani wakati wa kwenda kumwombea kura Mheshimiwa Rais iwe tunapita mbele kwa mbele bila matatizo yoyote. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kipekee nampongeza sana ndugu yangu, Mheshimiwa Dugange kwa kazi nzuri anayoifanya. Amekuwa na Mheshimiwa Waziri kwa muda wote na kwa kweli wanafanya kazi nzuri pamoja na uongozi mzima; Katibu Mkuu na wenzake wote. Kwa hakika ili ukamilishe Wizara hii ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa ni lazima uwataje Wakuu wa Mikoa, Wakuu wa Wilaya na Wakurugenzi, hawa ndio wanafanya kazi ya kusimamia maelekezo yote yanayotolewa na Mheshimiwa Rais na Mheshimiwa Waziri. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kuchukua nafasi hii kwa dhati kumpongeza Mheshimiwa Rais kwa kutuletea Mkuu wa Mkoa bora, Mheshimiwa Halima Dendego, mama mlezi wa wana. Hakika mama yule toka amekuja ametuunganisha kwa pamoja Wanasingida na alipofika Waheshimiwa Wabunge tumekaa naye, tumezungumza mambo ya maendeleo kwa maslahi ya Mkoa wa Singida. Tunasema mama ahsante, tunasema Mheshimiwa Waziri ahsante nasi tutaendela kumuunga mkono Mheshimiwa Halima Dendego tufanyenaye kazi kwa sababu ameanza na mguu mzuri kwa Mkoa wetu wa Singida. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nampongeza sana Mheshimiwa Mkuu wa Wilaya, Thomas Apson, naye ni kada mpiganaji mzuri kabisa, anasimamia vizuri maendeleo ya Wilaya ya Ikungi. Vilevile kipekee nampongeza Ndg. Justice Kijazi ambaye ni Mkurugenzi wetu, anafanya kazi nzuri sana akishirikiana na watendaji wenzake. Ndiyo maana mnaona Ikungi ya leo siyo Ikungi ya jana kwa sababu fedha zikija zinakwenda zilikolengwa, maendeleo yanaonekana na wananchi wanashukuru sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya maelezo haya, nashukuru sana kwa fedha tulizopata. Mwaka wa fedha uliopita, huu unaokwenda kumalizika, tumepokea takribani shilingi bilioni 15 katika Wilaya yetu ya Ikungi katika Jimbo la Singida Mashariki, haijapata kutokea. Sisi tunaposema tunamshukuru Mheshimiwa Rais, tunasema kwa vitendo kwa sababu, tunayaona. Hatukuwahi kuzidi shilingi bilioni tatu huko nyuma, leo tunapata shilingi bilioni 15, kwetu ni jambo kubwa sana, ndiyo maana tunasema hatuna sababu ya kuelekezwa, tunasimama na Mheshimiwa Samia mpaka kieleweke kuhakikisha kwamba tunampa kura za kutosha. Wapiga kelele hawana nafasi tena kwa sababu, vitendo vinaongea kuliko maneno. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tumejengewa madarasa 128 mapya katika shule za msingi, katika shule zetu za sekondari tumeongezewa madarasa 20, lakini kama haitoshi, tumejengewa

18 APRILI, 2024

shule mpya mbili, Matongo na pale Nkuhi zaidi ya shilingi milioni 500 zimelala pale, na shilingi bilioni moja tumejengewa shule mbili mpya. Tukisema shule mpya, maana yake hatukuwa na jengo lolote kutoka ardhi mpaka shule. Hatuwezi kuacha kumsema Mheshimiwa Rais kwa kazi aliyotufanyia. Leo watoto wanakwenda umbali mfupi kufuata masomo, kitu ambacho ndiyo lengo la kuhakikisha watoto wetu wanapata elimu iliyo bora.

Mheshimiwa Naibu Spika, vilevile tumepata shilingi milioni 590 tumejenga shule mpya ya msingi ambayo iko pale Ikungi kutoka Shule Mama ya Ikungi mchanganyiko. Shule ile imekuwa kama ni chuo na siyo shule ya msingi. Ni jambo kubwa ambalo sisi tunashukuru na kwa hakika tutakuwa wachoyo wa fadhila bila kumshukuru Mheshimiwa Rais. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, miradi ni mingi, kwenye eneo la barabara tulikuwa hatuna lami, lakini sasa tuna lami pale mjini. Juzi tumepata kilometa moja ya lami, mkandarasi yuko site anaendelea na kazi. Taa za barabarani zimewekwa pale, Mji wa Ikungi leo una alama, ukifika unaiona Ikungi kwa sababu ya namna ambavyo Mheshimiwa Rais ameamua kutuletea maendeleo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tunaelekezwa na Vitabu vya Mungu, Biblia inasema kwamba, “moyo usiokuwa na shukrani, unakausha mema yote,” lakini pia kushukuru ni kupata thawabu kwa sababu, unatambua kazi ya mwenzako. Pia, inasemwa hakika, kama huwezi kumshukuru unayemwona, je, Mwenyezi Mungu ambaye humwoni, utamshukuru vipi? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, maana yake ni kwamba kushukuru ni uungwana, ni jambo la kawaida kabisa. Ninaamimi huo ndiyo utaratibu wa Kitanzania. Hatuwezi kufundishwa utaratibu mpya, huo ndiyo utamaduni wetu na ndiyo uungwana wetu, lakini wanasema kushukuru ni kuomba tena, alisema Mzee Mkapa. Pamoja na haya mafanikio tuliyoyapata,

18 APRILI, 2024

lakini tuna mambo machache ya kushauri ili tuhakikishe tunaisaidia Wizara na Serikali.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza nitashauri kwenye eneo la watumishi ambapo tumekuwa na upungufu, nitaongelea habari ya vitendea kazi kwa maana ya magari, nitaongelea kidogo ukaguzi wa fedha kwa maana ya *internal auditor* kwenye halmashauri zetu na nikipata wasaa nitaongelea barabara vijijini na mwisho nitaongelea kidogo maslahi ya Madiwani pamoja na Wenyeviti wetu wa Mitaa na Vijiji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naanza kwenye eneo la watumishi. Mheshimiwa Waziri eneo la watumishi; rasilimali watu ni nyenzo muhimu katika kazi. Tukiwa na rasilimali ya kutosha ya watu itatusaidia kusukuma shughuli za maendeleo. Katika Halmashauri yetu ya Ikungi tunahitaji kuwa na watumishi 4,664, lakini watumishi tulionao ni 2,369 hatuna watumishi 2,292 maana yake ni asilimia 50 ya watumishi wanaohitajika, hatuna. Maana yake ni kwamba, kuna watumishi wachache ambao wanabeba mzigo kwa niaba ya watumishi wengine.

Mheshimiwa Naibu Spika, kama tunataka kupata maendeleo ya haraka kule vijijini, kwenye mitaa yetu, tuongeze watumishi. Ninaamini kazi nzuri inafanywa, tangu Mheshimiwa Rais ameingia katoa vibali vingi. Ninaamini tukipata watumishi tutakuwa na mgawanyo kwenye halmashauri zetu. Naomba Halmashauri ya Ikungi ili twende vizuri tuongezewe watumishi wa kutosha ili kuhakikisha kwamba fedha zinazokwenda kule na zinasimamiwa vizuri.

Mheshimiwa Naibu Spika, mfano mdogo ni kwenye eneo la Idara ya Sheria, tunahitaji watumishi wanne, lakini tunaye mtumishi mmoja. Je, mambo ya Kisheria kwenye vijiji vyetu huyu mtumishi mmoja atafanyaje kazi? Kwa hiyo, naomba sana tuangalie kwa jicho hilo kuhakikisha kwamba tunapata watumishi wanaotakiwa na ikama. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, kama haitoshi, Idara ya Fedha, ambayo leo tunasema ndiyo inaenda kusaidia mambo mbalimbali... *(Makofi)*

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Ahsante Mheshimiwa. Ni kengele ya pili hiyo.

MHE. MIRAJI J. MTATURU: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana. Naunga mkono hoja. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Kabudi, Mheshimiwa Londo na Mheshimiwa Kunti.

MHE. PROF. PALAMAGAMBA J. A. M. KABUDI: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana kwa kunipa nafasi hii nami niweze kuchangia katika hotuba ya bajeti ya Wizara hii muhimu kwa maendeleo ya wananchi wa Tanzania.

Mheshimiwa Naibu Spika, nianze kwa kumshukuru Mwenyezi Mungu Rahim, kwa ruzuku ya uhai na afya, lakini pia namshukuru sana kwa kutuwezesha mwaka huu ambao ni muhimu sana kwa Taifa letu, yaani miaka 60 ya Muungano wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kutimiza miaka 60. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, tunaijadili hotuba hii ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa katika bashasha hiyo ya miaka 60 ya muungano wetu ambao umebaki siku nane tuusherehekee. Katika miaka hii 60, kazi kubwa imefanyika katika miaka hii mitatu ya uongozi wa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan ya kutekeleza na kutimiza ndoto za Baba wa Taifa Mwalimu Julius Kambarage Nyerere ambaye katika hotuba yake ya Ujamaa na Maendeleo Vijijini ya Mwaka 1968 alisema “*kitovu cha maendeleo cha Watanzania ni kwenda vijijini.*” *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, Mwalimu alisema wakati mataifa mengine yanafanya juhudi ya kwenda katika anga za juu na kupeleka binadamu na vifaa huko katika mwezi na sayari nyingine, sisi twende vijijini ili tupeleke maendeleo katika sekta zote. Ni jambo la kumshukuru Mwenyezi Mungu kwamba katika miaka hii mitatu ya mwisho kufikia miaka 60 ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan amefanya kazi kubwa ambayo imeleta mabadiliko makubwa katika vijiji vyetu vyote. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Tanzania ya sasa huko vijijini ni tofauti na ilivyokuwa huko nyuma. Nami ninaamini kabisa, Baba wa Taifa huko aliko anaona fahari ya mtu ambaye amekuja kutumiza ndoto zake na azma yake ya kuyabadili maisha ya Watanzania. Daima katika hali kama hiyo watatokea mabarakala, watatokea watu ambao lengo lao ni kufifisha juhudi hizo ili kuwaondoa katika mstari ambao mnakwenda.

Mheshimiwa Naibu Spika, Watanzania wote tusimame katika mstari ule ule alioujenga Baba wa Taifa, Mwalimu Julius Kambarage Nyerere na ukaendelezwa na Mheshimiwa Marehemu Ali Hassan Mwinyi, Mheshimiwa Benjamin Mkapa, Mheshimiwa Jakaya Kikwete, Mheshimiwa John Pombe Magufuli na sasa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan. Huu siyo wakati wa kucheza ndwele huu ni wakati wa kushikamana na kusonga mbele, ili kuleta maendeleo kwa wananchi wetu na hasa tukizingatia kwamba, sasa dunia inabadilika na sisi lazima twende na kasi hiyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan ameboresha maisha ya Watanzania katika nyaja zote; elimu, afya, maji, nishati, barabara, miundombinu na kilimo. Kwa sababu hiyo, tuna sababu zote za kujivunia na kusimama naye katika uongozi wake. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, nachukua nafasi hii kumpongeza sana Mheshimiwa Mohamed Omary Mchengerwa. Sikupenda kutumia jina hili, lakini nalitumia kwa sababu nimesikia mtaani wanamwita “mtu kazi” sasa sijui “mtu kazi” maana yake ni nini? Sijui ni Mandonga, lakini nalitumia kwa sababu ndivyo watu wanavyomwita “Mtu Kazi” kwa kazi kubwa anayoifanya katika Wizara hii akisaidiwa na Waheshimiwa Manaibu Waziri wake wote wawili.

Mheshimiwa Naibu Spika, nami nachukua nafasi hii pia, kuungana na wengine wote kuwapongeza Mheshimiwa Dkt. Dugange na Mheshimiwa Zainab Katimba, kwa kazi nzuri ambayo mnaifanya katika Wizara hii, ikiwa ni pamoja na Katibu Mkuu Ndg. Adolf Ndunguru na Manaibu Katibu Wakuu wote wanne, Wakuu wa Mkoa, Wakuu wa Wilaya, Wakurugenzi na wengine wote. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pia, nachukua nafasi hii kutoa pole sana kwa wote waliopatwa na adha na kadhia ya mafuriko. Sisi Mkoa wa Morogoro na Jimbo la Kilosa tulikumbwa na mafuriko toka tarehe 05 Desemba, mwaka 2023. Nachukua nafasi hii kumshukuru sana Mkuu wa Mkoa wa Morogoro, Mheshimiwa Adam Kigoma Malima na Mkuu wa Wilaya ya Kilosa Ndugu Shaka Hamdu Shaka, kwa kutusaidia sana wakati wa mafuriko yale ya mwezi Desemba, Januari na yanayoendelea mpaka sasa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, bila umahiri wao, bila wao kusimama kidete, hali ile ilikuwa mbaya. Hapo hapo pia, namshukuru sana Mheshimiwa Rais, Dkt. Samia Suluhu Hassan, kwa misaada mingi tuliyoipata wakati huo wa mafuriko. Tulidhani Morogoro imeepuka mafuriko, lakini mafuriko yamerudi tena, kwa hiyo, tunawapa pole wenzetu wote wa Rufiji, Kilombero, Mlimba, Ifakara na maeneo mengine *Inshallah*, Mwenyezi Mungu atatuepusha katika kadhia hii. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, katika hilo, nachukue nafasi hii kuishukuru sana Ofisi ya Raisi, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, na hasa Mtendaji Mkuu wa *TARURA Engineer Victor Seff*, mara baada ya sisi kupata mafuriko na miundombinu kuharibika, alitembelea aneo la Kilosa na kukagua miundombinu. Tunashukuru sana kwa fedha ambayo tumepata kiasi cha shilingi 859,710,178 ambazo zimesaidia kufungua baadhi ya barabara pamoja na kujenga mitaro katika mji wa Kilosa.

Mheshimiwa Naibu Spika, tunashukuru sana fedha hizo zimetusaidia kujenga mitaro katika Mji wa Kilosa katika Kata ya Mbumi ambayo miaka yote ilikuwa inapata mafuriko, lakini safari hii haikupata kabisa hata tone la mafuriko. Pia tunashukuru kwa fedha hiyo ambayo imekwenda kutengeneza Barabara ya *Magole Estate* kwenda Mabwegere katika Kata ya Kiteko.

Mheshimiwa Naibu Spika, tunaomba, tunajua nchi nzima imepatwa na matatizo haya, lakini tungeomba tupate msaada zaidi wa kufungua tena Barabara ile ya *Magole Estate* kwenda Mabwerekwere, Barabara ya Rudewa – Unone – Kisare, Barabara ya Mbigiri – Mabano, Barabara ya Parakuyo – Twatwatwa – Manyara na Barabara ya Lumuma – Msowero kwenda Mnozi, ili nazo ziweze kufunguka na mazao mengi ya wakulima katika maeneo hayo yaweze kwenda katika masoko yanayohitajika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, shughuli zimesimama, lakini siyo kwa makusudi isipokuwa ni kwa sababu ya tatizo hili lililotupata. Kwa hiyo, tunaipongeza sana *TARURA*, nami naungana na wale wote wanaoona kwamba huu ni wakati sasa wa Serikali kutoa fedha kwanza kwa *TARURA* ili kurekebisha hii miundombinu iliyopata matatizo. Tulichukue kuwa ni jambo la dharura na kweli liwe dharura. Maana ya dharura ni kutenga fedha ya kutosha katika eneo hilo hata kama itakuwa na maana ya kupunguza katika maeneo mengine ili tuweze kuvifungua vijiji, tuweze

18 APRILI, 2024

kuunganisha vijiji na miji, vijiji na wazalishaji na vijiji na watumiaji wa mazao hayo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, inapotokea dharura, basi ni muhimu pia kuichukulia kama dharura. Kwa hiyo, ni imani yangu kabisa *TARURA* watapewa fedha ya kutosha. Nachukua nafasi hii kuungana na wote wanaosema kwamba, kama kuna taasisi katika nchi hii zinazofanya vizuri kwa fedha ambayo wanapewa, ambayo wakati mwingine haikidhi mahitaji yao, basi *TARURA* ni moja ya taasisi hizo. Hiyo ndiyo busara ya maamuzi ya Serikali ya CCM ya kuzungumzia mambo ya maendeleo vijijini, ndiyo maana leo tuna *TARURA*, leo tuna *REA*, leo tuna *RUWASA* kwa sababu tunaamini kabisa nguzo kubwa ya nchi hii ni maendeleo vijijini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo lingine, napenda kumshukuru sana Mheshimiwa Rais, Dkt. Samia Suluhu Hassan kwa fedha nyingi ambazo ametupatia katika sekta ya elimu katika Jimbo la Kilosa, na kubwa namshukuru kwa kutuwezesha kukarabati shule yenye umri wa miaka 107 ya *Kilosa Town* ambayo baada ya kupata shilingi milioni 150 sasa imepata madarasa mapya tisa na tumeweza kukarabati yale madarasa kongwe ili yabaki kama historia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kusesitiza katika shule hizi zote kongwe, yale madarasa ya zamani tusiyabomoe, tuyakarabati tuyatunze yawe ni sehemu ya historia na kumbukumbu ya nchi yetu. Tumekumbwa na matatizo ya kubomoa majengo mengi ya kale tukiyaona siyo mali, kumbe ni mali kubwa sana na ndiyo inayoonesha historia ya nchi ilikotoka na ilikofika.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, namshukuru sana Mheshimiwa Rais, Dkt. Samia Suluhu Hassan kwa kazi kubwa aliyotusaidia kuikarabati shule hii yenye umri wa miaka 107 ambayo sasa inaendelea kutoa elimu. Katika eneo hili tumshukuru

18 APRILI, 2024

sana kwamba katika Jimbo la Kilosa kata zote 25 zina shule za kata. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tulibaki na kata tatu; Kata ya Berega, Kata ya Maguha na Kata ya Madoto. Sasa zote zina shule za kata na tumeanza kujenga shule nyingine za kata katika maeneo ambayo yamezidiwa na wingi wa wanafunzi. Kwa mfano, Kata ya Dumila tumeanza kuongeza shule nyingine ya sekondari kwa mapato ya ndani na nguvu za wananchi katika eneo la Mkundi. Pia katika Kata ya Mtumbatu tumeweza kufanya hivyo katika eneo la Kitange ili kupunguza umbali wa wanafunzi kutoka Kitange kwenda kusoma katika Shule ya Sekondari ya Mtumbatu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, eneo la elimu ni muhimu sana...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Profesa, ni kengele ya pili hiyo.

MHE. PROF. PALAMAGAMBA J. A. M. KABUDI: Mheshimiwa Naibu Spika, basi ...

NAIBU SPIKA: Ahsante kwa mchango mzuri.

MHE. PROF. PALAMAGAMBA J. A. M. KABUDI: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kuunga mkono hoja katika eneo hili, lakini tuongeze fedha zaidi kwa *TARURA* na tuongeze fedha zaidi kwa upande wa miundombinu iliyoharibiwa na mafuriko na mvua. Nashukuru sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Ahsante. Mheshimiwa Londo, jiandae Mheshimiwa Kunti.

MHE. DENNIS L. LONDO: Mheshimiwa Naibu Spika, nami pia niungane na wenzangu kumshukuru Mwenyezi Mungu ambaye

18 APRILI, 2024

imempendeza yeye, sisi waja wake kujadili bajeti hii ya Ofisi ya Rais TAMISEMI. Kipekee kabisa niungane na wenzangu kutoa shukurani zangu za dhati kwa Rais wetu, Mama yetu Mpendwa Dkt. Samia Suluhu Hassan kwa kazi kubwa ambayo inaendelea kufanyika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, siku zote nyakati ngumu huwa zinazalisha viongozi ambao Taifa ama jamii husika haijapata kufikiri kwamba inao na katika nyakati hizo ambazo siyo za kawaida, zinahitaji maamuzi ambayo siyo ya kawaida ili jamii na Taifa lipate kwenda mbele.

Mheshimiwa Naibu Spika, nchi yetu na Mkoa wangu wa Morogoro unapitia kipindi kigumu ambacho hatujawahi kupitia katika historia. Tangu Desemba tumekuwa na mafuriko wilaya moja mpaka nyingine na hata juzi Mheshimiwa Waziri Mkuu alikuwa Morogoro katika Wilaya ya Kilombero katika Majimbo ya Mlimba na Ifakara kushuhudia kadhia ya mafuriko.

Mheshimiwa Naibu Spika, kipekee kabisa, namshukuru Mama yetu, Rais wetu, Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan kwa kusimama na wananchi wa Mkoa wa Morogoro katika nyakati ngumu kabisa ambazo hatujawahi kushuhudia katika uhai wetu. Kipekee kabisa nitumie nafasi hii kumpongeza Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, TAMISEMI, ndugu yetu Mheshimiwa Mchengerwa pamoja na Naibu Mawaziri, Katibu Mkuu pamoja na Menejimenti ya TAMISEMI kwa kusimama na wananchi wa Mkoa Morogoro, kwa kusimama na wananchi wa Tanzania katika kipindi kigumu ambacho sisi kama wawakilishi wa wananchi tumepata kukishuhudia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nitakuwa mtovu wa fadhila nisipomshukuru Mkuu wa Mkoa wa Morogoro, Ndugu yetu na kaka yangu Kigoma Malima, Ndugu yangu Shaka Hamdu Shaka, Mkuu wa Wilaya ya Morogoro na Katibu Tawala wa Mkoa wa Morogoro Kamishina Haji Mussa. Kwa kweli amani ambayo sisi

18 APRILI, 2024

Wabunge tunayo humu ndani kimsingi imetokana na wao kutimiza wajibu wao katika nafasi yao ya kiutawala na kiutendaji. Wametimiza wajibu wao na wameitendea haki dhamana ambayo wamepewa na Taifa letu. Kwa hiyo, ninawashukuru sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, wewe ni shahidi, tarehe 05 Desemba tulishuhudia madhara makubwa ambayo yaliyowakuta ndugu zetu wa Hanang na kwa bahati mbaya au nzuri siku ile mimi nilikuwa Rufiji nikiungana na Waziri Mchengerwa katika Tamasha. Kadhia ile ilipotokea tulifikiri kwamba Rufiji na Morogoro ziko mbali, lakini muda si muda na sisi pia tumeenda ku-*experience* madhila yale. Kwa hiyo, nitumie nafasi hii kuwapa pole wananchi wote wa Tanzania ambao wamepata madhara ya mafuriko, kuvunjika kwa mindombinu, pia majanga ya njaa na vitu vingine kutokana na kadhia hii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na kumshukuru Rais kwa kazi kubwa ambayo anaifanya, sisi Wanamikumi tuna sababu za ziada za kumshukuru Mheshimiwa Rais pamoja na timu yake. Kwa kweli, jimbo hili lilikuwa linaitwa jimbo la giza, kwa sababu 2020 katika vijiji 58 ni vijiji 25 tu vilikuwa na umeme na ni vijiji 23 tu vilikuwa na mawasiliano, lakini kulikuwa na kata zaidi ya tatu ambazo zilikuwa hazifikiki kwa barabara.

Mheshimiwa Naibu Spika, hivi tunavyozungumza tunaenda kukamilisha vijiji vyote kwa kuviwekea umeme, na pia tunaenda kukamilisha mawasiliano katika kata karibia zote na tunaenda kuhakikisha tunajenga barabara katika kata zote. Mafanikio haya hayawezi kupita kimya kimya, hivyo naungana na wananchi wote wa Tanzania kuishukuru Ofisi ya TAMISEMI kwa kazi kubwa ambayo wanaifanya katika maeneo mbalimbali.

Mheshimiwa Naibu Spika, ukisoma Mapendekezo ya Serikali ya Mpango wa Maendeleo wa Taifa 2024/2025 katika ukurasa wa nne, pale kumeainishwa vipaumbele vya maendeleo na

18 APRILI, 2024

wanasema kwamba walitilia maanani maoni na ushauri wa Wabunge. Maeneo ambayo yaliainishwa ni miundombinu, kilimo, mifugo, uvuvi, nishati na utalii kama maeneo ya kimkakati ya ku-boost uchumi wetu, lakini pia kuwaondolea umaskini wananchi wetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, hali hii ambayo inaendelea ya uvunjifu wa miundombinu ya barabara, madaraja, vivuko kwa sababu ya mafuriko ambayo yanaendelea, bila shaka yanaenda kuhatarisha utekelezaji wa malengo na vipaumbele hivi ambavyo vimeorodheshwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna hatua za kawaida ambazo zinapaswa kuchukuliwa. Moja, ni kuhakikisha kwamba *TARURA* ambao ni Wakala wa Barabara za Mijini na Vijijini wanapata fedha za dharura kwa wakati. Pili, bajeti hii ambayo inaendelea ni lazima tufunge mikanda kuhakikisha kwamba fedha zote zinaenda. Wapewe ruhusa ya kutangaza *tender*, waendeleo na mchakato wa ujenzi wa ku-restore maeneo yote muhimu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tusipofanya hivyo, kuna hatari kwamba bei ya pembejeo inaenda kupanda katika maeneo yote ya vijijini. Kupanda kwa bei ya pembejeo katika maeneo ya vijijini kutokana na uharibifu wa miundombinu na gharama za usafiri kuongezeka, zitasababisha wakulima wetu kutotumia pembejeo, na hivyo mavuno kuwa madogo ambayo yanaenda kusababisha njaa. Kusababisha njaa maana yake kunaenda kuongeza bei ya vyakula mijini, hilo linaenda kuongeza mfumuko wa bei na kupunguza uwezo wa mwananchi wa kuweka akiba.

Mheshimiwa Naibu Spika, tukiliachilia hilo, maana yake tunaenda ku-*compromise* na ukuaji wa uchumi, tunaenda ku-*compromise* na vita dhidi ya umaskini na wananchi wetu na tunaenda ku-*compromise* na ukuaji wa pato la Taifa na hivyo kuja kushindwa kutimiza malengo ambayo tumejipangia.

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, ili kuzuia yote hayo, ni vizuri sasa kupeleka fedha kwa wakati, kuunganisha miundombinu kati ya mashamba na masoko, na mashamba na viwanda ili mwananchi asafirishe mazao yake kwa uhakika na pia apate pembejeo kwa wakati. Kwa kufanya hivi, tutamnusuru huyu maskini ambaye Taifa linapanga kumtetea na kuona namna ya kumkwamua katika changamoto za kiuchumi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kazi ya TAMISEMI ni kubwa. Moja ya kazi kubwa ya TAMISEMI ni kuratibu shughuli zote za Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, lakini bado Wizara hii haijaitendewa haki ama hatujaitendea haki na ndiyo maana kuna *trend* ambayo tunaona kwamba kila mmoja ananyofoa jukumu lake badala ya ku- *decentralise* anaenda ku-*centralise*.

Mheshimiwa Naibu Spika, mwananchi wa kijijini ambaye katika msingi wa Katiba yeye ndiye ametoa mamlaka kwa Serikali kuendelea kushika dola, anakosa mahali pa kusemea. Ndiyo maana Taasisi muhimu kama *RUWASA* ambazo zinashughulikia maji vijijini, Taasisi kama *REA* ambayo inashughulikia nishati kwa maana ya nishati ya kupikia, nishati ya kuendeshea vyombo pia na nishati ya umeme, taasisi hizi zinapaswa kufanya kazi kwa karibu na TAMISEMI ama kuwa chini ya TAMISEMI. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kuziweka hizi taasisi katika Wizara ambazo zinasimamia sera, maana yake tunakosa uwezo wa mwananchi mmoja mmoja kuhaji katika vikao vya kijiji, kata na Mabaraza ya Madiwani na hivyo kwenda ku-*miss main point* ambayo ni kumwondoa mwananchi na ku-*transform* uchumi wetu kupitia sera ya *D by D*. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, ndiyo maana tunaona kwamba hata bajeti ya TAMISEMI mara nyingi imekuwa *compromised* kwa sababu ya vikao, semina na makongamano ambayo havihusu TAMISEMI moja kwa moja. Barua na maelekezo yamekuwa yakitoka kuwaelekeza Wakurugenzi kugharamia semina na

18 APRILI, 2024

mikutano ambayo inaandaliwa na taasisi nyingine ambazo zina bajeti yao, zina mipango yao na kalenda zao. Hivyo, kwenda ku-*compromise* fedha za maendeleo katika halmashauri zetu kugharamia mikutano na semina ambazo hazina uhusiano wa moja kwa moja na TAMISEMI. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa umefika wakati wa kuimarisha Sera ya Ugatuuji wa Madaraka kumpa mwananchi sauti. Sasa wakati umefika wa kuimarisha Ofisi ya Rais, TAMISEMI, Katika hilo kama tunazungumzia sekta ya utalii, idara ya uratibu wa sekta ni lazima isimamie na bahati mbaya imekufa. Kama TAMISEMI ndiyo mratibu mkuu wa shughuli zote za kimaendeleo, ni vyema idara ya uratibu wa sekta ikarudi TAMISEMI kusimamia sekta zote mtambuka kama uvuvi, kilimo, ushirika na maeneo mengine. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kumaliza kwa kusema kwamba nasimama na Mama Samia...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Ahsante sana kwa mchango mzuri.

MHE. DENNIS L. LONDO: Mheshimiwa Naibu Spika, Mikumi tunasimama na Mama Samia. Naomba kuunga mkono hoja, ahsante sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa jioni tutakaporudi panapo majaliwa tutaanza na Mheshimiwa Kiswaga, Mheshimiwa Zidadu Kungu, Mheshimiwa Khadija Taya, Mheshimiwa Constantine Kanyasu, Mheshimiwa Ahmed Salum na Mheshimiwa Stella Fiyao.

Mheshimiwa Kunti.

MHE. KUNTI Y. MAJALA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi nami niweze kutoa mchango

18 APRILI, 2024

wangu. Nashukuru kwa afya ambayo tumejaliwa na Mwenyezi Mungu.

Mheshimiwa Naibu Spika, pili, nitoe pole kwa Watanzania wote ambao wamekumbwa na janga hili la mafuriko wakiwemo wananchi wa Rufiji, poleni sana. Tunawaomba kwa Mwenyezi Mungu awafanyie wepesi na liweze kupita salama.

Mheshimiwa Naibu Spika, nami natamani kutoa mchango wangu kwenye mambo kadhaa. La kwanza, naomba nianze na ahadi za viongozi; Wilaya ya Chemba mwaka 2020 Mheshimiwa Hayati Dkt. John Pombe Magufuli alifika Wilaya ya Chemba, akatuahidi kupata stendi ya kisasa.

Mheshimiwa Naibu Spika, tulifuatilia suala la ujenzi, TAMISEMI walitupa maelekezo tutafute eneo, tufanye usafi na tuweze kufanya mambo mengine ya awali. Yote hayo tumeyafanya, lakini mpaka sasa TAMISEMI bado mko kimya. Mheshimiwa Waziri mara kadhaa nimeuliza swali hapa na mmeendelea kutuambia liko kwenye mchakato. Naomba utakapokuja kuhitimisha hoja yako, wananchi wa Chemba wanatamani kusikia Stendi ya Wilaya ya Chemba inakwenda kujengwa lini? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo lingine pia ni ujenzi wa soko. Hali kadhalika tulikuwa na ahadi hiyo ya soko, nalo mpaka sasa ni kimya. Tayari eneo tulishalitenga na fidia tulishalipa. Tunasubiri TAMISEMI mtuambie soko Wilaya ya Chemba linajengwa lini? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pia naomba nizungumzie suala zima la upungufu wa walimu na watumishi wengine wa kada zote. Elimu ndiyo kila kitu katika maisha yetu. Upungufu wa walimu umekuwa ni changamoto kubwa sana kwenye halmashauri zetu na kwenye shule zetu. Jana Mheshimiwa Simbachawene

18 APRILI, 2024

ametutangazia kwamba Serikali inakwenda kuajiri katika ajira 46,000; 12,000 ni za walimu.

Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na ajira hizo kidogo zilizotoka, bado tunahitaji Serikali iwekeze kwenye elimu hususan kwenye suala zima la walimu. Kwenye Wilaya ya Chemba kuna upungufu wa walimu 998. Shule za msingi tuna upungufu wa walimu 729 na shule za sekondari tuna upungufu wa walimu 269. Namwomba Mheshimiwa Waziri, kwenye ajira 12,000 tusaidie Wilaya ya Chemba kwani tunateseka. Matokeo ya kimkoa Wilaya ya Chemba, sisi ni wa mwisho, lakini Kitaifa pia Wilaya ya Chemba ni wa mwisho. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, tunatia huruma sana na inasikitisha. Kwa sababu gani? Watumishi walimu ni wachache, lakini pia hata walimu wetu wanapopangwa kwenda kwenye shule zetu, Wilaya ya Chemba ina mazingira magumu sana. Miundombinu ya barabara hatuna, miundombinu ya maji hakuna, hospitali hakuna. Kwa hiyo, walimu wanapoletwa kwetu wanaripoti, wanakaa mwezi mmoja wanaomba kuhama.

Mheshimiwa Naibu Spika, nilishawahi kuomba hapa ndani nikamwambia Mheshimiwa Waziri tusaidieni hawa walimu wanaokwenda na watumishi mbalimbali wanaoenda kwenye halmashauri ambazo zina miundombinu siyo rafiki, tuwape basi hata motisha ya kukaa kule. Wawe na posho ambayo itawatia moyo kwa ajili ya kukaa kwenye hayo mazingira magumu kwa sababu sisi sote ni Watanzania.

Mheshimiwa Naibu Spika, hao Watanzania walioko huko kwenye mazingira magumu wanahitaji pia nao kupata huduma ya Serikali, Serikali yao inatakiwa iwahudumie. Kwa hiyo, nimwomba Mheshimiwa Waziri atakapokuja, hili suala la watumishi aone ni namna gani tunawawezesha watumishi wetu wanaokwenda kwenye mazingira magumu angalau waweze

18 APRILI, 2024

kupata posho ya kujikimu, kumpa motisha kuweza kufanya kazi kwenye yale mazingira. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, suala lingine ni madai ya watumishi. Nilizungumza hapa mwaka 2023, nilizungumza mwezi wa Pili na leo nalisema tena. Watumishi wetu wana hali ngumu, pamoja na mambo mengine yote waliyonayo hii stahiki yao ambayo wanadai ambayo wameifanyia kazi, hivi ni kwa nini hatutaki kuwalipa? Serikali shida ni nini? Hawa watu hawaombi hisani, ni haki yao. Wamefanya kazi kwenye Taifa lao, wameihudumia nchi yao, kwa nini hatuwalipi madeni yao? Kama haiwezekani, basi tuwaambie kwamba jamani madeni yenu sameheni, muwe kama mmetoa msaada kanisani au msikitini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, hatuwatendei haki hao wananchi wetu. Watanzania wenzetu ambao wanalitumikia Taifa hili, kufundisha, kutibu, kufanya kila kitu, wanadai haki zao, hatutaki kuwalipa. Huku tunawanyima hizo stahiki, ukija huku mmewabana kwenye kikokotoo, waende wapi hao watu? Mnataka waende wapi? Nilishawahi kusema humu ndani, kama tunaona hiki kitu ni sawa, hebu tuanze humu ndani sisi wenyewe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tusilipwe humu ndani. Kama kikokotoo pia tunakiona ni haki, hebu tuanze safari hii, mwakani mwezi wa Sita kikokotoo kituhusu, tuanze nalo humu ndani. Si tunaona ni haki, na ni sawa na hakina shida! Tuanze na sisi Wabunge kutunziwa fedha zetu tuwe tunapewa kidogo kidogo, kwa sababu tunapokosa Ubunge pia tunakuwa na maisha magumu zaidi kuliko hata hao watumishi tunaosema kwamba walipwe tuwatunzie fedha zao. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, hoja yangu nyingine ni suala zima la uchakavu wa miundombinu kwenye hospitali zetu, vituo vya afya, zahanati; na pili, majengo ya shule kwa maana ya madarasa, ofisi za walimu, lakini baya zaidi vyoo shuleni. Mpaka

18 APRILI, 2024

leo bado tunahangaika na suala zima la ujenzi wa vyoo. Naomba miradi yote inayokuja kwenda shuleni, madarasa yanayojengwa tuambatanishe na suala zima la ujenzi wa vyoo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tumejenga shule nzuri sana safari hii, lakini bado suala la vyoo ni changamoto. Kwa hiyo, Mheshimiwa Waziri, naomba suala hilo la vyoo pamoja na uchakavu wa miundombinu ya madarasa kwenye shule mbalimbali mlichukulie hatua. Kuna shule nyingine ambazo madarasa yake, yaani mlango na dirisha havina tofauti. Kengele ikigongwa, mtoto mwingine anatokea dirishani, mwingine anatokea mlangoni. Kwa hiyo, inakuwa haieleweki mlango uko wapi, wala dirisha liko wapi? Kwa hiyo, tuwasaidie katika hizo shule ambazo mindombinu yake siyo rafiki sana, mweze kufanya huo ukarabati. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo lingine ambalo natamani kulisema siku ya leo ni suala zima la posho za Madiwani pamoja na Wenyeviti wa Vijiji. Tulisema hapa, tunashukuru Serikali iliwarudisha Madiwani wetu, wanalipwa na Serikali Kuu, lakini tuliomba Madiwani hawa waongezewe posho, kwa sababu leo ukiangalia kwa uhalisia Wabunge tunaohudhuria kwenye halmashauri hatufiki hata nusu. Wanaosimamia halmashauri zetu na mipango yetu yote ni Madiwani wetu kule chini. Miradi mbalimbali inapopelekwa kule chini Wenyeviti wetu wa Wijiji ndio wanaosimamia ile miradi kule chini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, leo Mwenyekiti wa Kijiji unamlipa posho shilingi 10,000 kwa mwezi, hivi wewe Mbunge leo nikupe shilingi 10,000 hata hapo *canteen* huwezi kunywa chai. Kwa hiyo, naomba Mheshimiwa Waziri, suala la posho kwa Wenyeviti wa Vijiji mliangalie upya. Shilingi 10,000 imeshapitwa na wakati, ongezeni kiwango na ninapendekeza Wizara waone sasa hivi maisha yamepanda. Kwa sababu Madiwani tulishawatoa kwenye halmashauri, basi angalau Wenyeviti wapate shilingi 50,000 au

18 APRILI, 2024

shilingi 100,000 ili iweze kuwasaidia na wao kujikimu na majukumu makubwa wanayofanya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, hali kadhalika Madiwani, tuliomba hapa kwamba baada ya kuwatoa huko, Serikali ione namna ya kuwaongezea hao watu posho. Waongezeeni na wao posho. Leo shilingi 350,000 kwa maisha yaliyopo siyo sawa sana. Tuwaone na wao kwa sababu ndio watumishi na ni watendaji kule chini wanaotusaidia majukumu yetu mbalimbali. Tuone na wao wanastahiki ya kuweza kupata kipato ambacho kitawasaidia katika kutimiza wajibu na majukumu yao mbalimbali kwenye maeneo yao. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo lingine ni hospitali yetu ya wilaya. Tuna *mortuary* iko pale, lakini ile *mortuary* haina majokofu. Tunaomba sana, wananchi wetu pale wanapata tabu, ndugu zao wanapofariki wanatakiwa kuchangia fedha ya kutoa mwili Hospitali ya Wilaya ya Chemba kupeleka Kondo. Sasa imefikia hatua wananchi wanaiba maiti zao wanaondoka nazo kinyemela kwa ajili ya kuepuka gharama za kubeba mwili kutoka pale wilayani kupeleka wilaya nyingine. Kwa hiyo, Mheshimiwa Waziri, naomba sana na hilo pia utuone watu wa Wilaya ya Chemba kwenye suala zima la uwepo wa jokofu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo lingine, nilitamani sana kulisemea suala zima la magari kwa Wakuu wa Wilaya. Wakuu wetu wa Wilaya walio wengi nchini hawana magari. Kwa hiyo, naomba pia Mheshimiwa Waziri akija hapa atuambie, Wakuu wetu wa Wilaya wasio na magari wana mkakati gani wa kuwawezesha ili waweze kupata magari? *(Makofi)*

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Ahsante sana, muda wako umekwisha.

(Hapa Mhe. Kunti Y. Majala alikuwa amesimama)

18 APRILI, 2024

NAIBU SPIKA: Mimi nikisimama, wewe unakaa.

Waheshimiwa Wabunge, nasitisha shughuli za Bunge mpaka saa kumi na moja jioni. *(Kicheko)*

(Saa 7.00 Mchana Bunge lilisitishwa hadi Saa 11.00 Jioni)

(Saa 11.00 Jioni Bunge lilirudia)

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa, tukae.

Katibu.

NDG. RUTH MAKUNGU – KATIBU MEZANI:

HOJA ZA SERIKALI

Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025

(Majadiliano Yanaendelea)

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa, tunaanza na Mheshimiwa Kiswaga, atafuatiwa na Mheshimiwa Zidadu na Mheshimiwa Khadija Taya ajiandae.

MHE. JACKSON G. KISWAGA: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru sana kwa kunipa nafasi jioni ya leo kuwa mchangiaji wa kwanza katika hoja hii iliyopo mezani. Nianze kwa kuunga mkono hoja kwa asilimia mia moja. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kuunga mkono hoja, nami nianze kumshukuru Mheshimiwa Rais kwa miradi mingi katika Jimbo langu la Kalenga ambayo imetekelezwa na TAMISEMI katika maeneo mbalimbali zikiwemo barabara, shule, zahanati na

18 APRILI, 2024

vituo vya afya. Kwa kweli kazi kubwa imefanyika, kwa hiyo, namshukuru sana Mheshimiwa Rais pamoja na Mawaziri wanaomsaidia.

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo la mwisho kwenye shukrani, pia namshukuru Rais kwa mabadiliko aliyoyafanya ya uongozi. Tulikuwa na RC mzuri sana pale, Mheshimiwa Halima Dendego lakini sasa ametuletea makomredi wengine wawili wazuri, tayari tumeshakaa mezani na kupanga mipango yetu ya namna tutavyoendesha mkoa wetu. Naona nuru kubwa ipo mbeleni na mambo yaliyopo mbele ni mazuri zaidi. Kwa hiyo, namshukuru sana Mheshimiwa Rais kwa kumleta comrade Serukamba pamoja na Ndugu Kheri James katika mkoa wetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, tukienda upande wa *TARURA*, kazi nyingi zimefanyika, nasi kwa kweli katika CEO ambao ni maarufu sana katika Bunge hili, nafikiri Seff ni CEO maarufu sana. Ni maarufu siyo kwa sababu anatekeleza miradi yote tunayomwambia, lakini ana sifa moja ya *open door policy* kwa Wabunge. Ukienda pale ofisini kwa *Engineer Seff* ataacha anachofanya na atakusikiliza *very much attentively* hata kama hatekelezi sisi tunapata tu matumaini. Kwa kweli ndiyo maana tunaomba sana *Engineer Seff* tumalizane naye 2025 halafu tuanze naye tena 2026, haitakuwa mbaya, hata kama kwa mkataba. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna barabara ambayo tulikuwa tumeahidiwa wakati tunasaini mkataba wa kujenga barabara ya kutoka Uwenda kwenda Mgama. Naishukuru sana Serikali kwa kujenga barabara hiyo ya vijijini kwa kiwango cha lami, ilikuwa ndoto ya siku nyingi, lakini tuliahidiwa pia kujengewa kipande kidogo cha barabara kinachokwenda kwenye Makumbusho ya Mkwawa. Tukiangalia heshima ya Mkwawa katika nchi hii na wageni wanaokuja pale, kipande cha kilometa moja mpaka leo kutokujengwa kwa kweli siyo sawa.

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kuwa jambo hili lilihidiwa na Waziri aliyekuwepo wakati huo Mheshimiwa Angella Kairuki mbele ya Katibu Mkuu Ndugu Ndunguru, *Engineer Seff* na mbele ya *Engineer Mativila*, mpeleke fedha mkatengeneze kile kipande, ni kidogo sana. Mkikaa pale ofisini mnaweza mkafanya maamuzi haraka haraka mkaenda kurekebisha na haya mambo yakaisha na tukawa na kipande kizuri ambacho watalii wakienda kuangalia lile fuvu pakiwa panang'aa na tutaonekana watu tuko *serious*, si ndiyo! Kwa hiyo, hili naomba lifanyike. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pia kuna daraja moja muhimu sana ambalo litakuwa ni daraja la mkato linalounganisha Kata mbili, lakini kimsingi linaunganisha majimbo mawili. Ukitoka kwenye hizi Kata za Mahuninga, *Ruaha National Park* unakwenda Pawaga kulima mpunga, lazima uzunguke mjini, lakini hapa katikati ukifika Nzihi, unakatisha Kijiji kinachoitwa Kiperu, unatokea Kiwele unaingia Pawaga na biashara kubwa ya mashamba ambayo iko kule kwenye mifereji ya karibu shilingi bilioni 54 ambayo Mheshimiwa Rais ameifanya pale. Kwa hiyo, kama tukitengeneza hili daraja itakuwa ni rahisi sana kwa hawa wakulima wanaotoka maeneo ya Idodi, Mahuninga na Mlowo kukatisha Nzihi, Kiperu na kuingia Pawaga. Hili nalo naomba japo tulishaongea na ndugu yangu *Engineer Seff*, halipo kwenye bajeti ya mwaka huu, lakini naomba alifikirie katika zile dharura, akipeleka pale halitakuwa jambo baya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu upande wa shule, unajua tumepeleka umeme kwenye shule zote, hivyo unakuta kila shule inahitaji *printer* na *photocopy*. Kwa hiyo, unakuta mara nyingi Waheshimiwa Wabunge tumekuwa tukinunua hizi *printer* na *photocopy* ili kupeleka kwenye hizi shule. Tunaomba Serikali sasa kwa kuwa miundombinu ya umeme imeimarika, waweke mpango wa shule zote kupeleka hizi *printer* na *photocopy* na kusaidia kuchapisha mitihani wakiwa hapo hapo shuleni. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, nirudi kidogo pale kwenye TARURA. Pamoja na kazi nzuri ambayo TARURA wamekuwa wakiifanya, kumekuwa na changamoto wakati mwingine kwenye hizi barabara hususan wakati wa mvua nyingi, kuweka kifusi ambacho kinateleza. Kwa mfano, tuna barabara moja ambayo inatoka Ifunda – Mibikimitali, kuna barabara nyingine Masaka kati ya Saadani kwenda Makota, tunatengeneza vizuri lakini kwa sababu ni maeneo yenye utelezi, ikifika wakati wa mvua barabara hazipitiki.

Mheshimiwa Naibu Spika, ushauri wangu, naomba wakati mwingine ni vizuri kama barabara ina kilometa tano, basi fanya angalau tatu kwa kiwango kizuri cha kokoto halafu baadaye uje umalizie, kuliko kuweka yote matope halafu baadaye tunawazuia watu wasipite inakuwa siyo jambo zuri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye zahanati kumekuwa na juhudi kubwa sana, vijiji vingi vimekuwa vikijenga zahanati, na mwongozo unasema mpaka tuezeke. Kwa sababu ya hali ya kiuchumi napenda kushauri kwamba, Serikali ipokee pale wananchi wanapofika kwenye boma. Tunayo maboma mengi ambayo yamejengwa, lakini hayajamalizika kwa sababu hali ya kiuchumi siyo nzuri. Kwa hiyo, Serikali ione sababu ya kutusaidia pale tunapofika tu kwenye boma wao waendeleo mpaka kumalizia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, ninafahamu siyo sera ya Serikali kujenga mabweni kwenye shule za kidato cha kwanza mpaka kidato cha nne, lakini kwa sababu wanafunzi wetu wamekuwa wakitoka kwenye maeneo ya mbali sana, wananchi waliamua kujenga mabweni katika shule mbalimbali. Asubuhi dada yangu, Mheshimiwa Tendega alizungumzia habari ya Shule ya Lumuli kwamba walijenga mabweni mawili pale na sasa ni miaka 12, mimi nimepeleka mabati 450 pale, wenzangu wa NMB walinisaidia mabati 300 na mengine 150 nilipeleka kutoka kwenye

18 APRILI, 2024

Mfuko wa Jimbo. Sasa Serikali ione ni namna gani inaweza kutusaidia tukamaliza pale ili kuunga mkono juhudi za wananchi.

Mheshimiwa Naibu Spika, najua pengine Serikali inaweza ikawa inakwepa kujenga mabweni mengine kwa sababu itaji-commit kuanza kulisha, sisi tumejiwekea utaratibu wetu wa kukusanya chakula, ninyi mkitumalizia, sisi tutaendelea. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna changamoto kubwa kwenye Mfumo wa NeST. Hivi karibuni kuna *supplier* mmoja alikuwa ananiambia kwamba mimi nitashindwa kulisha hizo shule zenu kwa sababu nina siku tatu nashindwa kuingia kwenye mifumo. Sasa hii mifumo ningependa sana twende nayo polepole. Kwa hawa *suppliers* wetu ambao wako vijijini, hawajui namna ya kutumia hii mifumo. Wakati wanazoea mifumo na mitandao yetu inaendelea kuimarika, turuhusu ule utaratibu wa zamani uendelee kutumika.

Mheshimiwa Naibu Spika, hii ku-*transform manual* kwenda kwenye *digital*, nafikiri tunachelewa sana. Kwa hiyo, naomba twende na hii mifumo polepole, turuhusu hawa *suppliers* mahali ambapo mifumo haifanyi kazi hasa huko vijijini kuwe na njia nyingine mbadala ambayo watu wanaweza wakaendelea ku-*supply*. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu suala la vituo vya afya, tunaishukuru Serikali kwa kazi kubwa ambayo imefanya. Hata mimi katika Jimbo la Kalenga nimepata vituo vya afya vitatu na sasa nina vituo vya afya sita, maana yake ni asilimia 100. Kwa hiyo, Serikali imefanya kazi kubwa, lakini bado tuna maeneo ya pembezoni na tulikuwa tumeiomba Serikali ione namna gani inaweza kutusaidia. Tumejaza fomu na Serikali ikatuhidi kwamba itatuletea. Sasa, vile vituo ambavyo tuliomba, basi tuendeleo kupata fedha ili tuzogeze huduma karibu zaidi na wananchi hasa katika yale maeneo ya pembezoni. Tukifanya hivyo, mambo yetu mwaka 2025 yatakuwa mazuri zaidi. (Makofi)

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, hata sasa mambo yetu ni mazuri, lakini tukiongeza kwa mfano, niliomba kituo cha Kihanga kiko pembeni kabisa, lakini tuna ahadi nyingine ya Katibu Mkuu wa Chama katika Kata ya Lyamungwe, kama tukiletewa itakuwa ni jambo zuri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kama Mwenyekiti wa Mazingira, pia TAMISEMI ni sekta mtambuka, inahusika na mambo yote. Kama tunavyojua, suala la mazingira limekuwa ni jambo linaloleta janga la mabadiliko ya tabianchi duniani. Sasa tunafahamu hali hii imetokana na ongezeko la joto duniani na kila mwaka inazidi kuongezeka, mwaka huu inaonekana limeongezeka zaidi.

Mheshimiwa Naibu Spika, hii agenda ya kupanda miti wenzetu wa TAMISEMI kwa maana ya Wakuu wa Mikoa, Wakuu wa Wilaya na Maafisa Tarafa waichukulie *serious* kwa sababu miti kwa asili yake inapunguza joto. Pia kwenye maeneo haya ya mmomonyoko nilishauri na ninafahamu kwamba kule kwetu lringa kuna mianzi, hii mianzi ni maarufu sana kwa kushika ardhi, ukipanda kwenye korongo, inalifukia kabisa.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, kwa sababu Mungu alitupatia mianzi katika nchi hii, tungechukua hiyo kama *trial* katika yale maeneo ambayo mianzi inakubali, ni nzuri sana kushika mazingira. Ukipanda mianzi, unazuia kabisa mmomonyoko wa ardhi. Kwa hiyo, hili lizingatiwe, wenzetu wanaweza wakasimamia hili na mambo yakaenda vizuri.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika vituo vya afya vya zamani ambavyo vilijengwa miaka ya nyuma vilikuwa havina mochwari. Kwa mfano, mimi nina Kituo cha Kiponzelo na Kituo cha Nzihi, lakini hatukujenga wodi za akina baba. Jamani siku hizi akina baba nao wanaumwa sana, pengine zamani tuliwapendelea akinamama kwa sababu ya kazi yao ile nyeti ambayo Mwenyezi Mungu aliwapa, lakini ni muhimu sasa tukaangalia na akina

18 APRILI, 2024

baba. Serikali ione namna gani itatuletea mochwari kwenye hivi vituo pia, itujengee wodi za akina baba.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa, ahsante kwa mchango mzuri.

MHE. JACKSON G. KISWAGA: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru kwa kunipa nafasi na ninaunga mkono hoja. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Zidada na Mheshimiwa Khadija Taya jiandae.

MHE. HASSAN Z. KUNGU: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi ili nami nichangie hoja iliyopo mbele yetu. Kwanza kabisa nami niungane na Waheshimiwa Wabunge wote kumshukuru Mheshimiwa Rais wetu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Dkt. Samia Suluhu Hassan, kwa namna alivyoweza kumimina miradi mingi kwenye Majimbo yetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Wabunge hawa ni mashahidi hasa kwenye Jimbo langu la Tunduru Kaskazini, katika awamu zote, hii Awamu ya Sita kwa kweli miradi imemiminika kama maji yale yaliyoleta maafa kule Rufiji. Baada ya kusema, hayo naomba nijielekeze moja kwa moja kwenye hoja ya watumishi.

Mheshimiwa Naibu Spika, suala la watumishi limekuwa ni kero kubwa kweli katika Wilaya yetu ya Tunduru. Ukienda upande wa watumishi wa afya na watumishi wa elimu, ni tatizo kubwa mno. Kwa mfano, tukienda kwa watumishi walimu wa sekondari, utakuta mahitaji ya walimu wa sekondari ni tofauti na walimu waliopo. Nitakupa mfano wa sekondari kama tatu tu, kwa mfano, Shule ya Sekondari Tunduru, mahitaji ya walimu ni 70 lakini walimu waliopo ni 22 tu, na pungufu hapa ni walimu 48. Ukienda Shule ya Sekondari ya Mataka, mahitaji ya walimu ni 65, lakini waliopo ni 29 tu, upungufu ni 36. Ukienda Sekondari ya Nandembo, mahitaji ya walimu ni 61, waliopo ni 26, upungufu ni 35.

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, hii nimechukua shule tatu tu kama mfano, lakini shule hizi zote ukienda labda Nandembo, Mgomba, Mtutura, Muwesi, Nakapanya, Frank Weston, Namiungo, Kungu Sekondari, Tinginya Sekondari, Mindu Sekondari, Kidodoma Sekondari, Nampungu, Maji Maji na Ligunga Sekondari mahitaji ya walimu kwa shule hizi zote ni 561 na waliopo ni 292, upungufu hapa ni 269. Hapa utagundua ni nusu ya walimu waliopo, hawapo. Hapa ndipo tunapokwenda kuona elimu hii inakwenda kushuka kwa sababu ile ikama haikamiliki.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mfano, tumekuwa tukisikia wakisema kuna mdondoko wa elimu, lakini kuna sababu nyingi zinaelezwa, ila ukiangalia vizuri sababu namba moja kama tutaweza kuiangalia ni upungufu wa walimu. Upungufu wa walimu unasababisha mdondoko wa wanafunzi. Hili ni lazima tuliangalie kwa umakini sana na kuhakikisha walimu wanakwenda. Pia Elimu Msingi, ukiangalia mahitaji ya walimu walitakiwa wawe 225, waliopo ni 63 tu.

Mheshimiwa Naibu Spika, nataka nizungumzie suala ambalo nalo ni tatizo kubwa kwa hawa watumishi. Kuna tatizo kubwa la walimu kwenda kuripoti na kuhama. Nimekuwa nikipokea sana hapa Bungeni mara kwa mara na ilifikia wakati nikaomba angalau sisi wananchi wa Tunduru tupewe kibali maalumu cha kuajiri walimu wa kule kule Tunduru ili kukwepa hawa walimu wanaohama. Mfano mmoja, kutoka mwaka 2022 mpaka 2023 tulipokea ajira mpya walimu 225 lakini waliohama ni 63, waliostaafu ni walimu 52. Utaona hapa ni kwamba nusu ya walimu walioripoti wamehama, sasa hii elimu hapa itapatikana vipi? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pia kuna tatizo moja ambalo wenzetu wa TAMISEMI watusaidie, Mkurugenzi pamoja na Wakuu wa Idara ya Elimu, wakipata barua angalau wanazificha ficha na kuziweka chini ya madawati huko ili wasiwahamishe wale walimu kwa sababu wanaona wamehama kwa wingi mno.

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, utakuta kuna waraka unatoka TAMISEMI unaowataka wawaruhusu wale walimu kuhama, wakipewa ule waraka hawawezi tena kuzuia. Sasa inawezekana huko TAMISEMI kuna mtu ananufaika na kuhamahama kwa watumishi, hebu tuliangalie hili na tulidhibiti.

Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na hayo, upande huo huo wa elimu tunao uchakavu mkubwa sana kwenye shule za msingi. majengo ya shule za msingi kwa kweli ni chakavu mno. Kwenye shule za msingi hizi yako madarasa mengine ukiingia darasa la kwanza unaona mpaka darasa la tatu kutokana na nyufa zilizopo pale. Hakuna madirisha, wala hakuna milango.

Mheshimiwa Naibu Spika, tunaomba kupitia bajeti hii, kama ilivyokwenda kwenye elimu ya sekondari na tumeweka miundombinu mizuri, basi tuhamie na upande wa elimu msingi ili tuweke miundombinu sawa sawa ili elimu yetu iende sawasawa.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia nimpongeze sana Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, kwa sababu tumepata shule tatu mpya za sekondari ambazo ni Maji Maji Sekondari, Kungu Sekondari na Tinginya Sekondari, hizi shule zimekamilika sawasawa. Pamoja na upungufu wa walimu hao, pia tunalo tatizo kubwa kwamba zile shule kwa sasa hazina mabweni. *Sometimes* wanafunzi wanaosoma pale wengine wanatoka kilometa 20, kilometa 30 na wanakwenda kusoma katika zile shule. Sasa kuna changamoto kubwa sana ya wanafunzi wa kike ambao wengine wanakwenda kupanga mitaani.

Mheshimiwa Naibu Spika, wanafunzi wa kike wakipanga mitaani kukamilisha ndoto zao za elimu ni ngumu mno. Kwa hiyo, kwa kuwaokoa wanafunzi hawa wa kike ni lazima tuhakikishe zile shule zinapata mabweni na hatimaye wanafunzi wale waweze kulala pale pale shuleni na hatimaye waweze kutimiza ndoto zao.

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, nizungumzie upande wa miundombinu, tunalo Daraja la Muhesi ambalo linaunganisha takribani mikoa mitatu ama minne. Ukitoka Tunduru, Mkoa wa Mtwara, Mkoa wa Lindi na Pwani. Mwanzoni tulikuwa na daraja refu ambalo lilikuwa halijai maji kwa haraka, lakini kwa sasa baada ya kujenga daraja jipya inawezekana wataalamu hawakuzingatia viwango ama hawakuzingatia ukubwa wa Mto Muhesi uliopo pale, kwa sababu daraja lile mvua ikinyesha kidogo tu au Morogoro lile daraja linafunikwa kabisa, hakuna alama yoyote inayoonekana pale, magari yanasimama kwa muda wa siku tatu hadi nne hayapiti pale. Kwa hiyo, sasa tunakwenda kushusha uchumi wa Tunduru na maeneo mengine.

Mheshimiwa Naibu Spika, tunaomba, sasa kama ikiwezekana, daraja lile libomolewe na lijengwe upya, linyanyuliwe liwe refu ili maji yasiweze kufunika daraja lile, pia ikiwezekana litanuliwe liwe pana. Ninaamini lile daraja limejengwa likiwa fupi mno kwa sababu siku tatu, siku nne linafunikwa. Tunaomba lizingatiwe, waende kutengeneza daraja jipya na kulinyanyua ili yale maji yasiwe yanajaa na hatimaye kuweza kuisaidia hii mikoa ambayo inaunganishwa na daraja lile ili tuweze kufanya kazi sawasawa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye eneo la afya namshukuru sana Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, tulipokea shilingi milioni 900 na tumefanya ukarabati wa ile Hospitali kongwe ya Wilaya. Hospitali ile toka imejengwa haikuwahi kupokea fedha kutoka Serikali Kuu kwa ajili ya ukarabati, lakini Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan ametuletea shilingi milioni 900. Majengo tumeyajenga pale, sasa hivi akina mama wa Tunduru wanafurahi. Wakienda wanasema kwa kweli hii Hospitali kwa sasa siyo Hospitali ya Wilaya, ina hadhi ya Hospitali ya Mkoa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tunayo changamoto ambayo tumekuwa nayo pale. Sasa majengo yale yako ya aina mbili tofauti. Mfano wa dawa kama vile Kidonge cha *tetracycline*,

18 APRILI, 2024

upande kina rangi nyekundu upande mwingine rangi nyeusi. Nini namaanisha hapa? Ninachomaanisha ni kwamba yako majengo ambayo yanavutia sana na yako majengo mengine machakavu ambayo yanafanana, afadhali hata ya hadhi ya kituo cha afya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, ombi langu hapo ni kwamba twende tukakamilishe yale majengo mengine ambayo yamechoka ambayo yanawauliza madaktari na wagonjwa kwamba nikuue saa ngapi? Nikubomokee saa ngapi? Twende tukayakarabati ili yafanane na yale mengine ambayo Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan ameyajenga yaweze kwenda sawasawa na hatimaye mwaka 2025 tuweze kurudisha shukurani. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pia katika Hospitali hiyo hiyo, bado hatuna majengo mawili. Ni Hospitali ya Wilaya, lakini hatuna jengo la *pharmacy* na hatuna jengo la utawala. Tunaomba twende tukamilishe pale ili Hospitali ile iweze kuonekana kama inavyotakikana. *(Makofi)*

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Ahsante Mheshimiwa Zidadu.

MHE. HASSAN Z. KUNGU: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana, naunga mkono hoja.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Khadija Taya atafuatiwa na Mheshimiwa Kanyasu, Mheshimiwa Ahmed Salum, tutamalizia na Mheshimiwa Stella Fiyao.

MHE. KHADIJA S. TAYA: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru sana tena sana kwa kupata fursa ya kuchangia Bajeti ya TAMISEMI. Ni nadra sana kwangu kuchangia TAMISEMI, lakini leo

18 APRILI, 2024

inanipa fursa nzuri ya kutaka kuchangia, nawe umenipa nafasi hii ya kuchangia, nakushukuru sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, awali ya yote naomba nimshukuru Mwenyezi Mungu ambaye ametuleta hapa leo tukiwa tuna uhai na uzima, tunapumua vizuri na Mwenyezi Mungu awajalie huko ambao wametangulia mbele za haki, awalaze mahali pema peponi.

Mheshimiwa Naibu Spika, leo naomba nipongeze zaidi na kuomba machache. Naomba nimpongeze Mheshimiwa Rais. Kusema kweli katika kipindi ambacho bajeti ya TAMISEMI imekuwa ngumu, ni bajeti ya mwaka 2023/2024. Kwa sababu gani? Kwa sababu miundombinu mingi imeharibika, lakini pamoja na uchache wa bajeti, mmeweza ku-*manage*, hongereni sana, tunamshukuru sana Mheshimiwa Rais kwa kuwa *considerate*. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pia naomba niwape pole sana waliopata maafa ya mafuriko na mengine mengi, lakini nikupe pole sana Mheshimiwa Waziri Mchengerwa kwa kukutana na majanga ya mafuriko katika Jimbo lako. *Insha'Allah* Mwenyezi Mungu awajalie wale waliopoteza maisha kwa wale watoto wetu wapendwa wa Mkoa wa Arusha, Mwenyezi Mungu azilaze roho zao mahali pema peponi, amina.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nimpongeze Mheshimiwa Rais. Mheshimiwa Rais ni mama, ni mzazi, ni baba yetu. Ni baba kwa cheo chake, kwa sababu gani? Kwa sababu katika kipindi chake cha miaka mitatu ameweza sana kujali maslahi ya watoto wetu wa Taifa hili ambao ndiyo msingi wa maendeleo ya baadaye. Amejali vipi? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, amejali kwa kuhakikisha kwamba pesa nyingi ameipeleka chini kwenye huduma za jamii. Leo hii hapa Bungeni unaona kila mmoja anayesimama hapa hata

18 APRILI, 2024

kama atasema changamoto, lakini atapongeza. Hatupongezi kinafiki, hatupongezi kiuchawa, tunapongeza kwa sababu tumefanya ziara, tumeona mambo mazuri ambayo Mheshimiwa Rais ameyafanya huko chini.

Mheshimiwa Naibu Spika, tunaona hospitali zinazojengwa, tunaona shule za msingi ambazo sasa hivi watoto wetu wanakanyaga *tiles* na wana-*slide* madirisha ya vioo. Yote haya ni Mheshimiwa Rais Dkt. Samia Suluhu Hassan. Mwenyezi Mungu anasema asiyeshukuru kwa kidogo hawezi kushukuru kwa kikubwa kamwe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na kushukuru huko, nashukuru pia kwa TAMISEMI au Serikali kukubali kuhakikisha au kurekebisha sheria na kanuni zinazoendesha CSR. Naomba niwapongeze sana Serikali kwa sababu bei nyingi ambazo tunapewa na kwa vitu ambavyo vinatakiwa vifanyike, hazina uhalisia. Unaweza ukaambiwa *pad* shilingi 8,000 wakati mtaani tunafahamu *pad* ni shilingi 3,500 au 3,000 au 2,500. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, kwa kuwa mmeamua kwenda kuangalia, basi mkaangalie uhalisia au namna gani mtaweza kuunda vizuri sheria hizi au kanuni hii ya CSR ili iweze kunufaisha nchi yetu na Taifa letu kwa ujumla. Nataka niwaambie watu kwamba, nilipofika hapa Bungeni nilianza kuwa katika Kamati ya Katiba na Sheria. Mwenyekiti wangu alikuwa Mheshimiwa Mohamed Mchengerwa. Kaka yangu umekuwa *una-support* kubwa sana na watu wenye ulemavu, naomba nikupongeze kwa hilo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nimekuwa kila nikisimama kuzungumza masuala ya watu wenye ulemavu umekuwa ukikazia sana na kitu pekee pia ulikuwa unaomba zaidi ulikuwa unaomba takwimu za watu wenye ulemavu. Tunashukuru Sensa ya mwaka 2022 leo hii tuna takwimu za watu wenye ulemavu. Takwimu hizi

18 APRILI, 2024

zitaenda kufanya nini? Zinaenda kusaidia Serikali kutengeneza mikakati na mpango wa kusaidia watu wenye ulemavu. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, tunafahamu kwamba sasa hivi watu wenye ulemavu ni asilimia 11 ya *population* yote. Ni watu wengi sana asilimia 11.2, watu wenye ulemavu ni wengi mno. Serikali lazima mjipange mjue namna gani ya kuweza kusaidia watu wenye ulemavu. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana Mheshimiwa Mchengerwa kwa sababu ulikuwa Mwenyekiti na ulikuwa ukisimamia masuala yote ya watu wenye ulemavu, lakini leo hii wewe umepewa rungu sasa kusimamia, *I mean* kutenda. Sasa upo kwenye nafasi ya kutenda. Ninakuomba sana kaka yangu kwa mapenzi uliyonayo kwa watu wenye ulemavu, naamini kabisa unaenda kutenda haki. Unaenda kusimamia maslahi ya watu wenye ulemavu kwenye nyanja tofauti tofauti, tukianza kwenye upande wa Ofisi za Watu Wenye Ulemavu katika Halmashauri zako. Hili jambo Mheshimiwa Waziri Mkuu alilitoa kama mwongozo. Sasa basi tengenezeni mwongozo wa maandishi. Serikali itambue kwamba kila halmashauri inapaswa kuwa na Ofisi.

Mheshimiwa Naibu Spika, mnaweza mkashangaa kwa nini tunalilia Ofisi? Tunataka watu wenye ulemavu wajue eneo lao la kupeleka malalamiko yao na changamoto zao na kupata maelekezo juu ya asilimia mbili na kutambua fursa zilizopo za watu wenye ulemavu. Tunahitaji Ofisi Mheshimiwa Mchengerwa. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, Mheshimiwa Rais ametoa fedha kwa ajili ya mafuta ya watu wenye ulemavu, nataka nijue, usimamizi wa fedha zile uko vipi? Mpaka sasa bado sijapata majibu ya namna gani au mmeshatengeneza mafuta haya au vipi? Sijapata majibu. Ninaomba leo hii katika Wizara yako, basi nipate majibu mazuri ya watu wenye ualbino wanapata vipi

18 APRILI, 2024

mafuta katika halmashauri zao? Kwa sababu fedha zimetoka na nina uhakika mwaka huu pia mtatenga fedha kwa ajili ya kununua mafuta ya watu wenye ulemavu au kwa ajili ya kutengeneza kwa urahisi, kwa bei ya chini mafuta ya watu wenye ulemavu ili yaweze kupatikana kwa urahisi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, ninavyosema kuhusu mafuta, naomba mnielewe jamani. Sisi watu wenye ualbino ili tuishi, tutembea, tufanye kazi zetu tunahitaji kupaka mafuta, siyo tu *baby care*, tunahitaji kupaka mafuta ya kuzuia mwanga wa jua. Hii inatuboreshea afya zetu inatulindia ngozi zetu. Kwa hiyo, nawaomba sana mnielewe.

Mheshimiwa Naibu Spika, ni bahati iliyoje, namshukuru Mheshimiwa Rais sana, sana, sana kwa kutambua tena umuhimu wa vijana, amemteua rafiki yangu Mheshimiwa Zainab Katimba. Mheshimiwa Zainab Katimba ni mfano mzuri wa binadamu ambaye anapenda watu wenye ulemavu. Mimi ni rafiki yake na anafahamu changamoto zetu nyingi kwa sababu nimekuwa nikizungumza naye mara kwa mara. Anafahamu na kujua changamoto na matatizo ya watu wenye ulemavu na ninaamini kabisa atakuwa msaada kwake tosha.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, Mheshimiwa Rais hajakosea kwa sababu amemweka mtu ambaye ni mtendaji kazi mzuri, hodari na mchapakazi, mwenye huruma. Kwa hiyo, Mheshimiwa Rais tunakushukuru sana kumteua rafiki yangu Mheshimiwa Zainab Katimba. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nisipozungumza jambo hili nitakuwa sijatendea haki hii bajeti. Naomba pia niipongeze Serikali kwa miundombinu ya watu wenye ulemavu katika shule pamoja na vyoo vya watu wenye ulemavu shuleni.

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

18 APRILI, 2024

MHE. KHADIJA S. TAYA: ... lakini ombi langu la mwisho kabisa kwa Serikali...

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa...

MHE. KHADIJA S. TAYA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakuomba sana...

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa...

MHE. KHADIJA S. TAYA: ... ombi langu la mwisho, la mwisho kabisa...

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa, ngoja basi niseme.

MHE. KHADIJA S. TAYA: ... ni kuongeza idadi ya...

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa, mimi nasemea hivi...

MHE. KHADIJA S. TAYA: ...ya wafa...

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa, acha niseme basi.

MHE. KHADIJA S. TAYA: Mheshimiwa Naibu Spika, sawa.

NAIBU SPIKA: Kwa vile hoja yako ni muhimu na umelia sana, nakuongeza dakika moja. *(Makofi)*

MHE. KHADIJA S. TAYA: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kuwa Mheshimiwa Rais amejenga miundombinu ya shule pamoja na vyoo vya watu wenye ulemavu, tunaomba tuongezewe idadi ya walimu wanaofundisha watoto wenye ulemavu. Tunakuomba sana Mheshimiwa Mchengerwa liangalie hilo ili tusipate shida ya

18 APRILI, 2024

kutambua kwamba huyu amefaulu tumpeleke shule hii au tumhamishe huku. Shule hizi muhimu jumuishi zikipata walimu wazuri, watu wenye ulemavu wanaenda kuelimika na umasikini unaenda kwisha.

Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja. Ahsante sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Ahsante. Mheshimiwa Kanyasu atafuatiwa na Mheshimiwa Ahmed na Mheshimiwa Stella ajiandae.

MHE. CONSTANTINE J. KANYASU: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nami nianze kwa kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa kupata nafasi ya kuchangia katika Wizara hii muhimu sana kwa wananchi wa Jimbo la Geita na Mkoa mzima wa Geita.

Mheshimiwa Naibu Spika, kipekee naomba nitumie fursa hii kwanza kutoa pole kwa wananchi wa Mgusu ambako mvua kubwa na mafuriko yamechukua watoto wawili wa shule, na pia kwenye Kata ya Nyankumbo ambako pametokea *landslide* ndogo ingawa imeharibu mashamba, hapakuwa na madhara makubwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia nampa pole Mheshimiwa Mchengerwa kwa mafuriko Jimboni kwake na wananchi wote katika nchi nzima ambao wamepata aina hiyo ya matatizo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nitumie fursa hii pia kumshukuru Mheshimiwa Rais kwanza kwa kazi nzuri anayofanya na kwa kuendelea kuipa Halmashauri ya Mji wa Geita fedha za kutosha kwa ajili ya miradi ya maendeleo. Tunakushukuru sana Mheshimiwa Rais. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nianze mchango wangu kwa kuzungumza kwenye suala la elimu. Tunamshukuru sana

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Rais na Serikali tumejenga shule za sekondari nzuri na tumebadilisha mtaala sasa kwamba watoto watakaoanza darasa la kwanza wataendelea hivyo mpaka sekondari.

Mheshimiwa Naibu Spika, nataka kuzungumza eneo hili kwa takwimu. Tangu mwaka 2020 mpaka leo sisi Halmashauri ya Mji wa Geita tumejenga shule 14 za sekondari. Katika shule 14 za sekondari tukapokea walimu 49, katika hao walimu 49 tuliopokea kuna zaidi ya walimu 25 waliostaafu lakini hizi shule 14 zilihamisha walimu kutoka shule nyingine.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, maana yake kuna shule ambazo zilihamisha walimu. Ukichukua walimu tuliowapokea, ukachukua walimu waliostaafu ina maana kwa miaka minne tumepokea walimu 25, tuna upungufu wa walimu 422. Kwa hiyo, tunapopongeza kujenga shule nzuri ni sawasawa na kuwa na *computer* halafu haina *software*, huwezi kuitumia. Tuna majengo yanang'aa lakini hayawezi kufanya kazi. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye shule ya msingi, tumejenga *primary* 13 na tumejenga shule hizi siyo kwa bahati mbaya. Geita Mjini ina watu takribani 400,000. *Influx* ya watu wanaoenda kutafuta kazi kwenye migodi ni kubwa. Kwa hiyo, pia idadi ya watu inaongezeka kila siku. Kwa hiyo, tumejenga shule 13, tukapokea walimu 51 kwa miaka minne. Katika hao waliostaafu 37, waliokufa saba, waliofukuzwa kazi kwa sababu mbalimbali 46, jumla 93.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, ukichukua tuliowapokea 51 kutoa 97 unapata *minus* tangu mwaka 2020, upungufu walimu 800. Sasa nilishangaa sana maamuzi ya TAMISEMI ya kusambaza walimu halafu wakasema mijini hatupeleki walimu, sijui takwimu walizipata wapi kwa sababu kwa takwimu hizi zinakwambia tuna *negative*. Ina maana tangu mwaka 2020 hatujaajiri walimu na waliopungua ni wengi zaidi.

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa naiomba sana Wizara ya TAMISEMI. Hata kama tungetaka kupunguza gharama huwezi kupunguza gharama kwa ku-*compromise* muda wa mwanafunzi anayekaa shuleni. Huyu mwanafunzi asipopata elimu yake darasa la kwanza, la pili na la tatu kwa kiwango kinachokubalika hata ukimpelekea walimu wengi darasa la tano na la sita hawawezi kumsaidia kitu chochote. Huyu mwanafunzi asipopata walimu wa kutosha *form one*, *form two* hata ukipeleka walimu amefika *form three* huwezi kusababisha masomo aliyoshindwa kuyapata akiwa *form one* na *form two* aweze kuyapata. Kwa hiyo, maana yake ni nini? Maana yake ni kwamba tunawadhulumu hawa watoto. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo lingine, mwaka juzi tulipata fedha za kujenga shule mpya ya sekondari. Namshukuru sana Mheshimiwa Rais, shilingi milioni 470 hazikutosha, tukaelekezwa halmashauri tuongezee tukaongezea. Kwenye *component* ya majengo palikuwepo na majengo kwa ajili ya kupeleka *computer*.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kumshauri Mheshimiwa Waziri, kwenye shule zote za sekondari ufanyike mchakato wa kujenga *lab* ya *computer* na wasaidiwe kupata *software* ambayo itawezesha baadhi ya masomo wakaweza kujihudumia wenyewe kwa kutumia *computer* zilizopo, isiwe shule mpya peke yake.

Mheshimiwa Naibu Spika, tumekamilisha shule ya wasichana kwa pesa ambayo tumepewa na Mheshimiwa Rais, zaidi ya shilingi bilioni tatu, na muda wowote inaweza ikaanza, lakini hatuna walimu. Kwa hiyo, naomba Mheshimiwa Waziri alichukue jambo hili kwa umuhimu wake mkubwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo la pili, Geita Mji imeomba kuwa Manispaa kwa muda mrefu sana. Geita Mji kitakwimu mwaka huu 2024/2025 tunaokwenda sasa tumepangiwa kukusanya shilingi bilioni 19; mwaka 2023/2024 tulipangiwa

18 APRILI, 2024

kukusanya shilingi bilioni 14 tutafikia asilimia 100; mwaka 2022/2023 shilingi bilioni 12; mwaka 2021/2022 shilingi bilioni 10. Hakuna mwaka ambao tumekusanya chini ya malengo. Maana yake nini? Ukitazama *trend* ya mapato, tunazidi baadhi ya mikoa, tunazidi baadhi ya manispaa na tunazidi baadhi ya halmashauri.

Mheshimiwa Naibu Spika, moja ya kigezo ambacho tulipewa ni kuhakikisha kwamba ule mji wetu umepimwa. Tumepima tayari, kipato chetu kinaruhusu, miundombinu ndiyo hiyo, tuko kwenye *satellite cities*.

Mheshimiwa Naibu Spika, nataka kukuomba, hakuna sababu kwa sababu kuifanya Geita kuwa Manispaa hakuongezi gharama yoyote kwa Serikali. Tuna Mkurugenzi yule yule, tuna Mkuu wa Mkoa mzuri anakaa pale pale, tuna Mkuu wa Wilaya mzuri anakaa pale pale, kinachobadilika ni jina tu Halmashauri ya mji kwenda Manispaa ya Geita Mjini. Tunamshukuru sana Mheshimiwa Waziri kwamba kuna mradi wa Barabara za *TACTIC* unaendelea, pale tunajenga takribani kilometa 18. Mji wa Geita unabadilika.

Mheshimiwa Naibu Spika, tunazo barabara tunajenga kwa fedha zetu wenyewe. Kila mwaka tunajenga zaidi ya kilometa mbili kwa fedha zetu wenyewe za mapato ya ndani, lakini tunajenga barabara kwa *CSR*. Kwa mwaka tunajenga takribani kilometa nne za lami kwa mapato yanayotokana na Halmashauri ya Mji wa Geita. Mji wetu unabadilika, tunaweka taa kwenye miji, hatuna sababu kwa nini Serikali inasita kutupatia Geita Mji kuwa Manispaa.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba sana kama kuna kigezo kingine kipyaa labda, lakini idadi ya watu, miundombinu na ukusanyaji wa mapato tunaamini hatuiongezei gharama yoyote Serikali. Sisi hatuombi kupewa sijui Halmashauri mpya; wanaoomba Halmashauri mpya ni Busanda na Geita, sisi

18 APRILI, 2024

tunaomba tupewe hadhi ya kuwa Manispaa kwa sababu sifa tunazo.

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo lingine la tatu, tunamshukuru sana Mheshimiwa Waziri, alifanya ziara Geita na ninamshukuru kwa sababu kipekee ulitupa heshima kubwa. Tulikuwa hatupo, tulikuwa tumeenda kwenye michezo Rwanda, akanipigia simu akaniambia anakwenda Geita akaomba nimweleze changamoto zilizokuwa pale Geita Mjini, nikamweleza ni barabara. Tunashukuru mradi wa *TACTIC* unaoendelea na tunashukuru sana kwa kweli *Engineer Seff* na timu yake wanafanya kazi yake vizuri, tatizo kubwa nadhani ni uchache wa pesa zinazotengwa. Geita Mjini pale Makao Makuu ya Mkoa kilometa 17 tunazozijenga ni kama asilimia moja ya mahitaji ya Mji wenyewe.

Mheshimiwa Naibu Spika, ule mji upo kwenye *gradient* ya mlima, kwa hiyo eneo lote la chini mvua zinaponyesha, maji yanajaa kwenye nyumba za watu. Sasa namwomba Mheshimiwa Waziri, naamini ana kumbukumbu maombi niliyomwomba ukiacha ya walimu na watumishi, tulimwomba barabara muhimu.

Mheshimiwa Naibu Spika, mji wetu ule unakua, lakini mji wetu uko kwenye mlima na unajaa maji na ni Makao Makuu ya Mkoa. tunate Mkuu wa Mkoa na Mkuu wa Wilaya mzuri sana. Sasa anapofanya ziara kule, anakwenda kukwama kwenye matope katikati ya mkoa. Ni aibu sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, la nne, tumezungumza hapa kuhusu sheria ya *CSR*. Kwanza naishukuru sana Kamati na Wizara kwa mapendekezo yake. Kwa ujumla wake sisi ni halmashauri ya kwanza ambayo tumefanya vizuri sana kwenye *CSR*, lakini tumefanya vizuri kwa nguvu kubwa na kula hasara kubwa. Kwenye miradi yote tuliyofanya hakuna mradi unaokamilika hata kama mtatenga fedha za kutosha. Kwa nini? Kwa sababu kanuni inatutaka halmashauri kuwa watazamaji kwa takribani asilimia 80.

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, mtaandaa BoQ mkishawapelekea waleta *material*, waweke nini, matokeo yake kuna sehemu *cement* ni nyingi kuliko mchanga, sehemu nyingine matofali ni mengi kuliko mawe na kuna sehemu fundi amemaliza, lakini hakuna fedha.

Mheshimiwa Naibu Spika, tunashukuru kwa ku-review hii kanuni ili tuwezeshe halmashauri kutangaza na kumpata mkandarasi halafu wao walipe. Sisi hatuhitaji tuwe na fedha, wao wakae nayo, lakini walipe, na hivyo tutaondoa hata usumbufu wa sasa hivi ambapo tunajenga uwanja miaka mitano hatuwezi kumaliza. Ninakushukuru sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Ahsante. Mheshimiwa Ahmed Salum jiandae Mheshimiwa Stela Fiyao.

MHE. AHMED A. SALUM: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana kwa kunipatia nafasi hii ili nami niweze kuchangia kwenye bajeti hii ya Mheshimiwa Mchengerwa, Waziri wetu wa TAMISEMI. Kwanza kabisa, naunga mkono hoja. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nataka nimshukuru sana Mheshimiwa Rais Dkt. Samia Suluhu Hassan. Nimekuwa Mbunge tangu mwaka 2005 lakini nataka nikiri na nisipolisema hili nafsi yangu itanisuta sana. Hakuna awamu ambayo Halmashauri ya Jimbo la Solwa tumepata fedha kama Awamu yake hii ya Sita.

Mheshimiwa Naibu Spika, tumepata sekondari mbili mpya, hakuna wananchi kuchangishwa na hakuna wananchi sijui kubeba nini. Zimekuja fedha kamili, tumeziweka kwenye Kata ya Usule na Kata ya Puni. Ndiyo kata mbili katika kata 26 katika Jimbo la Solwa ambazo zilikuwa hazina sekondari. Leo tuna sekondari mpya, wanafunzi wameanza kusoma, safi kabisa, wala hakuna shida yoyote. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, changamoto nyingine nitazisema baada ya kusema haya mengine ya kumshukuru Mheshimiwa Rais. Tumepata shule za msingi mpya mbili ambazo tumezipoleka kwenye Kata ya Mwakitolyo na Kata ya Salawe kwa sababu idadi ya watu katika kata hizo ilikuwa ni kubwa mno. Mwakitolyo peke yake ilikuwa na wakazi 38,000, ndiyo maana shule moja mpya ya msingi tumeipeleka pale na nyingine tumeipeleka katika Kata ya Salawe yenye watu zaidi ya 32,000.

Mheshimiwa Naibu Spika, Mheshimiwa Rais anafanya mambo mazito ndugu zangu. Hakuna siasa ngumu kama siasa ya nchi kama hii. Katika nchi maskini ambazo sasa hivi tunatoka, tuko kwenye uchumi wa kati ni siasa ngumu sana. Kwa kazi anazozifanya Mheshimiwa Rais, ndugu zangu Waheshimiwa Wabunge tumuunge mkono, tumpongeze na tumpe moyo wa kufanya kazi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nikitazama tulikotoka mwaka 2005, Wabunge wote tulioko hapa na hii Awamu ya Sita, kama 2025 Mungu atakupa uhai na kama bado una nia ya kugombea, kwa nini usirudi kwenye Bunge hili la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania? Kazi kubwa unaifanya, yaani ushindwe wewe tu.

Mheshimiwa Naibu Spika, lingine ni umeme katika vijiji 126. Sasa hivi nina vijiji 115, nimebakiza vijiji 11 tu na vyenyewe viko vinatekelezwa. Katika awamu hii hii na katika bajeti hii inayoishia sasa hivi ni vijiji 70 kwa mpigo. Mheshimiwa Rais ametupatia fedha kutoka 2005, sijawahi kupata fedha kama hizi. Sasa tunakwenda kumaliza matatizo katika vijiji vyetu 126. Tunakwenda awamu ya kutoka kwenye vijiji kupeleka kwenye vitongoji vyetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, maji ndiyo usiseme. Nilishawahi kuchangia hapa, ni vijiji zaidi ya 87. Tukipata 22 namsubiri tu Mheshimiwa Aweso atulettee kibali vijiji 22 *Tinde Parking* tumalize twende kwenye vijiji zaidi ya 105. Tumepata vifaa vyote kwenye hospitali ya wilaya. Yaani sasa hivi mgonjwa akija kwenye hospitali

18 APRILI, 2024

ya wilaya, hakuna sababu tena ya kumpeleka kwenye hospitali nyingine ya mkoa.

Mheshimiwa Naibu Spika, tukija kwenye zahanati, sasa hivi tuna zahanati 38. Tumejenga zahanati tatu mpya na sasa hivi zahanati tano ziko katika mpango mzima wa kukamilika, zaidi ya mwezi mmoja au miwili tutakuwa tumekamilisha. Changamoto namba moja ni watumishi kwenye zahanati hizo. Sasa hivi kwa namna ambavyo tumejipanga katika Jimbo la Solwa, katika halmashauri yetu tunakwenda kwa *speed* ya kila mwaka visipungue vijiji kumi. Sasa *speed* tunayokwenda nayo ni kasi mno kuliko *speed* ya Serikali inavyotuletea watumishi kwenye maeneo haya ya zahanati.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, namwomba sana Mheshimiwa Mchengerwa alione hili. Kuna vijiji vitano tunahitaji watumishi pamoja na vijiji vitatu, tuseme ni zahanati nane. *At least* kwa kila zahanati, basi tupate waganga au watumishi watatu ili tuweze kuzifungua ziweze kufanya kazi.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika shule za msingi, pale Kata ya Tinde kuna Tinde A na Tinde B, na Kata ya Tinde ina watu wengi sana. Hizo shule mbili za msingi zina wanafunzi wasiopungua 1,800, wakati mwingine wanafika hadi 2,000. Changamoto kubwa ni wanafunzi wanaotoka maeneo ya huku kuvuka barabara ile. Nafikiri wengi mmepita pale kwenye *junction* ya Tinde, wanaotoka kuvuka barabara ya kutoka Mnadani halafu wanakuja kuvuka barabara inayotoka Dar es Salaam kwenda Shinyanga, wanafunzi wengi wamekoswakoswa na ajali. Hiyo namba moja.

Mheshimiwa Naibu Spika, namba mbili, wanafunzi wanabanana sana sasa hivi. Kwa hiyo, namwomba sana Mheshimiwa Mchengerwa, hili ombi namba moja, anisaidie nipate fedha tupeleke kwenye Kata ya Tinde ili tujenge shule ya msingi mpya. Tumeshapata eneo pale Mnadani, yaani akileta

18 APRILI, 2024

fedha tunapeleka pale tunajenga, tunawapunguzia wanafunzi huku na tunapunguza hatari kubwa sana ya wanafunzi kuweza kupoteza maisha yao pale wanapovuka barabara ya lami kutoka Mnadani, na hii barabara inayotoka Dar es Salaam kuja mjini.

Mheshimiwa Naibu Spika, vilevile kuna changamoto ya upungufu wa walimu. Katika shule ya msingi tuna upungufu wa majengo 77 na nyumba za walimu kama 26. Ukiniuliza kwa namna ambavyo naiona, nimwombe sana Mheshimiwa Mchengerwa, nikipata shilingi bilioni tano nakamilisha majengo katika sekondari, kwa maana nyumba za walimu, majengo shule ya msingi zote pamoja na maboma ya shule ambayo ni 77 na nyumba za walimu 26, tutakamilisha zahanati na majengo yote yaliyobakia 54. Nipe shilingi bilioni tano tu, nakuomba sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, nashauri katika kila bajeti ya mwaka wa fedha unaokuja, mkiwa na bajeti maalum kabisa ya ukamilishaji wa majengo, shule ya msingi, sekondari na zahanati kwa nchi nzima mtakuwa mnatupunguzia kazi kubwa sana. Sisi tuko tayari, Mfuko wa Jimbo unafanya kazi, wananchi wanachangia vizuri, wala hawana tatizo. Tumefika vizuri tu majengo yote hayo yako *lintel*, yanastahili kabisa ukamilishaji ili yaweze kutoa huduma kwa wananchi wetu. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, tulikuwa tuna barabara, kutokana na athari za mvua hizi hazipitiki. Kwanza pole sana Mheshimiwa Mchengerwa, huko katika jimbo lako na nchi nzima, kuna maeneo mengi kutokana na hali ya mvua haikwepeki, Mungu katuletea mvua, ni neema, na kwa upande mmoja imeleta matatizo lakini kwa upande mwingine ni neema, lakini athari zake ni kubwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, najua halmashauri yetu imeleta maombi huko *TARURA* ili kuomba shilingi milioni 850 na tumeletewa shilingi milioni 100. Haitoshi sana, lakini utaona namna

18 APRILI, 2024

ambavyo utaweza kutusaidia sana ili tuweze kurekebisha barabara zetu ambazo zimepata athari za mvua hii.

Mheshimiwa Naibu Spika, tunajua kabisa tumeshaleta maombi yetu kwa ajili ya hii bajeti kuu. Tukipata hizo fedha, zinatoshwa kabisa kwenda kurekebisha barabara, hasa hasa barabara kuu. Barabara kubwa kabisa katika Jimbo la Solwa upande wa vijijini lile linalotoka Didia kuja Solwa. Hii barabara imeharibika sana, na ni barabara muhimu sana kwa sababu inaunganisha zaidi ya kata nane za wakulima tu. Yaani wanalima kilimo ambacho watu kutoka Rwanda, Burundi, Uganda na Kenya wanakuja kwenye eneo hilo kununua mazao.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kuwa jengo letu la halmashauri tulipata fedha mwaka 2022, lakini bahati mbaya mkurugenzi au uongozi wa wakati ule, siwezi kuulaumu sana, lakini fedha zetu zilichukuliwa na Serikali Kuu, zilirudi kwa makosa madogo madogo ya hapa na pale. Tulishaandika barua ya kuomba fedha hizo ili ziweze kurudi, ni shilingi 732,000,000. Tukapata fedha shilingi milioni 300, fedha hizo ilikuwa ni kwa ajili ya *furniture*, lakini kwa kuwa fedha zile shilingi milioni 732,000,000 zilirudi Hazina, tukaziombea hizi za *furniture* shilingi milioni 300 tuendeleo na ujenzi ili tukamilishe jengo la Halmashauri ya Shinyanga DC. Serikali imetukubalia na sasa hivi nampongeza sana Mkurugenzi, anaendelea na anakamilisha jengo hilo.

Mheshimiwa Naibu Spika, namwomba sana Mheshimiwa Mchengerwa kama tutapata fedha ambazo zilirudi huko, shilingi 732,000,000 jengo hilo tunakwenda kulikamilisha pamoja na *furniture* na kila kitu ili sasa sisi Waheshimiwa Wabunge pamoja na Madiwani katika Halmashauri yetu ya *Shinyanga DC* tuweze kufanya kazi vizuri. Mimi yangu ni hayo.

Mheshimiwa Naibu Spika, changamoto kubwa nyingine ni kwenye Sekondari ya Imisela. Mradi wa SGR ulipita kwenye kata moja inaitwa Kata ya Imesela, ukabomoa nyumba tatu za walimu

18 APRILI, 2024

katika sekondari na ukabomoa nyumba ya Mwalimu Shule ya Msingi Imesela. Wakafanya tathmini na katika tathmini ile walifanya tathmini ya nyumba tatu kwa shilingi milioni 78, kitu ambacho ni kidogo sana na hata hivyo bado fedha hazijaja. Wakasema watamlipa Mkurugenzi ili sisi tuendeleo na ujenzi, kwa maana ya kujenga nyumba mpya za walimu katika Sekondari ya Imesela.

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Ahsante Mheshimiwa Ahmed.

MHE. AHMED A. SALUM: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana naunga mkono hoja, lakini naomba sana Mheshimiwa Mchengerwa tuzingatie tupate hizo fedha ili nyumba za walimu ziweze kujengwa. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Sasa namwita Mheshimiwa Stella, atafuatiwa na Naibu Waziri wa Fedha na Waziri wa Elimu ajiandae.

MHE. STELLA S. FIYAO: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru sana kwa kunipa nafasi ili niweze kuchangia katika Wizara hii ya TAMISEMI.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza nitaanza kwa kuzungumzia zahanati na vituo vya afya hasa kwa kuzingatia umuhimu wake katika jamii yetu. Ninachojua ni kwamba, lengo la zahanati kujengwa katika kila kijiji na vituo vya afya kujengwa katika kila kata ni kusogeza zaidi huduma kwa wananchi. Itakuwa haina maana kama tutaendelea kusogeza huduma kwa wananchi kwa kujenga zahanati kila Kijiji, tukaendelea kujaza majengo na wananchi wakashindwa kupata huduma inayostahili.

Mheshimiwa Naibu Spika, ukiangalia kiukweli maeneo mengi hali ni mbaya. Zahanati zimejengwa na zimepakwa rangi, zinavutia, vituo vya afya vimejengwa vimepakwa rangi na

18 APRILI, 2024

vinavutia, lakini huduma katika maeneo mengi hazipatikani. Itakuwa haina maana kama tutakuwa tuna vituo vya afya na zahanati kila kijiji halafu wananchi wakaendelea kupoteza maisha kwa kukosa huduma.

Mheshimiwa Naibu Spika, nitazungumzia mfano mmoja, katika Zahanati ya Kijiji cha Namwangwa iliyoko katika Kata ya Hezya Wilayani Mbozi Mkoa wa Songwe ni miezi mitatu mfululizo sasa wananchi wamekosa huduma ya afya kwa sababu tu ya kukosekana mhudumu wa afya kwenye ile zahanati.

Mheshimiwa Naibu Spika, mwezi wa Kumi na Moja, mwaka 2023 mtumishi aliyekuwa katika ile zahanati alistaafu ikasababisha wananchi kuendelea kukosa huduma. Baada ya mwezi mmoja akaletwa mtumishi mwingine, naye akahamishwa tena baada ya mwezi mmoja. Sasa ni miezi mitatu mfululizo wananchi wa kijiji hicho hawapati huduma ilhali zahanati hiyo inahudumia zaidi ya wananchi 50 kwa siku, huku kijiji kikiwa na watu zaidi ya 1,000. Hebu fikiria, wananchi wanakosa huduma kila leo, kwa sababu tu ya zahanati kukosa mhudumu wa afya jambo ambalo siyo sawa.

Mheshimiwa Naibu Spika, siku ya jana, mwanamke mmoja anaitwa Mickness Chisunga alipoteza mtoto wakati akiwa katika harakati za kutafuta huduma na ameshindwa kupata huduma kwa sababu zahanati imefungwa. Hii haikai sawa. Kuna maana gani ya kujenga zahanati kila Kijiji ikiwa wananchi wanashindwa kupata huduma? Haina maana. Hii haikai sawa, na ukizingatia hali halisi ya mvua zinazonyesha kwenye mkoa wetu. Hatimaye mume wake alivyojitahidi kwenda kutafuta huduma huku na kule akashindwa kuvuka mto kwa sababu mvua zilikuwa zimenyesha na barabara hakuna, hawezi kupita, akarudi nyumbani na mwanamke akajifungua mtoto akiwa amekufa. Hii ni hatari sana.
(Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna haja ya kuhakikisha hivi vituo vya afya tunavyovijenga kila kata na hizi zahanati

18 APRILI, 2024

tunazozijenga kila kijiji tuhakikishe kuna vifaatiba na wahudumu wa kutosha ili wananchi waweze kupata huduma iliyokusudiwa. Hatujui ni maeneo mangapi tunapoteza watu wengi sana kwa sababu tu ya kukosa huduma. Haina maana ya kujenga vitu hivi kama tutakuwa tunajaza tu majengo na huduma hamna, itakuwa haina maana.

Mheshimiwa Naibu Spika, tunajua Serikali ina lengo na nia nzuri lakini tuhakikishe kwamba kila zahanati, kituo cha afya na hospitali tunazojenga kwenye kila wilaya zinakuwa na wahudumu wa kutosha ili wananchi waweze kunufaika nazo.

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo la pili ni suala la maboma. Wamezungumza wengi sana, lakini Songwe tuna changamoto kubwa sana ambayo naomba Mheshimiwa Waziri atavyokuja kuhitimisha hoja atuambie ni lini maboma 1,386 yaliyojengwa katika Wilaya ya Mbozi yatakamilishwa?

Mheshimiwa Naibu Spika, ikumbukwe kwamba maboma haya yamengwa kwa nguvu za wananchi. Wananchi wamejenga kwa moyo wa kupenda na kwa hiyari yao wameweza kujenga maboma 1,386. Hapa sizungumzii maboma 10, 60 au 100 kama walivyozungumza wengine, hapa nazungumzia maboma 1,386 ndani ya wilaya moja. Hii ni hali ya hatari sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, ikumbukwe kwamba Songwe kuna mvua zinanyesha kila leo, maboma mengine yataanguka kwa sababu mvua ni nyingi sana kwenye mikoa yetu. Tunawakatisha tamaa wananchi ambao wanajitoa kwa mioyo ya kupenda kuendeleza maeneo na maendeleo katika jamii yetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba Mheshimiwa Waziri atakapokuja hapa, atuambie mkakati wa Serikali katika kukamilisha maboma haya yaliyojengwa kwa nguvu za wananchi ni upi? Sisi kama Songwe tunatamani tusikie kauli ya Serikali

18 APRILI, 2024

wanasemaje kuhusiana na hili? Kwa sababu halmashauri zetu hata zingejitahidi kwa namna gani kutenga fedha za ndani, hebu fikiria wilaya moja maboma 1,386 mnafanyaje? Labda tusimamisha kila jambo tuweze kuyapaua haya. Serikali ije na kauli, imejipangaje kuhakikisha haiwakatishi wananchi tamaa *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tuna mambo mengi ambayo tunaendelea nayo, hatimaye tunashindwa kuwaendea wananchi kwa sababu wanaona hata kile walichokifanya ni kama Serikali haikithamini. Tunaomba atakapokuwa anakuja kutuambia hapa atuambie mkamkati wa Serikali wa kukamilisha maboma hayo.

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo la tatu ninalotaka kulizungumzia ni suala la asilimia 10 ya fedha za wanawake, vijana na watu wenye ulemavu. Wengi wamezungumzia hapa, tunajua Serikali ina nia njema ya kuhakikisha wanawake, vijana na watu wenye ulemavu wanapata mitaji ili waweze kujiendesha katika masuala mbalimbali, lakini hapa kuna kundi limeshaulika. Hili ni kundi la wanaume kuanzia miaka 45 na kuendelea. Ukienda huko sokoni hawa ndio wanaotegemewa na familia zao, lakini kundi hili limeshaulika, hatimaye wanaona kama Serikali imewatenga na haiwajali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, hata ukienda hapo Majengo, utaona asilimia kubwa sasa hivi wazee wa kuanzia miaka 45, 50 mpaka 70 ndio wako sokoni, ni wajasiriamali, lakini watu hawa hawakopesheki kwa sababu wako kwenye kundi la wazee. Ukija kwenye upande wa wanawake, tunaingia katika makundi mbalimbali. Kijana ataingia kwenye kundi la mwanamke... *(Makofi)*

MHE. SALOME W. MAKAMBA: Mheshimiwa Naibu Spika, Taarifa.

18 APRILI, 2024

MHE. STELLA S. FIYAO: Mheshimiwa Naibu Spika, mwanamke mwenye umri wa miaka 70 mpaka 80 ataingia kwenye kundi la mwanamke, lakini vipi kuhusiana na hili kundi?

NAIBU SPIKA: Taarifa.

TAARIFA

MHE. SALOME W. MAKAMBA: Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na mchango mzuri anaoendelea nao Mheshimiwa Stella, naomba nimpe taarifa kwamba miaka 45 siyo wazee.

NAIBU SPIKA: Taarifa hiyo.

MHE. STELLA S. FIYAO: Mheshimiwa Naibu Spika, hawa hawakopesheki, hawana sifa za kukopesheka huko kwenye maeneo yetu. Basi tuyaache hayo ya miaka 40. Tuzungumzie 50 mpaka 70.

Mheshimiwa Naibu Spika, hili kundi limewekwa kwenye eneo gani? Hawa ni walipakodi wazuri kwenye nchi yetu, nao wanastahili kupokea mikopo kama wanavyopokea makundi mengine. Tusilitenge kundi hili. Mwisho wa siku ndiyo tegemezi kwenye familia zao. Wanapata wapi mitaji ya kuendesha biashara zao?

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali ituambie, hili kundi imeliweka kwenye maeneo gani? Kwa sababu mwisho wa siku ukienda hata huko mitaani wananchi wa namna hii wanaona kama Serikali imewatenga na haiwajali. Waziri akija hapa atuambie, hili kundi linanufaikaje na kodi za nchi hii?

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo la mwisho, naomba kuzungumzia suala la changamoto ya maji kwenye shule za sekondari na msingi. Kumekuwa kuna changamoto kubwa mno, na hasa ukizingatia mpango uliopo sasa hivi wa kupata chakula

18 APRILI, 2024

shuleni. Shule nyingi wanafunzi wanaacha masomo, wanahangaika kwenda kutafuta maji kwa ajili ya kupikia chakula. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba Mheshimiwa Waziri atakapokuwa anakuja, atuambie ana mpango wa kuhakikisha wanajenga mifumo ya uvunaji maji ya mvua ili kila shule ziweze kuvuna maji ili waondokane na changamoto ya maji, hasa kwenye mikoa yetu. Ukienda kwetu mvua zinanyesha, lakini maji yanapotea tu. Mpango wa Serikali ni upi kuhakikisha wanavuna maji ya mvua ili tuepukane na hiyo changamoto kwenye shule zetu za msingi na sekondari? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo la mwisho kabisa niseme, wengi wamezungumza sana kwa habari ya kikokotoo. Wananchi wa Mkoa wa Songwe wamenituma niseme, *issue* ya kikokotoo imekuwa ni mateso na janga kwa watumishi walioitumikia Serikali hii kwa uaminifu. Hizi fedha siyo hisani ya Serikali kwamba mnawapa watumishi kwa huruma, siyo kwamba mnawapa wastaafu kwa huruma, ni haki yao. Ni fedha zao ambazo wamekatwa na wanastahili kupewa kwa uaminifu kama wanavyotaka wao. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa tunashangaa hii asilimia 33, watu hadi wanakufa kabla ya umri wao! Hebu fikiria, mtu anastaafu anapata shilingi milioni 17, anaenda kufanyia nini huko mtaani kama siyo kuongeza magonjwa mwilini? Serikali ituambie, mpango wao ni upi? wananchi na wastaafu wanataka walipwe fedha zao kama wanavyohitaji wao na tusiwapangie, kwa sababu mwisho wa siku watu wanakufa kabla ya umri wao, watu wanazeeka kabla ya muda wa kuzeeka. Sasa hivi mtu akikaribia kustaafu, anaanza kuugua, maana anajua adha anayoenda kukumbana nayo huko. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali ituambie, mpango ni upi? Wananchi wanataka fedha zao. Wengi wanasema, mtupe chetu

18 APRILI, 2024

tufe mapema. Wengine wanasema mtupe chetu kila mtu atembeze, kwa sababu kama Serikali tumeitumikia kwa uaminifu, kwa nini muanze kutupangia kwenye suala la kutulipa? Hizo fedha ni za kwao wala siyo hisani ya Serikali. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kusema haya, nashukuru sana. Ahsante. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Hebu kunywa maji kidogo. (Kicheko)

MICHANGO KWA MAANDISHI

MHE. DKT. ANGELINE S. L. MABULA: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kuwasilisha mahitaji ya pesa shilingi 3,708,000,000 kwa ajili ya ukamilishaji wa miundombinu mbalimbali kama ifuatavyo:-

- (i) Elimu ya msingi maboma 56 kila moja shilingi 17,500,000 mahitaji ni shilingi 980,000,000;
- (ii) Elimu ya sekondari maboma 73 kila moja shilingi 20,000,000 na mahitaji shilingi 1,460,000,000;
- (iii) Matundu ya vyoo shule za msingi matundu 20 kila moja shilingi 1,500,000 na mahitaji ni shilingi 30,000,000;
- (iv) Matundu ya vyoo shule za sekondari matundu 17 kila moja shilingi 1,500,000 na mahitaji ni shilingi 25,500,000;
- (v) Maboma 32 ya Ofisi za Serikali za Mitaa kila moja shilingi 15,000,000 mahitaji shilingi 480,000,000;
- (vi) Maboma sita ofisi za kata kila moja shilingi 20,000,000 na mahitaji shilingi 120,000,000;
- (vii) Maboma matano ya zahanati kila moja shilingi 50,000,000 na mahitaji shilingi 250,000,000;

18 APRILI, 2024

- (viii) Maabara tatu katika shule za sekondari kila moja shilingi 20,000,000 na mahitaji shilingi 60,000,000;
- (ix) Ukamilishaji ujenzi wa bwalo Sangabuye Sekondari mahitaji shilingi 10,000,000;
- (x) Maabara zahanati moja mahitaji ni shilingi 7,500,000;
- (xi) Ukamilishaji Kituo cha Polisi Nyamhongolo mahitaji ni shilingi 25,000,000;
- (xii) Ukamilishaji wodi mbili za wagonjwa kila moja shilingi 50,000,000 na mahitaji shilingi 100,000,000; na
- (xiii) Bweni la shule ya sekondari shilingi 20,000,000 mabweni mawili ya watoto wenye mahitaji maalum kila moja shilingi 70,000,000 na mahitaji ni shilingi 140,000,000.

Mheshimiwa Naibu Spika, msaada wa Mheshimiwa Waziri wa TAMISEMI ni muhimu sana kwa wananchi wa Jimbo la Ilemela; pili, naomba kilometa 12 za barabara za lami ahadi ya Mheshimiwa Rais tayari tumeshacainisha barabara husika kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, barabara ya Pansiasi kwenda Kiseke kilometa 3.2; na barabara ya Kahama kwenda Kayenze kupitia Nyamhongolo, Shibula, Bugogwa, Sangabuye hadi Kayenze kilometa tisa.

Mheshimiwa Naibu Spika, Manispaa ya Ilemela ina upungufu mkubwa wa watumishi katika idara mbalimbali kama ifuatavyo:-

NA.	CHEO/IDARA	MAHITAJI	WALIOPO	UPUNGUFU
1.	Elimu ya msingi	1943	1492	451

18 APRILI, 2024

2.	Elimu ya Sekondari	1348	1107	241
3.	MEO ajira za kudumu	171	86	85
4.	MEO wa Mikataba	41	41	0
5.	Daktari Bingwa	6	1	5
6.	Daktari	38	25	13
7.	Daktari Msaidizi	44	9	35
8.	Daktari wa Meno	2	1	1
9.	Daktari wa Meno Msaidizi	5	1	4
10.	Afisa Muuguzi	30	17	13
11.	Wauguzi	228	101	127
12.	Mteknolojia Maabara	20	9	11
13.	Mteknolojia Msaidizi Maabara	26	7	19
14.	Mteknolojia Mionzi	12	4	8
15.	Mteknolojia Macho	5	0	5
16.	Mtaalamu wa Miwani	4	0	5
17.	Afisa Muuguzi wa Macho	7	0	7
18.	Mteknolojia Msaidizi Dawa	46	1	45
19.	Afisa Afya Mazingira	54	24	30
20.	Msaidizi Afya	111	41	70

18 APRILI, 2024

21.	Tabibu Msaidizi	48	6	42
22.	Jumla	4460	3189	1271

Mheshimiwa Naibu Spika, upungufu wa watumishi ni mkubwa sana ningepomba Wizara ione namna ya kutuongezea watumishi ili kupunguza adha hii.

Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja.

MHE. SAMWELI X. HHAYUMA: Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza nianze kwa kumshukuru Mwenyezi Mungu kuendelea kutubariki ili kutekeleza majukumu yetu ya kuwatumikia Watanzania.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia nimpongeze sana Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kazi kubwa inayofanyika maeneo mbalimbali mfano mradi mkubwa wa bwawa la kuzalisha umeme la Mwalimu Nyerere ambayo ikikamilika itazalisha megawati 2115, ujenzi wa reli ya kisasa ya SGR, ununuzi wa meli za uvuvi, fedha nyingi kwenye sekta ya kilimo ambapo miradi mbalimbali ya umwagiliaji inaendelea kwa kasi kubwa.

Mheshimiwa Rais amefanya mambo mengi sana kwa Wilaya ya Hanang tulipopata maporomoko ya udongo, mawe na magogo toka Mlima Hanang, wakati ule Rais aliacha shughuli zake zote ili kushirikiana na Wanahanang ili kuokoa na kuopoa waathirika wa changamoto ile. Serikali yote na wadau walihamia Hanang kutoa misaada ya aina mbalimbali.

Mheshimiwa Naibu Spika, nimpongeze sana Mheshimiwa Mchengerwa, Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, TAMISEMI kwa jinsi alivyowasilisha hotuba yake kwa umahiri mkubwa, lakini pia kwa kazi nzuri anayofanya toka alipoteuliwa na Rais kuisimamia TAMISEMI.

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, aidha, nimpongeze sana Mheshimiwa Zainab Katimba kwa kuaminiwa na Rais kuwa Naibu Waziri, Ofisi ya Rais, TAMISEMI na Mheshimiwa Dkt. Festo Dugange kwa jinsi anavyomsaidia Waziri vizuri. Pongezi zangu pia ziende kwa Katibu Mkuu na wataalam wote wa Ofisi ya Rais, TAMISEMI kwa kujituma kwao kushughulika na changamoto za Watanzania kwani shughuli wanazozifanya zinagusa wananchi moja kwa moja.

Mheshimiwa Naibu Spika, kazi nzuri sana imefanyika kwenye sekta za afya, elimu na miundombinu ya barabara za vijijini na mijini ila baada ya mvua kubwa iliyonyesha barabara nyingi zimeharibika mfano kwa wilaya yangu ya Hanang hali ni mbaya sana hasa ukijumlisha na maporo maporomoko ya Mlima Hanang hali inakuwa tete sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, hivi ninavyochangia bajeti hii ya barabara ya Endasak – Gitting - Dawar imefunga kabisa huu ni mwezi unaelekea kuwa mwezi wa tano, barabara za Mogitu - Gendabi, Dawar - Ziwa Chumvi, Masakta – Lambo - Masqaroda, Hilbadaw - Dang'aida, Dang'aida - Setchet, Waama - Diloda Mureru, Mureru – Dumbeta - Katesh, Murumba – Balang'dalalu, Getanus - Bassotu Mara - Simbay, Mulbadaw - Bassodesh kwa kutaja kwa uchache maeneo mengi magari hayapiti kabisa.

Mheshimiwa Naibu Spika, barabara za Mamlaka ya Mji Mdogo wa Katesh (Kata za Katesh, Dumbeta, Jorodom na Ganana) hali ni mbaya kabisa mfano tu barabara ya lamay ambayo ina makorongo makubwa yanayohatarisha nyumba zilizoko pembeni ya barabara kuanguka.

Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na kazi kubwa iliyofanywa na Serikali kwenye miundombinu ya sekta ya elimu bado Hanang kuna upungufu mkubwa wa madarasa, nyumba za walimu, madawati, mabweni kwa shule za msingi na sekondari pia maabara kwa shule ya sekondari. Wananchi walihamasishwa

18 APRILI, 2024

kujenga maboma ya madarasa, nyumba za walimu, mabweni na maabara ili Serikali iweze kuzimalizia na kuunga mkono juhudi za wananchi, maboma hayo mengi yana zaidi ya miaka 12 kitu ambacho kinakatisha tamaa juhudi za wananchi.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye sekta ya afya vijiji vingi havina zahanati na kata hazina vituo vya afya. Aidha, zahanati nyingi zilizojengwa makao makuu ya kata zamani zimekuwa chakavu na majengo yake hayakidhi mahitaji ya sasa kutokana na idadi ya watu kuongezeka. Wananchi wetu wanajitahidi sana kujitolea kwenye shughuli za maendeleo, tuendeleo kuwaunga mkono ili kukidhi mahitaji yao ya kiafya.

Mheshimiwa Naibu Spika, maombi yangu ni kuwa Serikali iandae mkakati mahususi na bajeti ili kumaliza maboma yote ya madarasa, nyumba za walimu, mabweni na zahanati zilizojengwa kwa nguvu za wananchi ili kutowakatisha tamaa na huduma iliyokusudiwa kupatikana kwa wakati.

Pili, fedha zilizoombwa kiasi cha shilingi 2,203,854,000 kwa ajili ya kurudishia miundombinu iliyoathirika na maporomoko ya Mlima Hanang zitolewe mapema ili shughuli za uzalishaji na huduma ziweze kuendelea kawaida.

Tatu, Serikali itoe haraka fedha za matengenezo ya dharura ili kurudishia barabara zote zilizoadhiriwa na mvua kubwa iliyonyesha mwaka huu; nne, Serikali ituletee magari mawili ya wagonjwa kwa kuzingatia ukubwa wa wilaya na wingi wa watu; tano, Serikali iendeleo kuajiri walimu, watendaji wa vijiji, wataalamu wa afya, wataalamu wa kilimo na mifugo kwa sababu wilaya ina uhaba mkubwa sana wa wataalamu kwenye sekta za elimu, afya, kilimo, mifugu na utawala; na sita, Serikali iliweka vifaa vya kufuatilia mwenendo wa Mlima Hanang ili wananchi wasiathirike pindi changamoto za maporomoko yanavyojitokeza.

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya mchango wangu huu ninaunga mkono hoja nikiamini changamoto ya wananchi wangu zimepokelewa na zitaenda kufanyiwa kazi kwa wakati.

MHE. GRACE V. TENDEGA: Mheshimiwa Naibu Spika, ninamshukuru Mwenyezi Mungu na nianze kwa kumpongeza Mheshimiwa Waziri pamoja na timu yake yote kwa utendaji wao.

Mheshimiwa Naibu Spika, tunamshukuru Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kutuletea fedha za ujenzi wa shule na sekta ya afya, lakini bado tuna changamoto za barabara jimbo la Kalenga. Tunaomba barabara kutoka Kata ya Wasa hadi Mauninga Kata ya Tungamalenga katika Jimbo la Isimani ifunguliwe, itasaidia sana uchumi wa Wanakalenga. Barabara kutoka Ihemi hadi Ihimbo Kata ya Magulilwa kupitia Mgama - Lipembelwasenga ikifunguliwa ingesaidia sana uchumi kwa Wana-Kalenga.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu *TARURA* fedha hazitoshi Mkoa wa Iringa, tunaomba ziongezwe, watendaji ni wachache, tunaiomba Serikali iweze kutenga fedha kwa ajili ya kuajiri *ma-engineer*.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia tuna maboma ya zahanati katika Jimbo la Mafinga, Rungemba na Kitelewasi wananchi wamejenga tunaomba yamaliziwe na Serikali.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika Kata ya Wasa Jimbo la Kalenga zahanati za Ikungwe na Ufyambe tunahitaji waganga na vifaa tiba.

Mheshimiwa Naibu Spika, ushauri wa jumla; wakurugenzi wawe wanapewa ajira za mikataba ili waweze kupimwa utendaji wao na waweze kuwa *committed* kwa majukumu yao na kuhusu watumishi hasa walimu na watumishi wa afya waongezwe.

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, watumishi wanalalamikia kikokotoo kiboreshwe, mboreshe kikokotoo mkishirikiana na Wizara ya Utumishi. Aidha, walimu wapandishwe madaraja kwa wakati na kulipwa stahiki zao na watu wenye ulemavu wazingatiwe sana kwenye ile asilimia 10 itakaporejeshwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, niwapongeze kwa utendaji kazi wenu nyote Mheshimiwa Waziri, Naibu Mawaziri na watendaji wa Wizara.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kuwasilisha.

MHE. ESTHER N. MATIKO: Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza kabisa naomba kuipongeza Serikali ya Awamu ya Sita inayoongozwa na Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan kwa kuwekeza kwenye miundombinu ya elimu na afya kwa asilimia kubwa kuliko kipindi chochote cha awamu zilizopita. Taifa lolote ili likuwe kiuchumi ni lazima kuzalisha rasilimali watu kwa kada tofauti tofauti na kuacha kuwa tegemezi ya wataalamu toka nchi za nje. Kwa sasa zile kero za michango zimepungua sana na huduma zimeongezeka na kusogezwa kwa wananchi licha ya kuwepo kwa changamoto ndogo ndogo.

Mheshimiwa Naibu Spika, nashauri ari iongezwe kwenye shule za misingi kongwe pamoja kuhakikisha kila kata ina kituo cha afya na kila kijiji kina zahanati. Pongezi pia kwa Mheshimiwa Waziri na Manaibu wake wote pamoja na watendaji wa Wizara ambao wanafanya kazi kubwa ya kutoa huduma kwa wananchi.

Mheshimiwa Naibu Spika, aidha, naomba niwapongeze aliyekuwa Mkuu wa Mkoa wa Mara - Mheshimiwa Said Mtanda na Mkuu wa Wilaya ya Tarime - Kanali Michael Mtenjele ambao kwa sasa wamehamishwa vituo vya kazi, nawatakia kila la kheri huko waendako na utendaji mwema katika kulijenga Taifa letu.

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, vilevile nitumie fursa hii kuwakaribisha Mkuu wa Mkoa mpya wa Mara Kanali Evans Mtambi pamoja na Mkuu wa Wilaya mpya wa Tarime - Kanali Maulid Surumbu, karibuni sana na tunawahakikishia ushirikiano uliotupa kwa maendeleo ya Mara yetu na Tarime yetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, mwisho, napenda kumpongeza Mkurugenzi wa Mji wa Tarime Mheshimiwa Gimbana Ntavyo kwa namna alivyosimamia utendaji wenye ufanisi na weledi kwenye halmashauri yetu hata kupelekea kuongezeka kwa mapato, usimamizi bora wa miradi ya kimkakati kama soko kuu la Tarime, miradi mbalimbali inayoletwa na Serikali Kuu pamoja na kuongeza mapato ya ndani. Haya yote yamewezekana kwa kuimarisha ushirikiano chanya na watendaji walio chini yake na kwa kweli utendaji na ufanisi kwenye usimamizi wa miradi ya maendeleo tunaouona hata Kamati ya LAAC pamoja na Mheshimiwa Waziri Mkuu walivutiwa na utekelezaji wa miradi mbalimbali hasa Soko Kuu na Jengo la Halmashauri ya Mji wa Tarime.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba sasa kuchangia maeneo matatu kwenye Wizara hii muhimu kwa maendeleo ya wananchi wetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, ili nchi iendelee lazima kama Taifa tuwekeze kwenye elimu na afya kuanzia ngazi za mitaa na vitongoji, lakini pia kuhakikisha kuwa makundi maalum yanazingatiwa kwenye miundombinu ya shule, zahanati, vituo vya afya, hospitali za miji, wilaya na mkoa.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye sekta ya elimu, Halmashauri ya Mji wa Tarime inazo changamoto mbalimbali kama ambavyo naenda kuainisha:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza, shule za sekondari. Uhitaji wa kupandisha hadhi Shule ya Sekondari ya Mogabiri ili iwe ya

18 APRILI, 2024

kidato cha tano na cha sita. Umuhimu wa hii shule kuwa ya kidato cha tano na sita ni ili kutoa fursa kwa mabinti zetu wanaomaliza kidato cha nne waweze kujiunga hapa na kupunguza idada ya Watanzania wanaokosa fursa ya kujiendeleza, maana kwa sasa tuna shule moja tu ya kidato cha tano na sita ambayo ni *Tarime High School*, hii ni shule ya wavulana tu na inafanya vyema sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, hii Shule ya Sekondari Mogabiri ina miundombinu tayari wezeshezi kama vile zahanati, mabweni mawili ambayo yapo kwenye hatua ya umaliziaji, madarasa mawili, visima viwili vya maji. Vilevile taratibu zote zipo tayari na tulishawasilisha maombi. Hivyo tunaomba sana Serikali ipandishe shule hii hadhi na maombi haya yamedumu kwa takribani miaka saba. Hivyo tunaomba Serikali izingatie hoja hii kwa uzito wako.

Mheshimiwa Naibu Spika, kine ni suala zima la wanafunzi kukatisha masomo (*drop out*) kwa sababu mbalimbali kulingana na ziara niliyofanya kwenye sekondari zote zilizopo ndani ya Halmashauri ya Mji, niligundua kuwa watoto wetu wengi wanakatisha masomo kwa upande wa wanafunzi wa kiume ni kutokana na umbali mrefu sanjari na kuona bora wajiuge na vikundi vya ku-*bet*, kufanya biashara migodini na vibarua ama kuvuta bangi na kwa wanafunzi wa kike wengi wao hukatisha masomo sababu ya umbali mrefu, kulagaiwa na kupata ujauzito na/au kuolewa.

Mheshimiwa Naibu Spika, moja ya suluhisho la kupunguza au kuondoa kabisa *drop out* kwenye shule zetu ni kwa kujenga *hostel* kwenye shule zote za kata ambazo mwanafunzi anawajibika kutembea muda mrefu. Katika Halmashauri ya Mji wa Tarime kwa kuanzia, tunaomba Shule ya Sekondari Nyagisese ambayo ni shule mpya kabisa, ina miundombinu yote kama vile madarasa ya kutosha na ya kisasa, maabara za masomo yote lakini haina wanafunzi wa kutosha sababu ya umbali. Hivyo tunaomba Serikali itutengee fedha kwa ajili ya ujenzi wa bwalo na mabweni mawili ambapo tukipata kwa mwaka huu

18 APRILI, 2024

wa fedha itasaidia sana, maana shule hii ipo nje ya mji na ni mbali na makazi ya wananchi.

Mheshimiwa Naibu Spika, hili ombi tuliwakilisha wakati wa ziara ya Waziri Mkuu aliyoifanya mwezi Februari mkoani Mara. Hivyo tunaomba kupatiwa fedha kwa ajili ya ujenzi wa mabweni na bwalo kinyume na hapo itakuwa ni uharibifu wa rasilimali maana kiuhalisia hakuna mtoto atakayesoma pale. Mahudhurio yatakuwa hafifu sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, pili ni shule za msingi; Shule ya msingi Magufuli Maalum ni shule ambayo ipo kwa ajili ya watoto wenye mahitaji maalum kama vile watoto wenye ulemavu wa akili, ulemavu wa kuona na ulemavu wa kusikia. Shule hii ina jumla ya wanafunzi 120 ambapo wavulana ni 63 na wasichana ni 57 kati ya hao wanafunzi wenye ulemavu waakili ni 51 (wavulana ni 51 na wasichana 40), ulemavu wa kusikia ni 22 (wavulana nane na wasichana 14) na ulemavu wa kuona ni saba (wavulana ni wanne na wasichana watatu). Pamoja na kwamba shule hii ambayo imekuwa mkombozi kwa watoto wenye mahitaji maalum ambao wamekuwa wakibaki nyumbani na kukosa haki yao ya kupata elimu, inakabiliwa na changamoto zifuatazo:-

(i) Kukosekana kwa gari ambalo lingetumika kuwafuata watoto hasa wanaoishi maeneo ya mbali na shule, kwa sasa wanatumia bajaji ambayo haikidhi mahitaji na hivyo kupelekea watoto wengi kukosa fursa maana hawawezi kuja shuleni na kwa mazingira ya mji wa Tarime hauna huduma za daladala na hata kama zingekuwepo isingeweza kuwabeba watoto hawa wenye mahitaji maalum.

(ii) Uzio kwa ajili ya kuimalisha usalama wa watoto wawapo maana ilivyo sasa na upungufu wa wafanyakazi inakuwa siyo salama kwa watoto hawa kwani wanaweza ondoka shuleni na kusababisha matatizo makubwa kwa jamii na kwa watoto wenyewe.

18 APRILI, 2024

(iii) Chumba cha matibabu kwa ajili ya huduma ya kwanza ikiwa ni pamoja na kupatiwa wataalamu wa mazoezi na matamshi. Kwa sasa watoto hawa wanasoma kwenye mazingira magumu sana ambapo walimu unakuta tena ndio wanatumika kutoa huduma hii ambayo siyo sawa.

(iv) Bweni la wavulana ikiwa ni pamoja na kumalizia bweni la wasichana ambalo limekamilika imebakia hatua za umaliziaji na kuweka vitanda. Ujenzi wa bweni hili ni muhimu sana maana utasaidia kuongeza uangalizi kwa watoto hawa na kupelekea ufanisi katika mafunzo yao na usalama wao.

(v) Mahitaji ya bwalo, jengo la utawala pamoja na walau nyumba tatu za walimu ikiwa ni moja kwa kila kundi la mahitaji maalum kwa maana ya walemavu wa akili, kuona na kusikia.

(vi) Mashine ya kubadilisha maandishi ya kawaida kwenda kwenye nukta nundu kwa maana ya *embosser machine*.

(vii) Mahitaji ya haraka ya walimu kwa maana kwa sasa tuna walimu 12 tu kati ya walimu 25 wanaohitaji.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna upungufu wa walimu katika kada zote za mahitaji maalamu kama ifuatavyo; walimu wanne kwa ajili ya wanafunzi wenye ulemavu wa akili, walimu watatu kwa wanafunzi wenye ulemavu wa kuona na walimu sita kwa wanafunzi wenye ulemavu wa kusikia.

Mheshimiwa Naibu Spika, hii shule ni dhahili Serikali lazima iipe kipaumbele hata ikiwezekana watupe fedha za *BOOST* ili kuweza kukamilisha changamoto za miundombinu kama ambavyo nimeainisha hapo juu, vilevile Serikali ione umuhimu wa kuleta wataalamu waliombwa na walimu.

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, Shule za Msingi za Ronsoti pamoja na Bomani ni muhimu sana zikajengwa maana kwa sasa watoto wanaotoka maeneo haya wanagongwa na magari wanapovuka barabara kwenda kusoma upande wa pili kwenye shule ambazo zipo mitaa mingine, kwa mfano wanafunzi wanaosoma Shule ya Msingi Tarime wanatoka Mtaa wa Ronsoti ambapo tumepoteza wanafunzi wengi wakiwa wanavuka barabara kuu ya Mwanza kwenda Kenya na pia wanafunzi wanaosoma Shule ya Msingi Buhemba wakitokea Bomani wakiwa wanavuka barabara kuu inayoingia Tarime Mjini wanagongwa na kupoteza maisha.

Mheshimiwa Naibu Spika, ni wakati sasa Serikali kwenye mwaka wa fedha 2024/2025 tuweze kupata fedha za *BOOST* ili tuweze kujenga hizi shule mbili, kwa maana halmashauri imetenga fedha za mapato ya ndani kwa ajili ya ujenzi wa shule za Sekondari za Ikolo na Sabasaba.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa upande wa Halmashauri ya Wilaya ya Tarime kuna shule kongwe za msingi ambazo kwa kweli ni hatarishi kwa maisha ya watoto wetu pamoja na walimu, kwani majendo mengi yamebomoka, ni mafupi na hayana hadhi ya kuwa shule za msingi.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa nyakati tofauti nimesimama na kuongelea kuhusu shule hizi hususan Shule ya Msingi Kiongera, Kikomori na Nyabirongo zilizopo Kata ya Susuni ambazo ni kongwe na chakavu sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, nilienda mbali na kuleta vielelezo mbalimbali kama picha na video kuonesha uchakavu wa Shule ya Msingi Nyabirongo ambayo ni hatarishi sana na hawajawahi kupata fedha zozote zile toka Serikalini, tunaomba sana kwa mwaka huu wa fedha 2024/2025 Serikali iweze kutupatia fedha za *BOOST* ili kunusuru maisha ya hawa wanafunzi wa Shule ya Msingi Nyabirongo. Vielelezo na maombi nilipeleka kwa Katibu Mkuu wa Wizara pamoja na aliyekuwa Naibu Waziri Mheshimiwa Ndejembu.

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, eneo lingine la mchango wangu ni kuhusu malalamiko ya muda mrefu ya mapunjo kwa walimu kwenye kupandishwa madaraja na kulipa mishahara/maslaha stahiki.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye ziara yangu ya kikazi niligundua kuna walimu wengi hawajalipwa, mfano Mwalimu Samwel Mwita Mogaiga wa Shule ya Msingi Buhemba iliyopo Halmashauri ya Mji wa Tarime ambaye tarehe 01 Aprili, 2013 alipewa cheo cha *TGTS D* mshahara ukabadilika mwezi wa nane, hakuwahi kulipwa licha ya kudai bila mafanikio. Baada ya hapo, tarehe 01 Mei, 2019 akapewa cheo cha *TGTS E* akabadilishiwa mshahara tena mwezi wa nane, lakini hajawahi kulipwa na hajui atalipwa lini hizi stahiki zake.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa upande wa afya Hospitali ya Halmashauri ya Mji wa Tarime imekuwa na changamoto kubwa ya kuweza kumudu uhitaji mkubwa wa kuhudumia wananchi wanaotoka nje ya Mji wa Tarime ambao kwa kweli ni mzigo na unapoka haki ya wananchi wa Tarime Mji kupata huduma stahiki. Tunapokea wagonjwa kutoka Halmashauri ya Wilaya ya Tarime, Wilaya ya Rorya, baadhi kutoka Wilaya ya Serengeti na wengine kutoka nchi jirani.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa masikitiko hospitali hii ambayo ilitakiwa kupandishwa hadhi na kuwa ya wilaya na siyo mji ili kuweza kupata mgao halisia kuliko ilivyo sasa. Mfano Kituo cha Afya cha Magena kilichopo Kata ya Nkende, Halmashauri ya Mji kwa mwezi Oktoba na Novemba, 2023 wanawake waliojifungulia pale walikuwa 59 kati ya hao 33 sawa na 56% walitoka *Tarime DC* huku 26 sawa na 44% tu ndio waliotoka *Tarime TC* hii ni kutokana na jiografia ya majimbo haya mawili kwa maana Kata ya Susuni na Mwema za *Tarime DC* hazina vituo vya afya na hivyo kituo au hospitali iliyo karibu ni Kituo cha Afya cha Magena na Hospitali ya Tarime Mji.

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, ndiyo maana niliwahi kuiomba Serikali kutujengea kituo cha afya kwa kupandisha hadhi Zahanati ya Kiongera kuwa kituo cha afya kwa Kata ya Susuni sanjari na kujenga Kituo cha Afya kwenye Kata ya Mwema. Hii itapunguza mzigo kwa Kituo cha Afya Magena, lakini kwa upande wa Hospitali ya Miji wanawake waliojifungua ni 1059 kati ya hao 386 sawa na 36% walitoka nje ya *Tarime TC* kati ya Oktoba na Desemba, 2023.

Mheshimiwa Naibu Spika, ombi letu tuongezewe gari moja la wagonjwa kutokana na kupokea wagonjwa wengi kutoka Halmashauri ya Wilaya ambao hulazimika kuwapeleka Mwanza kwa Rufaa kwenda Hospitali ya Bugando. Pia Serikali iweze kutuongezea fedha za dawa kutokana na asilimia kubwa kulipwa kutokana na idadi kubwa ya watu waliopo 70 *MSD* na 60 *Busket Fund*.

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya mchango wangu huu ambao nina imani utafanyiwa kazi naomba kuwasilisha.

MHE. TUMAINI B. MAGESSA: Mheshimiwa Naibu Spika, nawapongeza Waziri na Naibu Mawaziri bila kusahau wataalamu wakiongozwa na Katibu Mkuu.

Mheshimiwa Naibu Spika, uwezo wa *TARURA* kuhudumia miundombinu ya Jimbo la Busanda unahitaji kuongezwa. Viongozi wa *TARURA* Makao Makuu, mkoa na wilaya wanafanya vizuri lakini ufinyu wa bajeti ni changamoto kwenye utekelezaji wa miradi, kwa mfano kuna uhitaji wa madaraja makubwa mawili; Nyamwilolelwa (Saragulwa) Jimboni Busanda kwenda Nyamwilimilwa (Jimboni Geita) lenye thamani ya shilingi bilioni 1.6 na Isima (Nyakasoma) Jimboni Busanda kwenda Chibumba (Jimboni Chato) lenye thamani takribani shilingi bilioni 2.0.

MHE. DKT. JOHN D. PALLANGYO: Mheshimiwa Naibu Spika, kutokana na ufinyu wa muda na idadi kubwa ya wachangiaji

18 APRILI, 2024

kwenye bajeti ya Ofisi ya Rais, TAMISEMI, naomba kwa ridhaa na ruhusa yako nitoe mchango wangu kwa maandishi.

Mheshimiwa Naibu Spika, nianze na pongezi; awali ya yote naomba kumpongeza Waziri Mheshimiwa Mchengerwa kwa hotuba nzuri, lakini pia kwa kazi nzuri anayofanyia Taifa hili pamoja na wasaidizi wake Naibu Mawaziri Mheshimiwa Dkt. Dugange na Mheshimiwa Zainab Katimba pamoja na watendaji wote Wizarani.

Mheshimiwa Naibu Spika, kipekee kabisa naomba kutoa shukrani na pongezi nyingi kwa niaba ya wananchi wa Jimbo la Arumeru Mashariki kwa Mheshimiwa Rais Dkt. Samia Suluhu Hassan kwa kutupatia fedha nyingi (mabilioni ya fedha za Kitanzania) katika kipindi kifupi cha miaka mitatu ya uongozi wake kwa ajili ya miradi ya maendeleo katika sekta zote za maji, elimu, (tumepata madarasa mengi na shule mpya saba), barabara, afya, nishati (umeme wa REA), kilimo na kadhalika, na wakati tukipokea fedha nyingi jimboni miradi ya kimkakakati kitaifa ya Bwawa la Nyerere, SGR na uboreshaji wa Shirika la Ndege la Tanzania kazi imekuwa inaendelea kwa ufanisi wa hali ya juu bila kusimama kwa sababu ya muda naomba kutoa shukrani na pongezi hizi bila takwimu.

Mheshimiwa Naibu Spika, changamoto; pamoja na shukrani na pongezi hizo hapo juu naomba kuwasilisha changamoto tulizo nazo jimboni Arumeru Mashariki kama ifuatavyo:-

Kwanza ni kuhusu barabara; changamoto kubwa tuliyonayo Arumeru Mashariki ni barabara na hii inatokana na hali ya kijiografia ambayo siyo rafiki kwa barabara za vumbi na changarawe. Tiba pekee ni barabara za lami au teknolojia nyingine ya tabaka gumu. Aidha, tunaishukuru Serikali imeanza kutujengea barabara ya lami inayotokea Sangis kwenda Akheri hadi Ndoombo. Tatizo ujenzi unaendelea kwa kusuasua sana, tunaenda kumaliza mwaka wa pili na kazi iliyomalizika mpaka

18 APRILI, 2024

sasa ni mita 900 na mkandarasi anaendelea na mita 700 zilizotengewa fedha mwaka huu wa 2023/2024.

Mheshimiwa Naibu Spika, nashauri *TARURA* waongezewe fedha ili waweze kutekeleza mradi huu kwa wakati. Aidha, tunaomba pia barabara zifuatazo ziwekwe kwenye mpango:-

- (a) Leganga kwenda Mulala hadi Songoro;
- (b) Sangisi hadi Seela; na
- (c) Barabara ya mchepuko (*ring road*) toka *Peace point* (daraja la Mto Nduruma kupitia Nkoanrua, Akheri, Seela, Poli, Nkoaranga, Mulala hadi Ngurdoto).

Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu ahadi za viongozi wakuu; zifuatazo ni barabara zilizoahidiwa kujengwa kwa kiwango cha lami na viongozi wakuu nyakati tofauti walipofanya ziara jimboni ambazo ni kilometa tano za barabara za lami Mji Mdogo wa *Usa River* (Hayati Dkt. Magufuli mwaka 2015); kilometa 33 za barabara King'ori kuanzia Malula Kibaoni hadi Ngarenanyuki (Hayati Dkt. Magufuli mwaka 2020); na kilometa saba za barabara kutoka Kikatiti hadi Sakina (Waziri Mkuu Mheshimiwa Kassim Majaliwa mwaka 2023).

Mheshimiwa Naibu Spika kwa upande wa miradi ya kimkakati; Halmashauri ya Meru mpaka sasa haina mradi wowote wa kimkakati kwa ajili ya kuongeza mapato. Mwaka 2019 mradi wa stendi ya mabasi eneo la Madira uliondolewa dakika za mwisho kabla ya kuanza utekelezaji.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu michoro kwa ajili ya mradi wa soko la kisasa eneo hilo hilo la Madira imewasilishwa Wizarani tangu mwaka 2023. Nashauri mchakato wa kutekeleza mradi huo uharakishwe.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kuwasilisha na naunga mkono hoja.

18 APRILI, 2024

MHE. JOSEPH M. MKUNDI: Mheshimiwa Naibu Spika, nampongeza sana Mheshimiwa Rais Dkt. Samia Suluhu Hassan kwa kazi kubwa na mambo mengi makubwa aliyofanya kwa jimbo la Ukerewe katika sekta mbalimbali. Pia nampongeza Mheshimiwa Waziri na wasaidizi wote katika Wizara. Hata hivyo nina ushauri na maombi kadhaa kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza nianze na maombi ya kutekelezwa kwa ahadi ya ujenzi wa kilometa mbili za barabara ya lami eneo la Bwisya iliyotolewa na Mheshimiwa Waziri Mkuu mwaka 2020; pili, kukamilishwa kwa maboma yaliyoanzishwa na wananchi kwenye Sekta ya Elimu na Afya jimboni Ukerewe; tatu, fedha za dharura kwa ajili ya kurekebisha miundombinu iliyoharibiwa na mvua ikiwemo barabara ya Bwisya - Nyamanga – Kome; na nne, kusaidia upatikanaji wa watumishi ili kukabiliana na upungufu uliopo kwenye Sekta za Afya na Elimu.

Mheshimiwa Naibu Spika, ushauri; Wizara isimamie vyema rasilimali zote zinazoletwa wilayani kuhakikisha zinasimamiwa vizuri; Wizara ikemee vitendo vya watendaji wenye madaraka kuwanyanyasa watumishi wasiokubaliana nao kimaslahi katika miradi jambo linalowakatisha tamaa watumishi, na kwa mfano, kuna mambo kadhaa yanayoendelea katika Ofisi ya Mkurugenzi dhidi ya watumishi wilayani Ukerewe inawakatisha tamaa na kuathiri ufanisi katika utendaji wao na baadhi kufanya jitihada za kuhamu na kuathiri maisha ya wananchi.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kuwasilisha.

MHE. KATANI A. KATANI: Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kuchukua nafasi hii kumshukuru Mwenyezi Mungu, Muumba wa Mbingu na Ardhi, kwa uhai na siha njema inayonipelekea kufanya shughuli zangu za uwakilishi kwa ufanisi mkubwa sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, nimpongeze sana Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Dr.Samia suluhu

18 APRILI, 2024

Hassan kwa uchapaji Kazi wake mzuri na uliotukuka kwa taifa lake na watu wake, mh.spika tangu tupate uhuru wa taifa hili nakuwa na Marais kadhaa waliomtangulia lakini hajapata kutokea Rais amefanya mambo mengi makubwa kwa muda mfupi tena yanayogusa maisha ya kila siku ya mtanzania, mh.spika namshukuru sana Mheshimiwa Rais kwa haya yafuatayo:-

- (i) Kukamilisha mradi mkubwa wa bwawa la Mwalimu Nyerere;
- (ii) Kuendeleza ujenzi wa mradi mkubwa wa SGR;
- (iii) kuendeleza mradi wa daraja la Busisi kule Mwanza;
- (iv) Ujenzi wa hospital za rufaa za Kanda;
- (v) Ujenzi wa vituo vya afya nchi mzima;
- (vi) Ujenzi wa madarasa na shule mpya; na
- (vii) Ujenzi wa barabara za ndani ya mikoa na wilaya kupitia *TARURA* na *TANROADS*.

Mheshimiwa Naibu Spika, naishukuru sana Wizara hii ya TAMISEMI kwa kumkabidhi Waziri, Mheshimiwa Mohamed Mchengerwa, kwani kijana huyu ingekuwa mchezaji wa timu ya mpira wa miguu, basi ni kiungo mkabaji na mchezeshaji mfano wa Haridi Aucho wa *Dar Young African* maana pasipo kiungo huyu basi ushindi wa Yanga unakuwa mgumu sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, kadhalika TAMISEMI isipofanya vizuri, basi hata Wizara nyingine haziwezi kuonekana. Hakika Mheshimiwa Rais hajakosea kwa uteuzi huu bora kabisa.

Mheshimiwa Naibu Spika, nawapongeza Manaiibu Mawaziri wote wawili wa TAMISEMI kwa namna wanavyoweza kumsaidia kwa umakini mkubwa Mheshimiwa Waziri wa TAMISEMI. Pamoja na mazuri yote, bado jimbo langu la Tandahimba lina changamoto zifuatazo:-

Kwa upande wa Tarura kuna changamoto ya barabara yenye umbali wa Kilometa 1.5 kutoka Luagala - Liponde barabara

18 APRILI, 2024

ambapo Mtendaji Mkuu wa TARURA, *Engineer Seff* anaifahamu ubovu wake na sasa imefika miaka saba barabara hii haijajengwa kwa kiwango cha lami. Kama barabara hii haitapangiwa bajeti, basi nakusudia kushika shilingi.

Mheshimiwa Naibu Spika ipo barabara kutoka Mahuta - Lipalwe Kilometa 10.5. Barabara hii TARURA wameitembelea na kuahidi kujenga kwa kiwango cha lami, pamoja na kufanya *feasibility study* na kutangaza tenda, lakini mpaka sasa hakuna kinachoendelea. Naomba kufahamu *status* ya utekelezaji wa mradi wa barabara hii.

Kwa upande wa Sekta ya Afya, naishukuru sana Serikali kwa kutupatia fedha zilizotuwezesha kujenga vituo vya afya vinne. Pamoja na kupata fedha hizo, bado jimbo hili lina kata thelathini na mbili na tarafa saba, hivyo upo uhitaji mkubwa wa vituo vya afya. Namwomba Mheshimiwa Waziri nipate fedha ya kujenga vituo vya afya angalau kila Makao Makuu ya Tarafa. Pamoja na uwepo wa vituo vya afya hivyo, ipo changamoto ya watumishi wa kada hii ya afya. Kwa hiyo, naiomba Serikali kutuongezea watumishi katika kada hii.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye sekta ya elimu, naishukuru sana Serikali kwa kutupatia fedha zilizotuwezesha kujenga madarasa zaid ya 128 na shule ya sekondari moja mpya. Hata hivyo, bado kuna kata ya Mkwedu haina shule ya sekondari. Naiomba Serikali itenge fedha kwa ajili ya ujenzi wa shule ya sekondari katika kata hii.

Baada ya maelezo haya, naungo mkono hoja.

NAIBU SPIKA: Naibu Waziri wa Fedha, dakika tano, jiandae Waziri wa Elimu.

NAIBU WAZIRI WA FEDHA: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana kwa kunipa fursa hii. Nianze kwa kuunga mkono hoja. Katika

18 APRILI, 2024

hayo yote, naomba kuwapongeza sana Waheshimiwa Wabunge ambao wamesimama kuchangia na wale ambao labda wanachangia kwa maandishi. Nawaahidi kwamba michango yao tumeichukua na tunaenda kuifanyia kazi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Waheshimiwa Wabunge kila mmoja ambaye amesimama hapa leo na jana walikuwa wanazungumzia na kutoa ushuhuda wa kazi nzuri ambayo inafanywa na Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Mheshimiwa Rais amefanya mengi na kila mmoja ni shahidi kwamba utumishi wake ni ule utumishi uliotukuka. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa sababu ya muda, nitazungumza na kutoa ufafanuzi katika maeneo machache ambayo Waheshimiwa Wabunge wenzangu wameyasemea kwa uchungu kabisa. Kila Mbunge aliyesimama alikuwa anaonekana anazungumza kwa uchungu kabisa hasa katika masuala ya barabara na miundombinu mingine kama vile madaraja. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Wabunge walio wengi wamezungumzia kuhusu fedha ya dharura ya *TARURA*. Ninachotaka kusema ni kwamba Serikali inaendelea kufanya tathmini juu ya uharibifu huo mkubwa ambao umetokea katika wilaya na halmashauri zetu wa barabara ikiwemo barabara na madaraja.

Mheshimiwa Naibu Spika, ninataka kusema kwamba Serikali imechukua hatua kubwa sana kwa kuingiza au kutuma au kuweka shilingi bilioni 61.3 kwa upande wa *TARURA* na shilingi bilioni 74.9 kwa upande wa *TANROADS*. Fedha hii itaendelea kutolewa siku hadi siku mpaka tuhakikishe kwamba miundombinu hiyo imerudi katika uhalisia wake. Naomba niwahakikishie Waheshimiwa Wabunge kwamba fedha hii itaenda kutolewa kwa wakati kabla ya mwaka huu wa fedha kumalizika. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo la pili, Waheshimiwa Wabunge wamehitaji ufafanuzi kuhusu ununuzi wa kazi zilizotekelezwa na bajeti ya nyongeza ya shilingi bilioni 350. Suala hili Wizara ya Fedha tumekaa na wenzetu wa Ofisi ya Rais, TAMISEMI na tumekubaliana kwamba mchakato wa manunuzi uanze ndani ya robo hii ya mwaka. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, mchakato wake wa utekelezaji wa suala hili la shilingi bilioni 350 utanza robo ya kwanza ya mwaka 2024/2025, yaani nakusudia kusema kuanzia Julai. Kwa hiyo, nawahakikishia Waheshimiwa Wabunge kwamba fedha hii ipo na itaendelea kutolewa kwa ajili ya utekelezaji wa miundombinu yetu ya barabara na madaraja kama ilivyopangwa na sekta inayohusika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Waheshimiwa Wabunge wote ambao wametoa hoja zao, Serikali imezipokea na tutaenda kuzifanyia kazi. Ahsante sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Waziri wa Elimu, dakika kumi.

WAZIRI WA ELIMU, SAYANSI NA TEKNOLOJIA: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru sana kwa kupata fursa hii ya kuchangia hotuba hii nzuri ya Ofisi ya Rais, TAMISEMI. Napenda kutangulia kusema kwamba naunga mkono hoja. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naungana na Wabunge wengine wote kutoa shukrani na pongezi nyingi sana kwa Mheshimiwa Mchengerwa, Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, TAMISEMI pamoja na Manaibu wake, Mheshimiwa Dkt. Dugange na Mheshimiwa Zainab Katimba pamoja na timu yote ambayo inafanya kazi TAMISEMI. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naungana vilevile na Waheshimiwa Wabunge wote kuipongeza Serikali inayoongozwa na Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wetu mwenyewe

18 APRILI, 2024

kwa mwelekeo wake katika kuhakikisha kwamba anapeleka fedha nyingi zaidi katika halmashauri. Kama alivyosema Mbunge mmoja hapa, ni kweli sisi tushindwe tu. Kila halmashauri, kila Jimbo, kila wilaya kuna miradi ya kutosha kuisemea, kujisemea, kujipigia kampeni na kumpigia Rais wetu kampeni kwa sababu kazi iliyofanyika ni kubwa sana katika maeneo yote; elimu, afya, *TARURA* na kadhalika, pamoja na changamoto nyingine zote ambazo zimetajwa hapa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kuelezea kidogo kuhusu elimu kwa sababu kama tunavyofahamu wote hapa shule zetu za awali mpaka *Form Six* zinamilishwa na Serikali kupitia TAMISEMI na sisi Wizara ya Elimu vilevile tuna jukumu kubwa la elimu. Kwa hiyo, suala la uratibu kati yetu sisi hapa ni muhimu sana. Napenda kulieleza hili kwanza kwa sababu kuna Mbunge mmoja kaeleza vizuri sana hapa, kwamba tuimarisha ugatuzi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nawahakikishia kwamba kuna uratibu mzuri sana unafanyika kati ya Ofisi ya Rais, TAMISEMI na Wizara ya Elimu. Napenda sana kumshukuru ndugu yangu Mheshimiwa Mchengerwa kwa kweli kwa kufanya kazi kwa karibu sana na sisi, na sisi kufanya kazi kwa karibu sana na yeye na wataalam wetu kuhakikisha kwamba tunasukuma maendeleo ya elimu na hasa mageuzi ya elimu ambayo tunajua yako njiani. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, labda nielezee kidogo mambo mawili katika mageuzi ya elimu na jinsi ambavyo ukaribu wetu utatusaidia kusonga mbele. Kama mnavyofahamu Waheshimiwa Wabunge, Bunge lako Tukufu linafahamu kwamba Mheshimiwa Rais wetu alivyohutubia Bunge hapa tarehe 22 mwezi Aprili, 2021 aliahidi Watanzania kupitia Bunge hili kwamba Serikali yake itafanya mageuzi makubwa sana katika elimu. Kazi hiyo imeanza. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna mambo mawili makubwa kati ya mengine yote ambayo yanafanyika, ningependa niyataje. Moja, elimu ya sekondari kuanzia sasa hivi itakuwa na mikondo miwili; mkondo wa elimu jumla na mkondo wa elimu ya amali. Elimu ya amali ni kile ambacho tunakiita ufundi na ufundi stadi. Ufundi ni mambo ya uhandisi na kadhalika na ufundi stadi ni pamoja na kilimo, michezo, muziki na kadhalika. Kwa hiyo, *element* moja kubwa sana ya mageuzi ni hiyo mikondo miwili, nitaelezea baadaye kidogo. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, pili, ni kwamba, ikifika 2027 elimu ya lazima Tanzania itakuwa miaka kumi, kwamba mtoto lazima akae shuleni kuanzia Darasa la Kwanza mpaka afike *Form Four* kwa lazima. Sasa nitaeleza jinsi ambavyo tumeratibu pamoja na wenzetu wa TAMISEMI kuhakikisha kwamba haya tutayafanikisha na kama wanavyosema Waswahili, penye nia pana njia.

Mheshimiwa Naibu Spika, tuanze na elimu ya amali. Tumemsikia Mheshimiwa Waziri Mchengerwa amesema, tayari tumeshafanya mpango, fedha zipo kwa ajili ya kujenga shule 100 za elimu ya amali. Hapa labda nifafanue, ni shule 100 za elimu ya amali nyanja ya uhandisi kama ilivyo *Tanga Tech, Ifunda Tech, Bwiru Tech, Mtwara Tech* na kadhalika. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, tumekubaliana timu zetu zitaondoka kwenda kukagua shule za ufundi duniani huko kuhakikisha kwamba hata tunachokitoa sasa hivi *Tanga Tech, Moshi Tech* na kadhalika, tunakiboresha kuendana na hali halisi ilivyo sasa hivi. Katika hizo shule 100, Mheshimiwa Waziri ameahidi kwamba 26 zitakuwa tayari kuchukua wanafunzi ikifika 2025. Ujenzi wa shule 100 unaanza mara moja katika maeneo yote. Sehemu ambazo zimechaguliwa za awali ni katika zile wilaya au halmashauri ambazo zina jimbo zaidi ya moja halafu VETA imeenda kwenye jimbo moja, jimbo lingine halikupata VETA. (Makofi)

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, mwelekeo wetu ni kwamba wale Waheshimiwa Wabunge ambao walikuwa na mvutano mkubwa, mmoja kapata VETA, mwingine hakupata VETA, Mheshimiwa Mchengerwa na timu ya TAMISEMI inawapelekea shule ya ufundi kwa maana ya elimu ya amali ya uhandisi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kama nilivyosema, fedha zipo. Penye nia pana njia. Januari tunaanza kuchukua katika shule 26, huo ni upande wa elimu ya amali. Sasa upande huu mwingine wa kuchukua wanafunzi wote wasome mpaka *form four*, kazi hii imefanyika kwa muda mfupi na timu ya TAMISEMI na timu ya Wizara ya Elimu. Kitabu hiki kimeainisha shule zote hapa nchini. Kimeangalia ni shule zipi za msingi zina eneo la kutosha na watu wa kutosha kuongezea kujenga shule ya sekondari katika eneo lile lile; kimeangalia ni shule ngapi za sekondari ambazo zina eneo la kutosha na watu wa kutosha kujenga shule ya msingi kwa sababu itabidi tuwe na shule ambazo hapo hapo unapoanzia darasa la kwanza mpaka la sita wakati huo na *form one* mpaka *form four*.

Mheshimiwa Naibu Spika, kitabu hiki kinaenda kufanyiwa uhakiki, naamini na Waheshimiwa Wabunge watapata fursa ya kuangalia na fedha tumekubaliana kwamba tutaharakisha matumizi ya fedha za mradi wa *BOOST* na mradi wa *SEQUIP* tuweze kumaliza kutumia zile fedha mapema kuliko ilivyopangwa ili ikifika 2027 tayari tuwe na miundombinu ya kutosha kwa ajili ya kuchukua wanafunzi wote kuanzia darasa la kwanza mpaka *form four*. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kitabu hiki vilevile, napenda kulieleza Bunge lako Tukufu kwamba kimeeleza na changamoto nyingine za walimu humu ndani ambazo Wabunge wengi sana wameeleza, uhaba wa walimu. Kimechanganua uhaba wa walimu vizuri na kuna mikakati pamoja na ajira ambazo sasa hivi zimeanza kuongezeka. Kwa mfano, kuna mkakati wa mwongozo

18 APRILI, 2024

wa kuwa na walimu wa kujitolea na taratibu za kupata walimu wa kujitolea. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna utaratibu katika sera mpya sasa hivi kwamba kila atakayemaliza ualimu atakuwa na wajibu wa kwenda kufanya kazi ya ualimu mwaka mmoja kama ambavyo ukimaliza *degree* ya udaktari unaenda kufanya udaktari kwa mwaka mmoja, chini ya uchunguzi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kufanya hivyo, itapunguza uhaba wa walimu na pia itatusaidia kuhakikisha kwamba tunawafahamu wale walimu vizuri zaidi, tunaangalia maadili yao na uwezo wao wa kufundisha kabla ya kuja kuomba shughuli za kuweza kuajiriwa. Kwa hiyo, taarifa zote hizi humu zipo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kusema kazi ya mageuzi ni kubwa, ni mlima mrefu. Wakati taarifa ilipokamilika, Rais wetu alivyopelekewa mezani kwake, sisi wengine tukawa tunafikiria kwamba atasema subirini hapa kuna *SGR*, kuna bwawa la Mwalimu Nyerere, kuna miradi mingi, barabara za *TARURA* na kadhalika. Mheshimiwa Rais alisema; "Haya mageuzi yatagharimu fedha nyingi. Najua mtaanza kuja sasa kutaka fedha." Akanyamaza kwa muda, tukajua limeondoka hilo, akasema; "lakini ni mageuzi mazuri, katekelezeni, tutapata fedha." Tukajua waswahili wanavyosema, hiyo imeenda. Kwa hiyo, utekelezaji unaanza. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kama nilivyosema, mwaka huu tayari tumeshaanza utekelezaji wa mafunzo ya amali, lakini kwa shule za Serikali zilikuwa ni shule 28 tu zime-*qualify*, shule binafsi tunazo 68. Kwa hiyo, jumla ni shule 96. Hatutaki kukimbiza kuliko kujenga uwezo wa kufundisha elimu ya amali kwa namna inavyotakiwa. Pia hatutaki kwenda taratibu sana halafu baadaye watu wakachoka, wakasema mnazungumza tu hatuoni matokeo. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, napenda kutoa shukrani zangu za dhati kwa uongozi wa Mheshimiwa Mchengerwa na Manaibu wake na timu yake yote, kwa sababu pasipo Ofisi ya Rais, TAMISEMI kulibeba hili na kulichangamkia, sisi tungebaki kuongea sera kila siku hapa. Tungeongea sera, ingefika siku moja watu wangesema tumechoka kusikia maneno, tunataka vitendo. Sasa hivi tunaona vitendo vimeanza na napenda kuwaahidi, kwa kushikamana sisi pamoja, chini ya uongozi wa Rais wetu, tutatoboa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri nakushukuru, isipokuwa nakuomba katika huo mpango mpya wa sera mpya ya walimu ambao mtawapa mwaka mmoja kuwachunguza, hawa ambao sasa hivi wapo kazini vilevile muwatazame na muwa-*accommodate* nao waajiriwe.

WAZIRI WA ELIMU, SAYANSI NA TEKNOLOJIA: Mheshimiwa Naibu Spika, labda nifafanue kidogo. Kwenye sera, utaratibu wa kuajiri walimu upo, bado hatujaanza kuutekeleza. Kwa hiyo, ajira zinazoendelea sasa hivi ni kwa utaratibu wa kawaida, hatimaye tutakuja kutoa mwongozo kwa kukubaliana na TAMISEMI na Utumishi taratibu za...

NAIBU SPIKA: Ahsante, nakushukuru.

WAZIRI WA ELIMU, SAYANSI NA TEKNOLOJIA: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante.

NAIBU SPIKA: Sasa namwita Mheshimiwa Zainab, dakika 20.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (MHE. ZAINAB A. KATIMBA): Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru kwa kupata nafasi ya kuchangia hoja iliyopo Mezani. Kwanza kabisa, napenda kuanza kumshukuru Mwenyezi

18 APRILI, 2024

Mungu kwa kunijaalia afya na siha njema na pia kutujaalia wote afya na siha njema mpaka wakati huu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pili, kwa upekee kabisa, napenda kuchukua nafasi hii kuendelea kumshukuru Mheshimiwa Rais, Dkt. Samia Suluhu Hassan kwa kuniamini katika dhamana hii ya Naibu Waziri, Ofisi ya Rais, TAMISEMI. Naendelea kumuahidi kwamba nitafanya kazi kwa bidii, kwa weledi na uadilifu. Pia, naomba kuchukua nafasi hii kumshukuru Mheshimiwa Waziri, Ofisi ya Rais TAMISEMI, Mheshimiwa Mohamed Mchengera kwa ulezi wake na uongozi wake makini na kunipokea katika Wizara. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pia namshukuru sana Mheshimiwa Dkt. Festo Dugange, Naibu Waziri, Ofisi ya Rais, anayeshughulikia masuala ya afya kwa ushirikiano wake mkubwa sana tangu nimeingia kwenye Wizara hii. Pia, natambua ushirikiano mkubwa sana wa Katibu Mkuu, Manaibu Makatibu Wakuu na watumishi wote wa Ofisi ya Rais, TAMISEMI, nawashukuru sana kwa mapokezi yenu. Nawashukuru sana kwa ushirikiano mkubwa mnaonipa ambao kimsingi nashindwa kuusimulia kwa maneno, nawashukuru sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba pia kuchukua fursa hii kumshukuru Mheshimiwa Spika na wewe Mheshimiwa Naibu Spika kwa malezi yenu na uongozi wenu kwetu sisi Wabunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Natambua mchango mkubwa sana wa Kamati ya TAMISEMI ikiongozwa na Mwenyekiti wake Mheshimiwa Dennis Londo. Natambua mchango na ushirikiano mkubwa sana wa Waheshimiwa Wabunge wote ambao mnatoa ushirikiano mkubwa sana kwa Ofisi ya Rais, TAMISEMI. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kipekee nachukua pia fursa hii kuwashukuru wanawake wote wa Mkoa wa Kigoma, wapiga kura wangu na wadau mbalimbali wa Mkoa wa Kigoma kwa ushirikiano wao na dua zao ambazo kimsingi zinanipa utulivu katika kutekeleza majukumu yangu. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, Waheshimiwa Wabunge wametoa hoja nyingi zinazogusa sekta ya elimu ya msingi na sekondari. Pia, wamezungumzia masuala ya barabara za wilaya, yaani *TARURA*. Ninachopenda kusema, kwanza tumepokea ushauri na maoni yote ya Waheshimiwa Wabunge na tunaahidi kuyafanyia kazi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Waheshimiwa Wabunge wengi wamezungumza kuhusu ukarabati wa shule kongwe na shule chakavu; na Wabunge wengi wametaka kufahamu kwamba kuna mikakati gani ya kuhakikisha kwamba shule hizi zinakarabatiwa kwa sababu zimechakaa sana? Nataka kuwafahamisha Waheshimiwa Wabunge kwamba tayari Serikali imekuwa ikifanya jitihada za kurekebisha shule hizi. Katika kipindi cha mwaka 2022/2023 mpaka mwaka 2023/2024 tayari Serikali imetumia jumla ya shilingi bilioni 70.39 kwa ajili ya ukarabati wa shule 793 za msingi na sekondari. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, habari njema ni kwamba Serikali haijaishia hapo. Kwa hiyo, katika mwaka wa fedha unaokuja Serikali itaendelea kufanya ukarabati katika shule kongwe kurekebisha miundombinu chakavu katika shule 50 za msingi. Kwa hiyo, Serikali inafahamu umuhimu wa kufanya marekebisho na ukarabati wa miundombinu katika shule hizi na itaendelea kufanya hii kazi katika mwaka wa fedha unaofuata. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Waheshimiwa Wabunge wengi wamezungumza kuhusu masuala ya ujenzi wa nyumba za watumishi hususan kwenye kada ya elimu. Tayari katika mwaka wa fedha huu unaoenda kwisha, kupitia miradi ya *SEQUIP* na *BOOST*, Serikali kupitia Ofisi ya Rais, TAMISEMI, imeendelea kujenga nyumba 253 kwa thamani ya jumla ya shilingi bilioni 25.26. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, habari njema ni kwamba, Serikali haitaishia hapo. Kwa kupitia hii miradi ya *SEQUIP* na *BOOST*, katika

18 APRILI, 2024

mwaka wa Fedha 2024/2025 Serikali imepanga kujenga jumla ya nyumba 562 za Walimu wa Sekondari na Msingi ambazo zitachukua familia 1,124. Kwa hiyo, naomba kuwahakikishia kwamba, Mheshimiwa Rais anatambua umuhimu wa kujenga nyumba za watumishi wetu na hususan kwenye kada ya elimu. Ndiyo maana zinapatikana hizi fedha kwa ajili ya utekelezaji wa ujenzi wa nyumba hizi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Waheshimiwa Wabunge wengi wamechangia kuhusiana na ujenzi wa mabweni. Waheshimiwa Wabunge wameeleza ni kwa namna gani kuna uhitaji mkubwa wa kuwa na mabweni katika shule zetu za sekondari na hasa zile za kutwa. Naomba kuwafahamisha Waheshimiwa Wabunge kwamba, katika mwaka huu wa fedha unaoisha 2023/2024, tayari Serikali imejenga jumla ya mabweni 519 nchi nzima yenye jumla ya gharama ya shilingi bilioni 67.41.

Mheshimiwa naibu Spika, katika mwaka wa fedha ujao, Serikali imetenga fedha kwa ajili ya kukamilisha mabweni 310. Katika mabweni hayo 310, mabweni 274 ni ya shule za sekondari na mabweni 36 ni ya shule za msingi. Aidha, Serikali itaendelea kuwashirikisha wananchi kupitia halmashauri kujenga hosteli kwenye shule za kutwa za kidato cha kwanza mpaka kidato cha nne kwa kadiri ya mahitaji yao. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Waheshimiwa Wabunge wametaka kufahamu Serikali ina mpango gani wa kuhakikisha miundombinu ya shule mpya inayojengwa na kukamilika ili ianze kutumika na kuepusha uchakavu, kwa sababu, shule nyingi pamoja na miundombinu mingi inajengwa katika hizi shule, lakini kwenye baadhi ya maeneo unakuta kuna madarasa hayatumiki na mwisho wake yale majengo yanaanza tena kuharibika.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye eneo hili, naomba kurejea maelekezo ya Mheshimiwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, ambaye amewataka Wakurugenzi wa Halmashauri zote

18 APRILI, 2024

kuhakikisha kuwa wanatumia utaratibu walioelekezwa wa kuhakikisha kwamba, miundombinu ya shule mpya za sekondari na msingi zilizojengwa inatumiwa na wanafunzi kuanzia Januari, 2025. Kwa hiyo, Waheshimiwa Wabunge, tayari Mheshimiwa Waziri, Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa ametoa maelekezo ambayo ni jukumu la halmashauri kuyazingatia ili haya majengo yote ambayo Mheshimiwa Rais, Dkt. Mama Samia Suluhu Hassan, ametoa fedha nyingi kuhakikisha yanajengwa, wanafunzi wetu wayatumie ili yawe na tija. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, vilevile Waheshimiwa Wabunge wamezungumza na wamechangia sana kuhusiana na suala la upandishaji wa hadhi wa shule zao kuwa kidato cha tano na sita. Kuhusiana na suala hili, Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa tayari imetoa maelekezo kwamba, halmashauri zifanye tathmini katika miundombinu yote kuangalia kama ni toshelevu na inakidhi mahitaji. Pale itakapothibitika kwamba miundombinu iliyojengwa inakidhi viwango na mahitaji, basi wawasilishe maombi kwenda Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kwa ajili ya kuomba kupandishwa kwa hadhi ya shule zao kuwa za kidato cha tano na sita.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, ni kuendelea tu kusisitiza kwamba, utaratibu upo, unafahamika, Wakurugenzi kwenye Halmashauri waweze kufanya utaratibu huo, wakamilishe, wapeleke maombi kwenye Wizara ya Elimu kwa ajili ya kukamilisha hatua za kupandisha hadhi shule kuwa kidato cha tano na sita. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna suala la kuhusiana na kulipwa kwa madeni na stahiki za walimu. Waheshimiwa Wabunge, wamechangia pia kwenye eneo hili. Naomba kutumia nafasi hii kurejea maelekezo ya Mheshimiwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa ambaye ameelekeza kwamba, madai yote ya likizo na uhamisho

18 APRILI, 2024

yanalipwa haraka. Serikali haitamvumilia Mkurugenzi yeyote ambaye hatatekeleza maelekezo hayo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kurejea kwamba, Serikali kupitia Mheshimiwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, ilishotoa maelekezo kwamba madai yote ya likizo na uhamisho yalipwe haraka. Serikali haitamvumilia Mkurugenzi yeyote ambaye hatatekeleza maelekezo hayo. Kwa hiyo, pamoja na kuwa Serikali imekuwa ikilipa madeni na stahiki za walimu ambapo hadi Desemba, 2023 jumla ya shilingi bilioni 202.43 zimekipwa ambazo ni madeni ya malimbikizo ya mishahara, bado maelekezo ya Mheshimiwa Waziri yasimamiwe ili Wakurugenzi wote wahakikishe kwamba wanalipa malimbikizo ya madai yote ya likizo na uhamisho. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, michango mingine ya Waheshimiwa Wabunge imeelekezwa kwenye masuala ya barabara zetu za wilaya ambazo zinasimamiwa na *TARURA*. Waheshimiwa wametaka *TARURA* iongezewe vitendeakazi kwenye baadhi ya wilaya na hasa magari.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika mwaka huu wa fedha 2023/2024 tayari *TARURA* imenunua na kusambaza magari 18 kwa ajili ya usimamizi na ufuatiliaji wa shughuli za barabara. Katika mwaka wa fedha unaokuja, *TARURA* imepanga kutumia jumla ya shilingi 1,000,000,000 kwa ajili ya ununuzi wa magari. Kwa hiyo, nawahakikishia Waheshimiwa Wabunge ambao wametoa hoja hii, wafahamu kwamba tayari kuna fedha zimetengwa na bila shaka vifaa vya kazi, hasa magari vitanunuliwa katika mwaka wa fedha unaokuja.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia, Waheshimiwa Wabunge wamezungumza kuhusu upungufu wa watumishi *TARURA*. Serikali inatambua upungufu huu wa watumishi *TARURA*, na mpaka muda huu tayari Serikali imeajiri watumishi 27 wa kada ya uhandisi katika mwaka 2021/2022 hadi mwaka 2023/2024.

18 APRILI, 2024

Mheshimwia Naibu Spika, katika mwaka wa fedha unaokuja, Serikali imeomba kibali cha kuajiri wahandisi 97, lakini kwa hatua za muda mfupi, Wakala wa Barabara (*TARURA*) wametumia njia ya kutumia wahandisi 98 ambao wanaendelea kupata mafunzo kwa vitendo. Kwa hiyo, *TARURA* inatumia wahandisi ambao wanaoendelea kupata mafunzo kwa vitendo, lakini pia ajira za mkataba kwa wahandisi 84 zimetolewa. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, Serikali inatambua changamoto iliyopo na imechukua hatua hii ambayo ni ya dharura ikiwa ni katika kusubiri mpango wa muda mrefu na wa kudumu ambao ni wa kuajiri wahandisi wengine. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye eneo la *TARURA*, baadhi ya Waheshimiwa Wabunge wamependekeza na kutoa ushauri kwa Serikali kwamba, Sekretarieti za Mikoa zisaidie Halmashauri katika utekelezaji wa miradi ya *TACTIC* kwa kutoa wataalamu wake. Serikali inatambua uhitaji uliopo katika eneo hili na kwa kuzingatia taratibu, itachukua hatua za haraka. Vilevile Serikali imepokea ushauri uliotolewa na itazishirikisha kikamilifu sekretarieti za mikoa katika kuhakikisha zinasaidia utekelezaji wa miradi ya hii ya *TACTIC* katika halmashauri zao. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna suala ambalo lilizungumzwa na Waheshimiwa Wabunge kwenye eneo la halmashauri kubaki na jukumu lake la msingi la kutoa elimu kwa usawa na kuachana na utoaji wa elimu kupitia shule za *English Medium*. Kamati ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa imetoa ushauri, napenda kusema kuwa ushauri umepokelewa na Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa na Serikali itazingatia mapendekezo mahususi ambayo yametolewa na kamati kuhusiana na uendeshwaji wa shule hizi za *English Medium*.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, Serikali imepokea mapendekezo yote ambayo yametolewa na Kamati ya USEMI kuhusiana na namna ya kuzisimamia hizi shule na hasa kwa

18 APRILI, 2024

sababu Waheshimiwa Wabunge mmetoa maoni na kuona kwamba kunakuwa hakuna usawa kati ya shule za kawaida na hizi za *English Medium* na kwamba Serikali ibaki na jukumu lake la msingi la kutoa elimu ambayo itakuwa ina usawa na iachane na utoaji wa elimu kupitia *English Medium*. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, namalizia kwa kusema kwamba, tumepokea maoni na ushauri wote na tunaahidi kuwa tutaufanyia kazi. Tunatambua kwamba Wizara ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa ni Wizara ya wananchi na pia tunatambua kwamba Mheshimiwa Rais kwa nia ya dhati na mapenzi yake kwa Watanzania, ameweza kutafuta fedha nyingi za miradi ya maendeleo na ndiyo maana Waheshimiwa Wabunge wengi wamezungumza na kutoa ushuhuda wa mambo makubwa ambayo Mheshimiwa Rais anayafanya katika majimbo yao. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, Mheshimiwa Rais anagusa mioyo ya Watanzania, hivyo, inahitaji tuendeleo kumuunga mkono na kumtia moyo ili aweze kuendelea na kazi kubwa ya kuwaletea Watanzania maendeleo. Kwa muktadha huo, ninaomba sisi wote, kuna Mheshimiwa Mbunge mmoja alichangia hapa, Mheshimiwa Dkt. Kigwangwalla alisema tuunge mkono kampeni ile ya "Nasimama na Mama Samia." Naomba tuitangazie dunia kwamba sisi Watanzania tunasimama na Dkt. Mama Samia na hakuna mbadala. Tumtie nguvu Mheshimiwa Rais ambaye tayari anafanya kazi kubwa ili aweze kuendelea kuwasaidia Watanzania. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema hayo, naomba kuunga mkono hoja. Ahsante. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Naibu Waziri wa TAMISEMI, Mheshimiwa Dkt. Dugange.

18 APRILI, 2024

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (MHE. DKT. FESTO J. DUGANGE): Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana kwa fursa hii. Naanza kwa kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa neema na baraka ya afya njema na uhai. Pia natumia fursa hii kwa dhati ya moyo wangu kumshukuru sana Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa imani yake kwangu kuendelea kuniadini kumsaidia yeye mwenyewe na pia kumsaidia Mheshimiwa Waziri Mchengerwa katika kuwatumikia wananchi katika dhamana hii muhimu ya Naibu Waziri, Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa. Namuahidi Mheshimiwa Rais kwamba, nitaendelea kuchapa kazi kwa juhudi, maarifa na unyenyekevu wa hali ya juu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, natumia nafasi hii kuwashukuru na kuwapongeza sana viongozi wetu wa kitaifa nikianza na Mheshimiwa Dkt. Philip Isdory Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa, Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mheshimiwa Dkt. Doto Mashaka Biteko, Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati. Tunawashukuru sana viongozi wetu na tunawapongeza kwa kazi kubwa mnayoifanya kumsaidia Mheshimiwa Rais katika kuliongoza Taifa letu.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia, tunashukuru kwa namna ambavyo mnatupa maelekezo Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa ili tuweze kutoa huduma kwa wananchi kupitia Wizara hii ya wananchi ambayo Mheshimiwa Rais amemwaga mamia ya mabilioni kwa ajili ya miradi ya maendeleo. Waheshimiwa Wabunge mmesema, kazi yetu Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa ni kutekeleza ili wananchi wanufaike na matunda yao. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa dhati kabisa, namshukuru sana bosu wangu Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, Mheshimiwa Mohamed Omary Mchengerwa.

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Mohamed Omary Mchengerwa ni binadamu, ni mtu na nusu, ni mchapakazi. Kwa kweli, kwangu mimi Mheshimiwa Waziri wewe ni zaidi ya mwalimu, ni zaidi ya mlezi. Nakushukuru sana. Nakuhakikishia kwamba nitaendelea kukupa ushirikiano wa kila aina kuhakikisha unatekeleza majukumu yako uliyopewa na Mheshimiwa Rais katika kuwatumikia Watanzania. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pia, natumia nafasi hii kumshukuru sana Mheshimiwa Jenista Joakim Mhagama, Waziri wa Nchi, Ofisi ya Waziri Mkuu, Sera, Bunge na Uratibu, *Chief Whip* wetu; mama mchapakazi, hodari, mwenye upendo na mnyenyekevu. Tunakushukuru sana kwa malezi yako na namna ambavyo umeendelea kutuelimisha sisi vijana wako katika kutekeleza majukumu haya. Mungu akubariki sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, natumia nafasi hii kukushukuru sana wewe mwenyewe kwa kazi kubwa unayoifanya kwa uhodari wa hali ya juu katika kuliongoza Bunge hili Tukufu. Ninamshukuru sana Mheshimiwa Dkt. Tulia Ackson, Spika wetu wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Rais wa *IPU*. Vilevile nawashukuru sana Waheshimiwa Wenyeviti wote wa Kamati kwa namna ambavyo wameendelea kutupa ushirikiano Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nawashukuru sana wananchi wa Jimbo langu la Wanging'ombe, wapiga kura wenzangu, kwa ushirikiano mkubwa wanaonipa. Ninawahakikishia kupitia Rais wetu, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, nitaendelea kuchapa kazi kwa ajili ya maendeleo ya Wanging'ombe, niko timamu, niko vizuri. Nawahakikishia kabisa mwaka 2025 wale wanaopashapasha wanapoteza muda. Niko timamu kweli kweli, na kwa hakika nitarudi hapa kwa ajili ya manufaa ya wananchi wa Jimbo la Wanging'ombe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, natumia nafasi hii kumpa pole Mheshimiwa Waziri wetu kwa dhahama ya mafuriko katika Jimbo

18 APRILI, 2024

la Rufiji. Mheshimiwa Waziri tumekuona ulivyo na upendo mkubwa kwa wananchi wa Rufiji, pamoja na majukumu ya Wizara, tumekuona kwenye mitumbwi, tumekuona wakati wa mvua, wakati wa jua, unaendelea kuwatetea wananchi wa Rufiji.

Mheshimiwa Naibu Spika, natoa rai kwa wananchi wa Rufiji, mmempata Mheshimiwa Mbunge chuma kweli kweli. Mumtumie kweli kweli, mkimpoteza, mtajuta. Mheshimiwa Mchengerwa ana mapenzi ya dhati, ametoa shilingi milioni 40 ya posho na mshahara wake kwa ajili ya wananchi wa Rufiji. Nani kama Mheshimiwa Mchengerwa? Hongera sana Mheshimiwa Waziri kwa kazi nzuri sana ambayo umeifanya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, natoa shukrani nyingi sana kwa pacha wangu, Mheshimiwa Zainab Athman Katimba, dada mchapakazi sana. Kwa wiki moja ameonesha uwezo wake wa hali ya juu sana katika kuitumikia Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa. Karibu sana, nakushukuru sana kwa ushirikiano na ninakupongeza sana kwa namna ambavyo Mheshimiwa Rais amekuamini na ninakuhakikishia kwamba, tutaendelea kukupa ushirikiano ili uweze kutimiza majukumu yako vizuri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pia namshukuru sana Katibu Mkuu Ndugu Ndunguru, Naibu Makatibu Wakuu wote wanne, Wakurugenzi na Wakurugenzi Wasaidizi kwa kazi kubwa na ushirikiano wanaotupatia katika kuongoza Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa. Pia nampongeza sana pacha wangu wa zamani, rafiki yangu, kaka yangu Mheshimiwa Deogratius John Ndejemi, kwa kuteuliwa na Mheshimiwa Rais kuwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Waziri Mkuu, Kazi, Ajira, Vijana na Watu Wenye Ulemavu. Namtakia kila la heri katika majukumu yake hayo mapya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hakika Waheshimiwa Wabunge wametoa michango mingi ya muhimu sana. Nimefanya tathmini wakati Waheshimiwa Wabunge

18 APRILI, 2024

wanachangia, na katika tathmini yangu nilikuwa na *observation* ambayo ilikuwa na vitu vitatu. Jambo la kwanza nimejifunza kwamba Waheshimiwa Wabunge wote waliosimama kuchangia kwa 100% wamempongeza na kumshukuru kwa dhati Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan kwa kazi kubwa anayofanya katika kuleta maendeleo katika Taifa letu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, ninawashukuru sana na ninawaunga mkono. Tumekuwa mashahidi, tumekuja kwenye majimbo yenu, kwenye kata zenu na kwenye vijiji vyenu, tumeona kazi kubwa ambayo inafanyika. Nawashukuru sana ninyi Waheshimiwa Wabunge kwa ushirikiano na mafanikio haya ya Mheshimiwa Rais. Kwa hakika ninyi ni sehemu ya mafanikio hayo kwa sababu mmewasemea wananchi na pia mmesimamia utekelezaji wa miradi hiyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nitafanya kosa nikisahau kumshukuru sana Mheshimiwa Mwenyekiti wa Kamati ya TAMISEMI, Mheshimiwa Dennis Lazaro Londo, Makamu Mwenyekiti Nyamoga na Kamati nzima ya TAMISEMI kwa ushauri mzuri. Pia, Mwenyekiti wa Kamati ya LAAC, Mheshimiwa Halima James Mdee na Kamati nzima wanatusaidia sana kuhakikisha kwamba tunaboresha utendaji wa Ofisi ya Rais, TAMISEMI. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Waheshimiwa Wabunge kundi la pili baada ya lile kundi la kwanza 100% ambao wamepongeza kazi nzuri ya Mheshimiwa Rais, kundi la pili wametoa ushauri, mapendekezo na maoni muhimu sana ambayo sisi kazi yetu ni kuyachukua na kwenda kuyafanyia kazi ili wananchi wetu waone matunda ya Wabunge, waone matunda ya Mheshimiwa Rais, Dkt. Samia, waone matunda ya Serikali hii ya Chama cha Mapinduzi. Kwa hiyo, naomba niwahakikishie Waheshimiwa Wabunge kwamba tumepokea maoni, mapendekezo na ushauri wenu kwa mikono miwili. Kazi yetu ni kwenda kutekeleza. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, *observation* yangu ya tatu, Waheshimiwa Wabunge wote waliochangia wamekuwa na maombi mahususi na maombi hayo kwa kiasi kikubwa ni ya miradi ya maendeleo, miradi kwa ajili ya vituo vya afya, miradi kwa ajili ya zahanati, miradi kwa ajili ya hospitali za halmashauri, majengo ya utawala pia na nyumba za watumishi na miundombinu nyingine za huduma. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa dhati kabisa, nami niungane na Waheshimiwa Wabunge kusema, katika historia ya nchi yetu, tangu nchi hii imezaliwa hakuna kipindi ambacho kwa kweli kimefanya kazi kubwa ya kuleta huduma za jamii kwa kujenga miundombinu ya huduma za afya, elimu, maji na barabara kama Serikali ya Awamu ya Sita inayoongozwa na Dkt. Samia Suluhu Hassan. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, mimi nitasema tu kwa uchache. Kwa mfano, katika kipindi cha miaka mitatu ya Serikali hii ya Awamu ya Sita, Mheshimiwa Rais, Dkt. Samia Suluhu Hassan kwa kutambua changamoto za huduma za afya kwa wananchi kwamba wanasafiri umbali mrefu kwenda kufuata huduma, wengine tunawapoteza kabla hawajapata huduma hizo, alitoa fedha shilingi bilioni 191.7 kwa ajili ya ujenzi wa hospitali mpya za halmashauri 129 katika nchi yetu. Hospitali hizi zimejengwa, wananchi wetu wanatibiwa, ninyi ni mashahidi, tumepunguza sana vifo vya akina mama wajawazito kutoka 556 mpaka 104. Tumevunja rekodi, kasi ya ajabu sana kwa sababu ya uwekezaji mkubwa kwenye vituo hivi vya huduma za afya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, hivi sasa ninavyoongea, Mheshimiwa Rais Dkt. Samia Suluhu Hassan ameshatoa fedha shilingi bilioni 55.3 kwa ajili ya ukarabati na ujenzi wa hospitali nyingine za halmashauri 73. Kazi inaendelea, fedha iko *site*, wakandarasi wako *site*, *local* fundi wako *site* wanatekeleza miradi hiyo kusogeza huduma karibu kabisa na wananchi. Tayari hospitali kongwe za zamani 19 zimeshakarabatiwa kwa gharama

18 APRILI, 2024

ya shilingi bilioni 16.6. Fedha hizo zimetolewa na Serikali ya Awamu ya Sita inayoongozwa na Rais wetu, Dkt. Samia Suluhu Hassan. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, hatukuishia kwenye hospitali za halmashauri, Waheshimiwa Wabunge wamesema na mpango wa Serikali ni kuwa na vituo vya afya vya kimkakati katika maeneo yetu ili wananchi wakitoka kwenye zahanati wapate rufaa ngazi ya vituo vya afya, wakitoka kwenye vituo vya afya wapate rufaa ngazi ya hospitali za halmashauri. Tayari Mheshimiwa Rais ametoa fedha na tayari vituo vya afya 423 vimejengwa kwa gharama ya shilingi bilioni 297.3 kote nchini. Waheshimiwa Wabunge mmesema mmepokea vituo hivi, mmesimamia ujenzi wake. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Waheshimiwa Wabunge wameongea sana kuhusiana na suala la ukamilishaji wa maboma ya zahanati. Ni kweli, nasi Ofisi ya Rais, TAMISEMI tulitambua kwamba tuna uhitaji wa kukamilisha maboma ya zahanati. Nitumie nafasi hii kwa niaba ya Mheshimiwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, TAMISEMI kuwapongeza sana wananchi wote, Waheshimiwa Wabunge, Waheshimiwa Madiwani, Wenyeviti wa Vijiji, kote nchini kwa kusimamia wananchi kujenga maboma haya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tayari Mheshimiwa Rais alishatoa fedha kwa ajili ya kukamilisha maboma 1,790 ya zahanati kote nchini ambayo yamegharimu shilingi bilioni 88.1. Maboma yaliyo mengi yamekamilika, zahanati hizi zinatoa huduma kwa Watanzania. Niwahakikishie kwamba zoezi hili ni endelevu, na kwenye bajeti ya mwaka huu kuna maboma.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia, bajeti zinazofuata tutaendelea kutenga kwa ajili ya maboma ili kile kilio cha Waheshimiwa Wabunge kwamba tuna maboma mengi yamekaa muda mrefu, kiendeleo kupungua na hatimaye tuje tumalize;

18 APRILI, 2024

tuwe na maboma ambayo yote yamekamilishwa kuwa zahanati na wananchi wetu wanapata huduma. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, kwenye sekta tu ya miundombinu kwenye majengo, Mheshimiwa Rais ametoa zaidi ya shilingi bilioni 528 katika kipindi cha miaka mitatu, haijapata kutokea. Mheshimiwa Rais amevunja rekodi kwa kweli, anastahili kupewa maua yake kwa kazi kubwa sana ambayo ameifanya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tangu nchi yetu imezaliwa pamoja na upungufu wa hospitali za halmashauri, hatukuwahi kuwa na hospitali ya halmashauri hata moja ambayo ina jengo mahususi la wagonjwa wa dharura (*Emergency Medical Department*). Ndani ya miaka mitatu Mheshimiwa Rais ameshajenga majengo 83 ya *Medical Emergency* kwa ajili ya hospitali zetu za halmashauri kwa gharama ya shilingi bilioni 24.9. Majengo haya yanatoa huduma, yanahudumia wananchi na kwa hakika yanaokoa maisha ya wananchi wengi sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na hayo, hatukuwahi kuwa na jengo maalumu kwenye ngazi ya halmashauri kwenye hospitali zetu za wilaya la *intensive care unit (ICU)* wagonjwa mahututi. Mheshimiwa Rais ameliona hilo, ameshajenga majengo ya *ICU* 29 kwa gharama ya shilingi bilioni 7.2 na tulienda pale Nachingwea nakumbuka kwa Mheshimiwa Chinguile, tuliona *ICU* bora kabisa. Ukiwa pale unafikiri labda uko Muhimbili, wananchi wanapata huduma nzuri kabisa. Kwa hiyo, tunampongeza sana Mheshimiwa Rais kwa kweli kwa uwekezaji mkubwa sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, miaka ya nyuma wagonjwa mahututi walikuwa wakihitaji hewa safi ya *oxygen* kama sehemu ya matibabu na tulikuwa tunawapoteza wagonjwa wengi sana. Mheshimiwa Rais kwa kutambua hilo, ameshajenga mitambo ya kusafishia hewa safi ya *oxygen* katika hospitali za kimkakati za halmshauri kote nchini ambazo zinaendelea kuzalisha hewa safi

18 APRILI, 2024

ya oxygen. Wananchi wanapata hewa hiyo katika maeneo hayo, vituo vya afya vinapata kiurahisi badala ya kufuata mkoani au katika hospitali za kanda. Amenunua mashine za kidigitali za x-ray (*digital x-ray*) 133, hatukuwahi kuwa na hata moja katika halmashauri zetu. Hivi sasa tunazo zaidi ya 133 kwa thamani ya shilingi bilioni 93.88. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, kazi kubwa sana imefanyika katika eneo la vifaatiba. Hivi sasa ninavyoongea, halmashauri zetu zote 184 zimepelekewa fedha kwa ajili ya ununuzi wa vifaatiba. Waheshimiwa Wabunge ni mashuhuda, kila halmashauri ina shilingi milioni 200, shilingi milioni 300, shilingi milioni 500, au shilingi milioni 600 kulingana na mahitaji ya vifaatiba katika halmashauri husika. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, Waheshimiwa Wabunge kama wawakilishi wa wananchi, walipaza sauti ya changamoto ya magari ya wagonjwa, lakini pia changamoto ya magari ya kusimamia (*supervision*) katika sekta ya afya. Tunamshukuru sana Mheshimiwa Rais, tunamshukuru sana Mheshimiwa Waziri wetu, Mohamed Omary Mchengerwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, ninyi ni mashahidi, Bunge lililopita tulifanya *demonstration* ya kugawa magari hapa 115, kwa Waheshimiwa Wabunge. Kila jimbo limepata gari la wagonjwa, kila halmashauri imepata angalau magari mawili; gari moja la wagonjwa, gari lingine la usimamizi. Kuna halmashauri zinapata magari zaidi ya mawili. Haijapata kutokea magari mengi kununuliwa kwa wakati mmoja, na hii ni kwa kuwa tunajali afya za wananchi wetu waweze kupata huduma bora sana za afya na kuendelea kupunguza vifo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika na Waheshimiwa Wabunge, kwa maelezo tu haya ni dhahiri tuna ushahidi wa kutosha kwamba kazi kubwa sana imefanyika na hatimaye tuna uhakika hata haya ambayo tumeyasema leo yatakwenda kufanyiwa kazi, kwa

18 APRILI, 2024

sababu tuna ushahidi, tuna *evidence* kila sehemu kazi kubwa sana imeshafanyika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nichukue nafasi hii kwa dhati kabisa nielezee kuhusiana na upungufu wa watumishi. Waheshimiwa Wabunge wameeleza changamoto ya upungufu wa watumishi katika vituo vyetu. Ukifanya tathmini ya haraka unaona kabisa kwamba sababu za ongezeko la *gap* ya watumishi katika halmashauri zetu na katika sekta ya afya ni ongezeko la vituo vya huduma vilivyojengwa kusogeza huduma kwa wananchi. Maana yake katika kipindi cha miaka hii mitatu ya Dkt. Samia, jumla ya vituo zaidi ya 1,900 vimeongezeka, havikuwepo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, kuongezeka kwa vituo zaidi ya 1,900, hospitali za halmashauri zaidi ya 139, vituo vya afya zaidi ya 500, *automatically* watumishi wataonekana ni wachache zaidi. Safari ni hatua tumeanza kwa kusogeza miundombinu, tunakwenda sasa kupeleka watumishi na ndiyo maana Mheshimiwa Rais katika kipindi hiki cha miaka mitatu tayari ameshaajiri watumishi wa sekta ya afya kwa kada mbalimbali 18,418. Watumishi hawa wamepelekwa kwenye vituo vyetu, wanaendelea kutoa huduma.

Mheshimiwa Naibu Spika, habari njema ni kwamba Mheshimiwa Waziri wa Utumishi amesema na Waziri wetu wa TAMISEMI, atasema, lakini tayari kuna mpango wa kibali kutoka, kwa ajili ya ajira nyingine za watumishi. Kwa hiyo, Waheshimiwa Wabunge mnaona jitihada za wazi kabisa za Serikali yetu katika kuhakikisha kwamba tunapunguza *gap* la watumishi katika sekta ya afya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Waheshimiwa Wabunge wameongelea sana suala la miundombinu ya majengo ya utawala katika ngazi za mikoa, wilaya na pia katika ngazi za halmashauri. Pia wameongelea suala la nyumba za viongozi

18 APRILI, 2024

wetu, Waheshimiwa Wakuu wa Mikoa, Wakuu wa Wilaya, Wakurugenzi na pia Wakuu wa Idara. Naomba niwape taarifa njema kabisa ya kazi nzuri ambayo Mheshimiwa Rais, Dkt. Samia Suluhu Hassan amefanya ndani ya miaka mitatu.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika kipindi hiki cha miaka mitatu, Serikali imeshajenga nyumba na majengo ya utawala kuanzia ngazi ya mkoa mpaka halmashauri majengo 390 ambayo yamegharimu shilingi bilioni 398.1. Kwa hiyo, ni dhahiri kwamba kazi kubwa sana imefanyika, majengo ya Wakuu wa Mikoa, nyumba za Waheshimiwa Wakuu wa Mikoa, Wakuu wa Wilaya, Wakurugenzi na za Wakuu wa Idara zimeendelea kujengwa. Katika bajeti ya mwaka huu pia kazi hiyo itaendelea ili tuhakikishe watumishi wenzetu wanafanya kazi katika mazingira mazuri zaidi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, katika mwaka ujao wa fedha bado kuna miradi ambayo itakwenda kutekelezwa ikiwemo ujenzi na ukarabati wa hospitali za halmashauri. Kazi hiyo bado itaendelea. Pia, kazi ya ujenzi na ukarabati wa vituo vya afya itaendelea, kazi ya ujenzi na ukarabati wa zahanati itaendelea, pia ununuzi wa vifaatiba, ajira kwa watumishi na majengo ya utawala na majengo mengine. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa maneno haya, kila mwenye masikio anasikia, kila mwenye macho anaona kazi kubwa sana iliyofanywa na Rais wetu Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan. Kwa hakika mimi ni Mbunge wa kipindi cha kwanza, lakini ninasema kama mwaka 2025 Waheshimiwa Wabunge sote tuna kila sababu ya kurudi Bungeni kwa kazi nzuri sana ambayo imefanywa na Serikali hii. Sisi tukiwa sehemu ya mafanikio ya Serikali ya Awamu ya Sita, tumefanya kazi kubwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, mimi nafikiri Mheshimiwa Waziri Mchengerwa, boshi wangu, atupe mbinu tu, maana yake miradi ipo, kila kitu kipo, imebaki tu mbinu. Naamini kwa mbinu, tutarudi

18 APRILI, 2024

vizuri kabisa na tutarudi sote kwa ajili ya kujenga Taifa letu.
(*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, Mheshimiwa Rais wetu ni Rais msikivu, Mheshimiwa Rais wetu ni Rais mchapakazi, Mheshimiwa Rais wetu ni Rais mnyenyekevu, anajali shida za Watanzania. Kila tukipaza sauti, anaona kabisa tuna uhitaji. Mheshimiwa Rais hajawahi kusita kutuletea fedha kwa ajili ya utekelezaji wa miradi hiyo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, nilifanya ziara siku moja Kanda ya Ziwa nikapata taarifa ya miradi ya fedha zilizopokelewa kwa ajili ya miradi mbalimbali. Sasa nilianza Kijiji cha kwanza wakaniambia Mheshimiwa Naibu Waziri, kijiji chetu kimepokea shilingi laki kumi kwa ajili ya utekelezaji na umalizajia wa zahanati. Sasa sikuelewa, lakini nikaenda kata nyingine wakaniambia Mheshimiwa Naibu Waziri kata yetu imepokea shilingi laki mia tano kwa ajili ya ujenzi wa kituo cha afya.

Mheshimiwa Naibu Spika, baadaye nilikaa nikafanya tathmini, nikajifunza kwamba walikuwa hawajawahi kuzoea kupata shilingi milioni 500, milioni 50, milioni 10, wao walizoea kupata laki tano, laki saba, laki sita. Mheshimiwa Rais, Dkt. Samia Suluhu Hassan amevunja rekodi kwa kupeleka mabilioni na kwa kupeleka mamilioni katika vijiji vyetu, katika zahanati zetu na katika halmashauri zetu. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kweli tuna kila sababu ya kumuunga mkono Mheshimiwa Rais. Tuna kila sababu ya kumwomba Mheshimiwa Rais, tuna kila sababu ya kumsema Mheshimiwa Rais. Mimi pia naungana kabisa na kaka yangu Mheshimiwa Dkt. Kigwangalla ambaye alinipokea pale *Muhimbili University* kwa kusema; “*Hashtag - Ninasimama na Mama,*” kwa sababu mama kwa kweli ametenda haki katika Taifa hili, amefanya kazi kubwa katika Taifa hili. Kila mtu anaona, kila mtu ni shuhuda, huhitaji kuambiwa, na kwa kweli wanasema, “Kama

18 APRILI, 2024

hujui kusoma, basi hata picha tu huwezi kuona?" Picha inaonekana ya wazi, kazi kubwa sana imefanyika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, wakati nahitimisha, kwa dhati kabisa nirudie kukushukuru sana wewe mwenyewe, umeendelea kutusaidia sana sisi TAMISEMI kila siku tunajibu maswali hapa, umeendelea kutu-manage vizuri, lakini pia tumeendelea kuwa na fursa nzuri sana ya kuwatumikia wananchi kupitia Bunge lako Tukufu.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia namshukuru sana Mheshimiwa Waziri wetu, namshukuru sana Naibu Waziri mwenzangu, nawashukuru sana Waheshimiwa Wabunge wenzangu kwa ushirikiano mkubwa sana ambao mnanipa. Nirejee kusema *hashtag*, Simama na Mama Samia, Mama Samia analipa, amefanya kazi kubwa kila mtu ni shahidi. Tuendeleo kumwomba Rais wetu ili wananchi wa Tanzania waendeleo kuneemeka na maendeleo ambayo Mheshimiwa Rais ameyaleta. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema haya, ninaunga mkono hoja. Ahsante sana, nashukuru sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Ahsante. sasa namwita Mtoa Hoja, Mheshimiwa Waziri. *(Makofi)*

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA: Mheshimiwa Naibu Spika, awali ya yote, nianze kwa kumshukuru sana Mwenyezi Mungu, Mwingi wa Rehema aliyeniwezesha kusimama hapa mbele ya Bunge lako hili Tukufu katika kuhitimisha Hoja ya Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Rais, TAMISEMI kwa mwaka 2024/2025.

Mheshimiwa Naibu Spika, lazima nikiri kwamba siyo kwa uwezo wangu wala kwa ujuzi nilionao, isipokuwa ni kwa uwezo wa Mwenyezi Mungu. Ninayasema haya kwa sababu siku ya kwanza

18 APRILI, 2024

nimesimama hapa nilikuwa na *one thousand MPH* wanaita, wadudu 1,000 wa *malaria* lakini niliweza kusimama kwa sababu Mwenyezi Mungu aliniwezesha. Leo hii wamebaki takribani 220, naamini mpaka kesho, kesho kutwa watakuwa wamemalizika. Kwa hiyo, namshukuru sana Mwenyezi Mungu kwa kunijalia afya na uzima. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pili, namshukuru tena Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuendelea kuniamini ili niwatumikie wananchi wa Tanzania katika nafasi hii ya Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, TAMISEMI. Mafanikio ya kuwatumikia wananchi ni mafanikio ya Serikali ya Awamu ya Sita. Kama Ofisi ya Rais, TAMISEMI itafanya vizuri na Serikali yote kwa ujumla itafanya vizuri na haya yamedhihirishwa kwa maelezo mengi ya kila Mheshimiwa Mbunge aliyesimama mbele ya Bunge lako hili Tukufu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tatu, nitumie fursa hii kumpongeza sana Mheshimiwa Spika wetu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuchaguliwa pia kuwa Rais wa Mabunge ya Dunia. Pia nakupongeza wewe, natambua katika kipindi hiki ambacho Mheshimiwa Spika atakuwa hayupo, basi majukumu mengi yatakuwa ni yako. Kwa hiyo, nitumie fursa hii kukupongeza pia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pia nawapongeza Wenyeviti wa Kamati za Bunge na Wajumbe wote wa Kamati ya Uongozi wa Bunge. Hapa nampongeza sana Mheshimiwa Joseph Mhagama ambaye wakati nikiwa Mwenyekiti wa Kamati ya Katiba na Sheria ambayo nilidumu katika vipindi vitatu kama Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria, alikuwa ni Mjumbe wangu katika kipindi chote. Kwa hiyo, nichukue fursa hii kumpongeza sana Mheshimiwa Joseph Mhagama kwa kuchaguliwa kuwa Mwenyekiti wa Bunge hili. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, aidha, nawapongeza Waheshimiwa Wabunge wote waliochangia hoja hii na wale ambao hawakupata fursa ya kuchangia kutokana na sababu mbalimbali, naomba nilithibitishie Bunge lako Tukufu kwamba maoni na ushauri uliotolewa na Waheshimiwa Wabunge wote utasaidia kutoa mwelekeo wa kuisimamia Serikali. Pia utatoa mwelekeo wa kusimamia utekelezaji wa Mpango wa Bajeti ya Mafungu yote 28 ya Ofisi ya Rais, TAMISEMI katika kuimarisha utoaji wa huduma kwa wananchi.

Mheshimiwa Naibu Spika, nitakuwa mchoyo wa fadhila kama sitaishukuru Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (TAMISEMI) inayoongozwa na Mheshimiwa Dennis Lazaro Londo, Mbunge wa Mikumi na Mwenyekiti wa Kamati hii.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia namshukuru Mheshimiwa Justin Lazaro Nyamoga, Mbunge na Makamu Mwenyekiti na Wajumbe wote wa Kamati, kwa namna ya kipekee walivyoandaa na kuwasilisha taarifa ya Kamati yenye maoni kuhusu utekelezaji wa majukumu ya Ofisi ya Rais, TAMISEMI kwa mwaka 2023/2024 na uchambuzi wa Mpango na Bajeti kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka 2024/2025, kwa mafungu yote 28 yanayosimamiwa na Ofisi ya Rais, TAMISEMI. Maoni yaliyotolewa yataboresha na kuimarisha utendaji wa huduma bora kwa wananchi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, namshukuru pia Mheshimiwa Halima Mdee, Mwenyekiti wa Kamati ya LAAC na Wajumbe wote. Hakuna ushauri wenu ambao mmeutoa nitauacha. Niwathibitishie kwamba ushauri wenu ni nguzo ya utendaji wangu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Ofisi ya Rais, TAMISEMI, imeweza kutekeleza majukumu kwa ufanisi kutokana na ushirikiano mkubwa tulionao ambao tunapatiwa na Waheshimiwa

18 APRILI, 2024

Wabunge. Kila hoja za Waheshimiwa Wabunge wanazozitoa, sisi Ofisi ya Rais, TAMISEMI, kwetu ni utekelezaji tu.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, nichukue fursa hii niwashukuru sana Waheshimiwa Wabunge wote waliotoa maoni yao. Wapo Wabunge waliozungumza na wapo waliotuandikia. Napenda pia kutambua mchango mkubwa wa viongozi wenzangu, tangu nilipowasilisha hotuba hii ya Bajeti ya Ofisi ya Rais, TAMISEMI katika hili Bunge lako Tukufu ambayo leo inahitimishwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kipekee nawashukuru Naibu Mawaziri, Mheshimiwa Dkt. Festo John Dugange, Mbunge huyu wa kudumu. Pia Mheshimiwa Zainab Athman Katimba, Mbunge. Nawashukuru sana kwa namna walivyonisaidia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kipekee kabisa nichukue fursa hii kuwashukuru sana Waheshimiwa Wakuu wa Mikoa, wanachapa kazi sana ya kumsaidia Mheshimiwa Rais. Nawaomba endeleeni kuchapa kazi kumsaidia Mheshimiwa Rais, ninyi mkiwa ni Wasaidizi wa Mheshimiwa Rais, mkiwa ni washauri wa karibu wa Mheshimiwa Rais katika Mikoa mliyopangiwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nawashukuru pia Wakuu wa Wilaya wote nchi nzima kwa ushirikiano wao walionipatia katika kipindi hiki. Aidha, naishukuru Menejimenti ya Ofisi ya Rais, TAMISEMI, ikiongozwa na Katibu Mkuu, Ndugu Adolf Ndunguru na Wasaidizi wake wote kwa ushirikiano mkubwa walionipatia katika uchambuzi na kuandaa ufafanuzi wa hoja mbalimbali zilizotolewa na Waheshimiwa Wabunge wakati wa kujadili mpango wa bajeti. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, msingi wa Serikali ni wananchi ambao pia ndiyo waajiri wa Serikali. Hivyo, ninawashukuru sana wananchi wote ambao wamekuwa wakitufuatilia toka siku ya kwanza. Tunawasilisha hotuba ya bajeti hii, nawashukuru sana

18 APRILI, 2024

wananchi. Pia wapo ambao wamekuwa wakituandikia, wapo ambao wamekuwa wakitupa taarifa na kutupa maoni mbalimbali.

Mheshimiwa Naibu Spika, Ofisi ya Rais, TAMISEMI itaendelea kuyafanyia kazi maoni mbalimbali tukitambua kwamba Wizara hii ni yao, Wizara hii ni Wizara ya wananchi. Nawashukuru sana pia kwa sababu wananchi ndio waliotupa ridhaa ya kuwatumikia. Kwa hiyo, tutahakikisha maoni yao na namna wanavyoendelea kutushauri kupitia njia mbalimbali, basi tumeyafanyia kazi ili kuendeleza ustawi wa wananchi katika maeneo yao. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lipo jambo lilizungumzwa sana linalohusu ugatuaji wa madaraka (*D by D*). Ningetamani kwanza nianze na jambo hili. Mjadala wa siku tatu wa Bajeti ya Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, umedhihirisha bila shaka yoyote umuhimu wake wa maendeleo na ustawi wa wananchi. Waheshimiwa Wabunge ambao ni wawakilishi wa wananchi, wametoa sauti zao.

Mheshimiwa Naibu Spika, Wabunge hawa ni sauti ya wananchi na wametanabaisha ndani ya Bunge hili, michango yao iligusa maeneo yote mtambuka na ya kisekta, kwa maana yanavyogusa na kuhusika na maisha ya kila siku ya wananchi ambayo TAMISEMI imepewa dhamana ya kuyasimamia na kuyatekeleza. Hii ndiyo Wizara inayowahusu. Hii ndiyo Wizara inayowagusa wananchi moja kwa moja katika nyanja zote za maendeleo na maisha ya kawaida. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, zipo aina mbalimbali za ugatuzi wa Madaraka. Hapa naomba nizataje, tuna *Decentralization by Deconcentration*; pili, tunayo *Decentralization by Delegation*; tatu, tunayo *Decentralization by Devolution*. *(Kicheko/Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, hii ya kwanza ni pale Serikali Kuu inaposhuka katika ngazi za chini na kuweka watumishi

18 APRILI, 2024

wanaowajibika moja kwa moja kwa Wizara zao za kisekta katika Serikali Kuu. *Decentralization by Delegation* ni pale madaraka yanabaki kuwa ya Serikali Kuu tu na Serikali Kuu imeyakasimu kwa Serikali za Mitaa. Hii ya tatu na ya mwisho ni ya ugatuzi wa madaraka yote kwa Serikali za Mitaa ambazo zimechaguliwa na zinawajibika moja kwa moja kwa wananchi. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, mfumo unaotumika sasa nchini ni wa ugatuzi wa madaraka kwa wananchi wa aina ya *Decentralization by Devolution*. Uamuzi wa kuchukua mfumo huu wa *Decentralization by Devolution*, ulipendekezwa na kukubalika utumike kutokana na uzoefu uliotokana na changamoto na matatizo ya aina za mifumo ambayo haikuipa umma (wananchi) mamlaka ya kupanga, kuendesha, kusimamia na kuwajibisha. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kutambua umuhimu huu wa kuimarisha madaraka ya umma mwaka 1983, Halmashauri Kuu ya CCM katika mapendekezo yake ya juu ya marekebisho ya Katiba ilipendekeza kwamba Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania itamke bayana kwamba kutakuwa na Serikali za Mitaa katika kila kijiji, wilaya na mji.

Mheshimiwa Naibu Spika, aidha, Halmashauri Kuu ya CCM pia ilipendekeza kuwa, Katiba vilevile itamke majukumu makubwa ya Serikali za Mitaa pamoja na uhusiano wake kwa Serikali Kuu. Mapendekezo haya ya CCM ndiyo chimbuko la Mabadiliko ya Tano ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania yaliyofanyika 1984, kuwa na sura inayohusu Madaraka ya Umma yenye Ibara kuhusu Serikali za Mitaa na kazi za Serikali za Mitaa.

Mheshimiwa Naibu Spika, msingi wa ugatuzi wa madaraka kwa umma nchini umo katika Ibara ya Nane ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya Mwaka 1977 inayosisitiza kuwa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ni nchi inayofuata misingi ya

18 APRILI, 2024

demokrasia na haki ya kijamii na kwa hiyo, moja, wananchi ndiyo msingi wa mamlaka yote na Serikali itapata madaraka na mamlaka yake yote kutoka kwa wananchi kwa mujibu wa katiba hii; pili, lengo kuu la Serikali litakuwa ni ustawi wa wananchi wake; na tatu, wananchi watahiriki katika shughuli za Serikali kwa mujibu wa masharti ya Katiba. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kutokana na msingi wa msimamo huo kuwa wananchi ndiyo msingi wa mamlaka yote katika nchi, Ibara ya 146(1) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania inabainisha madhumuni ya kuwepo kwa Serikali za Mitaa. Hii ni kupeleka madaraka kwa wananchi. Katika kutekeleza hilo, Ibara hiyo inatamka bayana kuwa vyombo vya Serikali za Mitaa vitakuwa na haki na mamlaka ya kushiriki na kuwashirikisha wananchi katika mpango na shughuli za utekelezaji wa maendeleo katika sehemu zao nchini kote kwa ujumla, kwa maana ya kwamba mamlaka inapelekwa kwa wananchi na watahiriki moja kwa moja katika maamuzi ya Serikali yao. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, jitihada zozote za kudogosha Mamlaka ya Serikali za Mitaa siyo tu kinyume cha sheria, lakini ni kukiuka misingi au msingi muhimu wa kutuletea maendeleo kwa wananchi. Baba wa Taifa, Mwalimu Julius Kambarage Nyerere aliliona hili na aliona umuhimu huu. Kwa maneno yake alisema, kwa sauti yangu lakini nitamnukuu; “Kuna baadhi ya mambo nisingefanya tena kama ningekuwa Rais kwa mara nyingine. Mojawapo ni kufuta Mamlaka za Serikali za Mitaa na lingine ni kuvunja Vyama vya Ushirika. Tulikosea, hatukuwa na subira na uelewa mpana. Tulikuwa na taasisi hizi mbili kwa ajili ya ushirika wa wananchi, lakini tuliziondoa. Ni kweli kwamba Serikali za Mitaa zilikuwa na changamoto ya kuogopa kufanya maamuzi, lakini badala ya kuzisaidia, tulizifuta.” Huu ni mwisho wa kunukuu. Haya ni maneno ya Baba wa Taifa, Mwalimu Julius Kambarage Nyerere aliyoyatoa wakati akihojiwa na Waandishi wa Habari mwaka 1984. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, wakati wa kujadili Hotuba ya Mpango wa Bajeti ya Ofisi ya Rais, TAMISEMI kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025, jumla ya Waheshimiwa Wabunge zaidi ya 76 walipata fursa ya kuchangia. Kati yao Wabunge wanne walichangia kwa maandishi. Hoja zilizotolewa na Waheshimiwa Wabunge zilifafanuliwa vizuri na Waheshimiwa Naibu Mawaziri, lakini hapa nitazungumza hoja za jumla.

Mheshimiwa Naibu Spika, hoja zilizotolewa na Waheshimiwa Wabunge zipo katika maeneo yafuatayo: -

- (i) Serikali ilipe stahiki za watumishi ikiwa ni pamoja na mafao na fedha za likizo wanazodai walimu ili wafanye kazi vizuri;
- (ii) Serikali iongeze fedha *TARURA* kwa ajili ya ujenzi, ukarabati na matengenezo ya miundombinu ya barabara;
- (iii) Serikali kuajiri watumishi wa kada ya afya, elimu na ujenzi ili kukabiliana na upungufu uliopo katika maeneo mbalimbali nchini katika sekta za elimu, afya na ujenzi;
- (iv) Ukamilishaji wa ujenzi wa vituo vya kutolea huduma za afya na elimu katika Mamlaka ya Serikali za Mitaa ukamilishwe;
- (v) Ukamilishaji wa ujenzi wa majengo ya utawala kwa wakati;
- (vi) Serikali ijenge nyumba za watumishi ili kuboresha mazingira ya kufanyia kazi, hususan kada za afya na elimu;
- (vii) Ofisi ya Rais, TAMISEMI iandae mwongozo utakaowezesha Halmashauri kuwatumia kwa mkataba

18 APRILI, 2024

wataalamu waliostaafu na kwa kujitolea, wenye utaalamu wa kutumia vifaa vya kisasa kwa kuwa vifaa vingi havitumiki kwa kukosa wataalamu wenye ujuzi wa kuvitumia;

- (viii) Fedha za CSR zina matumizi mabaya kutokana na ukosefu wa mwongozo wa kusimamia matumizi ya fedha hizo;
- (ix) Serikali iongeze lengo la kukusanya mapato ya ndani ya Mamlaka za Serikali za Mitaa, baada ya kufungamanisha mifumo kwa kuwa bado kuna mianya ya upotevu wa mapato ya ndani ya Mamlaka za Serikali za Mitaa;
- (x) Utekelezaji wa ahadi za viongozi;
- (xi) Ukarabati wa shule kongwe;
- (xii) Halmashauri na wananchi kujengewa uwezo wa kufanya biashara ya kaboni ili kuongeza mapato ya ndani; *(Makofi)*
- (xiii) Watumishi wanaofanya makosa ya kiutendaji katika kituo kimoja wasihamishwe kupelekwa kituo kingine hadi hatua za kinidhamu zitakapochukuliwa na Mabaraza yao ya Taaluma yahusishwe; *(Makofi)*
- (xiv) Serikali iwajengee uwezo Wakuu wa Wilaya kuhusu utawala bora na majukumu katika Wilaya zao; na
- (xv) Fedha za mikopo kwa vikundi vya wanawake, vijana na wenye ulemavu ziwafikie wananchi zitakapoanza kutolewa.

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kuzingatia maeneo niliyoyataja hapo juu, napenda nitoe ufafanuzi wa hoja mbalimbali ambazo zimeibuliwa na Kamati pamoja na Waheshimiwa Wabunge wakati wa kujadili mapato na matumizi ya Ofisi ya Rais, TAMISEMI kwa mwaka wa fedha 2024/2025. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, hoja za jumla; kutowasilishwa kwa wakati michango ya watumishi kwenye Mfuko wa Hifadhi ya Jamii, natambua uwepo wa changamoto za Mikoa na Halmashauri kushindwa kuwasilishwa kwa wakati michango ya watumishi kwenye Mfuko wa Hifadhi ya Jamii. Hadi kufikia Oktoba, 2023 Mikoa saba na Halmashauri 177 zilikuwa hazijawasilisha michango na tozo za shilingi yenye thamani ya shilingi bilioni 132.86 baada ya punguzo ya tozo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, katika kukabiliana na changamoto hiyo, kuanzia Julai, 2024 Serikali imeridhia kulipa mishahara ya watumishi waliokuwa wakilipwa kwa mapato ya ndani kwa Halmashauri zenye mapato ya ndani yasiyozidi shilingi bilioni 10 na michango yote ya watumishi italipwa moja kwa moja na Hazina. Vilevile ili kupunguza deni kwa waajiri, Mifuko ya Hifadhi ya Jamii imeridhia kutoa punguzo ya tozo kwa 88%. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kuchukua fursa hii kutoa maelekezo kwa Makatibu Tawala wa Mikoa na Wakurugenzi wa Halmashauri kulipa deni la Mfuko wa Hifadhi ya Jamii kwa mujibu wa makubaliano waliyofikia na Mfuko wa Hifadhi ya Jamii. Makatibu Tawala wa Mikoa na Wakurugenzi watakaoshindwa kulipa michango ya madeni watachukuliwa hatua za kinidhamu wao wenyewe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pili ni utaratibu wa wataalamu wanaojitolea katika sekta za afya na elimu. Natambua uwepo wa wataalamu wanaojitolea kwenye sekta ya afya na elimu katika

18 APRILI, 2024

Halmashauri mbalimbali. Ofisi ya Rais, TAMISEMI kwa kushirikiana na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia, imeandaa mwongozo wa walimu wa kujitolea katika elimu ya awali, msingi, sekondari pamoja na vyuo vya maendeleo ya wananchi wa Tanzania Bara uliotolewa Juni, 2023. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, aidha, Ofisi ya Rais, TAMISEMI kwa kushirikiana na Wizara ya Afya imeandaa mwongozo wa Watalaamu wa Afya wanaojitolea uliotolewa Julai, 2021. Miongozo hiyo inatoa utaratibu wa mgawanyo wa majukumu ya wadau katika kuwapata na kuwasimamia watalam husika. Ofisi ya Rais, TAMISEMI kwa kushirikiana na Wizara za kisekta itasimamia utekelezaji wa mwongozo huo, pamoja na miongozo mingine inayotolewa ili kusaidia kupunguza ombwe la uhaba wa watumishi.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu utekelezaji wa ahadi za Viongozi Wakuu wa Kitaifa, natambua uwepo wa ahadi mbalimbali ambazo zinatolewa na Viongozi Wakuu wa Nchi wakati wa ziara na mikutano. Ofisi ya Rais, TAMISEMI inaendelea kusimamia utekelezaji wa ahadi hizi za viongozi wetu ambako katika sekta ya barabara. Naomba kulitaarifu Bunge lako Tukufu kwamba ujenzi wa barabara za lami za halmashauri 64 nchini za kilometa moja kwa kila Halmashauri kwa gharama ya jumla ya shilingi bilioni 32 umekamilika. Ujenzi wa barabara yenye urefu wa kilometa tano kuelekea Kiwanda cha Mbolea kule Nala kwa kiwango cha lami umekamilika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, katika mwaka 2024/2025 Serikali itakamilisha utekelezaji wa ahadi za Viongozi Wakuu katika sekta ya afya kwa kujenga vituo vya afya vya Nkome katika Halmashauri ya Wilaya ya Geita, Ngimu katika Halmashauri ya Wilaya ya Singida na Kijiji cha Mingumaro, Kata ya Usagali katika Halmashauri ya Wilaya ya Uyui. Hizi zote ni sehemu ya ahadi za viongozi. Ahadi nyingine za Viongozi Wakuu zitaendelea kutekelezwa ikiwa ni pamoja na ahadi ambayo Mheshimiwa Rais,

18 APRILI, 2024

Dkt. Samia Suluhu Hassan aliyoitoea hivi karibuni alipotembelea kule Nzega. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nimepokea pia mchango wa Mheshimiwa Hussein Bashe na hii ni kukumbushia ahadi ya Mheshimiwa Rais kuhusu ujenzi wa soko, stendi pamoja na maeneo mengine. Hapa namwagiza Katibu Mkuu kuhakikisha kwamba anafuatilia suala hili kupitia Ofisi ya Mheshimiwa Rais mwenyewe, pia kupitia Wizara ya Fedha ili utekelezaji wa mpango huu, ahadi hii ya Mheshimiwa Rais ianze mara moja. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, ukamilishaji wa maboma ya miundombinu ikiwemo ya elimu na afya, natambua uwepo wa maboma ya miundombinu yakiwemo ya elimu pamoja na afya, Novemba, 2023 Ofisi ya Rais, TAMISEMI ilifanya tathmini na kubaini uwepo wa maboma 21,914 ya sekta ya elimu na sekta ya afya. Maboma haya 21,914 yanahitaji takribani shilingi bilioni 455.51 kwa ajili ya ukamilishaji.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika kukabiliana na changamoto hiyo, katika kipindi cha miaka mitatu, 2020/2021, 2023/2024, Serikali imetumia jumla ya shilingi bilioni 255.55 kwa ajili ya ukamilishaji wa maboma katika sekta ya elimu na sekta za afya, ambapo jumla ya maboma yenye 1,795 ya zahanati yenye thamani ya shilingi milioni 89.75 na maboma 12,700 ya sekta ya elimu yenye thamani ya shilingi bilioni 165.8 yamekamilishwa. Kati ya maboma hayo, maabara za masomo ya sayansi ni 2,745, madarasa ni 9,397, mabwalo ni 87 na mabweni ni 471. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, utekelezaji huu wa Serikali ni kwa sababu wananchi walionesha mfano. Wao kwa kushirikiana na Wabunge wamejitolea na kujenga maboma na Serikali ikasema haitakuwa nyuma na kuwaacha wawakilishi wa wananchi waliowashawishi na kuwashauri wananchi kujenga maboma na ndiyo sababu Serikali imetoa kiwango hiki cha fedha. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nilithibitishie Bunge lako Tukufu, kwa mwaka 2024/2025, Ofisi ya Rais, TAMISEMI imepanga kukamilisha maboma 6,415 ya miundombinu katika sekta ya afya na sekta ya elimu. Maboma haya 6,415 yatagharimu takribani shilingi bilioni 183.63. Kati ya fedha hizo, shilingi bilioni 52.86 ni fedha za ruzuku ya Serikali Kuu na shilingi bilioni 130.77 ni fedha za mapato ya ndani ya halmashauri. Aidha, ukamilishaji wa maboma mengine yaliyobaki utaendelea kadiri ya upatikanaji wa fedha. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, vilevile, ninawaelekeza Makatibu Tawala wa Mikoa na Wakurugenzi kusimamia utekelezaji wa Mwongozo wa Uanzishwaji wa maboma ili kuzuia uanzishaji wa maboma usiozingatia mwongozo kwa lengo la kuwa na uratibu mzuri wa michango ya wananchi na wadau. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lingine ni kuhusu ujenzi wa majengo ya utawala kwenye mikoa na halmashauri. Natambua uwepo wa majengo ya utawala ya mikoa na halmashauri ambayo yanaendelea na ujenzi. Katika mwaka 2023/2024, takribani shilingi bilioni 171.34 ziliidhinishwa kwa ajili ya ujenzi, ukamilishwaji na ukarabati wa Ikulu ndogo nane, ofisi 16 za Wakuu wa Mikoa, ukarabati wa ofisi 22 za Wakuu wa Wilaya, ujenzi wa majengo ya utawala katika halmashauri 72 na ofisi 19 za Maafisa wa Tarafa.

Mheshimiwa Naibu Spika, hadi Machi, 2024, majengo ya utawala katika halmashauri 12 yamekamilika na yanatumika na majengo 60 yapo katika hatua mbalimbali za ujenzi. Hadi Machi, 2024 ukamilishaji na ukarabati wa nyumba 57 za viongozi ngazi za Tawala za Mikoa ziko katika hatua mbalimbali za ujenzi kama ifuatavyo: -

Mheshimiwa Naibu Spika, nyumba mbili za Wakuu wa Wilaya zimekamilika. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

Mheshimiwa Naibu Spika, kutokana na muda, naomba nilithibitishie Bunge lako Tukufu kwamba, katika mwaka 2024/2025, Ofisi ya Rais, TAMISEMI itaendelea na ujenzi na ukamilishaji wa miradi 78 ya majengo ya utawala. *(Makofi)*

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri, omba pesa. Mheshimiwa Waziri, malizia hitimisho, omba pesa. *(Makofi)*

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA: Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kuwa taarifa hii nimeichapa vizuri, naomba taarifa yote iingie kwenye Kumbukumbu Rasmi za Bunge. Nihitimishe kwa kusema kwamba, naomba Bunge lako likubali kuidhinisha matumizi ya mafungu 28 ya shilingi 10,125,220,403,767. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kutoa hoja. *(Makofi)*

MAELEZO YA MHESHIMIWA MOHAMEDI OMARY MCHENGERWA (MB), WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS – TAMISEMI, KUHUSU HOJA ZA WAHESHIMIWA WABUNGE ZILIZOJITOKEZA WAKATI WA KUJADILI HOTUBA YA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA OFISI YA RAIS - TAMISEMI KWA MWAKA 2024/25

1. **Mheshimiwa Spika**, awali ya yote ninamshukuru Mwenyezi Mungu, kwa kutuwezesha kufikia hatua hii ya kuhitimisha Hoja ya Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Rais - TAMISEMI kwa mwaka 2024/25.

2. **Mheshimiwa Spika**, nimshukuru tena Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa kuendelea kuniamini ili niwatumikie wananchi wa Tanzania katika nafasi ya Waziri wa Nchi Ofisi ya Rais - TAMISEMI. Mafanikio ya kuwatumikia wananchi ni mafanikio ya Serikali ya Awamu ya Sita,

kama Ofisi ya Rais – TAMISEMI inafanya vizuri na serikali itafanya vizuri.

3. Mheshimiwa Spika, kipekee ninakupongeza wewe binafsi, Naibu Spika pamoja na Wenyeviti wa Bunge kwa uongozi wenu mahiri uliowezesha Bunge lako Tukufu kujadili Hotuba ya Bajeti ya Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Rais - TAMISEMI kwa weledi mkubwa. Aidha, ninawapongeza Waheshimiwa Wabunge wote waliochangia Hoja hii na wale ambao hawakupata fursa ya kuchangia kutokana na sababu mbalimbali. Maoni na ushauri uliotolewa na Waheshimiwa Wabunge utasaidia kutoa mwelekeo wa kusimamia utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Mafungu yote 28 ya Ofisi ya Rais - TAMISEMI katika kuimarisha utoaji wa huduma kwa wananchi.

4. Mheshimiwa Spika, nitakuwa mchoyo wa fadhila kama sitaishukuru Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (TAMISEMI) inayoongozwa na Mheshimiwa Denis Lazaro Londo (Mb), Mwenyekiti; Mheshimiwa Justin Lazaro Nyamoga(Mb), Makamu Mwenyekiti; na Wajumbe wa Kamati, kwa namna ya kipekee walivyoandaa na kuwasilisha taarifa ya Kamati yenye maoni kuhusu utekelezaji wa majukumu ya Ofisi ya Rais – TAMISEMI kwa mwaka 2023/24 na uchambuzi wa mpango na bajeti kuhusu makadirio ya Mapato na Matumizi kwa mwaka 2024/25 kwa Mafungu yote 28 yanayosimamiwa na Ofisi ya Rais - TAMISEMI. Maoni yaliyotolewa yataboresha na kuimarisha utendaji na utoaji wa huduma bora kwa wananchi.

5. Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Rais – TAMISEMI imeweza kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi kutokana na ushirikiano mkubwa inaoupata kutoka kwa Kamati na Waheshimiwa Wabunge.

6. Mheshimiwa Spika, napenda kutambua mchango mkubwa wa Viongozi wenzangu tangu nilipowasilisha Hotuba ya Bajeti ya Ofisi ya Rais - TAMISEMI katika Bunge lako tukufu ambayo leo

inahitimishwa. Kipekee, nawashukuru Naibu Mawaziri, Mheshimiwa Dkt. Festo John Dugange(Mb) na Mheshimiwa Zainab Athuman Katimba(Mb), Waheshimiwa Wakuu wa Mikoa na Wakuu wa Wilaya kwa ushirikiano walionipa katika kipindi hiki. Aidha, naishukuru Menejimenti ya Ofisi ya Rais – TAMISEMI ikiongozwa na Katibu Mkuu Ndugu Adolf Ndunguru, kwa ushirikiano walionipatia katika uchambuzi na kuandaa ufafanuzi wa hoja mbalimbali zilizotolewa na Waheshimiwa Wabunge wakati wa kujadili Mpango na Bajeti.

7. Mheshimiwa Spika, Msingi wa Serikali ni Wananchi ambao pia ndiyo waajiri wa Serikali, hivyo ninawashukuru wananchi ambao wametupa ridhaa ya kuwatumikia.

UGATUAJI WA MADARAKA (D by D)

8. Mheshimiwa Spika, Mjadala wa siku tatu wa bajeti ya Ofisi ya Rais – Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa umedhihirisha bila ya shaka yoyote umuhimu wake kwa maendeleo na ustawi wa wananchi. Waheshimiwa wabunge ambao ni wawakilishi na sauti ya wananchi mmetanabaisha katika michango yenu iliyogusa masuala yote mtambuka na ya kisekta kwa namna yanavyogusa na kuhusika na maisha ya kila siku ya wananchi ambayo TAMISEMI imepewa dhamana ya kuyasimamia na kuyatekeleza. Hii ndiyo Wizara inayowahusu na kuwagusa wananchi moja kwa moja katika Nyanja zote za maendeleo na maisha ya kawaida. Zipo aina mbalimbali za ugatuzi wa madaraka ambazo ni:- "*Decentralization by Deconcentration*"; "*Decentralization by Delegation*"; na "*Decentralization by Devolution*".

Decentralization by Deconcentration ni pale Serikali Kuu inaposhuka katika ngazi za chini na kuweka watumishi wanaowajibika moja kwa moja kwa Wizara zao kisekta katika Serikali Kuu. *Decentralization by Delegation* ni pale madaraka yanabaki kuwa ni ya Serikali Kuu bali yenyewe Serikali Kuu imeyakasimu kwa Serikali za Mitaa. Aidha, *Decentralization by*

18 APRILI, 2024

Devolution ni ugatuzi wa madaraka yote kwa Serikali za Mitaa ambazo zimechaguliwa na zinawajibika kwa wananchi.

Mfumo unaotumika sasa nchini ni wa ugatuzi wa madaraka kwa wananchi wa aina ya “**Decentralization by Devolution**”. Uamuzi wa kuchukua mfumo huo “**Decentralization by Devolution**” ulipendekezwa na kukubalika utumike kutokana na uzoefu uliotokana na changamoto na matatizo ya aina ya mfumo ambayo haikuupa umma kwa maana ya wananchi mamlaka ya kupanga, kuendesha, kusimamia na kuwajibisha.

9. Mheshimiwa Spika, Kwa kutambua umuhimu wa kuimarisha madaraka ya umma mwaka 1983 Halmashauri Kuu ya CCM katika mapendekezo yake juu ya marekebisho ya Katiba ilipendekeza kwamba Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania itamke bayana kwamba kutakuwa na serikali za mitaa katika kila Kijiji, kila wilaya na kila mji. Aidha ilipendekeza kuwa Katiba vilevile itamke majukumu makubwa ya Serikali za Mitaa pamoja na uhusiano wake na Serikali Kuu. Mapendekezo hayo ya CCM ndio chimbuko la mabadiliko ya Tano ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania yaliyofanyika mwaka 1984 kuwa na sura inayohusu “Madaraka ya Umma” yenye ibara kuhusu Serikali za Mitaa na kazi za Serikali za Mitaa.

Msingi wa ugatuzi wa madaraka kwa umma nchini umo katika Ibara ya 8 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya 1977 inayosisitiza kuwa: 8 (1) Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ni Nchi inayofuata misingi ya demokrasia na haki ya kijamii, na kwa hiyo;

- (a) Wananchi ndiyo msingi wa mamlaka yote, na Serikali itapata madaraka na mamlaka yake yote kutoka kwa wananchi kwa mujibu wa Katiba hii;
- (b) Lengo kuu la Serikali litakuwa ni ustawi wa wananchi;

18 APRILI, 2024

(c) Wananchi watashiriki katika shughuli za Serikali yao kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii.

Ni kutokana na msingi huo wa msimamo huo kuwa wananchi ndio msingi wa mamlaka yote katika nchi ibara ya 146 (1) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania inabainisha madhumuni ya kuwepo kwa Serikali za Mitaa ni kupeleka madaraka kwa wananchi. Katika kutekeleza hilo Ibara hiyo inatamka bayana kuwa vyombo vya Serikali za Mitaa vitakuwa na haki na mamlaka ya kushiriki na kuwashirikisha wananchi katika mipango na shughuli za utekelezaji wa maendeleo katika sehemu zao na nchini kote kwa jumla. Jitihada zozote za kudogosha mamlaka za serikali za mitaa si tu kinyume cha sheria lakini ni kukiuka msingi muhimu wa kuleta maendeleo kwa wananchi. Baba wa Taifa Hayati Mwalimu Nyerere aliona umuhimu huo na kusema;

Nukuu: “kuna baadhi ya mambo nisingefanya tena kama ningekuwa Rais kwa mara nyingine, mojawapo ni kufuta Mamlaka za Serikali za Mitaa na lingine ni kuvunja vyama vya ushirika. Tulikosa subira na uelewa, tulikuwa na taasisi hizi mbili kwa ajili ya ushiriki wa wananchi lakini tuliziondoa. Ni kweli kwamba Serikali za Mitaa zilikuwa na changamoto ya kuogopa kufanya maamuzi lakini badala ya kuzisaidia tulizifuta.”

Mahojiano na mwandishi wa habari 1984

10. Mheshimiwa Spika, wakati wa kujadili Hotuba ya Mpango na Bajeti ya Ofisi ya Rais - TAMISEMI kwa Mwaka wa Fedha wa 2024/25 jumla ya waheshimiwa Wabunge **70** walipata fursa ya kuchangia. Kati yao Waheshimiwa Wabunge **67** walichangia kwa kuzungumza na Waheshimiwa Wabunge **3** walichangia kwa maandishi.

11. Mheshimiwa Spika, naomba kuwatambua Waheshimiwa Wabunge waliochangia kwa kuzungumza kama ifuatavyo:-

18 APRILI, 2024

Na.	JINA LA MBUNGE	JIMBO/VITI MAALUM
1	Mhe Munde Abdallah Tambwe	Viti maalumu
2	Mhe. Rashid Abdallah Shangazi	Mlalo
3	Mhe. Anne Kilango Malecela	Same Mashariki
4	Mhe. Anna Richard Lupembe	Nsimbo
5	Mhe. Hawa Subira Mwaifunga	Viti Maalum
6	Mhe Subira Khamis Mgalu	Viti Maalum
7	Mhe. Charles John Mwijage	Muleba Kaskazini
8	Mhe. Dr. Charles Stephen Kimei	Vunjo
9	Dr. Christina Christopher Mzava	Viti Maalum
10	Dr. Oscar Ishengoma Kikoyo	Muleba Kusini
11	Mhe. Hamida Mohamed Abdallah	Lindi Mjini
12	Mhe. Salome Whycliffe Makamba	Viti aMalum
13	Mhe. Iddy Kassimu Iddy	Msalala
14	Mhe. Seleman Moshi Kakoso	Mpanda Vijijini
15	Mhe. Margaret Simwanza Sitaa	Urambo
16	Mhe. Abdallah Dadi Chikota	Nanyamba
17	Mhe. Aida Joseph Khenani	Nkasi Kaskazini
18	Mhe. Zuberi Mohamed Kuchauka	Liwale
19	Mhe. Martha Festo Mariki	Viti maalum
20	Mhe. Issaay Zacharia Paulo	Mbulu Mjini
21	Mhe. Joseph Anania Tadayo	Mwanga
22	Mhe. Michael Constantino Mwakamo	Kibaha Vijijini
23	Mhe. Saimon Songe Lusengekile	Busega
24	Mhe. Abeid Ighondo Ramadhani	Singida Kaskazini
25	Mhe. Edward Olelekaita Kisau	Kiteto
26	Mhe. Joseph Kasheku Musukuma	Geita
27	Mhe. Mohamed Lujuo Monni	Chemba
28	Mhe. Kiswaga Boniventura Destery	Magu
29	Mhe. Salma Rashid Kikwete	Mchinga
30	Mhe. Pius Stephen Chaya	Manyoni Mashariki
31	Mhe. Njalu Daudi Silanga	Itilima
32	Mhe. Husna Juma Sekiboko	Viti Maalum

18 APRILI, 2024

Na.	JINA LA MBUNGE	JIMBO/VITI MAALUM
33	Mhe. Tarimba Gulam Abbas	Kinondoni
34	Mhe. Livingstone Joseph Lusinde	Mtera
35	Mhe. Leah Jeremiah Komanya	Meatu
36	Mhe. Shabani Hamisi Taletale	Morogoro Kusini Mashariki
37	Mhe. Saashisha Elinikyo Mafuwe	Hai
38	Mhe. Tumaini Bryceson Magessa	Busanda
39	Mhe. Hassan Seleman Mtenga	Mtwara Mjin
40	Mhe. Ritha Enespher Kabati	Viti Maalum
41	Mhe. Kavejuru Eliadory Felix	Buhigwe
42	Mhe. Rehema Juma Migilla	Ulyankulu
43	Mhe.Eng. StellaMartin Manyanya	Nyasa
44	Mhe. Innocent Edward Kalogeris	Morogoro Kusini
45	Mhe. Regina Ndege Qwaray	Viti maalum
46	Mhe. Aloyce Andrew Kwezi	Kaliua
47	Mhe. Halima James Mdee	Viti maalum
48	Mhe. Dorothy George Kilave	Temeke
49	Mhe. Shabani Omari Shekilindi	Lushoto
50	Mhe. Innocent Sebba Bilakwate	Kyerwa
51	Mhe. Jonas Van Zeeland	Mvomero
52	Mhe. Jafari Chege Wambura	Rorya
53	Mhe. Seif Khamis Said Gulamali	Manonga
54	Mhe. Maimuna Salum Mtanda	Newala Vijijini
55	Mhe. Issa Ally Mchungahela	Lulindi
56	Mhe. Mwanaisha Ng'anzi Ulenge	Viti Maalum
57	Mhe. Conchesta Leonce Rwamlaza	Viti Maalum

12. Mheshimiwa Spika, pia, naomba kuwatambua Waheshimiwa Wabunge wafuatao waliochangia kwa maandishi:-

Na.	JINA LA MBUNGE	JIMBO
1.	Mhe. Abdallah Hamis Ulega	Mkuranga
2.	Mhe. Angeline Sylvester Lubala Mabula	Ilemela

Na.	JINA LA MBUNGE	JIMBO
3.	Mhe. Samweli Hhayuma Xaday	Hanang'

13. Mheshimiwa Spika, Hoja zilizotolewa na Waheshimiwa Wabunge zipo katika maeneo yafuatayo:-

- i) Serikali ilipe stahiki za watumishi ikiwa ni pamoja na mafao na fedha za likizo wanazodai walimu ili wafanye kazi vizuri;
- ii) Serikali iongeze fedha TARURA kwa ajili ya ujenzi, ukarabati na matengenezo ya miundombinu ya barabara;
- iii) Serikali kuajiri watumishi wa kada ya afya, elimu na ujenzi ili kukabiliana na upungufu uliopo katika maeneo mbalimbali nchini katika sekta za elimu, afya na ujenzi;
- iv) Ukamilishaji wa ujenzi wa vituo vya kutolea huduma za afya na elimu katika mamlaka za serikali za mitaa;
- v) Ukamilishaji wa ujenzi wa majengo ya utawala kwa wakati;
- vi) Serikali ijenge nyumba za watumishi ili kuboresha mazingira ya kufanyia kazi hususan kada za afya na elimu;
- vii) Ofisi ya Rais -TAMISEMI iandae mwongozo utakaowezesha halmashauri kuwatumia kwa mkataba wataalam waliostaafu na wa kujitolea wenye utaalamu wa kutumia vifaa vya kisasa, kwa kuwa vifaa vingi havitumiki kwa kukosa wataalamu wenye ujuzi wa kuvitumia;
- viii) Fedha za CSR zina matumizi mabaya kutokana na ukosefu wa mwongozo wa kusimamia matumizi ya fedha hizo;
- ix) Serikali iongeze lengo la kukusanya mapato ya ndani ya Mamlaka za Serikali za Mitaa baada ya kufungamanisha mifumo kwa kuwa bado kuna mianya ya upotevu wa mapato ya ndani ya mamlaka za serikali za mitaa;
- x) Utekelezaji wa ahadi za viongozi;
- xi) Ukarabati wa shule kongwe;
- xii) Halmashauri na wananchi kujengewa uwezo wa kufanya biashara ya Kaboni ili kuongeza mapato ya ndani;
- xiii) Watumishi wanaofanya makosa ya kiutendaji katika kituo kimoja wasihamishwe kupelekwa kituo kingine hadi hatua za

18 APRILI, 2024

kinidhamu zitakapochukuliwa na mabaraza yao ya kitaaluma yahusishwe;

- xiv) Serikali iwajengee uwezo wakuu wa wilaya kuhusu utawala bora na majukumu yao katika wilaya; na
- xv) Fedha za mikopo kwa vikundi vya Wanawake, Vijana na Watu wenye Ulemavu ziwafikie wananchi zitakapoanza kutolewa.

14. Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia maeneo niliyoyataja hapo juu, napenda nitoe ufafanuzi wa hoja mbalimbali ambazo zimeibuliwa na Kamati pamoja na Waheshimiwa Wabunge wakati wa kujadili Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Rais – TAMISEMI kwa mwaka 2024/25.

HOJA ZA JUMLA

1. Kutowasilishwa kwa wakati Michango ya Watumishi kwenye Mifuko ya Hifadhi ya Jamii

Mheshimiwa Spika: Ninatambua uwepo wa changamoto za mikoa na halmashauri kushindwa kuwasilisha kwa wakati michango ya watumishi kwenye mfuko wa hifadhi ya jamii. Hadi Oktoba, 2023 mikoa saba na halmashauri 177 zilikuwa hazijawasilisha michango na tozo ya shilingi bilioni 132.86 baada ya kupunguza tozo.

Katika kukabiliana na changamoto hiyo, kuanzia julai, 2024 Serikali imeridhia kulipa mishahara ya watumishi waliokuwa wakilipwa kwa mapato ya ndani kwa halmashauri zenye mapato ya ndani yasiyozidi shilingi bilioni 10 na michango yote ya watumishi inalipwa moja kwa moja na Hazina. Vilevile, ili kupunguza deni kwa waajiri mfuko wa hifadhi ya jamii umeridhia kupunguza tozo kwa asilimia 88.

Ninatoa maelekezo kwa makatibu tawala wa mikoa na wakurugenzi wa halmashauri, kulipa deni la mfuko wa hifadhi ya

jamii kwa mujibu wa makubaliano waliofikia na mfuko wa hifadhi ya jamii. Makatibu tawala wa mikoa na wakurugenzi watakaoshindwa kulipa michango na madeni watachukuliwa hatua za kinidhamu wao wenyewe.

2. Utaratibu wa Wataalam Wanaojitolea katika Sekta ya Afya na Elimu

Mheshimiwa Spika, Ninatambua uwepo wa wataalam wanaojitolea kwenye sekta ya afya na elimu katika halmashauri mbalimbali. Ofisi ya Rais – TAMISEMI kwa kushirikiana na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia imeandaa mwongozo wa walimu wakujitolea katika elimu ya awali, msingi, sekondari na vyo vya maendeleo ya wananchi Tanzania Bara uliotolewa Juni, 2023. Aidha, Ofisi ya Rais – TAMISEMI kwa kushirikiana na Wizara ya Afya imeandaa mwongozo wa wataalamu wa afya wanaojitolea uliotolewa Julai, 2021.

Miongozo hiyo inatoa utaratibu wa mgawanyo wa majukumu ya wadau katika kuwapata na kuwasimamia wataalamu husika. Ofisi ya Rais - TAMISEMI kwa kushirikiana na wizara za kisekta itasimamia utekelezaji wa miongozo hiyo. Miongozo hiyo inasaidia kupunguza ombwe la uhaba wa watumishi.

3. Utekelezaji wa Ahadi za Viongozi Wakuu wa Kitaifa

Mheshimiwa Spika, Ninatambua uwepo wa ahadi mbalimbali ambazo zinatolewa na viongozi wakuu wa nchi wakati wa ziara na mikutano. Ofisi ya Rais – TAMISEMI inaendelea kusimamia utekelezaji wa ahadi za viongozi, ambapo katika sekta ya Barabara, ujenzi wa barabara za lami za halmashauri 64 nchini za km 1 kwa kila halmashauri kwa gharama ya jumla ya shilingi bilioni 32 umekamilika. Ujenzi wa barabara yenye urefu wa km 5.01 kuelekea kiwanda cha mbolea Nala kwa kiwango cha lami umekamilika.

Katika mwaka 2024/25 Serikali itakamilisha utekelezaji wa ahadi za viongozi wakuu katika sekta ya afya kwa kujenga vituo vya afya vya Nkome katika Halmashauri ya Wilaya ya Geita, Ngimu katika Halmashauri ya Wilaya ya Singida na kijiji cha Migungumalo kata ya Usagari katika Halmashauri ya Wilaya ya Uyui.

Ahadi zingine za viongozi wakuu zitaendelea kutekelezwa kadri ya upatikanaji wa fedha.

4. Ukamilishaji wa Maboma ya Miundombinu ikiwemo ya Elimu na Afya

Mheshimiwa Spika, ninatambua uwepo wa maboma ya miundombinu, yakiwemo ya elimu na afya. Novemba, 2023 Ofisi ya Rais – TAMISEMI imefanya tathmini na kubaini uwepo wa maboma 21,914 ya sekta ya elimu na afya ambayo yanahitaji shilingi bilioni 455.51 kwa ajili ya ukamilishaji. Katika kukabiliana na changamoto hiyo, katika kipindi cha miaka mitatu 2020/21-2023/24 Serikali imetumia jumla ya shilingi bilioni 255.55 kwa ajili ukamilishaji wa maboma ya elimu na afya, ambapo jumla ya maboma 1,795 ya zahanati yenye thamani ya shilingi bilioni 89.75 na maboma 12,700 ya sekta ya elimu yenye thamani ya shilingi bilioni 165.8 yamekamilishwa. Kati ya maboma hayo, maabara za masomo ya sayansi ni 2,745, madarasa 9,397, mabwalo 87 na mabweni 471.

Aidha, mwaka 2024/25 Ofisi ya Rais – TAMISEMI imepanga kukamilisha maboma 6,415 ya miundombinu ya sekta ya afya na elimu, ambayo yatatumia shilingi bilioni 183.63. Kati ya fedha hizo, shilingi bilioni 52.86 ni fedha za ruzuku ya serikali kuu na shilingi bilioni 130.77 ni fedha za mapato ya ndani ya halmashauri.

Aidha, ukamilishaji wa maboma mengine yaliyobaki utaendelea kadri ya upatikanaji wa fedha. Vilevile, ninawalekeza makatibu tawala wa mikoa na wakurugenzi kusimamia utekelezaji wa mwongozo wa uanzishaji wa maboma ili kuzuia uanzishaji wa

18 APRILI, 2024

maboma usiozingatia mwongozo kwa lengo la kuwa na uratibu mzuri wa michango ya wananchi na wadau.

5. Ujenzi wa Majengo ya Utawala kwenye Mikoa na Halmashauri

Mheshimiwa Spika, ninatambua uwepo wa majengo ya utawala ya mikoa na halmashauri ambayo yanaendelea na ujenzi. Katika mwaka 2023/24, shilingi bilioni 171.34 ziliidhinishwa kwa ajili ya ujenzi, ukamilishaji na ukarabati wa ikulu ndogo nane (8), ofisi za wakuu wa mikoa 16, ukarabati wa ofisi za wakuu wa wilaya 22, ujenzi wa majengo ya utawala katika halmashauri 72 na ofisi za maafisa tarafa 19. Hadi Machi, 2024 majengo ya utawala katika halmashauri 12 yamekamilika na yanatumika na majengo 60 yapo katika hatua mbalimbali za ujenzi.

Mheshimiwa Spika, hadi Machi, 2024 ukamilishaji na ukarabati wa nyumba 57 za viongozi ngazi ya tawala za mikoa ziko katika hatua mbalimbali za ujenzi kama ifuatavyo; nyumba za wakuu wa wilaya mbili (2) zimekamilika, nne (4) ziko katika hatua mbalimbali za utekelezaji. Vilevile, Ikulu ndogo nane (8), nyumba za makatibu tawala wa mikoa sita (6), nyumba za makatibu tawala wa mikoa wasaidizi tano (5), na nyumba za maafisa tarafa 21 zipo hatua mbalimbali za ukamilishaji. Pia, ujenzi wa ofisi 10 za maafisa tarafa uko katika hatua mbalimbali za utekelezaji, ambapo ofisi nne (4) zimekamilika na zinatumiwa na ofisi sita (6) zipo hatua ya umaliziaji. Kipaumbele cha mwaka 2024/25 ni kukamilisha majengo yaliyoanza kujengwa.

Katika mwaka 2024/25, Ofisi ya Rais – TAMISEMI itaendelea na ujenzi na ukamilishaji wa miradi ya majengo ya utawala 78 ya halmashauri, ikiwemo jengo la Halmashauri ya Wilaya ya Magu ambalo limetengewa shilingi milioni 700 za ukamilishaji wa ujenzi.

6. Upungufu wa Watumishi wa Sekta ya Elimu, Afya, Ujenzi na Kada nyingine

Mheshimiwa Spika, Serikali inatambua upungufu wa watumishi, ikiwemo wa elimu na afya. Katika kukabiliana na upungufu huo, Serikali imeendelea kuajiri watumishi wa afya na elimu kila mwaka, ambapo katika mwaka 2020/21 hadi 2022/23 kada ya afya na elimu imeajiri watumishi 55,767. Kati ya watumishi hao, walimu ni 37,817 na watumishi wa Afya ni 17,950.

Aidha, kabla ya tarehe 30 Juni, 2024 Serikali itaajiri watumishi 46,000 wa sekta mbalimbali, ikiwemo wa sekta za afya, elimu na ujenzi, ambapo sekta ya afya ni zaidi ya 10,000 na elimu 12,000. Vilevile, Ofisi ya Rais – TAMISEMI kwa kushirikiana na wadau wa maendeleo itaajiri wahudumu wa afya ngazi ya jamii 28,000 wa mkataba. Pia, Ofisi ya Rais – TAMISEMI kupitia mkopo wa masharti nafuu kutoka Benki ya Dunia imeajiri watumishi wa afya 300 wa mkataba wa miaka mitano.

Mheshimiwa Spika, Serikali, imeendelea kufanya msawazo wa watumishi katika mikoa na halmashauri ili kukabiliana na maeneo yenye upungufu zaidi.

Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kuandaa mipango mbalimbali ya kukabiliana na upungufu wa watumishi kwa kutumia watalaam wa afya na walimu wa kujitolea na ajira za mikataba, ambapo mamlaka za serikali za mitaa zinatumia mapato yake ya ndani na wadau wa maendeleo kugharamia ajira za mkataba. Aidha, imeendelea kuwekeza kwenye teknolojia, ambapo kupitia Shirika la Elimu Kibaha Serikali imeanzisha ufundishaji mubashara (live teaching) ambapo mwalimu mmoja anaweza kuwafundisha wanafunzi katika shule zaidi ya moja.

7. Matengenezo ya Miundombinu ya Barabara kutokana na mvua zinazoendelea kunyesha

Mheshimiwa Spika, ninatambua uhitaji wa waheshimiwa wabunge wa kuomba ongezeko la fedha za ujenzi na ukarabati wa miundombinu ya barabara za vijijini na mijini na kurejesha mawasiliano ya barabara kutokana na uharibifu wa miundombinu hiyo iliyotokana na mvua zinazoendelea kunyesha. Pia, kuwa na fedha za matengenezo ya miundombinu ya barabara kuwezesha mtandao kupitika muda wote.

Serikali imeendelea kuiongezea TARURA fedha za ujenzi, matengenezo na ukarabati wa miundombinu ya barabara kutoka shilingi bilioni 275 mwaka 2021/22 hadi shilingi bilioni 722.19 mwaka 2023/24, sawa na ongezeko la asilimia 163.44. Aidha, imeendelea kuiwezesha TARURA ambapo katika mwaka 2023/24, iliidhinishiwa shilingi bilioni 21 kwa ajili ya kazi za dharura. Hadi Machi, 2024 shilingi bilioni 50.43 zimepokelewa kati ya shilingi bilioni 131 ambazo Serikali imeahidi kuipatia TARURA kwa ajili ya kukabiliana na dharura, hususan miundombinu iliyoharibiwa na athari za mvua. Vilevile, Serikali inaendelea kufanya tathmini ya athari ya mvua zinazoendelea kunyesha katika maeneo mbalimbali nchini.

8. Utekelezaji wa Miradi ya Uwajibikaji wa Makampuni kwa Jamii (CSR) uzingatie Sheria, Kanuni na Miongozo ya Utekelezaji wa Miradi ya Serikali

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Rais - TAMISEMI itaendelea kusimamia utekelezaji wa miradi inayotekelezwa kwa kutumia fedha za Uwajibikaji wa Makampuni kwa Jamii ili kuhakikisha miradi inayotekelezwa inazingatia thamani ya fedha na miongozo ya matumizi ya fedha za umma. Aidha, mwongozo wa kusimamia fedha kutoka kwenye makampuni yanayotakiwa kutoa CSR upo katika hatua za mwisho za ukamilishaji ili kuleta ufanisi katika miradi inayotekelezwa kwa fedha za CSR.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa CSR katika Mkoa wa Dodoma, ujenzi wa miradi kwa kutumia CSR inayotokana na barabara za mzunguko wa nje (ring road) umesimamishwa ili kujiridhisha na utaratibu pamoja na thamani ya fedha inayotekeleza miradi hiyo.

9. Urejeshwaji wa Mikopo kwa Vikundi vya Wanawake, Vijana na Watu wenye Ulemavu

Mheshimiwa Spika, ninapenda kumshukuru Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kurejesha utoaji wa mikopo kwa vikundi vya wanawake, vijana na watu wenye ulemavu kuanzia Julai, 2024 kwa utaratibu wa kutumia benki kwa halmashauri 10 za majaribio na mfumo ulioboreshwa kwa halmashauri zinazobaki. Maeneo ya kuboresha ni pamoja na marekebisho ya Sheria ya Fedha ya Serikali za Mitaa Sura 290 Kifungu cha 37 A kinachosimamia utoaji na usimamizi wa mikopo hii. Serikali inakusudia kufanya marekebisho madogo kwenye Sheria ya fedha za Serikali za Mitaa, Sura 290 kupitia muswada wa fedha wa mwaka 2024 ili kuwezesha utekelezaji wa maboresho hayo.

10. Maombi ya kupewa Fedha za Kukamilisha Miundombinu ya aina mbalimbali

Mheshimiwa Spika, Hoja hii imechangiwa na Waheshimiwa Wabunge 46. Serikali inatambua uhitaji wa miundombinu mbalimbali katika sekta za afya, elimu na barabara, ambapo Waheshimiwa Wabunge waliotajwa hapo juu wameongea kwa hisia kali wakiwasilisha changamoto zinazowakabili wananchi wao. Napenda kuwahakikishia kuwa, Serikali sikivu na makini ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania inayoongozwa na Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan imewasikia na itafanyia kazi maombi yote yaliyowasilishwa na waheshimiwa wabunge ili wananchi wa maeneo husika waweze kupata huduma kupitia miundombinu hiyo.

18 APRILI, 2024

HOJA ZA KAMATI

11. Serikali itekeleze ushauri wa Kamati uliotolewa wakati wa uwasilishaji wa bajeti ya Ofisi ya Rais - TAMISEMI kwa mwaka 2023/24 kuhusu umaliziaji wa maboma ya shule na zahanati

Mheshimiwa Spika, ninatambua uwepo wa maboma ya miundombinu, yakiwemo ya elimu na afya. Novemba, 2023 Ofisi ya Rais – TAMISEMI imefanya tathmini na kubaini uwepo wa maboma 21,914 ya sekta ya elimu na afya ambayo yanahitaji shilingi bilioni 455.51 kwa ajili ya ukamilishaji. Katika kukabiliana na changamoto hiyo, katika kipindi cha miaka mitatu 2020/21-2023/24 Serikali imetumia jumla ya shilingi bilioni 255.55 kwa ajili ukamilishaji wa maboma ya elimu na afya, ambapo jumla ya maboma 1,795 ya zahanati yenye thamani ya shilingi bilioni 89.75 na maboma 12,700 ya sekta ya elimu yenye thamani ya shilingi bilioni 165.8 yamekamilishwa. Kati ya maboma hayo, maabara za masomo ya sayansi ni 2,745, madarasa 9,397, mabwalo 87 na mabweni 471.

Aidha, mwaka 2024/25 Ofisi ya Rais – TAMISEMI imepanga kukamilisha maboma 6,415 ya miundombinu ya sekta ya afya na elimu, ambayo yatatumia shilingi bilioni 183.63. Kati ya fedha hizo, shilingi bilioni 52.86 ni fedha za ruzuku ya serikali kuu na shilingi bilioni 130.77 ni fedha za mapato ya ndani ya halmashauri.

Aidha, ukamilishaji wa maboma mengine yaliyobaki utaendelea kadri ya upatikanaji wa fedha. Vilevile, ninawalekeza makatibu tawala wa mikoa na wakurugenzi kusimamia utekelezaji wa mwongozo wa uanzishaji wa maboma ili kuzuia uanzishaji wa maboma usiozingatia mwongozo kwa lengo la kuwa na uratibu mzuri wa michango ya wananchi na wadau.

18 APRILI, 2024

12. **Serikali itoe mwongozo na kuweka uratibu stahiki katika uanzishwaji wa ujenzi wa majengo ya afya na elimu yanayojengwa kwa nguvu za wananchi ili kupunguza ujenzi holela wa maboma na kudhibiti viwango vya ujenzi wa majengo ya Serikali.**

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Rais - TAMISEMI imetoa maelekezo kupitia barua yenye Kumb. Namba AH.161/164/02/72 ya tarehe 03 Machi, 2024 kwa makatibu tawala wa mikoa inayowataka kusimamia taratibu za ujenzi wa vituo vya kutolea huduma za afya na elimu kwa nguvu za wananchi. Utaratibu uliotolewa ni uongozi wa kijiji/mtaa kuwasilisha maombi ya uanzishaji wa ujenzi kwa kamati ya maendeleo ya kata na ofisi ya mkurugenzi wa halmashauri ili iweze kutoa kibali kwa kuzingatia vigezo vya bajeti, umbali, idadi ya watu na ugumu wa kufika eneo husika baada ya kupokea taarifa ya ukaguzi wa kitaalam wa eneo lililochaguliwa. Aidha, halmashauri zimeelekezwa kutoa ushauri wa kitaalamu katika hatua mbalimbali za ujenzi.

13. **Serikali ipeleke fedha TARURA kikamilifu na kwa wakati**

Mheshimiwa Spika, Ushauri umezingatiwa, katika mwaka 2023/24 miundombinu ya barabara za vijijini na mijini iliidhinishwa shilingi bilioni 825.09 kwa ajili ya ujenzi, ukarabati na matengenezo ya miundombinu ya barabara kupitia mfuko wa barabara, tozo ya mafuta, mfuko mkuu wa serikali na washirika wa maendeleo. Hadi Machi, 2024 shilingi bilioni 549.78 zimetolewa, sawa na asilimia 67 ya fedha zilizoidhinishwa. Serikali itaendelea kutoa fedha zilizobaki.

14. **Serikali itoe bajeti ya dharura kwa kuzingatia ombi maalum lililotolewa na Kamati kwa ajili ya kusaidia urejeshaji wa miundombinu iliyoharibiwa na mvua nchini.**

Mheshimiwa Spika, ninatambua uhitaji wa waheshimiwa wabunge wa kuomba ongezeko la fedha za ujenzi na ukarabati

18 APRILI, 2024

wa miundombinu ya barabara za vijijini na mijini na kurejesha mawasiliano ya barabara kutokana na uharibifu wa miundombinu hiyo iliyotokana na mvua zinazoendelea kunyesha. Pia, kuwa na fedha za matengenezo ya miundombinu ya barabara kuwezesha mtandao kupitika muda wote.

Serikali imeendelea kuiongezea TARURA fedha za ujenzi, matengenezo na ukarabati wa miundombinu ya barabara kutoka shilingi bilioni 275 mwaka 2021/22 hadi shilingi bilioni 722.19 mwaka 2023/24, sawa na ongezeko la asilimia 163.44. Aidha, imeendelea kuiwezesha TARURA ambapo katika mwaka 2023/24, iliidhinishiwa shilingi bilioni 21 kwa ajili ya kazi za dharura. Hadi Machi, 2024 shilingi bilioni 50.43 zimepokelewa kati ya shilingi bilioni 131 ambazo Serikali imeahidi kuipatia TARURA kwa ajili ya kukabiliana na dharura, hususan miundombinu iliyoharibiwa na athari za mvua. Vilevile, Serikali inaendelea kufanya tathmini ya athari ya mvua zinazoendelea kunyesha katika maeneo mbalimbali nchini.

15. Serikali itoe kipaumbele cha kutoa kandarasi kwa makandarasi wazawa sambamba na kuzielekeza halmashauri nchini kuwatumia wakandarasi wazawa bila kuathiri viwango stahiki.

Mheshimiwa Spika, Ushauri umezingatiwa, Serikali kupitia Wakala ya Barabara za Vijijini na Mijini inatekeleza kazi za ujenzi, ukarabati na matengenezo ya miundombinu ya barabara kwa kutumia makandarasi wa ndani. Kwa mwaka 2023/24 Serikali kupitia TARURA imeingia mikataba 1,826 kwa ajili ya ujenzi, ukarabati na matengenezo ya miundombinu ya Barabara, ambapo makandarasi wa ndani ni 1,814 sawa na asilimia 99.34. Aidha, niliitisha kikao na makandarasi wazawa tarehe 24 Januari, 2024 kujadili namna ya kuwawezesha makandarasi wazawa na kamati iliundwa kwa ajili ya kushughulikia hoja zao.

16. Serikali izingatie ushauri wa Kamati kuhusu uanzishwaji wa shule za mchepuo wa Kiingereza kwa kuzingatia usawa, Sera ya Elimu ya mwaka 2014 Toleo la 2023 na kuimarisha ufundishaji wa somo la kiingereza katika shule zake zote.

Mheshimiwa Spika, Ushauri umepokelewa. Ofisi ya Rais - TAMISEMI kwa kushirikiana na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia zitafanyia kazi mapendekezo mahususi ya uendeshaji wa shule hizo. Aidha, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya TAMISEMI na Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Elimu, Utamaduni na Michezo zitashirikishwa ipasavyo ili zitoe maoni kabla ya kusambaza maelekezo hayo, ambayo yatakuwa yanazingatia maslahi mapana ya wananchi wote.

17. Utekelezaji wa miradi ya CSR (Corporate Social Responsibility) izingatie sheria, miongozo na kanuni ya utekelezaji wa miradi ya Serikali

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Rais - TAMISEMI itaendelea kusimamia utekelezaji wa miradi inayotekelezwa kwa kutumia fedha za Uwajibikaji wa Makampuni kwa Jamii ili kuhakikisha miradi inayotekelezwa inazingatia thamani ya fedha na miongozo ya matumizi ya fedha za umma. Aidha, mwongozo wa kusimamia fedha kutoka kwenye makampuni yanayotakiwa kutoa CSR upo katika hatua za mwisho za ukamilishaji ili kuleta ufanisi katika miradi inayotekelezwa kwa fedha za CSR.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa CSR katika Mkoa wa Dodoma, ujenzi wa miradi kwa kutumia CSR inayotokana na barabara za mzunguko wa nje (ring road) umesimamishwa ili kujiridhisha na utaratibu pamoja na thamani ya fedha inayotekeleza miradi hiyo.

18. Usimamizi wa gharama za miradi ya fedha zinazotokana na CSR ufanywe kwa kufuata kanuni na taratibu za ununuzi za Serikali ili kuepuka gharama kubwa za miradi hiyo.

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Rais - TAMISEMI itaendelea kusimamia utekelezaji wa miradi inayotekelezwa kwa kutumia fedha za Uwajibikaji wa Makampuni kwa Jamii ili kuhakikisha miradi inayotekelezwa inazingatia thamani ya fedha na miongozo ya matumizi ya fedha za umma. Aidha, mwongozo wa kusimamia fedha kutoka kwenye makampuni yanayotakiwa kutoa CSR upo katika hatua za mwisho za ukamilishaji ili kuleta ufanisi katika miradi inayotekelezwa kwa fedha za CSR.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa CSR katika Mkoa wa Dodoma, ujenzi wa miradi kwa kutumia CSR inayotokana na barabara za mzunguko wa nje (ring road) umesimamishwa ili kujiridhisha na utaratibu pamoja na thamani ya fedha inayotekeleza miradi hiyo.

19. Halmashauri zibainishe taasisi zote za kibiashara katika maeneo yao ambazo zinapaswa kutoa CSR na kuhakikisha kuwa taasisi hizo zinarejesha faida kwa jamii.

Mheshimiwa Spika, Ushauri umepokelewa, Ofisi ya Rais - TAMISEMI kwa kushirikiana na mikoa na halmashauri itaandaa mpango wa kubaini taasisi zinazopaswa kutoa fedha za CSR katika maeneo ya vijiji na mitaa na kuhakikisha taasisi hizo zinarejesha michango yake kwa jamii kwa kuzingatia Kanuni, Taratibu na Miongozo itakayowekwa.

20. Serikali ihakikishe kuwa, eneo la biashara ya Kaboni linapewa kipaumbele kama chanzo muhimu cha mapato ya halmashauri zote zilizo na utajiri wa misitu nchini.

Mheshimiwa Spika, Ushauri umepokelewa, Ofisi ya Rais – TAMISEMI kwa kushirikiana na Ofisi ya Makamu wa Rais, Muungano na

18 APRILI, 2024

Mazingira na Kituo cha Taifa cha Ufuatiliaji cha Kaboni ambacho kipo Chuo Kikuu cha Sokoine cha Kilimo imeendelea kutoa elimu kuhusu biashara hiyo. Aidha, katika mwaka 2024/25 Ofisi ya Rais - TAMISEMI imeielekeza mikoa na halmashauri kuhakikisha biashara ya kaboni inaanazishwa katika mamlaka za serikali za mitaa kwa kujifunza kupitia Halmashauri ya Wilaya ya Tanganyika pamoja na halmashauri 14 ambazo zimeanzisha biashara hiyo.

21. Ofisi ya Rais - TAMISEMI ijenge uwezo wa kitengo kinachosimamia biashara ya kaboni ili kuweza kutoa ushauri wa kitaalam kwa halmashauri nchini

Mheshimiwa Spika, Ushauri umepokelewa. Ofisi ya Rais – TAMISEMI kwa kushirikiana na Ofisi ya Makamu wa Rais, Muungano na Mazingira na Kituo cha Taifa cha Ufuatiliaji cha Kaboni ambacho kipo Chuo Kikuu cha Sokoine cha Kilimo itaendelea kujengea uwezo wataalamu ikiwa ni pamoja na kuwaongezea vitendea kazi na bajeti.

22. Serikali za vijiji, kata na halmashauri zipime maeneo na kumilikishwa maeneo hayo kama hatua ya kuweza kuhifadhi na kuitunza misitu wenyewe ili iweze kuwanufaisha katika biashara ya kaboni

Mheshimiwa Spika, Agizo limezingatiwa, Ofisi ya Rais – TAMISEMI kwa kushirikiana na Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi na wadau kuandaa mipango ya matumizi bora ya ardhi kwenye vijiji, ikiwemo kutenga maeneo ya misitu ya hifadhi ya vijiji na kutangaza kwenye Gazeti la Serikali. Aidha, hadi sasa Halmashauri za Wilaya 85 zenye vijiji 988 zimebainika kuwa na misitu ya hifadhi ya vijiji 1,149. Miongoni mwa misitu hiyo, 133 imeshatangazwa kwenye gazeti la Serikali.

23. Serikali ianzishe programu maalumu katika shule za msingi na sekondari nchini kwa kila mwanafunzi anayeanza shule kupanda na kuutunza mti wake wakati wa maisha yake yote awapo shuleni hapo

Mheshimiwa Spika, Ushauri umepokelewa, mamlaka za serikali za mitaa kwa kushirikia na wadau wanaendelea na mpango wa kueneza programu maalumu ya pamoja kupitia soma na mti inayomtaka mwanafunzi kupanda mti na kuutunza ili kuhakikisha uwepo wa miti shuleni. Hadi Machi, 2024 shule 175 zimewezeshwa kuanzisha vitalu vya miche. Aidha, klabu za mazingira zimeanzishwa katika shule za msingi na sekondari ili kuwezesha miche inayopandwa kukua na kustawi.

24. Mashirika yanayotoa misaada ya kupanda miti yaelekezwe kujikita kwenye ujenzi wa miundombinu ya kutunzia miti

Mheshimiwa Spika, Ushauri umepokelewa, Ofisi ya Rais - TAMISEMI kwa kushirikiana na wadau mbalimbali inaendelea kuhakikisha miti inayopandwa inawekewa miundombinu ya umwagiliaji. Baadhi ya wadau wameanza kuweka miundombinu ya maji, wakiwemo Wakala ya Misitu (TFS); NMB; CRDB; World Wide Fund for Nature (WWF) na wadau wengine.

25. Halmashauri nchini zielekezwe kuweka sheria ndogo (by laws) kwa ajili ya kusimamia wajibu wa wananchi kupanda miti na kuitunza kwenye maeneo ya makazi yao

Mheshimiwa Spika, Maoni yamepokelewa, Ofisi ya Rais - TAMISEMI itaendelea kuhimiza halmashauri kusimamia sheria ndogo za hifadhi za mazingira ikiwemo upandaji wa miti katika maeneo ya makazi.

18 APRILI, 2024

26. Serikali ihuishe Sheria ya Fedha za Mamlaka ya Serikali za Mitaa na Sheria ya Fedha za Umma pamoja na Sheria ya Ununuzi ya Umma ili ziendane na mazingira halisi ya utekelezaji wa shughuli za mamlaka za serikali za mitaa

Mheshimiwa Spika, Ushauri umezingatiwa Ofisi ya Rais – TAMISEMI itawasiliana na Wizara yenye dhamana na Sheria ya Fedha za Umma na Sheria ya Ununuzi wa Umma ili kuona maeneo ambayo yanahitaji kuhuishwa kwa sheria hizo ili ziendane na mazingira halisi ya utekelezaji wa shughuli za mamlaka za serikali za mitaa.

27. Ofisi ya Rais - TAMISEMI kuzielekeza Taasisi kuwa mialiko yoyote itakayokwenda kwa wakurugenzi iambatane na taarifa ya walioandaa matukio hayo kuonesha kuwajibika kwao kibajeti.

Mheshimiwa Spika, Maagizo ya Kamati yamepokelewa. Ofisi ya Rais – TAMISEMI itawasiliana na wizara, taasisi na mashirika kuhusu utaratibu wa kuialika mikoa na mamlaka za serikali za mitaa.

HOJA NYINGINE ZA WABUNGE WALIOCHANGIA HOTUBA YA BAJETI YA OFISI YA RAIS TAMISEMI KWA KUZUNGUMZA BUNGENI APRILI, 2024

28. Fedha za dharura zipelekwe TARURA ili kukabiliana na dharura na uharibifu wa miundombinu iliyosababishwa na athari za mvua ili barabara ziweze kupitika na kurudisha mawasiliano kwa wananchi ikiwemo miundombinu ya barabara hizo, Pia iwasimamie makandarasi ili kujenga miundombinu katika viwango vinavyokubalika.

Mheshimiwa Spika, Ushauri umepokelewa. Kama ilivyoielezwa na Mhe. Dkt. Mwigulu L Nchemba (Mb), Waziri wa Fedha, kuhusu kuipatia Ofisi ya Rais – TAMISEMI nyongeza ya Shilingi bilioni 350 kwa ajili ya barabara za Wilaya. Ofisi ya Rais – TAMISEMI

18 APRILI, 2024

inakusudia kutumia fedha hizo za nyongeza katika maeneo yafuatayo;

Kuhakikisha Majimbo yote ya Uchaguzi Tanzania Bara yanapata angalau Shilingi bilioni 2 katika bajeti ya maendeleo ya miundombinu ya barabara kwa mwaka 2024/25. Kabla ya nyongeza ya Shilingi bilioni 350, vyanzo vya fedha za maendeleo ya miundombinu ya barabara za Wilaya zinazohudumiwa na TARURA vilikuwa ni fedha kutokana na Tozo ya Sh. 100 kwenye kila lita ya mafuta ya petroli na dizeli na fedha kutoka Mfuko Mkuu wa Hazina ambazo zilikuwa zinawezesha kila jimbo kupata mgao wa angalu Shilingi bilioni 1.5. Nyongeza hii itawezesha kiwango cha fedha za maendeleo ya barabara kufikia angalau Shilingi bilioni 2 kwa kila jimbo la uchaguzi.

Mheshimiwa Spika, maeneo mengine yatakayoongezewa fedha katika nyongeza ya Shilingi bilioni 350 ni pamoja na utekelezaji wa ahadi za Viongozi, miradi ya kimkakati ambayo inalenga ujenzi wa madaraja makubwa, ujenzi wa barabara za kupunguza msongamano hasa mijini, kujenga barabara kuelekea maeneo maalumu ya kiuchumi kama EPZ au mashamba makubwa na maeneo ya huduma za jamii za afya na elimu.

Mheshimiwa Spika, maeneo mengine ni kuongeza fedha za matengenezo ya barabara za Wilaya, ujenzi wa barabara kwa kutumia teknolojia mbadala ili kuwezesha barabara kudumu kwa muda mrefu na uwekaji wa taa za barabarani.

29. Serikali ilipe stahiki za watumishi ikiwa ni pamoja na mafao na fedha za likizo wanazodai walimu ili wafanye kazi vizuri

Mheshimiwa Spika, Kwa kipindi cha mwaka 2022/23 mamlaka za serikali za mitaa zimewasilisha madeni mbalimbali ya stahiki za watumishi shilingi bilioni 407.10 yakiwemo madeni ya malimbikizo ya mishahara, posho za uhamisho, madai ya gharama za likizo na kustaafu. Hadi Desemba, 2023 shilingi bilioni 202.43 zimeshalipwa

ambazo ni madeni ya milimbikizo ya mishahara. Serikali itaendelea kulipa kiasi kilichobaki kulingana na upatikanaji wa fedha. Aidha, waajiri wanasisitizwa kuendelea kutozalisha madeni zaidi kwa kuhakikisha wanalipa madai ya stahiki za watumishi kila inapohitajika kulingana na bajeti iliyoidhinishwa kwa mwaka husika.

30. Shule mpya za sekondari ziwe za michepuo ya ufundi ili kuwaongezea ujuzi vijana wapate ajira.

Mheshimiwa Spika, Serikali imeanza kutekeleza Sera mpya ya Elimu ya Mwaka 2014 Toleo la 2023 inayojumuisha Elimu ya Amali na Elimu ya Jumla. Aidha, mpango wa Serikali ni kujenga shule za amali 100 ambapo katika Mwaka 2023/24, Serikali itajenga shule 26 za sekondari za amali ili kuwezesha wanafunzi kuanza masomo mwezi Januari 2025.

31. Serikali ihakikishe kuwa eneo la biashara ya Kaboni linapewa kipaumbele kama chanzo muhimu cha mapato ya halmashauri zote zilizo na utajiri wa misitu nchini

Mheshimiwa Spika, tunapokea ushauri. Ofisi ya Rais – TAMISEMI kwa kushirikiana na Ofisi ya Makamu wa Rais, Muungano na Mazingira na Kituo cha Taifa cha Ufuatiliaji cha Kaboni ambacho kipo Chuo Kikuu cha Sokoine cha Kilimo imeendelea kutoa elimu kuhusu biashara hiyo. Aidha, katika mwaka 2024/25 Ofisi ya Rais - TAMISEMI imeielekeza mikoa na halmashauri kuhakikisha biashara ya kaboni inaanazishwa katika mamlaka za serikali za mitaa kwa kujifunza kupitia Halmashauri ya Wilaya ya Tanganyika pamoja na halmashauri 14 ambazo zimeanzisha biashara hiyo. Vilevile, maeneo mapya ya misitu ya halmashauri 153 na vijiji 1,419 yanayofaa kwa biashara ya kaboni yametambuliwa. Aidha, Ofisi ya Rais – TAMISEMI kwa kushirikiana na Ofisi ya Makamu wa Rais, Muungano na Mazingira na Kituo cha Taifa cha Ufuatiliaji cha Kaboni ambacho kipo Chuo Kikuu cha Sokoine cha Kilimo

18 APRILI, 2024

inaendelea kutoa elimu kwa biashara ya kaboni katika Halmashauri zote.

HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, naomba Bunge lako likubali kuidhinisha matumizi ya mafungu 28 ya shilingi trilioni kumi, bilioni mia moja ishirini na tano, milioni mia mbili ishirini, mia nne na tatu elfu, mia moja sitini na saba (shilingi 10,125,220,403,167.00)

Mheshimiwa Spika, Ninaomba kutoa hoja.

WAZIRI WA ULINZI NA JESHI LA KUJENGA TAIFA: Mheshimiwa Naibu Spika, naafiki.

NAIBU SPIKA: Hoja imeungwa mkono. *(Makofi)*

Katibu.

NDG. RUTH MAKUNGU – KATIBU MEZANI:

KAMATI YA MATUMIZI

MWENYEKITI: Waheshimiwa tukae.

Katibu.

NDG. RUTH MAKUNGU – KATIBU MEZANI:

KITABU CHA PILI - MATUMIZI YA KAWAIDA

Fungu 56 – Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa za Serikali za Mitaa

Kifungu 1001 - *Administration and Human Resources*

Management Division.....Sh. 5,494,541,081

18 APRILI, 2024

MWENYEKITI: Waheshimiwa, hapa tupo kwenye mshahara wa Waziri na majina ninayo hapa. Tunaanza na Mheshimiwa Boniventura Kiswaga.

MHE. BONIVENTURA D. KISWAGA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakusudia kushika shilingi ya Mheshimiwa Waziri kama sitapata maelezo ya kutosha, kwa maana ya *commitment* ya Serikali. Baadhi ya majimbo yana mtandao mkubwa wa barabara na baadhi ya majimbo yana mtandao mdogo wa Barabara, lakini mgao wa fedha unakwenda kwa kulingana. Ni nini *commitment* ya Serikali? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nikipata maelezo yanayozingatia uhalisia, nitaachia shilingi. Kama sitapata nitaichukua kabisa kwenda nayo kule Kisesa Magu. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Mheshimiwa Waziri.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakiri kwamba hili tumeshaliona na ninamthibitishia Mheshimiwa Mbunge kwamba nimeshawaelekeza wataalamu, Ofisi ya Rais, TAMISEMI, Kitengo cha Ujenzi, pia nimewaelekeza *TARURA* kwamba wanapokwenda kujipanga, sasa tutajikita kuangalia ukubwa wa eneo na pia matatizo yaliyopo katika eneo husika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nachukua fursa hii kuwathibitishia Waheshimiwa Wabunge kwamba, wakati tukiendelea na mijadala hii Mheshimiwa Rais alielekeza kwamba tupatiwe takribani shilingi bilioni 350 ili iende moja kwa moja, iguse kila jimbo la uchaguzi wa nchi hii. Namna ambavyo tutakwenda kutekeleza agizo hili la Mheshimiwa Rais, tutazingatia yale yote ambayo Mheshimiwa Mbunge ameyaeleza hapa ndani ya Bunge lako hili Tukufu. *(Makofi)*

18 APRILI, 2024

MWENYEKITI: Ahsante. Waheshimiwa kwa Mamlaka ya Kiti tunaingia kwenye guillotine. (Makofi)

Katibu.

NDG. RUTH MAKUNGU – KATIBU MEZANI:

Fungu 56 – Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa

Kifungu 1001 - Administration and Human Resources Management Division.....	Sh. 5,494,541,081
Kifungu 1002 - Finance and Accounts Unit.....	Sh. 963,279,355
Kifungu 1003 - Policy and Planning Division.....	Sh. 2,233,345,029
Kifungu 1004 - Information, Communication and Technology Division.....	Sh. 4,830,868,521
Kifungu 1005 - Legal Services Division.....	Sh. 960,259,597
Kifungu 1006 - Internal Audit Unit.....	Sh. 770,201,225
Kifungu 1007 - Government Communication Unit.....	Sh. 762,692,007
Kifungu 1008 - Procurement Management Unit.....	Sh. 787,533,225
Kifungu 1009 - Infrastructure Development Division.....	Sh. 47,730,158,442
Kifungu 1010 - Monitoring and Evaluation Unit.....	Sh. 737,294,857
Kifungu 2001 - Regional Administration Division.....	Sh. 1,475,221,312
Kifungu 2002 - Local Government Division.....	Sh. 22,313,679,893
Kifungu 2004 - Education Administration Division.....	Sh. 11,480,091,130
Kifungu 2005 - Rural and Urban Development Division	Sh. 1,091,908,530
Kifungu 2006 - Inspectorate and Finance Tracking Unit.....	Sh. 907,177,418

18 APRILI, 2024

Kifungu 2007 - <i>Health, Social Welfare and Nutrition Service Division</i>	Sh. 1,891,882,844
Kifungu 3001 - <i>Management Service Improvement Unit</i>	Sh. 649,668,534

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 02 – Tume ya Utumishi wa Walimu

Kifungu 1001 - <i>Administration and Human Resources</i>	Sh. 2,205,108,557
Kifungu 1002 - <i>Finance and Account</i>	Sh. 342,886,000
Kifungu 1003 - <i>Planning, Monitoring and Evaluation Unit</i>	Sh. 325,889,000
Kifungu 1004 - <i>Internal Audit Unit</i>	Sh. 238,328,000
Kifungu 1005 - <i>ICT and Statistics Unit</i>	Sh. 501,882,000
Kifungu 1006 - <i>Government Communication Unit</i>	Sh. 215,310,016
Kifungu 1007 - <i>Legal Unit</i>	Sh. 255,264,000
Kifungu 1008 - <i>Procurement Management Unit</i>	Sh. 179,241,000
Kifungu 2001 - <i>Recruitment and Development Division</i>	Sh. 1,584,361,300
Kifungu 2002 - <i>Teachers Service Commission District</i>	Sh. 11,428,841,127

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

18 APRILI, 2024

KITABU CHA III - MIKOA

Fungu 36 – Mkoa wa Katavi

Kifungu 1001 - Administration and Human Resources Management.....	Sh. 1,384,676,400
Kifungu 1002 - Finance and Accounts Unit	Sh.187,904,700
Kifungu 1003 - Internal Audit	Sh. 103,372,700
Kifungu 1004 - Procurement Management Unit.....	Sh. 88,526,700
Kifungu 1005 - DAS - Mpanda	Sh. 458,555,000
Kifungu 1006 - DAS – Mlele	Sh. 436,499,000
Kifungu 1007 - DAS – Tanganyika	Sh. 436,511,000
Kifungu 1014 - Legal Service Unit	Sh. 60,074,000
Kifungu 1015 - ICT and Statistics Unit	Sh. 88,069,700
Kifungu 1016 - Government Communication Unit.....	Sh. 120,153,000
Kifungu 2001 - Planning and Coordination	Sh. 360,967,400
Kifungu 2002 - Economic and productive Sector.....	Sh. 383,165,700
Kifungu 2003 - Infrastructure Sector.....	Sh. 154,586,700
Kifungu 2004 - Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh. 229,922,700
Kifungu 2005 - Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 211,281,700
Kifungu 2006 - Education and Vocational Training...Sh.	351,345,600
Kifungu 2008 - Industry, Trade and Investment.....	Sh.164,640,000
Kifungu 3001 - Regional Hospital	Sh. 0
Kifungu 8075 - Transfers to LGAs – Pre-Primary and Primary Education.....	Sh. 34,610,226,789
Kifungu 8076 - Transfers to LGAs – Secondary Education.....	Sh.14,760,862,940
Kifungu 8078 - Transfers to LGAs – Public Health Services.....	Sh.14,763,230,391
Kifungu 8082 - Transfers to LGAs – Infrastructure, Rural and Urban Development.....	Sh. 972,667,000
Kifungu 8084 - Transfers to LGAs – Natural Resources and Environmental Conservation.....	Sh. 582,579,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8085 - <i>Transfers to LGAs – Community Development</i>	Sh. 1,105,060,004
Kifungu 8086 - <i>Transfers to LGAs –Agriculture, Livestock and Fisheries</i>	Sh. 2,241,621,000
Kifungu 8089 - <i>Transfers to LGAs –Planning and Coordination</i>	Sh. 476,188,000
Kifungu 8090 - <i>Transfers to LGAs –Internal Audit Unit</i> ..	Sh. 330,204,400
Kifungu 8091 - <i>Transfers to LGAs –Administration and Human Resources Management</i> ...	Sh. 23,637,606,616
Kifungu 8092 - <i>Transfers to LGAs – Industry, Trade and Investment</i>	Sh. 246,733,000
Kifungu 8094 - <i>Transfers to LGAs – Sports, Culture and Arts</i>	Sh. 129,835,000
Kifungu 8095 - <i>Transfers to LGAs - Finance and Accounts</i>	Sh. 811,572,060
Kifungu 8096 - <i>Transfers to LGAs – Government Communication</i>	Sh. 101,665,800

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 47 – Mkoa wa Simiyu

Kifungu 1001 - <i>Administration and Human Resources Management</i>	Sh. 1,151,844,000
Kifungu 1002 - <i>Finance and Accounts Unit</i>	Sh. 189,185,000
Kifungu 1003 – <i>Internal Audit Unit</i>	Sh. 178,027,000
Kifungu 1004 – <i>Procurement Management Unit</i>	Sh. 85,013,000
Kifungu 1005 – <i>DAS – Bariadi</i>	Sh. 410,591,000
Kifungu 1006 – <i>DAS – Maswa</i>	Sh. 405,031,000
Kifungu 1007 – <i>DAS – Meatu</i>	Sh. 397,647,000
Kifungu 1008 – <i>DAS – Busega</i>	Sh. 396,283,000
Kifungu 1009 – <i>DAS – Itilima</i>	Sh. 406,748,000
Kifungu 1014 – <i>Legal Services Unit</i>	Sh. 92,573,000
Kifungu 1015 – <i>ICT and Statistics Unit</i>	Sh. 40,867,000
Kifungu 1016 – <i>Government Communication Unit</i>	Sh. 63,982,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 2001 – Planning and Coordination.....	Sh. 483,478,000
Kifungu 2002 – Economic and Productive Sector.....	Sh. 289,799,000
Kifungu 2003 – Infrastructure Sector	Sh. 200,463,000
Kifungu 2004 – Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh. 396,767,000
Kifungu 2005 – Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 241,961,000
Kifungu 2006 – Education and Vocational Training...Sh.	273,642,000
Kifungu 2008 – Industry, Trade and Investment.....	Sh. 97,255,000
Kifungu 8075 – Transfers to LGAS-Pre-Primary and Primary Education.....	Sh. 84,101,817,450
Kifungu 8076 – Transfers to LGAS-Secondary Education.....	Sh. 37,573,311,619
Kifungu 8077 – Transfers to LGAS – Land Development and Urban Planning.....	Sh. 241,827,000
Kifungu 8078 – Transfers to LGAS – Public Health Services.....	Sh. 22,967,196,713
Kifungu 8082 – Transfers to LGAS – Works.....	Sh. 790,470,000
Kifungu 8084 – Transfer to LGAS-Natural Resources and Environmental Conservation.....	Sh. 766,358,877
Kifungu 8085 – Transfer to LGAS -Community Development.....	Sh.1,314,850,000
Kifungu 8086 – Transfer to LGAS – Agriculture, Livestock and Fisheries	Sh. 4,706,976,600
Kifungu 8089 – Transfers to LGAS – Planning and Coordination.....	Sh. 652,750,337
Kifungu 8090 – Transfer to LGAS – Internal Audit Unit..	Sh.305,810,000
Kifungu 8091 – Transfer to LGAS – Administration and Human Resource Management....	Sh. 25,784,337,404
Kifungu 8092 – Transfer to LGAS – Industry, Trade and Investment.....	Sh. 91,806,000
Kifungu 8093 – Transfer to LGAS – Plan and Coordination.....	Sh. 0
Kifungu 8094 – Transfers to LGAS – Sport, Culture and Arts.....	Sh.18,480,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8095 – Transfer to LGAS – Finance and Accounts.....	Sh. 977,883,000
Kifungu 8096 – Transfer to LGAS – Government Communication.....	Sh. 33,075,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 54 – Mkoa wa Njombe

Kifungu 1001 – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 1,461,207,000
Kifungu 1002 – Finance and Accounts Unit.....	Sh. 228,243,000
Kifungu 1003 – Internal Audit Unit	Sh. 96,580,000
Kifungu 1004 – Procurement Management Unit.....	Sh. 75,019,000
Kifungu 1005 – DAS – Njombe	Sh. 426,547,000
Kifungu 1006 – DAS – Makete	Sh. 475,857,000
Kifungu 1007 – DAS – Ludewa	Sh. 443,505,000
Kifungu 1008 – DAS – Wanging'ombe	Sh. 417,159,000
Kifungu 1014 – Legal Service Unit	Sh. 63,998,000
Kifungu 1015 – ICT and Statistics Unit	Sh. 127,857,000
Kifungu 1016 – Government Communication Unit.....	Sh. 41,860,000
Kifungu 2001 – Planning and Coordination.....	Sh. 453,770,000
Kifungu 2002 – Economic and Productive Sector.....	Sh. 361,992,000
Kifungu 2003 – Infrastructure Sector	Sh. 263,991,000
Kifungu 2004 – Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh. 431,858,000
Kifungu 2005 – Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 201,445,000
Kifungu 2006 – Education and Vocational Training...Sh.	229,796,000
Kifungu 2008 – Industry, Trade and Investment.....	Sh. 125,486,000
Kifungu 8075 – Transfers to LGAS-Pre-Primary and Primary Education	Sh. 56,490,585,000
Kifungu 8076 – Transfers of LGAS – Secondary Education.....	Sh. 39,245,418,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8078 – Transfer to LGAS – Public Health Service	Sh. 31,556,026,000
Kifungu 8079 – Transfer to LGAS – Preventive Services.....	Sh. 134,521,000
Kifungu 8080 – Transfer to LGAS – Health Centers.....	Sh. 169,599,000
Kifungu 8081 – Transfer to LGAS – Dispensaries.....	Sh. 183,824,000
Kifungu 8082 – Transfer to LGAS – Infrastructure, Rural and Urban Development.....	Sh. 1,141,236,000
Kifungu 8084 – Transfer to LGAS-Natural Resources and Environmental Conservation.....	Sh. 794,140,000
Kifungu 8085 – Transfers to LGAS – Community Development.....	Sh. 2,015,889,000
Kifungu 8086 – Transfers to LGAS – Agriculture, Livestock and Fisheries	Sh. 5,149,859,000
Kifungu 8089 – Transfers to LGAS – Panning and Coordination.....	Sh. 864,778,000
Kifungu 8090 – Transfers to LGAS – Internal Audit Unit.....	Sh.526,893,000
Kifungu 8091 – Transfer to LGAS – Administration and Human Resources Management..	Sh. 30,823,122,000
Kifungu 8092 – Transfer to LGAS – Industry, Trade and Investment	Sh. 469,989,000
Kifungu 8094 – Transfer to LGAS – Sports, Culture an Arts.....	Sh. 149,965,000
Kifungu 8095 – Transfer to LGAS – Finance and Accounts.....	Sh. 1,318,754,000
Kifungu 8096 – Transfer to LGAS – Government Communication	Sh. 215,753,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 63 – Mkoa wa Geita

Kifungu 1001 – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 1,397,321,463
---	-------------------

18 APRILI, 2024

Kifungu 1002 – Finance and Accounts Unit	Sh. 289,318,265
Kifungu 1003 – Internal Audit Unit	Sh. 152,073,987
Kifungu 1004 – Procurement Management Unit.....	Sh. 176,609,106
Kifungu 1005 – DAS – Geita	Sh. 442,508,000
Kifungu 1006 – DAS – Bukombe	Sh. 438,270,000
Kifungu 1007 – DAS – Chato	Sh. 441,368,000
Kifungu 1008 – DAS – Nyang'hwale	Sh. 411,474,000
Kifungu 1009 – DAS – Mbogwe	Sh. 412,764,000
Kifungu 1014 – Legal Service Unit	Sh. 67,111,255
Kifungu 1015 – ICT and Statistics Unit	Sh.135,886,364
Kifungu 1016 – Government Communication Unit.....	Sh. 69,670,765
Kifungu 2001 – Management Support.....	Sh. 412,006,734
Kifungu 2002 – Economic and Development Support.....	Sh. 355,522,642
Kifungu 2003 – Infrastructure Sector.....	Sh. 196,180,709
Kifungu 2004 – Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh. 480,875,255
Kifungu 2005 – Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 333,178,584
Kifungu 2006 – Education and Vocational Training...Sh.	244,108,750
Kifungu 2008 – Industry, Trade and Investment.....	Sh. 169,799,121
Kifungu 8075 – Transfers to LGAS-Pre-Primary and Primary Education	Sh. 2,150,342,000
Kifungu 8076 – Transfers of LGAS - Secondary Education.....	Sh.1,330,414,000
Kifungu 8077 – Transfers of LGAS – Land Development and Urban Planning	Sh. 0
Kifungu 8078 – Transfer to LGAS – Public Health Service.....	Sh.1,576,535,000
Kifungu 8082 – Transfer to LGAS – Infrastructure, Rural and Urban Development	Sh. 276,720,600
Kifungu 8083 – Transfer to LGAS – Rural water Supply.....	Sh. 0
Kifungu 8084 – Transfer to LGAS-Natural Resources and Environmental Conservation.....	Sh. 396,780,000
Kifungu 8085 – Transfers to LGAS – Community Development.....	Sh. 1,109,364,012

18 APRILI, 2024

Kifungu 8086 – Transfers to LGAS – Agriculture, Livestock and Fisheries	Sh. 3,328,676,000
Kifungu 8089 – Transfers to LGAS – Planning and Coordination.....	Sh. 0
Kifungu 8090 – Transfers to LGAS – Internal Audit Unit.....	Sh. 0
Kifungu 8091 – Transfer to LGAS – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 229,254,088,388
Kifungu 8092 – Transfers to LGAS – Industry, Trade and Investment.....	Sh. 209,924,000
Kifungu 8094 – Transfers to LGAS – Sports, Culture and Arts.....	Sh. 43,140,000
Kifungu 8095 – Transfer to LGAS – Finance and Accounts.....	Sh. 1,238,491,000
Kifungu 8096 – Transfer to LGAS – Government Communication.....	Sh. 69,768,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 70 – Mkoa wa Arusha

Kifungu 1001 – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 1,980,371,269
Kifungu 1002 – Finance and Accounts Unit.....	Sh. 309,515,253
Kifungu 1003 – Internal Audit Unit.....	Sh. 94,571,859
Kifungu 1004 – Procurement Management Unit.....	Sh. 143,576,380
Kifungu 1005 – DAS – Arusha.....	Sh. 430,833,600
Kifungu 1006 – DAS – Ngorongoro	Sh. 432,151,600
Kifungu 1007 – DAS – Karatu	Sh. 466,448,400
Kifungu 1008 – DAS – Arumeru	Sh. 529,553,600
Kifungu 1009 – DAS – Monduli	Sh. 509,711,400
Kifungu 1010 – DAS - Longido	Sh. 429,947,400
Kifungu 1014 – Legal Service Unit	Sh. 101,618,380
Kifungu 1015 – ICT and Statistics Unit	Sh. 82,038,000
Kifungu 1016 – Government Communication Unit.....	Sh. 98,674,080

18 APRILI, 2024

Kifungu 2001 – <i>Planning and Coordination</i>	Sh. 459,800,556
Kifungu 2002 – <i>Economic and Productive Sector</i>	Sh. 310,307,574
Kifungu 2003 – <i>Infrastructure Sector</i>	Sh. 258,444,073
Kifungu 2004 – <i>Health, Social Welfare and Nutrition Services</i>	Sh. 407,888,656
Kifungu 2005 – <i>Management, Monitoring and Inspection</i>	Sh. 313,837,160
Kifungu 2006 – <i>Education and Vocational Training</i> ...	Sh. 340,510,000
Kifungu 2008 – <i>Industry, Trade and Investment</i>	Sh. 174,016,760
Kifungu 3001 – <i>Regional Hospital</i>	Sh. 0
Kifungu 8075 – <i>Transfers to LGAS-Pre-Primary and Primary Education</i>	Sh. 98,217,508,800
Kifungu 8076 – <i>Transfers of LGAS – Secondary Education</i>	Sh. 77,630,536,000
Kifungu 8078 – <i>Transfer to LGAS – Public Health Service</i>	Sh. 34,954,888,000
Kifungu 8079 – <i>Transfers to LGAS – Preventive Services</i>	Sh. 6,068,189,000
Kifungu 8080 – <i>Transfers to LGAS – Health Centers</i>	Sh. 0
Kifungu 8081 – <i>Transfers to LGAS – Dispensaries</i>	Sh. 0
Kifungu 8082 – <i>Transfer to LGAS – Infrastructure, Rural and Urban Development</i>	Sh. 1,118,762,000
Kifungu 8086 – <i>Transfers to LGAS – Agriculture, Livestock and Fisheries</i>	Sh. 6,947,016,000
Kifungu 8091 – <i>Transfer to LGAS – Administration and Human Resource Management</i> ...	Sh. 67,887,502,200

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 71 – Mkoa wa Pwani

Kifungu 1001 – <i>Administration and Human Resources Management</i>	Sh. 2,046,126,000
Kifungu 1002 – <i>Finance and Accounts Unit</i>	Sh. 302,316,000
Kifungu 1003 – <i>Internal Audit Unit</i>	Sh. 171,075,500

18 APRILI, 2024

Kifungu 1004 – Procurement Management Unit.....	Sh. 148,033,000
Kifungu 1005 – DAS – Kibaha.....	Sh. 513,753,000
Kifungu 1006 – DAS – Mafia	Sh. 522,211,000
Kifungu 1007 – DAS – Kisarawe	Sh. 484,493,000
Kifungu 1008 – DAS – Bagamoyo	Sh. 648,351,000
Kifungu 1009 – DAS – Rufiji	Sh. 473,943,000
Kifungu 1010 – DAS - Mkuranga	Sh. 600,516,000
Kifungu 1011 – DAS - Kibiti	Sh. 451,995,000
Kifungu 1014 – Legal Service Unit	Sh. 78,499,000
Kifungu 1015 – ICT and Statistics Unit	Sh. 182,554,480
Kifungu 1016 – Government Communication Unit...Sh.	135,755,100
Kifungu 2001 – Planning and Coordination	Sh. 415,655,000
Kifungu 2002 – Economic and Productive Sector....Sh.	351,140,000
Kifungu 2003 – Infrastructure Sector.....Sh.	252,385,000
Kifungu 2004 – Health, Social Welfare and Nutrition Services.....Sh.	312,588,000
Kifungu 2005 – Management, Monitoring and Inspection.....Sh.	350,887,160
Kifungu 2006 – Education and Vocational Training...Sh.	351,472,000
Kifungu 2008 – Industry, Trade and Investment.....Sh.	301,114,760
Kifungu 8075 – Transfers to LGAS-Pre-Primary and Primary Education	Sh. 90,509,808,026
Kifungu 8076 – Transfers of LGAS – Secondary Education.....Sh.	66,060,392,627
Kifungu 8077 – Transfers to LGAS – Land Development and Urban Planning.....Sh.	0
Kifungu 8078 – Transfer to LGAS – Public Health Service.....Sh.	44,823,125,947
Kifungu 8082 – Transfer to LGAS – Infrastructure, Rural and Urban Development	Sh. 1,570,291,000
Kifungu 8083 – Transfer to LGAS – Rural water Supply.....Sh.	0
Kifungu 8084 – Transfers to LGAS – Natural Resources and Environmental Conservation....Sh.	1,232,290,000
Kifungu 8085 – Transfers to LGAS – Community Development.....Sh.	3,312,785,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8086 – Transfers to LGAS – Agriculture, Livestock and Fisheries.....	Sh. 9,415,150,196
Kifungu 8087 – Transfers to LGAS – Livestock Operations.....	Sh. 0
Kifungu 8089 – Transfers to LGAS – Planning and Coordination.....	Sh. 918,720,004
Kifungu 8090 – Transfers to LGAS – Internal Audit Unit.....	Sh.573,619,000
Kifungu 8091 – Transfer to LGAS – Administration and Human Resource Management....	Sh. 60,593,754,200
Kifungu 8095 – Transfers to LGAS – Finance and Accounts.....	Sh. 2,747,282,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 72 – Mkoa wa Dodoma

Kifungu 1001 – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 2,024,837,000
Kifungu 1002 – Finance and Accounts Unit	Sh. 385,868,000
Kifungu 1003 – Internal Audit Unit	Sh. 163,312,000
Kifungu 1004 – Procurement Management Unit.....	Sh. 154,052,000
Kifungu 1005 – DAS – Kondoa.....	Sh. 627,465,000
Kifungu 1006 – DAS – Mpwapwa	Sh. 445,376,000
Kifungu 1007 – DAS – Kongwa.....	Sh. 405,728,000
Kifungu 1008 – DAS – Bahi.....	Sh. 421,580,000
Kifungu 1009 – DAS – Chamwino.....	Sh. 424,112,000
Kifungu 1010 – DAS – Dodoma.....	Sh. 421,748,000
Kifungu 1011 – DAS – Chemba.....	Sh. 207,640,000
Kifungu 1014 - Legal Services Unit.....	Sh. 55,000,000
Kifungu 1015 - ICT And Statistics Unit.....	Sh. 80,000,000
Kifungu 1016 - Government Communication Unit	Sh. 50,000,000
Kifungu 2001 - Planning and Coordination.....	Sh. 551,957,000
Kifungu 2002 - Economic and Productive Sector.....	Sh. 366,846,000
Kifungu 2003 - Infrastructure Sector	Sh.468,844,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 2004 - Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh.501,976,000
Kifungu 2005 - Management, Monitoring & Inspection.....	Sh. 326,232,000
Kifungu 2006 - Education and Vocational Training...	Sh. 231,140,000
Kifungu 2008 - Industry, Trade and Investment.....	Sh. 130,000,000
Kifungu 3001 - Regional Hospital.....	Sh. 0
Kifungu 8075 - Transfers to LGAS - Pre - Primary and Primary Education.....	Sh. 82,505,061,540
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS – Secondary Education	Sh.54,343,173,310
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS - Public Health Service.....	Sh. 17,118,076,694
Kifungu 8079 -Transfers to LGAS - Preventive Services.....	Sh. 12,124,867,882
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centers.....	Sh. 12,716,093,597
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries....	Sh. 13,463,957,326
Kifungu 8082 – Transfer to LGAS - Infrastructure, Rural and Urban Development.....	Sh. 6,199,471,040
Kifungu 8083 - Transfers to LGAS - Rural Water Supply.....	Sh. 6,030,254,634
Kifungu 8086 - Transfers to LGAS - Agriculture, Livestock and Fisheries.....	Sh. 7,606,319,648
Kifungu 8087 - Transfers to LGAS - Livestock Operations.....	Sh. 8,384,920,623
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management...	Sh. 77,895,446,706

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 73 – Mkoa wa Iringa

Kifungu 1001 - Administration and Human Resources Management.....	Sh. 1,397,157,235
---	-------------------

18 APRILI, 2024

Kifungu 1002 - Finance and Accounts Unit.....	Sh. 395,296,089
Kifungu 1003 - Internal Audit Unit.....	Sh. 158,492,644
Kifungu 1004 – Procurement Management Unit.....	Sh. 129,742,919
Kifungu 1005 - DAS-Iringa.....	Sh. 530,831,877
Kifungu 1007 - DAS-Mufindi.....	Sh. 499,028,556
Kifungu 1010 - DAS-Kilolo.....	Sh. 369,473,792
Kifungu 1014 - Legal Services Unit.....	Sh. 52,925,794
Kifungu 1015 - ICT And Statistics Unit.....	Sh. 121,529,800
Kifungu 1016 - Government Communication Unit.....	Sh. 90,531,302
Kifungu 2001 - Planning and Coordination.....	Sh. 474,881,079
Kifungu 2002 - Economic and Productive Sector.....	Sh. 368,808,104
Kifungu 2003 - Infrastructure Sector.....	Sh. 194,344,498
Kifungu 2004 - Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh. 372,721,811
Kifungu 2005 - Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 400,030,975
Kifungu 2006 - Education and Vocational Training....	Sh. 331,183,467
Kifungu 2008 - Industry, Trade and Investment.....	Sh. 171,878,502
Kifungu 8075 - Transfers to LGAS - Pre - Primary and Primary Education.....	Sh. 59,750,448,326
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS - Secondary Education.....	Sh. 62,292,605,969
Kifungu 8077 - Transfers to LGAS - Land Development and Urban Planning.....	Sh. 820,237,000
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS - Public Health Services.....	Sh. 28,530,162,350
Kifungu 8079 - Transfers to LGAS - Preventive Services.....	Sh. 11,502,000
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centers.....	Sh. 844,718,000
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries.....	Sh. 23,510,000
Kifungu 8082 - Transfers to LGAS - Infrastructure, Rural and Urban Development.....	Sh. 673,921,001
Kifungu 8083 - Transfers to LGAS - Rural Water Supply.....	Sh. 61,140,000
Kifungu 8084 - Transfers to LGAS - Natural Resources and Environmental Conservation.....	Sh. 0

18 APRILI, 2024

Kifungu 8085 - Transfers to LGAS – Community Development.....	Sh. 2,249,110,000
Kifungu 8086 - Transfers to LGAS - Agriculture, Livestock and Fisheries.....	Sh. 4,005,785,250
Kifungu 8087 - Transfers to LGAS - Livestock Operations.....	Sh. 1,132,666,000
Kifungu 8088 – Transfers to LGAS – Water Supply.....	Sh. 12,267,000
Kifungu 8089 - Transfers to LGAS - Planning and Coordination.....	Sh. 572,518,000
Kifungu 8090 - Transfers to LGAS - Internal Audit Unit..	.....Sh. 304,207,000
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management...	Sh. 35,577,914,660
Kifungu 8092 – Transfers to LGAS – Industry, Trade and Investment.....	Sh. 70,006,000
Kifungu 8093 – Transfers to LGAS – Planning and Coordination.....	Sh. 13,770,000
Kifungu 8094 – Transfers to LGAS – Sports, Culture and Arts.....	Sh. 13,600,000
Kifungu 8095 - Transfers to LGAS - Finance and Accounts.....	Sh. 670,865,000
Kifungu 8096 - Transfers to LGAS – Government Communication.....	Sh. 263,680,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 74 – Mkoa wa Kigoma

Kifungu 1001 - Administration and Human Resources Management.....	Sh. 1,857,359,360
Kifungu 1002 - Finance and Accounts Unit.....	Sh. 290,958,600
Kifungu 1003 - Internal Audit Unit.....	Sh. 120,108,000
Kifungu 1004 - Procurement Management Unit.....	Sh. 142,704,000
Kifungu 1005 - DAS – Kigoma.....	Sh. 384,432,600
Kifungu 1006 - DAS – Kasulu.....	Sh. 338,139,500

18 APRILI, 2024

Kifungu 1007 - DAS – Kibondo.....	Sh. 471,377,300
Kifungu 1008 - DAS – Kakonko.....	Sh. 379,066,700
Kifungu 1009 - DAS – Buhigwe.....	Sh. 331,334,800
Kifungu 1010 - DAS-Uvinza.....	Sh. 354,210,300
Kifungu 1014 - Legal Services Unit.....	Sh. 136,106,300
Kifungu 1015 - ICT And Statistics Unit.....	Sh. 134,840,300
Kifungu 1016 - Government Communication Unit.....	Sh. 50,643,900
Kifungu 2001 - Planning and Coordination.....	Sh. 376,990,900
Kifungu 2002 - Economic and Productive Sector.....	Sh. 285,766,800
Kifungu 2003 - Infrastructure Sector.....	Sh. 217,539,200
Kifungu 2004 - Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh. 324,860,000
Kifungu 2005 - Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 251,486,400
Kifungu 2006 - Education and Vocational Training...	Sh. 419,951,040
Kifungu 2008 - Industry, Trade and Investment.....	Sh. 153,640,000
Kifungu 8075 - Transfers to LGAS - Pre - Primary and Primary Education.....	Sh. 86,970,461,085
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS - Secondary Education.....	Sh. 38,564,922,000
Kifungu 8077 - Transfers to LGAS - Land Development and Urban Planning.....	Sh. 989,383,999
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS - Public Health Services.....	Sh. 28,530,795,553
Kifungu 8079 - Transfers to LGAS - Preventive Services.....	Sh. 0
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centers.....	Sh. 0
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries.....	Sh. 0
Kifungu 8082 - Transfers to LGAS - Infrastructure, Rural and Urban Development.....	Sh. 2,016,117,050
Kifungu 8083 - Transfers to LGAS - Rural Water Supply.....	Sh. 0
Kifungu 8084 - Transfers to LGAS - Natural Resources and Environmental Conservation.....	Sh. 575,188,000
Kifungu 8085 - Transfers to LGAS - Community Development.....	Sh. 1,604,491,000
Kifungu 8086 - Transfers to LGAS - Agriculture, Livestock and Fisheries.....	Sh. 4,266,587,160

18 APRILI, 2024

Kifungu 8087 - Transfers to LGAS - Livestock Operations.....	Sh. 0
Kifungu 8089 - Transfers to LGAS - Planning and Coordination.....	Sh. 640,601,000
Kifungu 8090 - Transfers to LGAS - Internal Audit Unit.....	Sh. 543,002,001
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS - Administration and Human Resource Management...Sh.	28,309,568,150
Kifungu 8092 – Transfers to LGAS – Industry, Trade and Investment.....	Sh. 501,523,001
Kifungu 8093 – Transfers to LGAS – Plan and Coordination.....	Sh. 187,608,000
Kifungu 8094 – Transfers to LGAS – Sports, Culture and Arts.....	Sh. 67,362,000
Kifungu 8095 - Transfers to LGAS - Finance and Accounts.....	Sh. 3,774,026,001
Kifungu 8096 - Transfers to LGAS – Government Communication.....	Sh. 540,650,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya
Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 75 – Mkoa wa Kilimanjaro

Kifungu 1001 - Administration and Human Resources Management.....	Sh. 3,204,440,879
Kifungu 1002 - Finance and Accounts Unit.....	Sh. 390,884,223
Kifungu 1003 - Internal Audit Unit.....	Sh. 224,310,499
Kifungu 1004 - Procurement Management Unit.....	Sh. 96,739,175
Kifungu 1005 - DAS- Moshi.....	Sh. 418,362,675
Kifungu 1006 – DAS – Hai.....	Sh. 358,665,675
Kifungu 1007 – DAS – Rombo.....	Sh. 352,980,275
Kifungu 1008 – DAS - Same	Sh. 546,329,675
Kifungu 1009 – DAS - Mwanga.....	Sh. 487,134,875
Kifungu 1010 - DAS-Siha.....	Sh. 393,903,307
Kifungu 1014 - Legal Services Unit.....	Sh. 109,362,667
Kifungu 1015 - ICT And Statistics Unit.....	Sh. 124,698,675

18 APRILI, 2024

Kifungu 1016 - Government Communication Unit.....	Sh. 83,174,675
Kifungu 2001 - Planning and Coordination.....	Sh. 699,064,675
Kifungu 2002 - Economic and Productive Sector.....	Sh. 217,195,675
Kifungu 2003 - Infrastructure Sector.....	Sh. 221,728,675
Kifungu 2004 - Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh. 337,777,675
Kifungu 2005 - Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 280,329,675
Kifungu 2006 - Education and Vocational Training....	Sh. 335,143,675
Kifungu 2008 – Industry, Trade and Investment.....	Sh. 114,685,675
Kifungu 8075 - Transfers to LGAS - Pre - Primary and Primary Education.....	Sh. 2,284,968,000
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS - Secondary Education.....	Sh. 1,989,835,000
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS - Public Health Services.....	Sh. 0
Kifungu 8079 - Transfers to LGAS - Preventive Services.....	Sh. 0
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centers.....	Sh. 909,592,000
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries.....	Sh. 0
Kifungu 8082 - Transfers to LGAS - Infrastructure, Rural and Urban Development.....	Sh. 218,365,000
Kifungu 8085 - Transfers to LGAS - Community Development.....	Sh. 0
Kifungu 8086 - Transfers to LGAS - Agriculture, Livestock and Fisheries.....	Sh. 322,894,000
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administrationa and Human Resource Management...Sh.	267,115,215,000

*(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya
Matumizi bila mabadiliko yoyote)*

Fungu 76 – Mkoa wa Lindi

Kifungu 1001 - Administration and Human Resources Management.....	Sh. 1,229,534,658
Kifungu 1002 - Finance and Accounts Unit.....	Sh. 237,968,286
Kifungu 1003 - Internal Audit Unit.....	Sh. 194,573,000
Kifungu 1004 - Procurement Management Unit.....	Sh. 110,582,083

18 APRILI, 2024

Kifungu 1005 – DAS – Lindi.....	Sh. 531,252,045
Kifungu 1006 – DAS – Kilwa.....	Sh. 425,160,045
Kifungu 1007 – DAS – Liwale.....	Sh. 418,645,042
Kifungu 1008 – DAS – Nachingwea.....	Sh. 402,939,045
Kifungu 1009 – DAS – Ruangwa.....	Sh. 506,104,531
Kifungu 1014 - Legal Services Unit.....	Sh. 99,330,286
Kifungu 1015 - ICT And Statistics Unit.....	Sh. 128,427,086
Kifungu 1016 - Government Communication Unit.....	Sh. 81,680,000
Kifungu 2001 - Planning and Coordination.....	Sh. 375,608,970
Kifungu 2002 - Economic and Productive Sector.....	Sh. 334,352,203
Kifungu 2003 - Infrastructure Sector.....	Sh. 198,345,970
Kifungu 2004 - Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh. 329,380,286
Kifungu 2005 - Management, Monitoring & Inspection.....	Sh. 363,828,286
Kifungu 2006 - Education and Vocational Training...	Sh. 427,422,286
Kifungu 2008 - Industry, Trade and Investment.....	Sh. 194,520,286
Kifungu 8075 - Transfers to LGAS - Pre - Primary and Primary Education.....	Sh. 43,335,471,969
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS - Secondary Education.....	Sh. 28,893,161,984
Kifungu 8077 - Transfers to LGAS - Land Development and Urban Planning.....	Sh. 39,558,000
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS - Public Health Services.....	Sh. 28,825,525,089
Kifungu 8082 - Transfers to LGAS - Infrastructure, Rural and Urban Development.....	Sh. 1,305,038,265
Kifungu 8083 - Transfers to LGAS - Rural Water Supply.....	Sh. 0
Kifungu 8084 - Transfers to LGAS - Natural Resources and Environmental Conservation....	Sh. 1,451,649,712
Kifungu 8085 - Transfers to LGAS - Community Development.....	Sh. 1,605,289,424
Kifungu 8086 - Transfers to LGAS - Agriculture, Livestock and Fisheries.....	Sh. 5,738,840,477
Kifungu 8089 - Transfers to LGAS - Planning and Coordination.....	Sh. 787,526,265

18 APRILI, 2024

Kifungu 8090 - <i>Transfers to LGAS - Internal Audit Unit..</i>	Sh. 522,595,801
Kifungu 8091 - <i>Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management...</i>	Sh. 41,853,769,825
Kifungu 8092 – <i>Transfers to LGAS – Industry, Trade and Investment.....</i>	Sh. 378,804,371
Kifungu 8094 – <i>Transfers to LGAS – Sports, Culture and Arts.....</i>	Sh. 101,719,159
Kifungu 8095 – <i>Transfers to LGAS – Finance and Accounts.....</i>	Sh. 905,817,265
Kifungu 8096 – <i>Transfers to LGAS – Government Communication.....</i>	Sh. 56,120,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 77 – Mkoa wa Mara

Kifungu 1001 - <i>Administration and Human Resources Management.....</i>	Sh. 1,586,215,600
Kifungu 1002 - <i>Finance and Accounts Unit.....</i>	Sh. 292,734,000
Kifungu 1003 - <i>Internal Audit Unit.....</i>	Sh. 157,006,000
Kifungu 1004 - <i>Procurement Management Unit.....</i>	Sh. 197,466,000
Kifungu 1005 - <i>DAS - Musoma.....</i>	Sh. 463,884,500
Kifungu 1006 - <i>DAS – Bunda.....</i>	Sh. 492,528,500
Kifungu 1007 - <i>DAS – Serengeti.....</i>	Sh. 468,548,500
Kifungu 1008 - <i>DAS – Tarime.....</i>	Sh. 424,832,000
Kifungu 1009 - <i>DAS – Rorya.....</i>	Sh. 447,368,900
Kifungu 1010 - <i>DAS – Butiama.....</i>	Sh. 399,628,000
Kifungu 1014 - <i>Legal Services Unit.....</i>	Sh. 125,118,000
Kifungu 1015 - <i>ICT And Statistics Unit.....</i>	Sh. 134,206,000
Kifungu 1016 - <i>Government Communication Unit.....</i>	Sh. 101,182,080
Kifungu 2001 - <i>Planning and Coordination.....</i>	Sh. 458,583,000
Kifungu 2002 - <i>Economic and Productive Sector.....</i>	Sh. 290,668,000
Kifungu 2003 - <i>Infrastructure Sector.....</i>	Sh. 248,642,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 2004 - Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh. 321,484,000
Kifungu 2005 - Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 294,729,160
Kifungu 2006 - Education and Vocational Training....	Sh. 371,684,000
Kifungu 2008 - Industry, Trade and Investment.....	Sh. 137,404,760
Kifungu 8075 - Transfers to LGAS - Pre - Primary and Primary Education.....	Sh. 97,507,033,256
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS - Secondary Education.....	Sh. 61,205,121,746
Kifungu 8077 - Transfers to LGAS - Land Development and Urban Planning.....	Sh. 451,488,000
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS - Public Health Services	Sh. 44,201,742,857
Kifungu 8079 - Transfers to LGAS - Preventive Services.....	Sh. 889,259,000
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centers.....	Sh. 417,063,000
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries.....	Sh. 497,629,000
Kifungu 8082 - Transfers to LGAS - Infrastructure, Rural and Urban Development.....	Sh. 1,659,721,536
Kifungu 8083 - Transfers to LGAS - Rural Water Supply.....	Sh. 11,628,000
Kifungu 8084 - Transfers to LGAS - Natural Resource and Environment Conservation.....	Sh. 1,353,699,334
Kifungu 8085 - Transfers to LGAS - Community Development.....	Sh. 2,204,736,000
Kifungu 8086 - Transfers to LGAS - Agriculture, Livestock and Fisheries.....	Sh. 6,685,053,155
Kifungu 8087 - Transfers to LGAS - Livestock Operations.....	Sh. 62,465,000
Kifungu 8089 - Transfers to LGAS - Planning and Coordination.....	Sh. 2,138,064,968
Kifungu 8090 - Transfers to LGAS - Internal Audit Unit.....	Sh. 877,424,380
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management....	Sh. 38,253,229,368

18 APRILI, 2024

Kifungu 8092 - <i>Transfers to LGAS – Industry, Trade and Investment</i>	Sh. 746,656,660
Kifungu 8094 - <i>Transfers to LGAS – Sports, Culture and Arts</i>	Sh. 476,292,000
Kifungu 8095 - <i>Transfers to LGAS – Finance and Accounts</i>	Sh. 2,801,976,740
Kifungu 8096 - <i>Transfers to LGAS – Government Communication</i>	Sh. 345,593,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 78 – Mkoa wa Mbeya

Kifungu 1001 - <i>Administration and Human Resources Management</i>	Sh. 1,807,751,000
Kifungu 1002 - <i>Finance and Accounts Unit</i>	Sh. 274,127,000
Kifungu 1003 - <i>Internal Audit Unit</i>	Sh. 123,931,000
Kifungu 1004 - <i>Procurement Management Unit</i>	Sh. 145,500,000
Kifungu 1005 - <i>DAS – Mbeya</i>	Sh. 435,582,000
Kifungu 1007 - <i>DAS – Kyela</i>	Sh. 416,286,000
Kifungu 1008 - <i>DAS – Chunya</i>	Sh. 415,453,000
Kifungu 1010 - <i>DAS – Rungwe</i>	Sh. 437,761,000
Kifungu 1011 - <i>DAS – Mbarali</i>	Sh. 439,157,000
Kifungu 1014 - <i>Legal Services Unit</i>	Sh. 59,727,630
Kifungu 1015 - <i>ICT And Statistics Unit</i>	Sh. 103,344,000
Kifungu 1016 - <i>Government Communication Unit</i>	Sh. 30,000,000
Kifungu 2001 - <i>Planning and Coordination</i>	Sh. 380,384,000
Kifungu 2002 - <i>Economic and Productive Sector</i>	Sh. 353,967,000
Kifungu 2003 - <i>Infrastructure Sector</i>	Sh. 230,430,000
Kifungu 2004 - <i>Health, Social Welfare and Nutrition Services</i>	Sh. 338,415,000
Kifungu 2005 - <i>Management, Monitoring and Inspection</i>	Sh. 289,796,000
Kifungu 2006 - <i>Education and Vocational Training</i>	Sh. 291,969,000
Kifungu 2008 - <i>Industry, Trade and Investment</i>	Sh. 132,456,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8075 - Transfers to LGAS - Pre - Primary and Primary Education.....	Sh. 141,469,118,450
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS - Secondary Education.....	Sh. 64,687,883,120
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS - Public Health Services.....	Sh. 24,748,584,520
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centers.	Sh. 11,718,011,760
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries.....	Sh. 4,687,204,704
Kifungu 8082 - Transfers to LGAS - Infrastructure, Rural and Urban Development.....	Sh. 4,904,000,704
Kifungu 8083 - Transfers to LGAS - Rural Water Supply.....	Sh. 0
Kifungu 8086 - Transfers to LGAS - Agriculture, Livestock and Fisheries.....	Sh. 5,005,676,704
Kifungu 8087 - Transfers to LGAS - Livestock Operations.....	Sh. 4,687,204,704
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management....	Sh. 49,830,532,704

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 79 – Mkoa wa Morogoro

Kifungu 1001 - Administration and Human Resources Management.....	Sh. 2,307,893,000
Kifungu 1002 - Finance and Accounts Unit.....	Sh. 293,838,000
Kifungu 1003 - Internal Audit Unit.....	Sh. 199,952,000
Kifungu 1004 - Procurement Management Unit.....	Sh. 124,990,000
Kifungu 1005 - DAS- Morogoro.....	Sh. 693,670,000
Kifungu 1006 – DAS – Kilosa.....	Sh. 584,134,000
Kifungu 1007 – DAS - Kilombero.....	Sh. 568,671,000
Kifungu 1008 – DAS - Ulanga.....	Sh. 449,593,000
Kifungu 1009 – DAS - Mvomero.....	Sh. 504,674,000
Kifungu 1010 – DAS - Gairo.....	Sh. 416,978,000
Kifungu 1011 – DAS - Malinyi.....	Sh. 449,030,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 1014 - <i>Legal Services Unit</i>	Sh. 197,725,000
Kifungu 1015 - <i>ICT And Statistics Unit</i>	Sh. 142,779,000
Kifungu 1016 - <i>Government Communication Unit</i>	Sh. 85,509,000
Kifungu 2001 - <i>Planning and Coordination</i>	Sh. 521,337,000
Kifungu 2002 - <i>Economic and Productive Sector</i>	Sh. 519,381,600
Kifungu 2003 - <i>Infrastructure Sector</i>	Sh. 291,504,000
Kifungu 2004 - <i>Health, Social Welfare and Nutrition Services</i>	Sh. 318,263,008
Kifungu 2005 - <i>Management, Monitoring and Inspection</i>	Sh. 289,219,000
Kifungu 2006 - <i>Education and Vocational Training</i>	Sh. 300,949,000
Kifungu 2008 - <i>Industry, Trade and Investment</i>	Sh. 219,896,400
Kifungu 8075 - <i>Transfers to LGAS - Pre - Primary and Primary Education</i>	Sh. 116,875,645,174
Kifungu 8076 - <i>Transfers to LGAS - Secondary Education</i>	Sh. 92,026,803,382
Kifungu 8077 - <i>Transfers to LGAS - Land Development and Urban Planning</i>	Sh. 613,468,822
Kifungu 8078 - <i>Transfers to LGAS - Public Health Services</i>	Sh. 10,273,050,201
Kifungu 8079 - <i>Transfers to LGAS - Preventive Services</i>	Sh. 113,858,000
Kifungu 8080 - <i>Transfers to LGAS - Health Centers</i>	Sh. 48,276,422,662
Kifungu 8081 - <i>Transfers to LGAS – Dispensaries</i>	Sh. 1,584,426,302
Kifungu 8082 - <i>Transfers to LGAS - Infrastructure, Rural and Urban Development</i>	Sh. 2,563,843,745
Kifungu 8083 - <i>Transfers to LGAS - Rural Water Supply</i>	Sh. 0
Kifungu 8084 - <i>Transfers to LGAS – Natural Resources and Environmental Conservation</i>	Sh. 2,493,041,531
Kifungu 8085 - <i>Transfers to LGAS - Community Development</i>	Sh. 5,575,907,847
Kifungu 8086 - <i>Transfers to LGAS - Agriculture, Livestock and Fisheries</i>	Sh. 12,375,156,285
Kifungu 8087 - <i>Transfers to LGAS - Livestock Operations</i>	Sh. 3,513,943,576

18 APRILI, 2024

Kifungu 8088 - Transfers to LGAS - Water Supply.....	Sh. 0
Kifungu 8089 - Transfers to LGAS – Planning and Coordination.....	Sh. 3,952,874,818
Kifungu 8090 - Transfers to LGAS – Internal Audit Unit.....	Sh. 1,292,949,545
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management.....	Sh. 42,497,731,699
Kifungu 8092- Transfers to LGAS – Industry, Trade and Investment.....	Sh. 2,004,823,653
Kifungu 8094 - Transfers to LGAS – Sports, Culture and Arts	Sh. 767,723,905
Kifungu 8095 - Transfers to LGAS – Finance and Accounts.....	Sh. 4,009,108,361
Kifungu 8096 - Transfers to LGAS – Government Communication.....	Sh. 452,161,484

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya
Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 80 – Mkoa wa Mtwara

Kifungu 1001 - Administration and Human Resources Management.....	Sh. 2,137,798,000
Kifungu 1002 - Finance and Accounts Unit.....	Sh. 143,521,000
Kifungu 1003 - Internal Audit Unit.....	Sh. 88,765,000
Kifungu 1004 - Procurement Management Unit.....	Sh. 136,769,000
Kifungu 1005 - DAS – Mtwara.....	Sh. 497,721,000
Kifungu 1006 - DAS – Newala	Sh. 446,256,000
Kifungu 1007 - DAS – Masasi	Sh. 457,622,000
Kifungu 1008 - DAS – Tandahimba	Sh. 472,385,000
Kifungu 1009 - DAS – Nanyumbu	Sh. 407,402,000
Kifungu 1014 - Legal Services Unit.....	Sh. 101,954,000
Kifungu 1015 - ICT And Statistics Unit.....	Sh. 87,020,000
Kifungu 1016 - Government Communication Unit.....	Sh. 90,742,080
Kifungu 2001 - Planning and Coordination.....	Sh. 437,696,670
Kifungu 2002 - Economic and Productive Sector.....	Sh. 220,970,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 2003 - Infrastructure Sector.....	Sh. 234,434,000
Kifungu 2004 - Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh. 256,078,000
Kifungu 2005 - Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 263,885,160
Kifungu 2006 - Education and Vocational Training....	Sh. 380,476,330
Kifungu 2007 - Water Sector.....	Sh. 0
Kifungu 2008 - Industry, Trade and Investment.....	Sh. 136,524,000
Kifungu 8075 - Transfers to LGAS - Pre - Primary and Primary Education.....	Sh. 70,769,099,000
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS - Secondary Education.....	Sh. 38,554,532,000
Kifungu 8077 - Transfers to LGAS – Land Development and Urban Planning.....	Sh. 0
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS - Public Health Services.....	Sh. 30,284,209,000
Kifungu 8079 - Transfers to LGAS - Preventive Services.....	Sh. 0
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centers.....	Sh. 0
Kifungu 8082 - Transfers to LGAS - Infrastructure, Rural and Urban Development.....	Sh. 1,626,496,800
Kifungu 8084 - Transfers to LGAS - Natural Resources and Environmental Conservation.....	Sh. 675,864,400
Kifungu 8085 - Transfers to LGAS – Community Development.....	Sh. 2,919,128,000
Kifungu 8086 - Transfers to LGAS - Agriculture, Livestock and Fisheries.....	Sh. 6,690,717,290
Kifungu 8087 - Transfers to LGAS - Livestock Operations.....	Sh. 0
Kifungu 8088 - Transfers to LGAS – Water Supply.....	Sh. 0
Kifungu 8089 - Transfers to LGAS - Planning and Coordination.....	Sh. 938,965,000
Kifungu 8090 - Transfers to LGAS - Internal Audit Unit.....	Sh. 510,991,040
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management.....	Sh. 46,653,681,710
Kifungu 8092 - Transfers to LGAS – Industry, Trade and Investment.....	Sh. 624,009,760

18 APRILI, 2024

Kifungu 8094 - Transfers to LGAS – Sports, Culture and Arts.....	Sh. 247,405,400
Kifungu 8095 - Transfers to LGAS – Finance and Accounts.....	Sh. 1,736,182,360
Kifungu 8096 - Government Communication.....	Sh. 241,217,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 81 – Mkoa wa Mwanza

Kifungu 1001 - Administration and Human Resources Management.....	Sh. 2,045,644,656
Kifungu 1002 - Finance and Accounts Unit.....	Sh. 387,517,000
Kifungu 1003 - Internal Audit Unit.....	Sh. 169,496,000
Kifungu 1004 - Procurement Management Unit.....	Sh. 178,049,000
Kifungu 1005 – DAS – Nyamagana.....	Sh. 399,457,372
Kifungu 1006 – DAS – Sengerema.....	Sh. 410,067,600
Kifungu 1008 – DAS – Kwimba.....	Sh. 407,532,000
Kifungu 1009 – DAS - Magu.....	Sh. 376,905,000
Kifungu 1010 – DAS – Misungwi.....	Sh. 446,296,000
Kifungu 1011 – DAS – Ilemela.....	Sh. 587,998,372
Kifungu 1012 – DAS – Ukerewe.....	Sh. 420,825,000
Kifungu 1014 - Legal Services Unit.....	Sh. 167,115,000
Kifungu 1015 - ICT And Statistics Unit.....	Sh. 192,694,000
<u>Kifungu</u> 1016 – Government Communication Unit.....	Sh. 87,443,000
Kifungu 2001 - Planning and Coordination.....	Sh. 446,246,000
Kifungu 2002 - Economic and Productive Sector.....	Sh. 352,505,000
Kifungu 2003 - Infrastructure Sector.....	Sh. 185,150,000
Kifungu 2004 - Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh. 552,886,000
Kifungu 2005 - Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 313,346,000
Kifungu 2006 - Education and Vocational Training..	Sh. 1,304,965,000
Kifungu 2008 - Industry, Trade and Investment.....	Sh. 229,340,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8075 - Transfers to LGAS - Pre - Primary and Primary Education.....	Sh. 170,020,693,241
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS – Secondary Education.....	Sh. 96,273,562,219
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS - Public Health Services	Sh. 52,367,438,055
Kifungu 8079 - Transfers to LGAS - Preventive Services.....	Sh. 0
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centers.....	Sh. 0
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries.....	Sh. 0
Kifungu 8082 - Transfers to LGAS - Infrastructure, Rural and Urban Development.....	Sh. 1,717,084,400
Kifungu 8083 - Transfers to LGAS - Rural Water Supply.....	Sh. 0
Kifungu 8084 - Transfers to LGAS - Natural Resources and Environment Conservation.....	Sh. 1,808,386,601
Kifungu 8085 - Transfers to LGAS - Community Development.....	Sh. 3,118,821,805
Kifungu 8086 - Transfers to LGAS - Agriculture, Livestock and Fisheries.....	Sh. 8,515,219,863
Kifungu 8087 - Transfers to LGAS - Livestock Operations.....	Sh. 2,563,028,900
Kifungu 8089 - Transfers to LGAS – Planning and Coordination.....	Sh. 1,132,621,400
Kifungu 8090 - Transfers to LGAS - Internal Audit Unit.....	Sh. 616,161,500
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS - Administration and Human Resource	Sh. 52,617,352,262
Kifungu 8092 - Transfers to LGAS – Industry, Trade and Investment.....	Sh. 891,780,600
Kifungu 8094 - Transfers to LGAS – Sports, Culture and Arts.....	Sh. 204,426,002
Kifungu 8095 - Transfers to LGAS – Finance and Accounts.....	Sh. 2,563,941,352
Kifungu 8096 - Government Communication.....	Sh. 847,847,800

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

18 APRILI, 2024

Fungu 82 – Mkoa wa Ruvuma

Kifungu 1001 - Administration and Human Resources Management.....	Sh. 1,930,273,372
Kifungu 1002 - Finance and Accounts Unit	Sh. 353,041,000
Kifungu 1003 - Internal Audit Unit	Sh. 124,482,000
Kifungu 1004 - Procurement Management Unit	Sh. 110,954,000
Kifungu 1005 - DAS - Songea	Sh. 512,793,200
Kifungu 1006 - DAS - Tunduru	Sh. 575,149,419
Kifungu 1007 - DAS - Mbinga	Sh. 511,223,000
Kifungu 1008 - DAS - Namtumbo.	Sh. 455,965,200
Kifungu 1009 - DAS - Nyasa	Sh. 477,735,200
Kifungu 1014 - Legal Service Unit	Sh. 71,508,000
Kifungu 1015 - ICT and Statistics Unit	Sh. 205,088,609
Kifungu 1016 – Government Communication Unit.....	Sh. 68,598,080
Kifungu 2001 - Planning and Coordination	Sh. 436,577,000
Kifungu 2002 - Economic and Productive Sector	Sh. 397,793,000
Kifungu 2003 - Infrastructure Sector.....	Sh. 205,719,000
Kifungu 2004 – Health, Social welfare and Nutrition Service.....	Sh. 471,490,000
Kifungu 2005 - Management Monitoring and Inspection.....	Sh. 317,337,160
Kifungu 2006 - Education and Vocational Training....	Sh. 379,910,000
Kifungu 2008 – Industry, Trade and Investment.....	Sh. 91,004,760
Kifungu 8075 - Transfers to LGAs -Pre – Primary and Primary Education	Sh. 86,222,089,515
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS - Secondary Education	Sh. 56,625,135,719
Kifungu 8077 - Transfers to LGAs - Land Development and Urban Planning	Sh. 25,000,000
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS – Public Health Services	Sh. 31,174,759,144
Kifungu 8079 - Transfers to LGAS - Preventive Services	Sh. 769,408,885
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centers	Sh. 1,403,243,250
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries	Sh. 1,024,881,085

18 APRILI, 2024

Kifungu 8082 - Transfers to LGAs – Infrastructure, Rural and Urban Development.....	Sh. 1,547,841,748
Kifungu 8084 - Transfers to LGAs - Natural Resources and Environmental Conservation.....	Sh. 1,501,006,287
Kifungu 8085 - Transfers to LGAs - Community Development	Sh. 2,644,976,533
Kifungu 8086 - Transfers to LGAs – Agriculture, Livestock and Fisheries	Sh. 6,916,194,931
Kifungu 8089 - Transfers to LGAs – Planning and Coordination	Sh. 3,798,956,401
Kifungu 8090 - Transfers to LGAs - Internal Audit Unit	Sh. 841,699,526
Kifungu 8091- Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management....	Sh. 23,749,120,869
Kifungu 8092 – Transfers to LGAS – Industry, Trade and Investment.....	Sh. 730,499,624
Kifungu 8094 - Transfers to LGAS – Sports, Culture and Arts.....	Sh. 513,589,403
Kifungu 8095 - Transfers to LGAS - Finance and Accounts.....	Sh. 4,494,801,480
Kifungu 8096 - Transfers to LGAS – Government Communication.....	Sh. 280,806,600

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 83 – Mkoa wa Shinyanga

Kifungu 1001 - Administration and Human Resources Management	Sh. 1,768,658,000
Kifungu 1002 - Finance and Accounts Unit	Sh. 240,904,000
Kifungu 1003 - Internal Audit Unit	Sh. 99,692,000
Kifungu 1004 - Procurement Management Unit	Sh. 128,641,000
Kifungu 1005 - DAS - Shinyanga	Sh. 447,745,000
Kifungu 1008 - DAS - Kahama	Sh. 534,989,000
Kifungu 1011 - DAS - Kishapu	Sh. 449,222,000
Kifungu 1014 - Legal Sector Unit	Sh. 75,684,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 1015 - ICT and Statistics Unit	Sh. 93,818,000
Kifungu 1016 - Government Communication Unit.....	Sh. 73,382,080
Kifungu 2001 - Planning and Coordination	Sh. 292,122,000
Kifungu 2002 - Economic and Productive Sector	Sh. 276,983,000
Kifungu 2003 - Infrastructure Sector	Sh. 162,015,000
Kifungu 2004 - Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh. 289,020,000
Kifungu 2005 - Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 253,961,160
Kifungu 2006 - Education and Vocational Training....	Sh. 334,786,000
Kifungu 2007 - Water Sector	Sh. 0
Kifungu 2008 - Industry, Trade and Investment.....	Sh. 151,044,760
Kifungu 8075 - Transfers to LGAs – Pre - Primary and Primary Education	Sh. 83,403,740,146
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS - Secondary Education	Sh. 39,458,639,429
Kifungu 8077 - Transfers to LGAS – Land Development and Urban Planning	Sh. 566,326,000
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS – Public Health Services	Sh. 20,569,050,540
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries	Sh. 8,501,856,000
Kifungu 8082 - Transfers to LGAs – Infrastructure, Rural and Urban Development	Sh. 741,545,400
Kifungu 8085 - Transfers to LGAS – Community Development	Sh. 1,579,607,800
Kifungu 8086 - Transfers to LGAs – Agriculture, Livestock and Fisheries	Sh. 5,090,566,000
Kifungu 8089 - Transfers to LGAS – Planning and Coordination	Sh. 516,032,000
Kifungu 8090 - Transfers to LGAS – Internal Audit Unit.....	Sh. 304,041,000
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management....	Sh. 30,392,125,685

18 APRILI, 2024

Kifungu 8095 - Transfers to LGAS – Finance and Accounts	Sh. 1,201,611,000
Kifungu 8096 - Transfers to LGAS – Government Communication.....	Sh. 358,119,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 84 – Mkoa wa Singida

Kifungu 1001 - Administration and Human Resources Management	Sh. 1,722,664,520
Kifungu 1002 - Finance and Accounts Unit	Sh. 265,856,137
Kifungu 1003 - Internal Audit Unit	Sh. 91,388,163
Kifungu 1004 - Procurement Management Unit	Sh. 115,603,107
Kifungu 1005 - DAS - Singida	Sh. 474,924,667
Kifungu 1006 - DAS - Manyoni	Sh. 449,586,666
Kifungu 1007 - DAS - Iramba	Sh. 418,001,333
Kifungu 1008 - DAS - Ikungi	Sh. 395,537,334
Kifungu 1009 - DAS - Mkalama	Sh. 344,776,000
Kifungu 1014 - Legal Services Unit	Sh. 81,966,928
Kifungu 1015 – ICT and Statistics Unit	Sh. 105,039,892
Kifungu 1016 - Government Communication Unit	Sh. 57,568,194
Kifungu 2001 - Planning and Coordination	Sh. 322,687,390
Kifungu 2002 - Economic and Productive Sector	Sh. 321,014,773
Kifungu 2003 - Infrastructure Sector	Sh. 155,664,251
Kifungu 2004 - Health, Social Welfare and Nutrition Service.....	Sh. 454,152,809
Kifungu 2005 - Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 293,957,160
Kifungu 2006 - Education and Vocation Training	Sh. 328,915,017
Kifungu 2008 - Industry, Trade and Investment	Sh. 161,963,671
Kifungu 8075 - Transfers to LGAs – Pre -Primary and Primary Education.....	Sh. 69,682,137,706
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS – Secondary Education.....	Sh. 38,240,134,288

18 APRILI, 2024

Kifungu 8077 - Transfers to LGAs - Land Development and Urban Planning.....	Sh. 263,598,411
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS – Public Health Services.....	Sh. 28,740,579,158
Kifungu 8079 - Transfers to LGAS - Preventive Services.....	Sh. 898,560,000
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centres.....	Sh. 0
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries	Sh. 0
Kifungu 8082 - Transfers to LGAs – Infrastructure, Rural and Urban Development	Sh. 756,135,493
Kifungu 8083 - Transfers to LGAs - Rural Water Supply.....	Sh. 0
Kifungu 8084 - Transfers to LGAs - Natural Resources and Environmental Conservation	Sh. 594,101,000
Kifungu 8085 - Transfers to LGAs – Community Development	Sh. 2,051,698,000
Kifungu 8086 - Transfers to LGAS – Agriculture, Livestock and Fisheries	Sh. 4,430,221,233
Kifungu 8088 - Transfers to LGAs - Water Supply	Sh. 0
Kifungu 8089 - Transfers to LGAs – Planning and Coordination	Sh. 821,994,411
Kifungu 8090 - Transfers to LGAs - Internal Audit Unit	Sh. 401,232,000
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management....	Sh. 29,401,886,466
Kifungu 8092 - Transfers to LGAS – Industry, Trade and Investment.....	Sh. 422,822,000
Kifungu 8094 - Transfers to LGAS – Sports, Culture and Arts.....	Sh. 96,552,000
Kifungu 8095 - Transfers to LGAS - Finance and Accounts.....	Sh. 1,332,859,822
Kifungu 8096 -Transfers to LGAS - Government Communication.....	Sh. 134,500,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

18 APRILI, 2024

Fungu 85 – Mkoa wa Tabora

Kifungu 1001 - Administration and Human Resources Management.....	Sh. 1,978,511,000
Kifungu 1002 - Finance and Accounts Unit	Sh. 242,956,000
Kifungu 1003 - Internal Audit Unit.....	Sh. 135,030,000
Kifungu 1004 - Procurement Management Unit.....	Sh. 148,696,000
Kifungu 1005 - DAS – Tabora.....	Sh. 432,400,000
Kifungu 1006 - DAS – Nzega.....	Sh. 537,437,000
Kifungu 1007 - DAS - Sikonge.....	Sh. 438,502,000
Kifungu 1008 - DAS -Igunga	Sh. 478,625,000
Kifungu 1009 - DAS - Urambo	Sh. 414,666,000
Kifungu 1010 - DAS - Uyui.....	Sh. 427,157,000
Kifungu 1011 - DAS - Kaliua	Sh. 457,009,000
Kifungu 1014 - Legal Services Unit	Sh. 73,463,000
Kifungu 1015 - ICT and Statistics Unit.....	Sh. 125,520,000
Kifungu 1016 - Government Communication Unit.....	Sh. 45,320,000
Kifungu 2001 - Planning and Coordination	Sh. 464,565,000
Kifungu 2002 - Economic and Productive Sector.....	Sh. 394,981,000
Kifungu 2003 - Infrastructure Sector.....	Sh. 257,165,000
Kifungu 2004 - Health, Social Welfare and Nutrition Service.....	Sh. 509,768,000
Kifungu 2005 - Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 289,878,000
Kifungu 2006 - Education and Vocational Training....	Sh. 528,244,000
Kifungu 2008 - Industry, Trade and Investment.....	Sh. 154,372,000
Kifungu 3001 - Regional Hospital	Sh. 0
Kifungu 8075 - Transfers to LGAs – Pre-Primary and Primary Education.....	Sh. 101,901,288,780
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS - Secondary Education.....	Sh. 52,834,339,830
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS – Public Health Services.....	Sh. 31,740,787,638
Kifungu 8082 - Infrastructure, Rural and Urban Development.....	Sh. 1,588,116,010

18 APRILI, 2024

Kifungu 8086 - Transfers to LGAS – Agriculture, Livestock and Fisheries.....	Sh. 6,280,276,970
Kifungu 8087 - Transfers to LGAs - Livestock Operations.....	Sh. 0
Kifungu 8089 - Transfers to LGAs – Planning and Coordination.....	Sh. 865,167,005
Kifungu 8090 - Transfers to LGAs - Internal Audit Unit.....	Sh. 0
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management....	Sh. 48,785,930,767

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya
Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 86 – Mkoa wa Tanga

Kifungu 1001 - Administration and Human Resources Management.....	Sh. 1,557,982,878
Kifungu 1002 - Finance and Accounts Unit.....	Sh. 335,791,844
Kifungu 1003 - Internal Audit Unit	Sh. 210,433,844
Kifungu 1004 - Procurement Management Unit.....	Sh. 206,936,800
Kifungu 1005 - DAS - Tanga.....	Sh. 470,394,596
Kifungu 1006 - DAS - Kilindi	Sh. 433,410,596
Kifungu 1007 - DAS -Korogwe	Sh. 429,578,596
Kifungu 1008 - DAS - Lushoto.....	Sh. 464,041,193
Kifungu 1009 - DAS - Mkinga.....	Sh. 381,077,298
Kifungu 1010 - DAS - Muheza.....	Sh. 419,274,596
Kifungu 1011 - DAS - Pangani.....	Sh. 399,594,596
Kifungu 1012 - DAS - Handeni.....	Sh. 516,440,543
Kifungu 1014 - Legal Services Unit.....	Sh. 109,210,000
Kifungu 1015 - ICT and Statistics Unit	Sh. 145,709,148
Kifungu 1016 - Government Communication Unit.....	Sh. 86,504,080
Kifungu 2001 - Planning and Coordination	Sh. 329,084,844
Kifungu 2002 - Economic and Productive Sector.....	Sh. 397,302,844
Kifungu 2003 - Infrastructure Sector.....	Sh. 264,320,744
Kifungu 2004 - Health, Social Welfare and Nutrition Service.....	Sh. 524,096,845

18 APRILI, 2024

Kifungu 2005 - <i>Management, Monitoring and Inspection</i>	Sh. 471,651,897
Kifungu 2006 - <i>Education and Vocational Training</i>	Sh. 487,360,844
Kifungu 2008 - <i>Industry, Trade and Investment</i>	Sh. 209,258,504
Kifungu 3002 - <i>Preventive Service</i>	Sh.0
Kifungu 8075 - <i>Transfers to LGAs – Pre-Primary and Primary Education</i>	Sh. 2,889,468,000
Kifungu 8076 - <i>Transfers to LGAS - Secondary Education</i>	Sh. 2,061,852,000
Kifungu 8078 - <i>Transfers to LGAS - Public Health Services</i>	Sh. 1,867,736,000
Kifungu 8082 - <i>Transfers to LGAs – Infrastructure, Rural and Urban Development</i>	Sh. 362,243,000
Kifungu 8086 - <i>Transfers to LGAS – Agriculture, Livestock and Fisheries</i>	Sh. 570,062,000
Kifungu 8091 - <i>Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management</i> ...	Sh. 330,339,087,870

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 87 – Mkoa wa Kagera

Kifungu 1001 - <i>Administration and Human Resources Management</i>	Sh. 1,750,036,988
Kifungu 1002 - <i>Finance and Accounts Unit</i>	Sh. 183,733,000
Kifungu 1003 - <i>Internal Audit Unit</i>	Sh. 148,220,000
Kifungu 1004 - <i>Procurement Management Unit</i>	Sh. 124,780,000
Kifungu 1005 - <i>DAS - Bukoba</i>	Sh. 489,476,000
Kifungu 1006 - <i>DAS - Biharamulo</i>	Sh. 442,646,000
Kifungu 1008 - <i>DAS - Karagwe</i>	Sh. 443,032,000
Kifungu 1009 - <i>DAS - Misenyi</i>	Sh. 451,811,000
Kifungu 1010 - <i>DAS - Muleba</i>	Sh. 509,936,000
Kifungu 1011 - <i>DAS - Ngara</i>	Sh. 472,876,000
Kifungu 1012 - <i>DAS - Kyerwa</i>	Sh. 428,948,000
Kifungu 1014 - <i>Legal Services Unit</i>	Sh. 162,096,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 1015 - <i>ICT and Statistics Unit</i>	Sh. 112,696,000
Kifungu 1016 - <i>Government Communication Unit</i>	Sh. 115,663,080
Kifungu 2001 - <i>Planning and Coordination</i>	Sh. 280,048,000
Kifungu 2002 - <i>Economic and Productive Sector</i>	Sh. 275,176,000
Kifungu 2003 - <i>Infrastructure Sector</i>	Sh. 222,788,000
Kifungu 2004 - <i>Health, Social Welfare and Nutrition Service</i>	Sh. 321,181,480
Kifungu 2005 - <i>Management, Monitoring and Inspection</i>	Sh. 219,446,160
Kifungu 2006 - <i>Education and Vocational Training</i>	Sh. 422,228,000
Kifungu 2008 - <i>Industry, Trade and Investment</i>	Sh. 188,632,772
Kifungu 8075 - <i>Transfers to LGAs – Pre – Primary and Primary Education</i>	Sh. 106,165,212,656
Kifungu 8076 - <i>Transfers to LGAS - Secondary Education</i>	Sh. 62,708,266,697
Kifungu 8077 - <i>Transfers to LGAs - Land Development and Urban Planning</i>	Sh. 126,975,603
Kifungu 8078 - <i>Transfers to LGAS – Public Health Services</i>	Sh. 43,289,988,659
Kifungu 8079 - <i>Transfers to LGAS - Preventive Services</i>	Sh. 271,280,000
Kifungu 8080 - <i>Transfers to LGAS - Health Centres</i>	Sh. 90,000,000
Kifungu 8081 - <i>Transfers to LGAS – Dispensaries</i>	Sh. 101,000,000
Kifungu 8082 - <i>Transfers to LGAs – Infrastructure, Rural and Urban Development</i>	Sh. 2,495,822,800
Kifungu 8083 - <i>Transfers to LGAs - Rural Water Supply</i>	Sh. 0
Kifungu 8084 - <i>Transfers to LGAs - Natural Resources and Environmental Conservation</i>	Sh. 740,909,292
Kifungu 8085 - <i>Transfers to LGAs - Community Development</i>	Sh. 3,335,908,232
Kifungu 8086 - <i>Transfers to LGAS – Agriculture, Livestock and Fisheries</i>	Sh. 8,430,897,727
Kifungu 8087 - <i>Transfers to LGAS - Livestock Operations</i>	Sh. 90,000,000
Kifungu 8089 - <i>Transfers to LGAS – Planning and Coordination</i>	Sh. 1,923,547,627

18 APRILI, 2024

Kifungu 8090 - <i>Transfers to LGAs - Internal Audit Unit</i>	Sh. 833,914,065
Kifungu 8091 - <i>Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management</i> ...	Sh. 44,994,870,839
Kifungu 8092 - <i>Transfers to LGAS – Industry, Trade and Investment</i>	Sh. 1,948,880,741
Kifungu 8094 - <i>Transfers to LGAS – Sports, Culture and Arts</i>	Sh. 396,863,308
Kifungu 8095 - <i>Transfers to LGAS – Finance and Accounts</i>	Sh. 3,296,232,766
Kifungu 8096 - <i>Transfers to LGAS – Government Communication</i>	Sh. 734,100,508

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 88 – Mkoa wa Dar es Salaam

Kifungu 1001 - <i>Administration and Human Resources Management</i>	Sh. 1,594,308,000
Kifungu 1002 - <i>Finance and Accounts Unit</i>	Sh. 219,489,000
Kifungu 1003 - <i>Internal Audit Unit</i>	Sh. 144,747,800
Kifungu 1004 - <i>Procurement Management Unit</i>	Sh. 121,379,000
Kifungu 1005 - <i>DAS - Ilala</i>	Sh. 425,217,772
Kifungu 1006 - <i>DAS - Kinondoni</i>	Sh. 375,465,000
Kifungu 1007 - <i>DAS - Temeke</i>	Sh. 416,274,100
Kifungu 1008 - <i>DAS - Kigamboni</i>	Sh. 392,398,000
Kifungu 1009 - <i>DAS - Ubungo</i>	Sh. 392,329,000
Kifungu 1014 - <i>Legal Services Unit</i>	Sh. 85,990,000
Kifungu 1015 - <i>ICT and Statistics Unit</i>	Sh. 134,440,000
Kifungu 1016 - <i>Government Communication Unit</i>	Sh. 74,446,000
Kifungu 2001 - <i>Planning and Coordination</i>	Sh. 552,125,620
Kifungu 2002 - <i>Economic and Productive Sector</i>	Sh. 205,967,000
Kifungu 2003 - <i>Infrastructure Sector</i>	Sh. 251,203,000
Kifungu 2004 - <i>Health, Social Welfare and Nutrition Service</i>	Sh. 375,919,401

18 APRILI, 2024

Kifungu 2005 - Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 335,249,000
Kifungu 2006 - Education and Vocational Training....	Sh. 495,754,000
Kifungu 2008 - Industry, Trade and Investment	Sh. 143,533,200
Kifungu 8075 - Transfers to LGAs – Pre – Primary and Primary Education.....	Sh. 527,744,467
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS - Secondary Education.....	Sh. 532,814,000
Kifungu 8077 - Transfers to LGAs - Land Development and Urban Planning.....	Sh. 0
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS – Public Health Services	Sh. 588,577,533
Kifungu 8079 - Transfers to LGAS - Preventive Services.....	Sh. 0
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centres.....	Sh. 86,464,000
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries.....	Sh. 0
Kifungu 8082 - Infrastructure, Rural and Urban Development....	Sh. 0
Kifungu 8083 - Transfers to LGAs - Rural Water Supply.....	Sh. 0
Kifungu 8084 - Transfers to LGAs - Natural Resources and Environmental Conservation.....	Sh. 24,114,000
Kifungu 8085 - Transfers to LGAs - Community Development.....	Sh. 0
Kifungu 8086 - Transfers to LGAS – Agriculture, Livestock Fisheries.....	Sh. 18,630,000
Kifungu 8089 - Transfers to LGAs – Planning and Coordination.....	Sh. 0
Kifungu 8090 - Transfers to LGAs - Internal Audit Unit...Sh.	18,000,000
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 542,783,032,107
Kifungu 8092 - Transfers to LGAs – Industry, Trade and Investment.....	Sh. 0
Kifungu 8094 - Transfers to LGAs – Sports, Culture and Arts.....	Sh. 7,935,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8095 - *Transfers to LGAs – Finance and Accounts*.....Sh. 0
Kifungu 8096 - *Transfers to LGAs – Government
Communication*.....Sh. 42,080,000

*(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya
Matumizi bila mabadiliko yoyote)*

Fungu 89 – Mkoa wa Rukwa

Kifungu 1001 - *Administration and
Human Resources Management* ..... Sh. 1,412,793,000
Kifungu 1002 - *Finance and Accounts Unit* ..... Sh. 273,013,000
Kifungu 1003 - *Internal Audit Unit* ..... Sh. 181,013,000
Kifungu 1004 - *Procurement Management Unit* ..... Sh. 104,523,000
Kifungu 1005 - *DAS - Sumbawanga* ..... Sh. 488,804,000
Kifungu 1006 - *DAS - Nkansi* ..... Sh. 514,520,000
Kifungu 1008 - *DAS - Kalambo* ..... Sh. 417,756,000
Kifungu 1014 - *Legal Services Unit* ..... Sh. 89,053,000
Kifungu 1015 - *ICT and Statistics Unit* ..... Sh. 122,026,000
Kifungu 1016 - *Government Communication Unit* ..... Sh. 81,408,000
Kifungu 2001 - *Planning and Coordination* ..... Sh. 461,397,000
Kifungu 2002 - *Economic and Productive Sector* ..... Sh. 362,772,000
Kifungu 2003 - *Infrastructure Sector* ..... Sh. 160,731,000
Kifungu 2004 - *Health, Social Welfare and Nutrition
Service*..... Sh. 400,289,000
Kifungu 2005 - *Management, Monitoring and
Inspection* ..... Sh. 266,994,000
Kifungu 2006 - *Education and Vocational Training* ..... Sh. 374,547,000
Kifungu 2007 - *Water Sector* ..... Sh. 0
Kifungu 2008 - *Industry, Trade and Investment* ..... Sh. 205,853,000
Kifungu 3001 - *Regional Hospital* Shs.0
Kifungu 8075 - *Transfers to LGAs – Pre – Primary and
Primary Education* ..... Sh. 51,477,379,000
Kifungu 8076 - *Transfers to LGAs - Secondary
Education* ..... Sh. 25,378,506,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8077 - Transfers to LGAs - Land Development and Urban Planning.....	Sh. 22,819,000
Kifungu 8078 - Transfers to LGAs – Public Health Services	Sh. 22,305,343,000
Kifungu 8082 - Transfers to LGAs – Infrastructure, Rural and Urban Development	Sh. 703,121,000
Kifungu 8083 - Transfers to LGAs - Rural Water Supply	Shs.0
Kifungu 8084 - Transfers to LGAs - Natural Resources and Environmental Conservation	Sh. 478,472,000
Kifungu 8085 - Transfers to LGAs - Community Development.....	Sh. 103,600,000
Kifungu 8086 - Transfers to LGAs – Agriculture, Livestock and Fisheries	Sh. 3,416,410,000
Kifungu 8087 - Transfers to LGAs - Livestock Operations	Sh.0
Kifungu 8091 - Transfers to LGAs – Administration and Human Resource Management.....	Sh. 20,315,319,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 90 – Mkoa wa Songwe

Kifungu 1001 - Administration and Human Resources Management	Sh. 1,559,995,790
Kifungu 1002 - Finance and Accounts Unit	Sh. 254,548,500
Kifungu 1003 - Internal Audit Unit	Sh. 157,664,500
Kifungu 1004 - Procurement Management Unit	Sh. 197,479,000
Kifungu 1005 - DAS - Songwe	Sh. 365,143,000
Kifungu 1006 - DAS - Mbozi	Sh. 398,779,000
Kifungu 1007 - DAS - Momba	Sh. 400,135,000
Kifungu 1008 - DAS - Ileje	Sh. 349,655,000
Kifungu 1014 - Legal Services Unit	Sh. 51,697,000
Kifungu 1015 - ICT and Statistics Unit	Sh. 82,828,000
Kifungu 1016 - Government Communication Unit	Sh. 44,550,000
Kifungu 2001 - Planning and Coordination	Sh. 337,689,000
Kifungu 2002 - Economic and Productive Sector	Sh. 269,540,500

18 APRILI, 2024

Kifungu 2003 - Infrastructure Sector	Sh. 203,337,000
Kifungu 2004 - Health, Social Welfare and Nutrition Service.....	Sh. 504,991,114
Kifungu 2005 - Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 310,745,160
Kifungu 2006 - Education and Vocational Training ...	Sh. 474,696,596
Kifungu 2008 - Industry, Trade and Investment	Sh. 89,378,040
Kifungu 8075 - Transfers to LGAs – Pre-Primary and Primary Education	Sh. 63,693,740,087
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS - Secondary Education	Sh. 28,218,791,514
Kifungu 8077 - Transfers to LGAs - Land Development and Urban Planning.....	Sh. 0
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS – Public Health Services.....	Sh. 10,951,750,600
Kifungu 8079 - Transfers to LGAS - Preventive Services.....	Sh. 873,746,060
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centres...	Sh. 3,828,860,996
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries	Sh. 4,928,418,204
Kifungu 8082 - Transfers to LGAs – Infrastructure, Rural and Urban Development	Sh. 687,101,000
Kifungu 8084 - Transfers to LGAS – Natural Resources and Environmental Conservation.....	Sh. 968,914,000
Kifungu 8085 - Transfers to LGAs - Community Development	Sh. 763,493,515
Kifungu 8086 - Transfers to LGAS – Agriculture, Livestock and Fisheries.....	Sh. 3,410,463,120
Kifungu 8087 - Transfers to LGAs - Livestock Operations	Sh. 0
Kifungu 8089 - Transfers to LGAs – Planning and Coordination	Sh. 756,608,000
Kifungu 8090 - Transfers to LGAs - Internal Audit Unit.	Sh. 248,196,000
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management...	Sh. 23,690,375,568
Kifungu 8092 - Transfers to LGAS – Industry, Trade and Investment.....	Sh. 253,045,116

18 APRILI, 2024

Kifungu 8094 - <i>Transfers to LGAs -Sports, Culture and Arts</i>	Sh. 55,146,000
Kifungu 8095 - <i>Transfers to LGAs – Finance and Accounts</i>	Sh. 630,256,020
Kifungu 8096 - <i>Transfers to LGAs – Government Communication</i>	Sh. 16,065,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 95 – Mkoa wa Manyara

Kifungu 1001 - <i>Administration and Human Resources Management</i> ...	Sh. 2,180,888,977
Kifungu 1002 - <i>Finance and Accounts Unit</i>	Sh. 248,140,500
Kifungu 1003 - <i>Internal Audit Unit</i>	Sh. 129,442,500
Kifungu 1004 - <i>Procurement Management Unit</i>	Sh. 163,875,500
Kifungu 1005 - <i>DAS - Babati</i>	Sh. 467,385,440
Kifungu 1006 - <i>DAS – Hanang</i>	Sh. 422,445,440
Kifungu 1007 - <i>DAS - Kiteto</i>	Sh. 428,469,440
Kifungu 1008 - <i>DAS - Mbulu</i>	Sh. 396,765,440
Kifungu 1009 - <i>DAS - Simanjiro</i>	Sh. 425,105,440
Kifungu 1014 - <i>Legal Services Unit</i>	Sh. 116,972,139
Kifungu 1015 - <i>ICT and Statistics Unit</i>	Sh. 150,831,500
Kifungu 1016 - <i>Government Communication Unit</i>	Sh. 60,885,080
Kifungu 2001 - <i>Planning and Coordination</i>	Sh. 357,373,420
Kifungu 2002 - <i>Economic and Productive Sector</i>	Sh. 376,180,240
Kifungu 2003 - <i>Infrastructure Sector</i>	Sh. 202,088,500
Kifungu 2004 - <i>Health, Social Welfare and Nutrition Service</i>	Sh. 224,035,000
Kifungu 2005 - <i>Management, Monitoring and Inspection</i>	Sh. 291,690,160
Kifungu 2006 - <i>Education and Vocational Training</i> ...	Sh. 300,530,500
Kifungu 2008 - <i>Industry, Trade and Investment</i>	Sh. 127,478,760
Kifungu 8075 - <i>Transfers to LGAs – Pre – Primary and Primary Education</i>	Sh. 65,626,831,779

18 APRILI, 2024

Kifungu 8076 - Transfers to LGAS - Secondary Education	Sh. 40,470,575,883
Kifungu 8077 - Transfers to LGAs - Land Development and Urban Planning	Sh. 268,642,732
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS – Public Health Services	Sh. 5,926,093,326
Kifungu 8079 - Transfers to LGAS - Preventive Services	Sh. 2,897,482,000
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centres .	Sh. 4,043,942,212
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries	Sh. 3,892,348,590
Kifungu 8082 - Transfers to LGAs – Infrastructure, Rural and Urban Development	Sh. 841,817,000
Kifungu 8086 - Transfers to LGAS – Agriculture, Livestock and Fisheries	Sh. 4,646,900,696
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management....	Sh. 89,714,259,806

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

NDG. RUTH MAKUNGU – KATIBU MEZANI:

KITABU CHA NNE - MIPANGO YA MAENDELEO

Fungu 56 – Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa za Serikali za Mitaa

Kifungu 1001 – Administration and Human Resources Management Division.....	Sh. 492,939,000
Kifungu 1003 – Policy and Planning Division	Sh. 3,583,003,000
Kifungu 1004 – Information and Communication and Technology Division.....	Sh. 300,000,000
Kifungu 1009 – Infrastructure Development Division.....	Sh. 837,167,185,000
Kifungu 1010 – Monitoring and Evaluation Unit.....	Sh. 2,891,998,000
Kifungu 2001 – Regional Administrative Division.....	Sh. 0
Kifungu 2002 – Local Government Division.....	Sh. 3,556,170,000
Kifungu 2004 – Education Administration Division	Sh. 80,072,885,534

18 APRILI, 2024

Kifungu 2005 – <i>Rural and Urban Development Division</i>	Sh. 3,583,000,000
Kifungu 2007 – <i>Health, Social, Welfare and Nutrition Division</i>	Sh. 73,207,999,466

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 02 – Tume ya Utumishi wa Walimu

Kifungu 1003 - <i>Planning, Monitoring and Evaluation Unit</i>	Sh. 240,359,000
Kifungu 1005 - <i>ICT and Statistics Unit</i>	Sh. 200,000,000
Kifungu 2002 - <i>Teachers Service Commission – District</i>	Sh. 3,024,632,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 36 – Mkoa wa Katavi

Kifungu 1001 - <i>Administration and Human Resource Management</i>	Sh. 1,640,000,000
Kifungu 1005 - <i>DAS - Mpanda</i>	Sh. 0
Kifungu 1007 - <i>DAS - Tanganyika</i>	Sh. 0
Kifungu 2001 - <i>Planning and Coordination</i>	Sh. 344,514,000
Kifungu 2004 - <i>Health, Social Welfare and Nutrition Services</i>	Sh. 464,400,000
Kifungu 2006 - <i>Education and Vocational Training</i> ...	Sh. 358,854,000
Kifungu 3001 - <i>Regional Hospital</i>	Sh. 0
Kifungu 8075 - <i>Transfers to LGAS - Pre-Primary and Primary Education</i>	Sh. 10,294,463,000
Kifungu 8076 - <i>Transfers to LGAS - Secondary Education</i>	Sh. 10,087,518,000
Kifungu 8078 - <i>Transfers to LGAS - Public Health Services</i>	Sh. 6,080,445,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8079 - Transfers to LGAS - Preventive Services.....	Sh. 702,189,000
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centres.....	Sh. 850,000,000
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS - Dispensaries.....	Sh. 500,000,000
Kifungu 8084 - Transfers to LGAS - Natural Resources and Environment Conservation.....	Sh. 597,214,000
Kifungu 8085 - Transfers to LGAS - Community Development.....	Sh. 6,387,500,000
Kifungu 8089 - Transfers to LGAS - Planning and Coordination.....	Sh. 739,527,000
Kifungu 8091 - Transfer to LGAS - Administration and Human Resources Management....	Sh. 9,119,058,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 47 – Mkoa wa Simiyu

Kifungu 1001 - Administration and Human Resources Management.....	Sh. 45,000,000
Kifungu 2001 - Planning and Coordination	Sh. 734,514,000
Kifungu 2003 - Infrastructure Sector	Sh. 1,405,000,000
Kifungu 2004 - Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh. 289,457,000
Kifungu 2006 - Education and Vocational Training....	Sh. 357,682,000
Kifungu 8075 - Transfers to LGAS – Pre-Primary and Primary Education	Sh. 15,703,984,000
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS – Secondary Education	Sh. 9,414,905,000
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS - Public Health Services	Sh. 6,347,154,000
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centres	Sh. 600,000,000
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries	Sh. 600,000,000
Kifungu 8082 - Transfers to LGAS – Works	Sh. 3,455,180,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8083 - <i>Transfers to LGAS - Rural Water Supply</i>	Sh. 1,480,972,000
Kifungu 8085 - <i>Transfers to LGAS – Community Development</i>	Sh. 7,665,000,000
Kifungu 8091 - <i>Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management</i>	Sh. 5,978,925,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 54 – Mkoa wa Njombe

Kifungu 1001 – <i>Administration and Human Resources Management</i>	Sh. 1,955,000,000
Kifungu 2001 – <i>Planning and Coordination</i>	Sh. 423,514,000
Kifungu 2003 – <i>Infrastructure Sector</i>	Sh. 115,000,000
Kifungu 2004 – <i>Health, Social Welfare and Nutrition Services</i>	Sh. 1,069,231,000
Kifungu 2005 – <i>Management, Monitoring and Inspection</i>	Sh. 0
Kifungu 2006 – <i>Education and Vocational Training</i> ...Sh.	348,082,000
Kifungu 8075 - <i>Transfers to LGAS – Pre-Primary and Primary Education</i>	Sh.12,695,125,000
Kifungu 8076 - <i>Transfers to LGAS – Secondary Education</i>	Sh.15,197,801,000
Kifungu 8078 - <i>Transfers to LGAS - Public Health Services</i>	Sh. 9,756,395,000
Kifungu 8080 - <i>Transfers to LGAS - Health Centres</i>	Sh. 600,000,000
Kifungu 8081 - <i>Transfers to LGAS – Dispensaries</i>	Sh. 1,300,000,000
Kifungu 8084 - <i>Transfers to LGAS - Natural Resources and Environmental Conservation</i>	Sh. 394,407,000
Kifungu 8085 - <i>Transfers to LGAS – Community Development</i>	Sh. 7,738,752,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8089 - *Transfers to LGAS – Planning and Coordination* .....Sh. 589,661,000
Kifungu 8091 - *Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management*.....Sh. 16,064,129,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 63 – Mkoa wa Geita

Kifungu 1001 – *Administration and Human Resources Management*.....Sh. 45,000,000
Kifungu 2001 – *Management Support*.....Sh. 1,029,609,000
Kifungu 2003 – *Infrastructure Sector*.....Sh. 2,420,000,000
Kifungu 2004 – *Health, Social Welfare and Nutrition Services*.....Sh. 377,608,000
Kifungu 2006 – *Education and Vocational Training*...Sh. 359,496,000
Kifungu 8075 - *Transfers to LGAs – Pre-Primary and Primary Education* .....Sh. 21,223,321,000
Kifungu 8076 - *Transfers to LGAs – Secondary Education* .....Sh. 17,363,501,000
Kifungu 8077 - *Transfers to LGAs Land Development and Urban Planning*.....Sh. 0
Kifungu 8078 - *Transfers to LGAS – Public Health Services*..... Sh. 12,234,789,000
Kifungu 8082 - *Transfers to LGAS Infrastructure, Rural and Urban Development*.....Sh. 0
Kifungu 8084 - *Transfers to LGAs – Natural Resources and Environmental Conservation*.....Sh. 0
Kifungu 8085 - *Transfers to LGAs – Community Development*.....Sh. 7,716,176,000
Kifungu 8086 - *Transfers to LGAs – Agriculture, Livestock and Fisheries*.....Sh. 0
Kifungu 8089 - *Transfers to LGAs – Planning and Coordination*.....Sh. 14,247,909,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8091 - *Transfers to LGAs – Administration and Human Resource Management.....*Sh. 4,198,000,000
Kifungu 8092 - *Transfers to LGAs – Industry, Trade and Investment.....*Sh. 1,000,000,000
Kifungu 8095 - *Transfers to Finance and Accounts.....*Sh. 0

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 70 – Mkoa wa Arusha

Kifungu 1001 – *Administration and Human Resources Management.....*Sh. 710,000,000
Kifungu 2001 – *Planning and Coordination.....*Sh. 515,172,000
Kifungu 2003 – *Infrastructure Sector .....*Sh. 650,000,000
Kifungu 2004 – *Health, Social Welfare and Nutrition Services.....*Sh. 357,710,000
Kifungu 2006 – *Education and Vocational Training...Sh.* 382,094,000
Kifungu 2008 – *Industry, Trade and Investment.....*Sh. 20,000,000
Kifungu 3001 – *Regional Hospital.....*Sh. 0
Kifungu 8075 - *Transfers to LGAs – Pre-Primary and Primary Education .....*Sh. 21,912,645,000
Kifungu 8076 - *Transfers to LGAs – Secondary Education.....*Sh. 40,051,600,000
Kifungu 8078 - *Transfers to LGAS – Public Health Services.....*Sh. 12,495,767,000
Kifungu 8080 - *Transfers to LGAS - Health Centres.....*Sh. 0
Kifungu 8081 - *Transfers to LGAS – Dispensaries.....*Sh. 700,000,000
Kifungu 8091- *Transfers to LGAs – Administration and Human Resource Management....*Sh. 52,273,791,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

18 APRILI, 2024

Fungu 71 – Mkoa wa Pwani

Kifungu 1001 – Administration and Human Resources Management.....	Sh.1,475,000,000
Kifungu 1015 – ICT and Statistics Unit.....	Sh. 250,000,000
Kifungu 2001 – Planning and Coordination.....	Sh. 246,172,00
Kifungu 2003 – Infrastructure Sector	Sh. 1,744,000,000
Kifungu 2004 – Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh. 1,818,372,000
Kifungu 2005 – Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 0
Kifungu 2006 – Education and Vocational Training..	Sh. 420,551,000
Kifungu 8075 - Transfers to LGAS – Pre-Primary and Primary Education.....	Sh. 21,339,944,000
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS – Secondary Education.....	Sh. 24,770,604,000
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS – Public Health Services.....	Sh. 10,691,785,000
Kifungu 8079 - Transfers to LGAS – Preventive Service.....	Sh. 960,000,000
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centres.....	Sh. 600,000,000
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries	Sh. 900,000,000
Kifungu 8085 - Transfers to LGAs – Community Development.....	Sh. 11,497,500,000
Kifungu 8089 - Transfers to LGAs – Planning and Coordination.....	Sh. 31,482,486,000
Kifungu 8091 - Transfers to LGAs - Administration and Human Resource Management.....	Sh. 6,680,000,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 72 – Mkoa wa Dodoma

Kifungu 1001 – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 1,735,000,000
---	-------------------

18 APRILI, 2024

Kifungu 2001 – <i>Planning and Coordination</i>	Sh. 380,307,000
Kifungu 2004 – <i>Health, Social Welfare and Nutrition Services</i>	Sh. 840,493,000
Kifungu 2006 – <i>Education and Vocational Training</i> ...	Sh. 447,374,000
Kifungu 8075 - <i>Transfers to LGAS – Pre-Primary and Primary Education</i>	Sh. 21,755,306,000
Kifungu 8076 - <i>Transfers to LGAS – Secondary Education</i>	Sh. 20,546,358,000
Kifungu 8078 - <i>Transfers to LGAS - Public Health Services</i>	Sh.17,427,329,000
Kifungu 8080 - <i>Transfers to LGAS - Health Centres</i>	Sh. 0
Kifungu 8081 - <i>Transfers to LGAS – Dispensaries</i>	Sh. 800,000,000
Kifungu 8082 - <i>Transfers to LGAS - Infrastructure, Rural and Urban Development</i>	Sh. 0
Kifungu 8084 - <i>Transfers to LGAS – Natural Resources and Environmental Conservation</i>	Sh. 0
Kifungu 8085 - <i>Transfers to LGAS – Community Development</i>	Sh. 10,394,332,000
Kifungu 8089 - <i>Transfers to LGAS – Planning and Coordination</i>	Sh. 742,693,000
Kifungu 8091 - <i>Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management</i>	Sh. 36,484,256,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 73 – Mkoa wa Iringa

Kifungu 1001 – <i>Administration and Human Resources Management</i>	Sh. 1,960,000,000
Kifungu 2001 – <i>Planning and Coordination</i>	Sh. 424,514,000
Kifungu 2004 – <i>Health, Social Welfare and Nutrition Services</i>	Sh. 1,557,047,000
Kifungu 2005 – <i>Management, Monitoring and Inspection</i>	Sh. 0
Kifungu 2006 – <i>Education and Vocational Training</i> ...	Sh. 371,595,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 80i75 - Transfers to LGAs – Pre-Primary and Primary Education.....	Sh. 11,759,067,000
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS – Secondary Education.....	Sh. 18,682,688,000
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS – Public Health Services.....	Sh. 10,466,286,000
Kifungu 8079 - Transfers to LGAS - Preventive Services.....	Sh. 780,869,000
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centres.....	Sh. 600,000,000
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries	Sh. 1,380,000,000
Kifungu 8084 – Natural Resources and Environmental Conservation.....	Sh. 423,553,000
Kifungu 8085 - Transfers to LGAs – Community Development	Sh. 8,572,042,000
Kifungu 8089 - Transfers to LGAS – Planning and Coordination.....	Sh. 12,821,366,000
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management.....	Sh. 1,416,432,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 74 – Mkoa wa Kigoma

Kifungu 1001 – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 1,830,000,000
Kifungu 1005 – DAS-Kigoma.....	Sh. 0
Kifungu 1007 – DAS- Kibondo.....	Sh. 220,000,000
Kifungu 1008 – DAS- Kakonko.....	Sh. 0
Kifungu 1009 – DAS-Buhingwe.....	Sh. 220,000,000
Kifungu 1010 – DAS-Uvinza.....	Sh. 0
Kifungu 2001 – Planning and Coordination.....	Sh. 191,514,000
Kifungu 2004 – Health, Social Welfare and Nutrition Services	Sh. 1,564,980,000
Kifungu 2005 – Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 0
Kifungu 2006 – Education and Vocational Training...Sh.	634,920,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8075 - Transfers to LGAS – Pre-Primary and Primary Education.....	Sh. 25,312,079,000
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS – Secondary Education.....	Sh. 20,784,897,000
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS - Public Health Services.....	Sh. 9,197,404,000
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centres...	Sh. 1,450,000,000
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries.....	Sh. 900,000,000
Kifungu 8085 - Transfers to LGAs – Community Development.....	Sh. 10,220,000,000
Kifungu 8089 - Transfers to LGAS – Planning and Coordination	Sh. 4,220,000,000
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administration and Human Resources Management...	Sh. 11,079,798,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 75 – Mkoa wa Kilimanjaro

Kifungu 1001 – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 710,000,000
Kifungu 1015 – ICT and Statistics	Sh. 0
Kifungu 2001 – Planning and Coordination.....	Sh. 1,694,514,000
Kifungu 2004 – Health, Social Welfare and Nutrition Services	Sh. 370,361,000
Kifungu 2006 – Education and Vocational Training...	Sh. 358,392,000
Kifungu 8075 - Transfers to LGAs – Pre-Primary and Primary Education	Sh. 18,658,135,000
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS – Secondary Education.....	Sh. 25,263,107,000
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS - Public Health Service.....	Sh. 8,963,520,000
Kifungu 8079 - Transfers to LGAS - Preventive Services.....	Sh. 0
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centres...	Sh. 5,184,941,000
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries.....	Sh. 700,000,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8085 - <i>Transfers to LGAs – Community Development.....</i>	Sh. 8,942,500,000
Kifungu 8089 - <i>Transfers to LGAS – Planning and Coordination .....</i>	Sh. 0
Kifungu 8091 - <i>Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management...Sh.</i>	12,956,466,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 76 – Mkoa wa Lindi

Kifungu 1001 – <i>Administration and Human Resources Management.....</i>	Sh. 45,000,000
Kifungu 1015 – <i>ICT and Statistics .....</i>	Sh. 140,272,500
Kifungu 2001 – <i>Planning and Coordination.....</i>	Sh. 607,024,000
Kifungu 2003 – <i>Infrastructure Sector .....</i>	Sh. 714,727,500
Kifungu 2004 – <i>Health, Social Welfare and Nutrition Services .....</i>	Sh. 1,706,566,000
Kifungu 2006 – <i>Education and Vocational Training...Sh.</i>	349,957,000
Kifungu 8075 - <i>Transfers to LGAs – Pre-Primary and Primary Education .....</i>	Sh. 13,788,528,000
Kifungu 8076 - <i>Transfers to LGAS – Secondary Education.....</i>	Sh.11,629,211,000
Kifungu 8078 - <i>Transfers to LGAS – Public Health Services.....</i>	Sh. 8,108,886,000
Kifungu 8080 - <i>Transfers to LGAS - Health Centres .....</i>	Sh. 0
Kifungu 8081 - <i>Transfers to LGAS – Dispensaries .....</i>	Sh. 600,000,000
Kifungu 8083 - <i>Transfers to LGAS - Rural Water Supply .....</i>	Sh. 0
Kifungu 8085 - <i>Transfers to LGAs – Community Development .....</i>	Sh. 7,665,000,000
Kifungu 8086 - <i>Transfers to LGAS – Agriculture, Livestock and Fisheries .....</i>	Sh. 0

18 APRILI, 2024

Kifungu 8089 - *Transfers to LGAS – Planning and Coordination* .....Sh. 1,263,790,000
Kifungu 8091 - *Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management...*Sh. 11,529,538,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 77 – Mkoa wa Mara

Kifungu 1001 – *Administration and Human Resources Management*.....Sh. 460,000,000
Kifungu 1005 – *DAS - Musoma* .....Sh. 5,000,000
Kifungu 1006 – *DAS - Bunda* .....Sh. 5,000,000
Kifungu 1007 – *DAS - Sengereti* .....Sh. 55,000,000
Kifungu 1008 – *DAS - Tarime* .....Sh. 5,000,000
Kifungu 1009 – *DAS - Rorya* .....Sh. 5,000,000
Kifungu 1010 – *DAS - Butiama* .....Sh. 805,000,000
Kifungu 2001 – *Planning and Coordination*.....Sh. 100,000,000
Kifungu 2002 – *Economic and Productive Sector*.....Sh. 44,514,000
Kifungu 2004 – *Health, Social Welfare and Nutrition Services* .....Sh. 406,315,000
Kifungu 2006 – *Education and Vocational Training*...Sh. 432,337,000
Kifungu 8075 - *Transfers to LGAs – Pre-Primary and Primary*.....Sh. 25,277,940,089
Kifungu 8076 - *Transfers to LGAS – Secondary Education*.....Sh. 24,340,701,000
Kifungu 8077 - *Transfers to LGAS – Land Development and Urban Planning*.....Sh. 70,000,000
Kifungu 8078 - *Transfers to LGAS – Public Health Services*.....Sh. 14,931,336,756
Kifungu 8082 - *Transfers to LGAS – Infrastructure, Rural and Urban Development*.....Sh. 339,713,108
Kifungu 8084 - *Transfers to LGAS - Natural Resources and Environmental Conservation*.....Sh. 110,000,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8085 - Transfers to LGAS – Community Development.....	Sh. 13,955,565,017
Kifungu 8086 - Transfers to LGAS – Agriculture, Livestock and Fisheries.....	Sh. 322,629,100
Kifungu 8087 - Transfers to LGAS – Livestock Operations.....	Sh. 47,070,300
Kifungu 8089 - Transfers to LGAS – Planning and Coordination.....	Sh. 751,034,786
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management.....	Sh. 9,030,496,640
Kifungu 8092 - Transfers to LGAS – Industry, Trade and Investment.....	Sh. 185,000,204
Kifungu 8095 - Transfers to LGAS – Finance and Accounts.....	Sh. 10,000,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 78 – Mkoa wa Mbeya

Kifungu 1001 – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 45,000,000
Kifungu 2001 – Planning and Coordination.....	Sh. 946,024,000
Kifungu 2003 – Infrastructure Sector	Sh. 1,035,000,000
Kifungu 2004 – Health, Social Welfare and Nutrition Services	Sh. 2,843,690,000
Kifungu 2005 – Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 0
Kifungu 2006 – Education and Vocational Training...	Sh. 379,298,000
Kifungu 8075 - Transfers to LGAs – Pre-Primary and Primary.....	Sh. 19,432,118,000
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS – Secondary Education.....	Sh. 23,814,866,000
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS – Public Health Services	Sh. 17,274,059,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8079 - Transfers to LGAS - Preventive Services	Sh. 1,122,786,000
Kifungu 8080 – Transfers to LGAS- Health Centres.....	Sh. 600,000,000
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries	Sh. 700,000,000
Kifungu 8082 - Transfers to LGAS Infrastructure, Rural and Urban Development.....	Sh. 2,720,000,000
Kifungu 8084 - Transfers to LGAS Natural Resources and Environmental Conservation.....	Sh. 765,067,000
Kifungu 8085 - Transfers to LGAS – Community Development.....	Sh. 9,016,252,000
Kifungu 8089 - Transfers to LGAS – Planning and Coordination	Sh. 744,516,000
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management.....	Sh. 21,805,903,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 79 – Mkoa wa Morogoro

Kifungu 1001 – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 2,895,000,000
Kifungu 1005 – DAS - Morogoro.....	Sh.10,000,000
Kifungu 1006 - DAS – Kilosa	Sh. 5,000,000
Kifungu 1007 – DAS - Kilombero.....	Sh.10,000,000
Kifungu 1008 – DAS - Ulanga	Sh.5,000,000
Kifungu 1009 - DAS - Mvomero.....	Sh. 225,000,000
Kifungu 1010 - DAS - Gairo.....	Sh.5,000,000
Kifungu 1011 - DAS - Malinyi.....	Sh. 225,000,000
Kifungu 2001 – Planning and Coordination.....	Sh. 74,514,000
Kifungu 2002 – Economic and Productive Sector.....	Sh. 30,000,000
Kifungu 2004 – Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh. 1,323,637,000
Kifungu 2005 – Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 0
Kifungu 2006 – Education and Vocational Training...Sh.	400,456,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8075 - Transfers to LGAs – Pre-Primary and Primary.....	Sh. 25,536,950,000
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS – Secondary Education.....	Sh. 24,902,226,000
Kifungu 8077 – Transfers to LGAS – Land Development and Urban Planning.....	Sh. 0
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS - Public Health Services.....	Sh. 8,664,044,000
Kifungu 8079 - Transfers to LGAS - Preventive Services.....	Sh. 0
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centres...	Sh. 5,090,878,000
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries.....	Sh. 3,813,271,000
Kifungu 8082 – Infrastructure, Rural and Urban Development....	Sh. 0
Kifungu 8084 - Transfers to LGAs – Natural Resources and Environment.....	Sh. 0
Kifungu 8085 – Transfer to LGAS Community Development.....	Sh. 11,543,000,000
Kifungu 8086 – Transfer to LGAS – Agriculture, Livestock and Fisheries	Sh. 0
Kifungu 8087 – Transfer to LGAS – Livestock Operations.....	Sh. 0
Kifungu 8089 – Transfer to LGAS – Planning and Coordination	Sh. 23,327,508,000
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management.....	Sh. 4,040,000,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 80 – Mkoa wa Mtwara

Kifungu 1001 – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 951,500,000
Kifungu 1015 – ICT and Statistics	Sh. 74,820,000
Kifungu 2001 – Planning and Coordination.....	Sh. 680,704,000
Kifungu 2004 – Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh. 2,088,984,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 2006 – Education and Vocational Training...	Sh. 398,709,000
Kifungu 8075 - Transfers to LGAs – Pre-Primary and Primary	Sh. 20,003,115,000
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS – Secondary Education.....	Sh. 18,147,452,000
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS - Public Health Services.....	Sh. 6,878,447,000
Kifungu 8079 - Transfers to LGAS - Preventive Services	Sh. 705,272,000
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centres	Sh. 0
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries.....	Sh. 900,000,000
Kifungu 8082 – Transfers to LGAS- Infrastructure, Rural and Urban Development.....	Sh. 0
Kifungu 8085 - Transfers to LGAs – Community Development.....	Sh. 11,497,500,000
Kifungu 8089 – Transfers to LGAS-Planning and Coordination.....	Sh. 10,328,109,000
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 5,455,000,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 81 – Mkoa wa Mwanza

Kifungu 1001 – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 587,500,000
Kifungu 1005 – DAS - Nyamagana.....	Sh. 5,000,000
Kifungu 1006 – DAS – Sengerema.....	Sh. 5,000,000
Kifungu 1008 – DAS – Kwimba.....	Sh. 5,000,000
Kifungu 1009 – DAS – Magu.....	Sh. 225,000,000
Kifungu 1010 – DAS – Misungwi.....	Sh. 5,000,000
Kifungu 1011 – DAS – Ilemela.....	Sh.5,000,000
Kifungu 1012 – DAS – Ukerewe.....	Sh. 225,000,000
Kifungu 2001 – Planning and Coordination.....	Sh. 344,514,000
Kifungu 2003 – Infrastructure Sector.....	Sh. 7,715,887,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 2004 – Health, Social Welfare and Nutrition Services	Sh. 439,640,000
Kifungu 2005 - Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 147,500,000
Kifungu 2006 – Education and Vocational Training...	Sh. 396,050,000
Kifungu 8075 - Transfers to LGAS – Pre-Primary and Primary Education.....	Sh. 25,457,785,000
Kifungu 8076 – Transfers to LGAS – Secondary Education.....	Sh. 27,305,662,000
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS – Public Health Services.....	Sh. 16,999,012,000
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries	Sh. 0
Kifungu 8082 - Transfers to LGAS – Infrastructure, Rural and Urban Development.....	Sh. 0
Kifungu 8085 - Transfers to LGAs – Community Development.....	Sh. 10,220,000,000
Kifungu 8089 - Transfers to LGAS – Planning and Coordination	Sh. 300,000,000
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administration and Human Resources Management..	Sh. 41,668,412,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 82 – Mkoa wa Ruvuma

Kifungu 1001 – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 485,000,000
Kifungu 2001 – Planning and Coordination.....	Sh. 1,199,514,000
Kifungu 2004 – Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh. 1,268,226,000
Kifungu 2006 – Education and Vocational Training...	Sh. 395,412,000
Kifungu 8075 - Transfers to LGAs – Pre-Primary and Primary Education.....	Sh. 22,241,764,000
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS – Secondary Education.....	Sh. 19,385,043,760

18 APRILI, 2024

Kifungu 8077 - Transfers to LGAS – Land Development and Urban Planning	Sh. 57,631,203
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS – Public Health Services.....	Sh. 11,694,966,363
Kifungu 8079 - Transfers to LGAS - Preventive Services.....	Sh. 132,783,363
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centres.....	Sh. 776,757,163
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries.....	Sh. 1,481,783,363
Kifungu 8082 - Infrastructure, Rural and Urban Development.....	Sh. 270,965,886
Kifungu 8084 - Natural Resources and Environmental Conservation.....	Sh. 264,630,000
Kifungu 8085 - Transfers to LGAS – Community Development.....	Sh.12,898,644,014
Kifungu 8086 - Transfers to LGAS – Agriculture, Livestock and Fisheries.....	Sh. 420,360,000
Kifungu 8089 - Transfers to LGAS – Planning and Coordination.....	Sh. 2,263,953,428
Kifungu 8091 – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 1,046,773,389
Kifungu 8092 – Transfers to LGAS- Industry, Trade and Investment.....	Sh. 1,054,969,705
Kifungu 8094 – Transfer to LGAS- Sports, Culture and Arts	Sh. 30,000,000
Kifungu 8095 – Transfers to LGAS- Finance and Accounts.....	Sh. 125,783,363

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 83 – Mkoa wa Shinyanga

Kifungu 1001 – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 50,000,000
Kifungu 2001 – Planning and Coordination.....	Sh. 1,191,000,000
Kifungu 2002 – Economic and Productive Sector.....	Sh. 44,514,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 2003 – Infrastructure Sector	Sh. 259,000,000
Kifungu 2004 – Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh. 332,523,100
Kifungu 2006 – Education and Vocational Training...	Sh. 329,025,000
Kifungu 8075 - Transfers to LGAs – Pre-Primary and Primary Education.....	Sh. 11,468,853,000
Kifungu 8076 – Transfers to LGAs Secondary Education.....	Sh.16,989,118,000
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS - Public Health Services.....	Sh. 4,625,321,000
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centres	Sh. 0
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries.....	Sh. 659,645,900
Kifungu 8083 - Transfers to LGAS – Rural Water Supply.....	Sh. 2,719,985,000
Kifungu 8084 - Natural Resource and Environment Conservation	Sh. 0
Kifungu 8085 - Transfers to LGAS – Community Development.....	Sh. 10,337,403,000
Kifungu 8089 - Transfers to LGAS – Planning and Coordination.....	Sh. 16,972,443,000
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 4,000,000,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya
Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 84 – Mkoa wa Singida

Kifungu 1001 – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 2,240,000,000
Kifungu 2001 – Planning and Coordination.....	Sh. 324,514,000
Kifungu 2004 – Health, Social Welfare and Nutrition Service.....	Sh. 324,847,000
Kifungu 2006 – Education and Vocational Training...	Sh. 414,710,000
Kifungu 8075 - Transfers to LGAs – Pre-Primary and Primary Education.....	Sh. 18,491,925,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8076 - Transfers to LGAS – Secondary Education.....	Sh. 14,532,081,000
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS - Public Health Services.....	Sh. 8,777,517,000
Kifungu 8079 - Transfers to LGAS - Preventive Services.....	Sh. 0
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centres	Sh. 0
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries	Sh. 700,000,000
Kifungu 8084 - Transfer to LGAS- Natural Resources...Sh.	801,889,000
Kifungu 8085 - Transfers to LGAS Community Development.....	Sh. 8,942,500,000
Kifungu 8089 - Transfers to LGAS – Planning and Coordination.....	Sh. 1,051,644,000
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administration and Human Resource Management....	Sh. 11,527,597,000
Kifungu 8093 - Transfers to LGAS – Planning and Coordination..	Sh. 0

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 85 – Mkoa wa Tabora

Kifungu 1001 – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 2,080,000,000
Kifungu 1003 – Internal Audit Unit.....	Sh. 0
Kifungu 2001 – Planning and Coordination.....	Sh. 363,514,000
Kifungu 2004 – Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh. 394,090,000
Kifungu 2006 – Education and Vocational Training...Sh.	592,716,000
Kifungu 8075 - Transfers to LGAs – Pre-Primary and Primary Education.....	Sh. 21,660,409,000
Kifungu 8076 - Transfers to LGAs – Secondary Education.....	Sh. 10,312,509,000
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS – Public Health Services.....	Sh. 16,947,106,000
Kifungu 8083 - Transfers to LGAS - Rural Water Supply.....	Sh. 3,840,613,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8084 - Transfers to LGAS – Natural Resources and Environmental Conservation.....	Sh. 552,375,000
Kifungu 8089 – Transfer to LGAS- Planning and Coordination.....	Sh. 25,972,128,000
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS – Administration and Human Resources Management...	Sh. 16,643,601,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 86 – Mkoa wa Tanga

Kifungu 1001 – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 100,000,000
Kifungu 2001 – Planning and Coordination.....	Sh. 1,494,514,000
Kifungu 2003 – Infrastructure Sector	Sh. 550,000,000
Kifungu 2004 – Health, Social Welfare and Nutrition Services	Sh. 428,862,000
Kifungu 2005 – Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 0
Kifungu 2006 – Education and Vocational Training...	Sh. 399,195,000
Kifungu 3002 – Preventive Services	Sh. 0
Kifungu 8075 - Transfers to LGAS – Pre-Primary and Primary Education.....	Sh. 27,639,903,000
Kifungu 8076 – Transfers to LGAS – Secondary Education.....	Sh. 22,937,126,000
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS - Public Health Services.....	Sh. 7,069,455,000
Kifungu 8079 - Transfers to LGAS - Preventive Services	Sh. 11,800,174,000
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centres.....	Sh. 0
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries.....	Sh. 1,100,000,000
Kifungu 8082 - Infrastructure, Rural and Urban Development....	Sh. 0
Kifungu 8085 - Transfers to LGAS -Community Development.....	Sh. 13,924,750,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8089 - *Transfers to LGAs – Planning and
Coordination.....*Sh. 16,554,753,000
Kifungu 8091 – *Transfer to LGAS- Administration and
Human Resources Management....*Sh. 4,150,000,000

*(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya
Matumizi bila mabadiliko yoyote)*

Fungu 87 – Mkoa wa Kagera

Kifungu 1001 – *Administration and Human Resources
Management.....*Sh. 460,000,000
Kifungu 1005 – *DAS - Bukoba.....*Sh. 5,000,000
Kifungu 1006 – *DAS - Biharamulo.....*Sh. 5,000,000
Kifungu 1008 – *DAS - Karagwe.....*Sh. 5,000,000
Kifungu 1009 – *DAS - Misenyi.....*Sh. 5,000,000
Kifungu 1010 – *DAS - Muleba.....*Sh. 5,000,000
Kifungu 1011 – *DAS - Ngara.....*Sh. 5,000,000
Kifungu 1012 – *DAS - Kyerwa.....*Sh. 5,000,000
Kifungu 2001 – *Planning and Coordination.....*Sh. 204,514,000
Kifungu 2003 - *Infrastructure Sector.....*Sh. 1,485,000,000
Kifungu 2004 – *Health, Social Welfare and
Nutrition Services.....*Sh. 988,221,000
Kifungu 2006 – *Education and Vocational Training...Sh. 413,081,000*
Kifungu 8075 - *Transfers to LGAs – Pre-Primary and
Primary Education.....*Sh. 26,739,290,666
Kifungu 8076 – *Transfers to LGAS –
Secondary Education.....*Sh. 25,310,287,000
Kifungu 8077 – *Land Development and
Urban Planning.....*Sh. 25,000,000
Kifungu 8078 - *Transfers to LGAS –
Public Health Services.....*Sh. 18,078,186,000
Kifungu 8079 - *Transfers to LGAS - Preventive
Services.....*Sh. 5,940,233,000
Kifungu 8080 - *Transfers to LGAS - Health Centres...Sh. 7,687,030,000*
Kifungu 8081 - *Transfers to LGAS – Dispensaries.....*Sh. 1,130,000,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8082 – Infrastructure, Rural and Urban Development	Sh. 1,704,360,048
Kifungu 8083 – Transfer to LGAS- Rural Water Supply.....	Sh. 0
Kifungu 8084 – Natural Resources and Environmental Conservation.....	Sh. 110,000,000
Kifungu 8085 – Transfers to LGAS – Community Development.....	Sh. 12,814,695,285
Kifungu 8086 – Transfers to LGAS – Agriculture, Livestock and Fisheries.....	Sh. 699,716,184
Kifungu 8087 – Transfers to LGAS – Livestock Op.....	Sh. 58,600,000
Kifungu 8089 - Transfers to LGAS Planning and Coordination.....	Sh. 2,610,053,494
Kifungu 8090 – Transfer to LGAS – Internal Audit Unit.....	Sh. 121,254,120
Kifungu 8091 – Transfer to LGAS- Administration and Human Resources Management....	Sh. 7,539,305,983
Kifungu 8092 – Transfer to LGAS- Industry, Trade and Investment.....	Sh. 475,800,000
Kifungu 8094 – Transfer to LGAS- Sports, Culture and Arts.....	Sh. 5,000,000
Kifungu 8095 – Transfer to LGAS- Finance and Accounts.....	Sh. 8,806,220
Kifungu 8096 – Transfer to LGAS- Government Communication.....	Sh. 11,000,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 88 – Mkoa wa Dar es Salaam

Kifungu 1001 – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 2,480,000,000
Kifungu 2001 – Planning and Coordination.....	Sh. 644,514,000
Kifungu 2003 – Infrastructure Sector	Sh. 6,100,000,000
Kifungu 2004 – Health, Social Welfare and Nutrition Service.....	Sh. 2,522,249,600

18 APRILI, 2024

Kifungu 2005 – Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 0
Kifungu 2006 – Education and Vocational Training...	Sh. 350,977,000
Kifungu 8075 - Transfers to LGAs – Pre-Primary and Primary Education.....	Sh. 20,347,891,000
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS – Secondary Education.....	Sh. 21,753,510,000
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS – Public Health Services.....	Sh. 25,453,872,400
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries.....	Sh. 0
Kifungu 8084 - Transfers to LGAS – Natural Resources and Environmental Conservation.....	Sh. 0
Kifungu 8085 – Transfer to LGAS- Community Development.....	Sh. 5,862,315,000
Kifungu 8089 – Transfer to LGAS- Planning and Coordination.....	Sh. 3,901,980,000
Kifungu 8091 - Transfers to LGAs – Administration and Human Resource Management...	Sh. 166,436,379,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya
Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 89 – Mkoa wa Rukwa

Kifungu 1001 – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 1,400,000,000
Kifungu 2001 – Planning and Coordination.....	Sh. 644,514,000
Kifungu 2002– Economic and Productive Sector.....	Sh. 200,000,000
Kifungu 2004 – Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh. 270,122,000
Kifungu 2006 – Education and Vocational Training...	Sh. 346,383,000
Kifungu 3001 – Regional Hospital.....	Sh. 0
Kifungu 8075 - Transfers to LGAS – Pre-Primary and Primary Education.....	Sh. 12,201,849,000
Kifungu 8076 - Transfers to LGAs – Secondary Education.....	Sh. 11,485,013,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8078 - Transfers to LGAS - Public Health Services.....	Sh. 3,377,916,000
Kifungu 8079 - Transfers to LGAS - Preventive Services..	Sh. 5,656,000
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centres.....	Sh. 435,000,000
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensaries.....	Sh. 2,762,945,000
Kifungu 8084 - Transfers to LGAS – Natural Resources and Environment Conservation.....	Sh. 423,553,000
Kifungu 8085 - Transfers to LGAS – Community Development	Sh. 5,110,000,000
Kifungu 8089 - Transfers to LGAs – Planning and Coordination	Sh. 1,743,708,000
Kifungu 8091 - Transfers to LGAs – Administration and Human Resource Management.....	Sh. 9,115,677,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 90 – Mkoa wa Songwe

Kifungu 1001 - Administration and Human Resources Management.....	Sh. 350,000,000
Kifungu 2001 - Planning and Coordination.....	Sh. 895,788,500
Kifungu 2003 - Infrastructure Sector	Sh. 0
Kifungu 2004 - Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh. 909,454,500
Kifungu 2006 - Education and Vocational Training...Sh.	541,924,000
Kifungu 8075 - Transfers to LGAS – Pre-Primary and Primary Education.....	Sh. 16,359,575,000
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS – Secondary Education.....	Sh. 7,656,873,000
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS – Public Health Services.....	Sh. 5,344,341,000
Kifungu 8079 - Transfers to LGAS - Preventive Services	Sh. 3,470,392,000
Kifungu 8080 - Transfers to LGAS - Health Centres...Sh.	300,000,000
Kifungu 8081 - Transfers to LGAS – Dispensarie.....	Sh. 500,000,000

18 APRILI, 2024

Kifungu 8085 - Transfers to LGAS – Community Development.....	Sh. 6,461,250,000
Kifungu 8089 - Transfers to LGAS Planning and Coordination.....	Sh. 1,646,256,000
Kifungu 8091 - Transfers to LGAS - Administration and Human Resources Management..	Sh. 15,226,343,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 95 – Mkoa wa Manyara

Kifungu 1001 – Administration and Human Resources Management.....	Sh. 2,080,000,000
Kifungu 1005 – DAS - Babati.....	Sh. 5,000,000
Kifungu 1006 – DAS – Hanang.....	Sh. 5,000,000
Kifungu 1007 – DAS - Kiteto	Sh. 5,000,000
Kifungu 1008 – DAS - Mbulu.....	Sh. 5,000,000
Kifungu 1009 – DAS - Simanjiro.....	Sh. 5,000,000
Kifungu 2001 – Planning and Coordination.....	Sh. 499,514,000
Kifungu 2004 – Health, Social Welfare and Nutrition Services.....	Sh. 365,830,000
Kifungu 2005 – Management, Monitoring and Inspection.....	Sh. 0
Kifungu 2006 – Education and Vocational Training.....	Sh. 351,618,000
Kifungu 8075 - Transfers to LGAS – Pre-Primary and Primary Education.....	Sh. 19,955,831,000
Kifungu 8076 - Transfers to LGAS – Secondary Education.....	Sh. 18,705,306,000
Kifungu 8078 - Transfers to LGAS – Public Health Services.....	Sh.10,460,098,000
Kifungu 8081 - Transfers to LGAs - Dispensaries.....	Sh. 0
Kifungu 8085 - Transfers to LGAs – Community Development.....	Sh. 8,942,500,000
Kifungu 8086 – Transfers to LGAS – Agriculture, Livestock and Fisheries.....	Sh. 0

18 APRILI, 2024

Kifungu 8091 - *Transfers to LGAS - Administration and Human Resources Management.....*Sh. 14,977,504,000
Kifungu 8093 - *Transfers to LGAs - Plan and Coordination.....*Sh. 330,000,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

NDG. RUTH MAKUNGU – KATIBU MEZANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kutoa taarifa kwamba Kamati ya Matumizi imemaliza kazi yake.

MWENYEKITI: Bunge linarejea.

(Bunge lilirejea)

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa tukae.

Mtoa hoja. *(Makofi)*

T A A R I F A

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA: Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 123(3)(a) na (b) ya Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la Februari, 2023, naomba kutoa taarifa kwamba, Bunge lako lilikaa kama Kamati ya Matumizi na limekamilisha kazi yake. Hivyo, naomba sasa Taarifa ya Kamati ya Matumizi ikubaliwe na Bunge.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kutoa hoja.

WAZIRI WA MIFUGO NA UVUVI: Mheshimiwa Naibu Spika, naafiki.

18 APRILI, 2024

NAIBU SPIKA: Hoja imeungwa mkono. Sasa nitawahoji kuhusu hoja ya Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Rais, TAMISEMI kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025.

*(Hoja ilitolewa iamuliwe)
(Hoja iliamuliwa na Kuafikiwa)*

(Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 Yalipitishwa na Bunge)

NAIBU SPIKA: Kwanza nakushukuru Mheshimiwa Mchengerwa na timu yako, kwa kweli mnastahili pongezi. Mmefanya kazi nzuri pamoja na kuwa na malaria zaidi ya 2,000 lakini umeweka Utaifa wako mbele kukamilisha kazi yako. Hongera sana. *(Makofi)*

Ninamshukuru Mheshimiwa Waziri Mkuu kwa namna anavyosimamia Serikali, inafanya kazi vizuri, wewe na Naibu Waziri Mkuu. Nawashukuru Wabunge wote kwa michango yenu. *(Makofi)*

Ninaahirisha Shughuli za Bunge mpaka kesho saa 3.00 asubuhi.

(Saa 1.43 Usiku Bunge lilahirishwa hadi Siku ya Ijumaa, Tarehe 19 Aprili, 2024 Saa Tatu Asubuhi)